

ॐ नमः श्रीसर्वज्ञाय ।

॥ श्रीउत्तराध्ययनचूर्णिः ॥

कथयत्रयणपणामो, वोच्छे घम्माणुयोगसंगहियं ।
उत्तराशयणुयोगं, गुरुवणसाणुसारणं ॥ १ ॥

शान्यन्ते अनेन जीवादेयः पदार्था इति प्रवचनम्, अथवा प्रयतं प्रयतं प्रयत्नमादी या वचनं प्रवचनं, गुरुं ब्राह्मणं, तदुपयोगान्यत्यादा सङ्घः, प्रणमने प्रणामः पूजत्यर्थे, कृतः प्रवचनप्रणामो येन स कृतप्रवचनप्रणामः, 'वोच्छे' वक्ष्ये, 'घम्माणुयोगसंगहियं' ति, इह चत्वारोऽनुयोगाः प्रोच्यन्ते, तद्यथा—चरणकरणाशुयोगो, घम्माणुयोगो, गणिताशुयोगो, दव्याणुयोगोति, तत्र चरणकरणाशुयोगो कालियमुत्ताति, घम्माणुयोगो इति भासितादि, गणिताशुयोगो ध्वरण्यादि; दव्याणुयोगो दिङ्मिदादि, अत्र घम्माणुयोगोनाधिभारः, समस्तं गृह्णति संगृह्णतम् आख्यात प्ररूपितमित्येकोऽर्थः, किं तत्र उच्यते चरण्याणुयोगं, उच्यते चरण्याणि वा उच्यते भण्यन्ति, अनुयोगेनानुयोगः अर्थव्याख्यानमित्यर्थः, उच्यते चरण्याणामनुयोगः तदुच्यते चरण्या-

यानुयोगं, शृण्वति शान्त्वार्यमिति सुरसः ब्रुवन्तीत्यर्थः, ते पुनराचार्यो अर्हदादयो वा तदुद्देशा—तदज्ञा, गुरूपदेशानुशुचितित्वर्थः,
तथा गुरूपदेशानुश्रुत्या, गुरूपदेशानुसारेणिति ॥

तस्मिन् फलजोगमंगलसमुदायस्या तदेव दाराहं ।
सुखेदनिरुक्तिकाम, पओपणाहं च वच्चाहं ॥ २ ॥

‘ तस्ये ’ ति तस्योत्तराध्ययनानुयोगस्य फलं-प्रयोजनं योगः—सम्बन्धो महंगल-उपचारः समुदायार्थः-विण्द्वार्थः द्वारा-
णि-उपक्रमादीनि, ‘ तदि ’ त्येतेन द्वाराभ्येव संबन्धन्ते इति, तद्वेदाः-वत्प्रकाराः, निरुक्तिः—निर्वचनं प्रमो-व्यवस्था प्रयोजन-
शास्त्रोपकारः, एते अधिकारा वाच्याः । आह-किमुत्तराध्ययनानुयोगे फलम् ।, उच्यते, इह जीवस्स अद्विविहकम्मबंधयणवद्दस्स
सम्मंइत्तणनणचरिचोहं भोक्खो मयति, सम्यदर्थनज्ञानचारियात्त्यकानि चोत्तराध्ययनानि अतः तद्वाख्यानासम्भः, पापेण
च न धम्मकथामन्तरेण दर्शनादिप्राप्तिस्ति, अतस्तद्विकलस्याकारणता, कारणतश्च कार्यसिद्धिरस्तीत्यत उच्यते-उत्तराध्ययनानुयोगा-
दर्शनादिप्राप्तिः, ततो मोक्ष इति फलवानुत्तराध्ययनानुयोगासम्भ इति । कः पुनरुत्तराध्ययनानुयोगस्याभिसंबन्ध इति ।, उच्यते,
उत्तराध्ययना पुत्रं आधारस्तुवीरं आसि, तत्थेव तेसि उवाइयातसंबंधामिवत्थणं, ताणि पुण अप्पभिइं अज्जसेत्तंभवेण मणगपि-
तुणा मणगहियत्थाए णिज्जुहियणि द्दस्स अज्जयथाणि द्दसविवालिंमिन्ति, तस्मि चरणरूपाणुश्रेयो षोष्णज्जति, तथ्पभिइं च तस्सु-
वीरं ठविवाणि, एतेणामिसंधेषणुत्तरज्जयथाणि आगताणि, अहवा माधुगुणंजुचं भेइं धम्मं पुत्तलेज्जा, पच्छा सो तेसि विण-

यमनुचाणं धम्मं परिकरोहं चउच्चिन्हाते क्कहाते, तं०अस्येवणीए नियेवणीए संवेवणीए निव्वेवणीए, तत्थ परीसोहोहं अक्खिञ्जत्ता
 चाउरंभिञ्जे भिक्खिञ्जा अंसरतेणं संवेवणीए गियेवणीए गियेवणीए गियेवणीए, एह अमिसंघो । इदाणि मंगलंति- ' बहु-
 त्रिगाहं तेयाणि तेण क्कमंगलोसयोहं । घेचवो सो सुमहाभिहिच्च जह वा महाविज्जा ॥ १ ॥ तं मंगलमादीए मज्जे
 पज्जंतए य क्षयस्सा । पढमं सत्तयाधिग्गारगमणाय णिदिट्ठं ॥ २ ॥ तस्सेव य थिञ्जत्थं, मच्चिमयं अंतिमपि तस्सेव ।
 अब्बोच्चिचिणिमित्तं मिससपसिस्सादिंसस्स ॥ ३ ॥ आह-आचार्य ! मङ्गलप्रणाम् आसं तेजंगलमापघते, अयेह मङ्-
 गलतरकस्सापि आसस्स अन्यन्मङ्गलमुच्यते अतस्साप्यन्यत्तस्याप्यन्यन्मङ्गलमादेयम्, इत्ततोच्चवस्था, नेचेदनवस्था
 श्रतिपघते तवो यथा मङ्गलमपि आसं अन्यमङ्गलान्तरवादमङ्गलं तथा मङ्गलमङ्गलमङ्गलान्तरवादमङ्गलमिति भावः,
 उच्यते, यस्य आस्रादर्थान्तरभूतं मङ्गलं तं प्रत्येषा कल्पना भवेत्, इह तस्माकं आस्रादर्थान्तरभूतं मङ्गलमङ्गलमुपादीयते निमत्रा-
 मङ्गलं का वाऽनवस्थोति, नायमस्माकं पक्षे, किन्तु यस्यापि आस्रादर्थान्तरभूतं मङ्गलं तस्यापि नामङ्गलप्रसंगो न जानवस्था,
 इतः !, स्वपरादुग्रहकारित्वान्मङ्गलस्य प्रदीपपद् लवणादिवद्वा, आह-मङ्गलययान्तालङ्घयं न मङ्गलमापघते,
 अर्थापत्तिः, यदि येह सर्वमेव आसं मङ्गलमिति श्रतिपाघते, मङ्गलयग्रहणमनर्थकम्, उच्यते, समस्तमेव आसं तथा विभज्यते,
 तुलोऽन्वतालङ्घयपरिकल्पनं यदमङ्गलं भवेत्, तत्तथं पुनः सर्वमेव आसं मङ्गलमिति चेदुच्यते, निजिरार्थत्वात्परोवत्, आह-यदि
 स्वमेव आसं मङ्गलमित्यतः किमिह मङ्गलग्रहणं क्रियते ? उच्यते, ननुक्तं नैवेह आस्रादर्थान्तरभूतं मङ्गलमुपादीयते, किन्तु
 मङ्गलमिदं आस्रामिति केनलुच्यार्यते, आह-तदुच्यार्यते किं फलं, यदि मङ्गलमिति न संशयते किं तदमङ्गलं भवति ? उच्यते,

श्रिपामनिमङ्गलपरिग्रहार्थमत्र तदभिधानम्, इह शिष्यः यथं ज्ञात्तुं मङ्गलमित्येवं परिगृह्णायादिति, यस्मादिह मङ्गलमपि
मङ्गलबुद्ध्या परिगृह्यमाणं मङ्गलं भवति, साधुनत, आह—ततः सर्वमेवं मङ्गलमित्येतादस्तु, नार्थो मङ्गलत्रयबुद्धिपरि-
श्रेयः, उच्यते, ननु तत्रापि कारणमुक्त—यथैव हि ज्ञात्तुं मङ्गलमपि सत् न मङ्गलबुद्धिपरिग्रहमन्तरेण मंगले भवति साधुवत्,
तथा मंगलत्रयकरणमपि, अधिष्ठापारामनादि न मंगलत्रयबुद्ध्या विना सिद्ध्यतीति अतस्तदभिधानमिति, मंगेगन्त्यर्थस्य
अल्पस्यान्तस्य महच्छ्रमिति रूपं भवति, गम्यतेऽनेन हितमिति मंगलं, गम्यते साध्यत इतियावत्, अथवा मङ्गो धर्मो, ला
आदाने, मङ्गलतीति मंगलं, अथवा मां गालयते भवादिति मङ्गलं, संसारदणनसतीत्यर्थः, अथवा ज्ञात्तुं स्व मा गलो
भूदिति मङ्गलं, गलो-विज्ञां, मा गलो वचीदिति मङ्गलं, गलनं गालो नात्र इत्यर्थः, तत्र मंगलं चतुर्विधं, तेजहा—नाममङ्गलं
ठवणामङ्गलं द्रव्यमंगलं भावमङ्गलमिति, एवं चतुर्विधमपि आवस्सकाणुक्रमेण परस्वरूपण भावमंगलं गंदी, सा तद्देव चउ-
व्विहा, तस्यापि भावणदी पचविहं नणं, तपि आवस्सगाणुक्रमेण परस्वतत्वं जाव केवलनाणं, गंदी मंगलमिति चेह परिस-
मचारं, अहुणा स मङ्गलरथो भणति, पगओ अणुयोगोऽस्यि, केवलज्ञानमिह परिसमापितं, तत्समाप्तौ च नन्दी तत्समाप्तौ च
मङ्गलमिति ॥ इदानीं मङ्गलार्थोऽनुयोगः, मङ्गलमर्थोऽस्वेति मङ्गलार्थः, अथवा अर्थतेऽसावित्यर्थः, गम्यते साध्यत इतियावत्,
मङ्गलस्यार्थो मङ्गलार्थः, मङ्गलसाध्य इत्यर्थः, म च काः, प्रकृतोऽनुयोगः, प्रकृतोऽधिकृत इत्यर्थः, सोऽनुयोगो मतिज्ञानादीनां
कृतमस्य इति, उच्यते, श्रुतज्ञानस्य, न शेषाणाम्. अपराधीनत्वात् अपरप्रबोधकत्वाच्च, श्रुतं तु श्रायेण यतः परार्थिनं परप्रबोधकं
च प्रदीपवत्, अनुयोगश्च परप्रबोधनायारभ्यते अतः श्रुतस्यैवाभावमिति, आह—ननुसाध्यनामानुयोगं वक्ष्यामीत्युक्त-

मेवासी, कः पुनः कस्य ज्ञानस्येति किमनया चिन्तया !, उच्यते, इह श्रुतज्ञानस्यानुयोग इत्यभिधानादेवांतराध्ययनं श्रुताविशेष इत्युक्तं भवति, आह—अनुयोग इति कः शब्दार्थः ?, उच्यते, श्रुतस्य हेतुनाथेनानुयोजनमनुयोगः, अथवा सूत्रस्याभिधेयव्यापारो योगः अनुरूपः अनुहलो वा योगः अनुयोगः, अथवा अर्थतः पश्चादभिधानात् स्वीकृत्वाच्च सूत्रमनु तस्याभिधेयन योजनमः श्रुतयोगः । आह—यद्येवमुत्तराध्ययनानामनुयोगः तच्च श्रुताविशेषः, अतस्तत्किं अङ्गं अङ्गाहं सुयकलन्थो श्रुतस्कन्धाः अङ्गयणं अङ्गयणा उदेसो उदेसा !, उत्तराङ्गयणाणि यो अर्गं नो अङ्गाहं सुतकलन्थो नो सुयकलन्था नो अङ्गयणं अङ्गयणा णो उदेसो णो उदेसा, तन्मा उत्तरं णिकिखविस्सामि अङ्गयणं णिकिखविस्सामि मुत्तं णिकिखविस्सामि खंधं निखिखविस्सामि, तस्य पढमं दारं उप्परंति, तस्य इमा णिण्णुत्तिगाहा—' गामंठवणा ' गाहा (१-३ पत्रे) तं उत्तरं पनसविहं, तं०—णामुत्तरं ठवणुत्तरं दच्चुत्तरं सेतुत्तरं दिसुत्तरं ५ ताखेत्तुत्तरं पण्णवुत्तरं पतिं० कालुं० संचयुं० १० पधाणुं० णाणुं० कमुं० गणणुं० भावुत्तरं १५ मिलि, तस्य णामुत्तरं अस्स उत्तेत्ति णामं कळजति, ठवणुत्तरं अक्खणिकखेवादी, अइथा चित्तकम्मादिसु उत्तरा दिसा ठावित्ता, दच्चुत्तरं जाणगत्तीरं० भवियत्तीरं०, तव्यतीरंत्तं खीराड दधि, तस्य पुब्बं खीरं उत्तरं दधि, सेतुत्तरं उत्तराः कुरवः, अहवा पुब्बं सालिखेत्तं आसि पच्छा उच्छेत्तं जातं एवमादी, दिसुत्तरं उत्तरा दिसा, ताखेत्तुत्तरं मंदरो पव्वतो, तव्वेत्ति उत्तरेण भवति, पण्णवुत्तरं पण्णवगस्स तं वामं वट्टुत्तरं, प्रतित्तुत्तरं एवासोऽवस्थिताणं देवदत्तजण्णदत्ताणं देवदत्ताश्चो जण्णदत्तो उत्तरो भवति, कालुत्तरं पुब्बं समयो पच्छा आवासिवा, अहवा पुब्बकालो पच्छाकालो उत्तरो भवति, यथा 'पूर्वोत्तरविरुद्धार्थं, भातं तु युधिष्ठिर ! । कथं ?, पूर्वमन्योक्त्वा पश्चादन्यथोपदिष्टवान्, संचयुत्तरं संचयस्सोविरे ववरिथत्तं विणं कट्ठं पत्तं वा तं संचयुत्तरं, पहाणुत्तरं,

प्राणुत्तरं त्रिविधं, तं०—सच्चिच्चं अञ्चितं मीसति, संच्चित्तप्राणुत्तरं त्रिविधं, तं०—दुप्यं चउप्यं अपपंति, दुपदेसु त्रित्यं-
को चउपदेसु सीहो अपदेसु रुक्खाणं जंबू सुइसणा, पणसं कटाणं फलाणं, अचित्ताणं यणीणं वेहलियमणी सुवण्णाणं वट्टणसुवण्णं,
मीसप्राणुत्तरं दुपदेसु जहा स एव भगवं त्रित्यगरो गिहवासं सव्वालंकारविभूतितो, गाणुत्तरं केवलण्णं, सव्वणाणुत्तरं
सुवणाणं, जओ-सुपनाणं मीहडुयं, केवलं उयणंवरं। अप्पणो य परेसि च, जहा तं परिभाक्कं ॥ १ ॥ अथवा श्रुतज्ञानं ज्ञानो-
त्तरं, क्युत्तरं क्रमः परिपटी आनुपूर्वी इत्यर्थः, क्युत्तरं चउत्विहं, तं०-द्व्यओ खेत्तओ कालओ भावओ, द्व्यओ परमाणुयोग-
लस्स दुपपीसओ उच्चरो दुपपीसयस्स त्रिपपीसो एवं जाव अंतिमो अणंतपपीसओ खंधो, खंचओ एगपएसोगाढस्स दुपपसो-
गाढो उत्तरं, एवं जाव अंतिमो असंखेज्जपएसोगाढचि, कालओ एगसमयतिवियस्स दुसमततिवियो उच्चरो एवं जाव अंतिमो
असंखेज्जसमयतिउत्ति, भावओ वेष्णादीणं एकेके एगुणा(६)पदकमो जाव अणंतगुणपज्जवसाणोचि, गणणाउत्तरं गणेज्जंटाणं
एक्काउ दुरुच्चरो दुगाठ तिगो एवं जाव सीसपेहेलियचि, भावुच्चरो छातिओ भावो, उच्चरो सर्वोत्कट इत्यर्थः। एतेसि लस्सणं
'अहंमं सउत्तरं खलु' गाहा (२-४) जहंमं आहमित्यर्थः, जहणो परमाणु स उच्चरो एवं जाव अंतिमो खंधो अणंताणंत-
पपीसओ गिरुच्चरो, सेसा खंधा सउत्तरा अणुत्तरा य भवति, एवमिहापि विणयसुयं सउत्तरं जीवज्जाविगमो गिरुच्चरो, सर्वो-
त्तर इत्यर्थः, सेसज्जयणाणि सउत्तराणि गिरुत्तराणि य, कइं ? परीसहा विणयसुयस्स उत्तरा चउत्तरं गिज्जस्स तु पुवा इति काउं
गिरुत्तरा, एवं जेपं ॥ एत्थ कयोणुत्तेणादिगारो ? उच्चते, ' कमुत्तरेण पणयं' गाहा (३-५) उच्चस्सयणाणि आया-
रस्स उच्चरे आसिचि तद्वा उच्चराणि भवति। एयाणे एण उच्चस्सयणाणि कओ केण वा भासियाणिचि ? उच्चते, ' अंगव्य-

भवा' गाहा (४५) तत्र अंगपत्न्या जहा परीसहा वारसमाश्रयं अंगायो कम्मपववायपुव्वाओ णिज्जूहा, निषमासिया जहा इमपत्तमादि, पत्तयपुद्दमासियाणि जहा काविलिज्जादि, संवाओ जहा णमिपवज्जा केसिगोयेमेज्जे च, तं एते सत्त्वेव वंघण्णमासुउत्तयं छचीसं उत्तरज्झपणा कया । उत्तरंति भणियं, इयाणि उत्तरज्झपणंति तस्सेवेगाड्डियाणि, अज्झयणंति वा अज्झीणंति वा आउत्ति वा झरणत्ति वा, एएसिं निरुचं मण्णत्ति सुतं अज्झपणं जणेत्तिचि अज्झपणणं, प्पकारणकाराणं लोवावो अज्झपणंति, अहया अज्झपणणं प्पझारणकारागारलोवावो अज्झपणंति, अहवा बोधादीनामाधिक्येन अयनयध्ययनं, अयनं यमनमित्यर्थः; अशीणमार्थिम्मो दीयमानमधवा अब्बयच्छिचिनयोपदेगच्छेक्कवाअत्यं, आयो लाभः प्राप्तिरित्यनर्थान्तरं, कस्य, झानादीना, झपणा अवचयो निज्जेरिति पर्यायः, कस्य, पापानां कर्मणामिति ॥ अघुणा निज्जुची पवित्त्योरिति- 'गामठवणज्झपणं गाहा (५-६) अज्झयणं णामादि चउच्चिहं, दब्बज्झयणं पत्तयपोत्तययल्लिहियं, भावज्झयणं इमाणि चैव उत्तरज्झयणाणि, तस्य गाहाउ 'अज्झप्पस्साणयणं' गाहा (६-६) 'अधिगम्मंति च अत्त्या' गाहा (७-७) जथा एयाणि पढतो सुणंतो शुणंतो अज्झप्पे य अत्त्याणं णिउत्तवति तग्हा अज्झयणंति, अज्झीणंति एसेव नामादिचउच्चिहं, दब्बज्झीणं सत्त्वाभाससेदी, भावज्झीणं 'जह [वा] दीवादीवसयं' गाहा(८-७)आयोवि णामादि चउच्चिहो, दब्बाओ सच्चित्तादीणं दब्बाणं आयो, भावाओ दुविहा-पसत्थो अपसत्थो य, कस्य गाहा 'भावे पसत्थ' गाहा (९-७) भावाओ पसत्थो विविहो, तं-णाणाओ दंसणाओ चरित्ताओ, अपसत्थो भावाओ कोवायादियो, ज्झवणावि णामादिया चउच्चिहा, दब्बज्झवणा 'पल्लत्थिया अपत्था' गाहा (१०-८) भावज्झवणं दुविहं-

१ पृथो थचरि क्षपणत्था न प्रशस्तेतरत्तया विभाग, तथयत्त कर्मजसो झानादेरावरकत्तावप्रयसससपणत्वं, तत्क्षपणासाधनानां च झानादीनां प्रसससक्षपणत्वरुद्धं.

परायभावज्ञानं अप्सरस्यभावज्ञानं च, अप्सरस्यभावज्ञाना इमा गाहा 'अद्विहं' गाहा (११८) परस्यभावज्ञानव-
णा याणादीनि, अज्ञपणति गतं । इदानीं सुतं, तं पि णामादिचखद्विहं जहा अनुयोगद्वारे, भावसुतं तं दुविहं-आगमजो णो-
आगमतो य, आगमतो जणए उवउत्तं, णोआगमतो एयाणि चए उत्तरज्जयणाणि सामिजासंबद्धानि । सुवोडवि जहा अनुयो-
गद्वारे, भासत्तो एतोसि चए उचोसाए उत्तरज्जयणाणं समुदयसमितिस्सामगमेणं उत्तरज्जयणभावसुतकसंधेति लब्भह, ताणि पुण
उचोसं उत्तरज्जयणाणि इवोहि नासिहिं अनुगतंवाणि 'विणयसुयं च परीसह' गाहाओ जाव जीवत्सिवाभिगमो'त्ति(१३-१७९)
एतोसि इमे अत्यादिगारा भवंति, वेज्जहा-पदमे विणसो' गाहा, एवं अत्यादिगारागाहा साणियव्याओ (१८-२६।१०)एवमुत्तरज्जहा-
याण सिंहाये वणितो समासेणं । एतो एकेके पुण अज्ञपणं कित्तइस्सामि ॥ १ ॥ (२७-१०) समुदायत्तो गतो,

इदानीं वाराणि, तत्र त्रयमध्यायनं विनयसुत्तामिति, विनयो यस्मिन् सूत्रे वर्ण्यते तदिदं विनयसूत्रं, विनयमूलतयाञ्च धर्मस्य
संयुगाधारभूतं, यतो न विनयसूत्रे गुणावस्थानमिति, तस्य महापुरस्यैव द्वाराप्यनुयोगद्वाराणि चत्वारि, अनुयोग इत्यध्ययनार्थं,
द्वाराणि तत्रत्रयशुखानि, यथेह पुरसद्वारसंधिगन्तुमशक्यं, एकद्वारमपि च कृच्छ्रेणाधिगम्यते कार्वाणपत्तये च भवति, चतुर्भिः पुनर्मे-
लद्वारैश्च सुतेनाधिगम्यते न च कार्वाणपत्तये भवति, तद्वद्विनयसूत्रमहापुरसपि अर्थाधिगमोपायद्वारसूत्रमशक्यमाधिगन्तुम्, अनुग-
मैकद्वारमपि तत्रकृच्छ्रेण द्रापीयसा च कालेनाधिगम्यते, विहितसम्प्रेदोपक्रमद्वारचतुष्टयं पुनररत्नेनास्वीयसा च कालेनाधिगम्यते इति
द्वारोपमासः । तानि चानुयोगद्वाराणीमानि, तं उवक्कमो निस्सेतो अनुगमो जया इति। इयानि तं देदो, उवक्कमो छक्किहो, णिकसेवो

२. इतरश्क्यणोत्थेयो पुर्यो.

विधिहो, अनुगमो दुविहो, गयो सचाविहो॥इदानीं निरुची, वत्र शाहस्योपक्रमणमुपक्रमः उपक्रम्यतेऽनेनेति अस्मिश्चेति, उप सामीप्ये
अमुपादविक्षेपे, शाहसमीपीकरणं शाहस्यव्यासदेशानयनमित्यर्थः, तथा निक्षिप्यते अनेनेति अस्मिन् वेति निक्षेपणं वा निक्षेपा,
'क्षिप प्रेरण' इति नियतो निक्षितो वा क्षेपः निक्षेपः न्यासः स्थापनेति यावत्, अनुगम्यतेऽनेनास्मिश्चेति अनुगमनं अनुगमः, अणुमो
वा एतस्य गमोऽनुगमः, द्यनुसरणमित्यर्थः, गीञ् श्रापणे, तस्य नय इति रूपं, वैक्त्य द्वात्रार्थप्रापणे गम्यं परोपयोगावयवति
नयः, नीयते चानेन अस्मिन्वेति नयनं वा नयः, वस्तुनः पर्यायाणां सभक्तोऽधिगमनमित्यर्थः, एषां चोपक्रमादिद्वाराणामयमेव
क्रमः, यतो नानुपक्रान्ते असमीर्षयत् सन्निक्षिप्यते, न च नामादिभिरानिक्षिप्तमर्थतोऽनुगम्यते, न च नयमतविकलोऽनुगम
इति, यतस्तु शाहं संवन्धात्मकेन उपक्रमेण स्थापनासमीपमानाय नामादिन्यस्तानिक्षेपमर्थतोऽनुगम्यतेऽनुगम्यते नाम नयः, अतोऽ-
यमेवानुयोगाद्वारक्रम इति । तस्योपक्रमो छविहो, तं—णामोब० ठरणो० दव्योव० रेचोव० कालोव० भावोव० जहावस्तए
जाय अहया भावोऽक्रमो छवियो, तंजहा—आणुव्यो नामं पमाणं वचन्या अत्यादिगारो समोयारो, तव्यं एयं अणुआंगदा-
राणुक्रमेण परवृत्तण इमं विणयातुवद्वर्षणं जत्य जत्य समोयारति तत्य तस्य समोयारोतव्यं, तत्थाणुव्यो दत्तविहा, तं णामाणुव्यो
ठरणणुव्यो दव्याणु० रेचाणु० कालाणु० ५ ठक्किताणु० गणणणु० थंठाणणु० सामाथारीआणुव्यो मावाणु० १०, एत्थ ठक्कि-
त्तणणणणणुव्योसु समोयह, उत्कीर्त्तमे—संभन्दनं, तं—धिनयसुतं परीसहा इत्यादि, गणणं परिसंखणं एकं दो तिन्नि इत्यादि,
वत्र विणयसुयं पुव्याणुव्योमीए पठमं, पच्छाणुव्योमीए छत्तीसइमं, अणणणुव्योमीए अणिययं, कयाइ पठमं कयाइ चितियं इत्यादि,
अणणणुव्योइ इमं कणं एयादियाए एणुचरीए छत्तीसगच्छगयाए सेठीए अण्णमण्णन्मासो इरुव्णोत्ति, पुव्याणुव्यो पच्छाणुव्यो

य दोषि फोडयाओ तेताओ अणानुपूर्वीओ मण्वति, इमाउ परथारागाहाओ—एगादी उचरिविद्विवाण ठाणण इच्छिवाणं तु । जो जो आदी य भये सो सोतु अणंतरो गेओ॥१॥ जदिवं ठ णिकसरो(जहियमि उ णिकिरत्ते) पुणरवि सो चेर होइ निसेखेवो । सो होइ समयभेदो वज्जेण्यो वतो निवमा ॥ २ ॥ पुब्बानुपुब्बि हेट्ठा समयभेदणञ्जांतरो देयो । उवरिमिहुलं पुरतो हस्सो हस्सादि तो सेतो ॥३॥ अगती अणंतरस्स उ देयोञ्जंतर अणंतरो वत्तो । तत्तोऽवि परसरो पुण वा जाव अणंतरो णत्थि ॥४॥ एवं नित्तु ट्ठान्णेषु पर्यारं ईंगइ १२३, एस पुब्बानुपूर्वी, तत्थेगस अणंतरो णत्थि, दुण्हणंतरो एको तत्तो दुण्हं हेट्ठा एकं ठावेऊण उवरिमिहुल्लं ठेवति तिण्हं हेट्ठा तिच्चि निक्खं० आदीय वेणिण से, जावा २१३, वटियपरियाडीए (दोण्हमाणंतरो एको, तं जति ठेवति समयभेदो भवति, एकस्साणंतरो णत्थिचि तिण्हमणंतरो दुगो दिज्जइ, एणं विगं च-आइए, जातं १३२, उउत्थपरि-यादीए) एणस्सञ्जंतरो दुगो तं जति ठेवति समयभेदो भवति, तो अणंतराणंतं ठेवति एकं, उवरिमिहुल्लं दो दोण्हं हेट्ठा ठेवन्नाञ्छर्रेण विच्चि ठेवति, जाणं ३१२, पंचमपरियाडिए तिण्हणंतरो दो तं जति ठेवति तो समयभेदां भवति, अणंतरा-णंतरो एको वेणवि समयभेदो भवति, तओ तिण्हं हेट्ठा ण ठेवति, एगस्साणंतरो णत्थि तत्थवि ण ठंथति, दोण्हणंतरो एको वतो दोण्हं हिट्ठा एकं ठेवति, आदीए दुस्सचि वे विणिण य, जातं२११, छट्ठपरियाडीए दोण्हणंतरो एको, तेण समयभेदो भवति, तो तीण्णणंतरो दो तं ठेवति, उयस्मिं तुल्लं नसे इकं, आदीए ठेवं विच्चि, जावा पच्छाणुपूर्वी ३२१, एवं तित्तु चचारि अणानु-पूर्वीओ, एवं संसावि परिवारारा नेया । इह यद्धत्थुनो अभिधानं जातिरूपादिपर्यायप्रभेदानुसरणस्वभावं तन्नाम नमनं प्राहि-त्वमिति, वस्तु नमनात्-श्रवित्वस्तु नमनात् भयनादित्यर्थः, तच्च दशप्रभेदेकनामादि बहुभेदं वाऽभिलाषविवक्ष्यात्,

तद्य छविहं नामं मातो छविहो गणिज्जति, तत्र क्षायोपशमिक एव श्रुतवतारो नान्यत्र, श्रुतवानावरणक्षयोपशमजत्वात्
 भुवस्य, प्रमाणं दव्यादि चउब्धिहं, प्रतीपेतेऽनेति प्रमाणं, तस्य सावप्यभागे समोचरति, भावगुणप्यमाणं च तिविहं-गुणप-
 माणं गपप्यमाणं संरुप्यमाणं, गुणप्यमाणं दुविहं-जीवगुणप्यमाणं अजीवगुणप्यमाणं च, ततो जीवाऽन्यत्वाद्द्विनयद्वयस्य
 जीवगुणप्यभागे समोचरति, तं तिविहं-गाणगुणप्यमाणं दंसगुणप्यमाणं चरिचगुणप्यमाणं, तत्र बोधनात्मकत्वाद्द्विनय-
 ध्रुस्य गाणगुणप्यभागे समोचरति, गाणगुणप्यमाणं चउब्धिहं, तं-पञ्चक्षरं अणुमाणं उवमं आगम इति, तस्य विणयसुवस्य
 प्रापद्यः पयोपदेशकृत्वादागमप्रमाणेऽवतारो, आगमो दुविहो-लोइओ लोउचरिओ य, लोउचरं समोचरति, लोउचरो द्विविहो-
 मुत्तं अत्थो तदुसवति, तिसुवि समोचरति, सो तिविहो-सुचागमो अणंतरागमो परंपरागमो (तस्य सुत्तओ श्रेयाणं अचागमो
 अत्यथो अणंतरागमो, धरासिस्साणं मुत्तथो अणंतरागमो अत्यथो परंपरागमो, तेण परं सुत्तओवि अत्यथोऽवि) नो अचागमो नो
 अणंतरागमो, परंपरागमो, गतं गुणप्यमाणं । मूढणयियं कालियं सुचंति नाधुना नयप्रमणापवतारः, ' आसि पुरा
 सो णियते अणुयोगाणमपुहुचभावमि । संपति णत्थि पुहुत्ते होज्ज व पुरिसं समासज्जा ॥ १ ॥ संतप्यमाणं अट्टविहं-णाम-
 संखा टवणसंखा दव्यं उवमं परिमाणं जाणणासंखा गणणां भावसं, तस्य परिमाणसंखाए अवतरति, सा दुविहा-
 कालियमुत्तपरिमाणसंखा य दिट्ठिवायमुत्तपरिमाणसंखा य, तस्य कालियमुत्तपरिमाणसंखाए समोचरति, कालियमुत्त-
 परिमाणसंखा अणेगविहा पञ्जवसंखा अरुउरसंखा संघातसंखा पदसंखा पायसंखा गाहां सिलोगं वेडगं निज्जुचिं अणु-
 ओगद्धारं उदैयं अन्धपणं सुवक्ष्खंघं अंगसंखा वेत्ति, तस्य विणयसुत्तं द्धरतः परिचपरिमाणी, परिमितपरिमाणमित्यथा,

श्रीउचरारो
 चूर्णो
 १ विनया-
 लयने
 ॥ ११ ॥

अर्थतोऽनन्तपर्याप्तदानन्तरिमाणं, तेन अनन्ता एवञ्चा संश्लेषा अवप्रता संश्लेषा संघाता संश्लेषा पदा संश्लेषा पादा संश्लेषा मिहोया एता णिञ्जुची संश्लेषा अणुयोगइत्य एव अङ्कणै, वचन्या विविधा--सप्तमयचव्यया परसप्तमवच-
न्या सप्तमपरसप्तमयचव्यया, तेन समयः सिद्धान्तः वक्तव्यता-पदार्थविचारः, तेन स्वसिद्धान्तवक्तव्यतानियमितमित्तिद-
मपपनं, यादपिहि क्वचिदप्यनं परसिद्धान्तोभयवक्तव्यता वाऽनुश्रूयते साऽपि हि यतः सम्यग्दृष्टस्तददर्शनपरिश्रद्दात्
सप्तमपरक्तव्यतैवत्यतः सर्वाध्ययनानि सप्तमपरक्तव्यतानियतानि-- मिञ्जुवमङ्कमयं सम्भतं अं च वेदुवगारमि ।
यद्वति परसिद्धान्तो तो तस्स तवो ससिद्धान्तो ॥ १ ॥ अथ अर्थोधिकारो, सो विणएणं,--अधुणा समोयतारो अण समो-
यारियं पदहारं । विणयणं तोऽणुगहो लाघवओ ण उ पुणो वञ्चो ॥ १ ॥ उवङ्कमो गतो, ' मण्णति धेप्पति य सुहं णिक्खोव-
पदाणुत्तारो सत्थं । ओहो णामं सुत्तं णिक्खोचव्यं तवो तस्स ॥ १ ॥ ओहो अं सामणं सुत्तं भिहाणं चउत्विहं वे च । अल्लयणं
अङ्कीणं आयो व्वणा य पत्तयं ॥ १ ॥ णामादि चउत्तमं वण्णउणं सुयाणुत्तारं । विणयसुत्तं आयोज्जा चउत्तं पि कमेण भायेत्तुं
॥३॥ ओहं णिक्खणो गतो । णामिक्खणो णिक्खेत्तं विणयसुत्तं विणओ सुत्तं च दुयं णामं, एत्थ णिञ्जुत्तिगाहा 'विणयो
पुत्तुत्तिं गाहा(२९-१५) विणओ चउत्तं नमाइ वहा विणयसमाहीणं तरेय भाणियवो, सुत्तं पूरवत्, गतो णामादि-
णिक्खणो, इदाणि युथालायाणिक्खणो 'वो सुत्तपदण्णासो सो सुत्तालापणण निक्खेत्तो । इह पत्तलवत्तणो सो णिक्खिप्यति ण
पुण किं व्वत्तं ॥१॥ सुत्तं च न पावद इह सुत्तालापणण कोऽयत्तरो । सुत्ताणुगमे काहिति तत्रासं लाघवनिमित्तं ॥२॥ अह यति पत्तोऽ-
वि तवो य णस्सए रीस मन्नए इहं । दाइअइ सो निक्खेत्तमेत्तसामन्नओ नरं ॥३॥ संपदिमोहादंणं सण्णिकिखचाणमणुगमो कओ ।

सोऽशुगमो दुर्विक्रमो भोजो निज्जुचिमुचाणं ॥ ४ ॥ निज्जुचिअशुगमो विविहो, तं०-निकलेवाणिज्जुचिअशुगमो उवोग्यात-
 निज्जुचिअशुगमो गुचफासिवाणिज्जुचिअशुगमो, वर्यायि निकलेवनिज्जुचि अशुगया जा एसा उत्तरज्झयणां संवेवादि
 अभिहिया, उोग्यावणिज्जुचिअशुगमो ' उडेमे णिहेले य णिमामे येत्त काल पुरिसे य । फाण पब्बय लवउण णए समो-
 वारणाऽशुमति ॥ १ ॥ किं कतिविहं क्रस्स ऊदिं क्रेसु कइं केचिरं इइइ कालं । कति संतरमविराहंतं, भवागरिसफासण
 णिरुत्ती ॥ २ ॥ ' एवाणि दाराणि वहा सामाइय ॥ संपति मुत्तफासियणिज्जुचो जं हुवस्स वक्खणं । तस्सिऽससरो
 मा पुण पचामि ण भण्णए इइइ ॥ १ ॥ किं ? जेणासति मुचे क्रस्म तई तं जवा कमा (सुत्तं) । एतो हुत्ताशुगमो वोच्छिदि
 होदिइ वणि तथा माणो ॥ २ ॥ अरयाणभिदं वसि जदि तो सा कीस भवए इइइ ? । इह सा भण्णति णिज्जुत्तिमिचसा-
 ण्णतो नवरं ॥ ३ ॥ ' अतोऽनेनैव सम्बन्धेनदानीं नियुक्तिअशुगमानन्तरं द्वानुगमः, धनस्वानुगमः २ द्वानुसरणमित्यर्थः, किं ?,
 नूनाधिभविष्यस्तादीदोपदुष्टमाहोश्चित्रोपमिति ? । निर्दोषस्य च व्याख्यानं प्रारभ्यते, श्रेयस्य चापनीतदोपस्थेत्सतः
 यशानुगमे अशुच्यारणीयं, — ' अपरालिपं अमिलिपं अविच्चांमलिपं पडिपुत्तं पडिपुत्तज्जोत्तं कंठोद्विष्यमुक्कं, न कूटालियमुष्ण-
 लक्षुलभूमिलंगुलवत्, न च मिलितमसमानधानसंकारवत्, अविषयस्तपदाक्यग्रन्यमयना न संसक्तपदाक्यं, विच्छेद-
 विषयस्तमिति, इह च व्यापिद्विषयस्तपदाक्यग्रंधयायं धिंशुणः-वर्षण एव व्यापिद्वं, पदं वाक्यं ग्रन्थतो विषयस्तमिति,
 केचिसु व्यापिद्वं वर्णपदाक्यं ग्रन्थतो भन्त्यते, संसक्तपदाक्यं विच्छेदविषयस्तमिति, न च व्यत्यासोऽडित्तेनकशास्त्रग्रन्थसइ-क-
 राइ अस्थानच्छिन्नग्रन्थनादा पापसभेरेवित् ' आस्ताज्यस्य रामस्य राक्षसाणा ' मित्यादिवद्वाऽप्रतिपूर्णेपथतो ग्रन्थतय, वन

प्रंपयो मात्रादिभिर्घञ् प्रतिनिवतमानं छन्दसा वा, अर्थतो न साकाङ्क्षमध्यायकस्मन्तंत्रं वा. श्रुतिपूर्णघोषपुदात्तादिभिरवि-
 कलधोषमिति, 'कंडोद्वेषिय्युक्त' मिति स्पष्टमाह, नव्यसंके फलमूकमापितवत् । एवंशुणमग्नं म्रुत्रमुचारीयं, ततो तस्य
 णज्जिह्विति ससमयपदं वा परतमयपदं वा बंधपदं वा मोक्षपदं वा विणयपदं वा, तो तमि उच्चारिते समाप्ते केसिचि भगवंत्राणं
 केद् अर्थाधियारा अद्वियया भवति, केद् अणगादिया, तस्मि अणगादियाणमत्राणं अभिरगमणद्वयाए पदं वनइस्सामि इमेण विहिणा-
 'संहिता ए पदं चै, एतयो ययिग्गाहो । चालणा य पसिद्धी य, छान्विहं विद्धि लक्षणं ॥ १ ॥' तस्य संहितपदुच्चारणं संहिता,
 'परः सन्निरूपः संहिते' ति वचनाद्, पदं नामिकादि पंचविहं, वत्राश्च इति नामिकं, खल्विति नैषातिकं, परित्यौपसर्गिकं,
 यावतीत्याख्यातिकं, संयत इति मिश्रं, पदाथेयुर्वेधः कारकादिविषयः, पचतीति पाचकः, समासविषयः राज्ञः पुरुषो राजपुरुषः,
 तद्विगतविषयो वसुदेवस्यापत्यं वासुदेवः, निलकविषयो भ्रमति च रौति चेति भ्रमरः, अथवा त्रिविधः पदार्थः-क्रियाकारकभेदतः
 पर्यायवचनतो भूतार्थाभिधानत इति, एव क्रियाकारकभेदतो 'घट चेष्टायां' घटेऽस्माविति घट इत्यादि, पर्यायवचनतो घटः
 कुम्भः इत्यादि, भूताधोभिधानतो योऽसावृष्यकुण्डलोऽपयतस्यत्रात्रादिरूप इत्यादि । 'यावं पदत्रिच्छदो समासविस्तथो तस्य-
 णियमस्यं । पदानिग्गाहोति भण्णह सो तुद्वपदे ण संभवति ॥ १ ॥' इह शयेण यः समासविषयः पदयोः पदानां
 वा छेदो अनेकार्थसत्त्वे इत्यर्थतियमनाय क्रियते स पदविग्रहः, यथा राज्ञः पुरुषो राजपुरुषः, श्रेताः पदा-
 श्रेति श्वेतपटाः इत्यादि, सुतगतमस्यरिसस्यं च दूतस्यं चालणं मतं तस्स । सुदृथणायातो परिहारो पचन्त्येणं ॥ १ ॥
 इह सत्त्वत्रविषयमर्थविषयं वा दूषणमारम्यते शिष्यचोदकाम्यां तच्चालनं विचारो वेत्यर्थः, तस्स सुन्दरिक्नपायतो

न्यमताविशेषज्ञञ्च परिहारः प्रत्यवस्थानं, दूषितप्रतिद्विरित्यर्थः । ' एवमनुसुतमत्यं नयन(सदनम)प्रतावतारपरिसुदं । मासंजे निरुत्तसंतं पुरितं च पडुच्च जं जोगं ॥ १ ॥ होति कथत्यो घोतुं सपयच्छेयं सुयं सुताणुगमो । सुतालावगनासो नामादिष्णास- विनियोगं ॥ २ ॥ इह दूषतत्पदच्छेदाभिधानात्प्रशुगमः कृती जायते, अयसितप्रयोजिन इत्यर्थः, दूषालापकन्यासोऽपि नामा- दिन्यासविनियोगमात्रं, 'सुतफासियनिच्छुचिनियोगो सेसवो परत्याह । पायं सोचिय गेगमणयादिमयगोथरो होई ॥ १ ॥' विद्वत्स्पर्शकनिश्चुक्तिविनियोग इत्यर्थः, शेषः— पदार्थविग्रहविचारप्रत्यवस्थानमेदः दूषार्थाणुगमनस्याभाव्यात्, स एव हि प्रायो नैगमादिनमप्रतीत्यर्थः, प्रायोऽभिधानात्पदविधानन्यासोऽपीति, 'पादं पदाविच्छेदो सुतफासं च संहिता जेण । कस्तइ इहत्य- कारयकालादिगती वतो चेव ॥ १ ॥ प्रायः पदाविच्छेदोऽपि क्वाचित् दूषस्पर्शान्तर्भाव्येव, यतः क्वाचित् पदाविच्छेदादेवार्थः काल- कारकादयो गम्यन्त इति, एवमणुयोगद्वारपजोयणं भणियं, देहा दारगाहा । एवं णिक्खितंति । ' एय्य य सुताणुगमो सुता- कारकादयो य णिस्संखो । सुतफासिभनिज्जुवी णमा य पइसोत्तमायोज्जा ॥ १ ॥ सुत्तणुगमे सुत्तं उच्चारयव्वंति, वं लावयकओ य णिस्संखो । सुत्तफासिभनिज्जुवी णमा य पइसोत्तमायोज्जा ॥ १ ॥ सुत्तणुगमे सुत्तं उच्चारयव्वंति, वं चिप्तं सुत्तं-संज्ञांगा विप्पसुद्धत्स, अपणारस्स भिक्खुणो । विणयं पायो कारिस्सामि, आणुपुब्बि सुण्ह मे ॥ १ ॥ (१८ प०) ' संज्ञांगे निक्खेवो ' गाहा । (३०-२१) संयुज्जत इति संयोगः, येन वा संयुज्जते स संयोगः, सो संयोगो छविहो-णामसंज्ञांगो ठवणासंज्ञांगो दब्बसंज्ञांगो हंत्तसंज्ञांगो कालसंज्ञांगो भावसंज्ञांगो, नामठवणाओ गयाओ, द्रव्यसंयोगो द्रव्ययोर्द्रव्याणां वा सयोगो द्रव्यसंयोगः, सो दुविहो-संयुज्जतदब्बसंज्ञांगो इतरंत्तदब्बसंयोगो य, तस्य गाहा ' संयुत्तग- संज्ञांगो ' गाहा (३१-२३) तस्य संयुत्तदब्बसंज्ञांगो णाम जो पुब्बसंयुत्त एव अण्णेण दब्बेण सह संयुज्जते, सो विविधो-

सचिगन्तुगदव्यसंज्ञां अचिगन्तुगदव्यसंज्ञां मौससंजुतदव्यसंज्ञां, तत्पवि सचिगन्तुगदव्यसंज्ञां गो णाम जहा
रसो पुन्यं मूलोहि पुढीरसंज्ञोहि उचरकालं कंदेग सह युज्वते, एवं जावचि ताव न्यं, एत्य गहा 'मूले कंदे' गहा (३२-२३)
सचिगन्तुगदव्यसंज्ञां इमे गहा— ' एगरस एगवणो ' गहा (३३-२६) जहा परमाणुगोमले एगवण्ये एगगंधे एगसे
दुजासे, स तु जहा कालगन्तं पडिचइल्लं नीलभचेण परिणमति तदा गघादीहि संजुचे एव लीण(लील)भचं संजुत्तेण, एवं लोहित-
हालिदुगुलिष्ठपतोवि, पील्लो वा जहा नीलगन्तं परिचइल्लं कालगन्तेण परिणमति तदा गंधादीहि संजुत्ते एव लीण(नील)भचेण
गंजुत्तेण, एव लोहितहालिदुगुलिष्ठपतोडि, एवं संज्ञा वासं भाणितव्या, गंधतोडि, जहा युज्वगंधं परिचइल्लं दुग्भिगंधचेण
परिणमति तदा वथासक्कामंजुच एव दुग्भिगंधचेण जुज्वते, एवं दुग्भिगंधोडि, एसो जहा वण्णो, क्कसे दुगु, जहा सीरि-
क्कसो उमिणक्कसं परिणमति तदा वण्णगंधसक्कामणिदुक्कसण क्कसण एगत्तेण संजुत्त एव उमिणं संजुज्वते, उमिणक्कसोडि
गीतं क्कसं परिणमति, जिदोडि रक्खक्कसं, रक्खोडि निदक्कसं, थदथा एगुणकालो होत्तिज्जं उत्तरकालं दुगुणं कालो
भवति तदा कालगण्येण संजुत्त एव, पुणरापि तेण वा अधिक्कत्तेण संजुज्वते, एव पेयो जात्र अणंतगुणकालगोचि, अवसेसु
एव वण्णगंधसक्कसं भाणित्वं जात्र अणंतगुणदुक्खोत्ति, एवं दुपदेसिगदिसुमि विभासा, अचित्तसंजुत्तदव्यसंज्ञां गो गतो॥
इदो गि मौससंजुगदव्यसंज्ञां, स च जीवकर्मणो; तयोः स्थानादिसयो गति यदुपचीयते स भिअसंजुत्तसंज्ञां भवति, जए धातू
क्कणगदी' गहा (३४-२७) यथा धातवः सवर्णादी रमेन स्वेन मायेन परस्परसंज्ञां संजुक्ता भवति, अथर्वतोयां क्रमेण पृथग्भावे
भवति, अन्यत् रिट् अन्यत्त सुगंधं, एवं गुराण जीमियापि मंतत्तिरमेणाज्जासंजुत्तसंज्ञां भवति, स च यदा निकटयोग-

श्रवो भवति वदा जीवधर्मणोः पृथक्त्वं भवति, दृशति (सांचिते) मूलकंदे अचितं परमाणुयोगलगाहणं वष्णगंधरसक्रासादीर्हि संततिक्रमंति मिस्रस्स गहतो जह धातू कृणवा इति, उक्ताः संयुक्ताः संयोगाः । इदानीं इतरेतरसंज्ञो, तस्य निञ्जुत्तिगाहा 'इतरेतरसंज्ञो' गाहा (३५-२५) इतरेतरसंज्ञो छविहो, तंवाहा परमाणुं पएत्ताणं अभिषेयस्स संज्ञो अणमिष्येपस्य संज्ञो 'अभिलाससंज्ञो' संवधनसंज्ञो, तस्य दुष्पभित्तीण परमाणुं वां संज्ञो सो इतरेतरसंज्ञो भवति परमाणुं, पदेससु दुपदेसा-दीण नेयमिति, तस्य 'दुविहो परमाणुं' गाहा (३५-२५) परमाणुं इतरेतरसंज्ञो दुविहो-संठाणतो एधतो य, उक्त्वा-समागिद्वक्काए बंधो ण होइ समलुसरतायवि ण होति । वेमायणिद्वलुवस्रचणेण बंधो उ खंथाणं ॥ १ ॥ तत्थेगुणणिद्वो एगुणणिद्वेण सह न वच्चाति, तथा दुगुणणिद्वो वेगुणणिद्वेण समं ण, अणंताणिद्वो अणंताणिद्वेण ण, एवं एगुणलुक्खरे-वि एगुणलसुरेण सह ण वच्चाति, एगुणलुक्खो दुगुणलुक्खो अणंतगुणलुक्खेण, एं सन्वत्य समगुणसु बंधो णत्थि, वेमाताणिद्वलुवस्रचणेणत्ति विपमा मात्रा विमाता, एवं भवति, कइ पुण ? उच्चते 'णिद्वस्स णिद्वेण दुताहिएणं' लुक्खस्स लुक्खेण दुयाहिएण । णिद्वस्स लुक्खेण उचेति बंधो, जहवज्जो विसमो समो वा ॥ १ ॥ एगुणनिद्वो विगुणणिद्वेण वच्चाति, विगुणनिद्वो पंचगुणणिद्वेण, पंचगुणो सत्तणुणिद्वेण, एवं दुयाहिएण बंधो भवति, तथा दुगुणणिद्वो चउगुणणिद्वेण, चउगुणणिद्वो छगुणणिद्वेण, छगुणणिद्वो अट्टगुणणिद्वेण, एवं गेयं, लुक्खेवि एवं चंब, णिद्वलुक्खस्स पुण जहअगुणवज्जेसु सेत्तेसु विसमेसु समेसु वा बंधो भवति, 'जहअगुणो' चि एगुणणिद्वो एगुणलुक्खेण वच्चाति, सेत्तेसु दुगुणविगुणठिएसु वच्चाति, अण्ये पुण गणंति एगुणस्स दुगुणाधिदेण बंधो भवतीति, दुगुणाहिएणंति एगुणस्स विगुयेण दुगुणस्स पंचगुणेण विगुणस्स

सत्तुण्येण, एवं सत्त्वस्थ दुगुणाधिष्णं बंधो भवति, तस्य गगानोचोऽपि जहन्गुणाणं निद्वानं तद् य लुक्कउद्वानं । एगादिऽविद्य तुणे गुणबंधस्स परिणाहो(मो) ॥ ११ ॥ गुण होति बंधस्स (इ.) जेऽविद्य-निद्वान्गुणाधिष्णं बंधो निद्वस्स होइ द्वयस्स । लुक्कउद्वान्गुणाधिष्ण य, लुक्कउद्वस्स समागमं पय ॥ १२ ॥ नन्दति निद्वलुक्कउा विसमगुणा अहय समउथा जतिवि । वज्जेतु जहन्नगुणे वज्जेती योगला एवं ॥ १३ ॥ एमेय य उंधाणं दूपदेसादीणि बंधपरिणामो । जो होइ जहा अहितो सो परिणामेति तदुज्जं ॥ ४ ॥ जति विसमे संजोगो परिणामे तस्स केरले तु संयत्ते । अवसत्ते परिणामो तारिसगं चेत्तं दब्बं ॥ ५ ॥ सस्सिगुणा सस्सिगुणं अब्भहियगुणाण हीणगुणमेव । परिणामितं समत्या न पुणं उभा तु अहियाणं ॥ ६ ॥ परिणामना समाहिय परिणामिज्जाति समो य हीणो वा । दच्चगुणाधियमावण ण पुण दब्बाभिगत्येणं ॥ ७ ॥ जति बहुगं एकगुणं धंपीपिय बहुगुणं जति ह्वेज्जा । परिणामिज्जति बहुगं धोरण गुणाहियगुणेणं ॥ ८ ॥ जति कालियमेगुणं सुक्कलयंपि ह्वेज्ज बहुगुणं । परिणामिज्जति कालं सुक्केण गुणाहिय-गुणेणं ॥ ९ ॥ जति सुक्कियमेगुणं कालयच्चं तु बहुगुणं जति य । परिणामिज्जत्तं सुक्कं कालेण गुणाहियगुणेणं ॥ १० ॥ जति सुक्क एगुणं कालमदब्बंपि एगुणमेव । कामंतं परिणामं तुल्लुणं जस्स संभवति ॥ ११ ॥ एवं पचवि यन्ना संजोएणं तु वण्णपरिणामो । समाहियहीणगुणेण य यण्णत्तरंगयणं च ॥ १२ ॥ एमेत्तं य परिणामो गंधाण रसाण तद् य क्कसाणां संठाणाण य भाणितो संजोएणं बहुविगण्ये ॥ १३ ॥ दब्बं भाणियं सप्पज्जयं निगुणा गुणा होति । जहि दब्बं कय गुणा जत्तय गुणा तस्य परिणामो ॥ १४ ॥ एयं पसंगिकं, ते हि परि-माणयः संहयमाना अयाह्वंता दुपदेयागादि संघं णिव्यंचन्ति । संठाणं च, सुत्तिण्णवच्च, यथा सुत्तिण्णः कालान्तेरेण पिण्डत्वेन परिणमन् षट्त्वेनोत्तरपद्ये तत्संस्थानवत्, एवं कृतवोऽपि षट्त्वेनोत्तरपद्यन्ते तत्संस्थानेन च, तदस्तरमाणु नां पिंडो संघबंधं संठाणं च ।

श्रीउत्ता०

चूर्णा

१ विनया-

ष्यन्ते

॥ १८ ॥

पदेसावगाढे" ; एतय ने तिन्नि तत्य एतसि एयस्स उरि एको कीइ; उक्कोसेणं तहेव, चउरसे दु०-यणे पथरे य, पथरे दुविहे-ओए
 जुम्मे य, ओये जहनेण पवपएसिए णवपदेसावगाढे :: उक्कोसेणं तहेव, जुम्पपदेसिए जह० चउपदेसिए चउपदेसोगाढे
 :: उक्कोसेणं तहेव, जुम्पपदेसिए जह० अट्टपएसिए अट्टपएसोगाढे :: ; एतसि च उरि अत्रे चचारि, एते अट्ट, उक्कोसेणं
 तहेव, आयते दुविहे-अंबोआयतो यणायते य, सेठीआयते दुविहे-ओये जुम्मे य, ओये जहणेण तिपदेसिए तिपदेसोगाढे ... उक्कोसेणं
 तहेव, जुम्पपदेसिए जहनेण दुप्पएसिए दुप्पएसोगाढे " ; उक्कोसेणं तहेव, पयरायतो दुविहे-ओये जुम्मे य, ओये जह०पण्णारसपदे-
 सिए पवरासपदेसोगाढे :: उक्कोसेणं तहेव, जुम्पपदेसिए जहनेणं छप्पदेसिए छप्पदेसोगाढे :: ; उक्कोसेणं तहेव, यणायते दुविहे-
 ओए जुम्मे य, जोए जहनेणं णययालीसपएसिए णययालीसपएसिओगाढे, एतेसि हेट्ठा उरि च ण्णारस, एते च च णययालीस
 भवति, उक्कोसेणं तहेव, जुम्पपएसिते जहनेणं वारसपएसिए वात्सपएसोगाढे :: ; एतेसि उरि अत्रे छप्पएसो ठाविति, एवं वारस
 हवति, उक्कोसेणं अणंतपएसिए असंसेज्जपण्णोगाढे, एवं परमाणूनां संठाणओ गते, इदानीं त एव परमाणवः संहन्वमानाः स्फुब्बवं
 निर्वचयन्ति न च संस्थानं, तद्यथा-अचिचमहास्फुब्बः, जे व अण्णे अणित्थंत्थसंठाणं परिणता, अणित्थंत्थं णाम अणेगण्णारं,
 पंचहं संठाणाणं एगतसवधि ण भवति, एतो परमाणूणं इतरेतरसंजागो गओ, इदाणि पदेसाणं इतरेतरसंजागो, तत्थ गहा 'धम्महा-
 पदेसाणं' गाहा (४२-२९) तत्थ धम्मत्थिक्काइयाइणं पंचहं अत्थिक्कायाण यः सैः सैः प्रदेसैरन्यद्रव्यप्रदेसैश्च सह संयोगः स
 प्रदेसव इतरेतरसंयोगो भवति, तत्थ धम्मत्थिक्काय-अधम्मत्थिक्काय-आयासत्थिक्कायाणं एतोसि तिष्ठन्ति अण्णतोओ अपज्जवसिओ
 इतरेतरपदेससंयोगो भवति, जीवद्रव्यस्यापि आत्मप्रदेसैश्च सह इतरेतरसंयोगः, तत्थैव य तिष्ठं तिष्ठं अण्णतीतो, सेसाणं

सार्वातो, अहना जीयस्स कम्मणोगलेहिं सदिं वंधेण संयोगो भवति, न तु अंधेणं, वंधो जागा यदात्ता कम्मयोग्युद्दलानो
स्वदेवोः परिणमवति परसरं धीरोदक्रमत् तदा वन्यो भवति, नान्यथा, पश्चात्सर्वे वियोगो भवति, यदा संसारस्थस्तदाज्यानि
कर्माणि यप्सति अन्यानि दृशति, पुद्गलद्रव्याणामपि अन्योज्येषु धर्माधर्माकाशप्रदेशेषु सार्द्धं संयुज्यते, विजुज्यते अथवा, क्रिया-
वद्द्रव्याणां तु क्रियावद्द्रव्यैश्च संयोगः सो आदिमान्, पदेसाणं इतरेतरसंज्ञो गतो । इदानीं अभिप्रेयसंज्ञो, तस्य गाहा-
'अभिलेष्टेऽणनिष्पत्तो गाहा(४३-३०, अभिप्रेता जाग अनुकूलः, वैपामनुकूलः, उच्यते, इन्द्रियवतां पंचागिरिन्द्रियाथंजुलोमैः
सह संयोगः सोऽभिप्रेतः, अनभिप्रेतस्तु प्रतिलोमैः स तरेव, अयमपरः कल्पः स्वव्या ओसहजुत्ती' गाहा (४४-३०) सत्वेति यानि
स्वादीनि यानि च श्रसादून्यापषयः स सर्वोऽभिप्रेतसंयोगः, का तर्हि मानना, सो तदाभिप्रायेण औपधमुपशुक्ते, एवं शेषमपि
छेद्यमेयादि वस्तुद्रष्टव्यं, अथान्त एव शब्दादयः धन्यस्पेष्टा मयन्त्यन्यस्यानिष्टा इति, यथा आक्रोगोऽपि कस्माचिदिदो भवति, स्तुति-
रपि च वस्वचिदानिष्टति, एतं गंधजुत्ती भोगविहीनि, रागविही रागो कुतुभरागोवि, गतिविधीति वातिचिनिहीनि, एषां या इष्टा
सा विसयाजुलोमा भवति, ना अनिष्टा सा पडिलोमा, अनभिप्रेतस्यर्थे, अभिप्रेतानभिप्रेतसंयोगो गतो । इदानीं अभिलावसं
योगो, तस्य गाहा 'अभिलावे संज्ञोयो' गाहा(४५-३१) अभिलावसंज्ञो नाम योऽभिलवणीयस्स अभिलापेन सह संबंधः, स
च चतुर्विधः-द्रव्याभिलावसंज्ञो रिचामिलावसंज्ञो कालाभिवसंज्ञो भावाभिलावसंज्ञो, तस्य द्रव्याभिलावसंज्ञो यथा
पटः, ऐचाभिलावसंज्ञो यथाऽऽकाशमिति, (कालाभिलावसंज्ञो यथा समय इति) भावतो अभिलावसंज्ञो यथोदधिकमिति,
जमि वा माये, स चाभिलावसंज्ञो दुविहो, तं०-अथतो वंजणतो य, तस्यथातो अभिलावसंज्ञो भवति यथा स च स च तो

श्रीउत्तमा०

वृर्णा

१ विनया-

वपने

॥ २२ ॥

स च तौ च त्वे, एवं दुर्गादीयो, अक्षरसंज्ञोगमादी व्यञ्जनं भवति, यत्र व्यञ्जनसंज्ञोगो भवति यथा स्त्री, कोऽर्थः?, व्यञ्जनान्यने-
 कानि, एसोऽभिलाषसंज्ञोगो । इदानीं संबंधणसंज्ञोगो, सो चळव्विहो, तं०-द्व्यसंबंधणसंज्ञोगो खेत्त० काल० भाव०,
 तस्य द्वे 'संबंधणसंज्ञोगो' गाहा (४६-३२) सच्चिद्व्यसंबंधसंज्ञोगो विविहो, दुपयादी, तस्य दुपयसच्चिद्व्यसंबंधसंज्ञोगो
 यथा एुरयोगापुरी, एवं चतुष्पदेऽपि यथा गोसंयोगात् गोमान्, अपदे यथा आरामसंयोगिकादारामिकः, अचित्ते यथा
 कुंडलसंज्ञोगा कुंडली, मित्रे यथा रथेन गच्छति रथिको गच्छति । 'खेत्ते काले य तहा' गाहा (४७-३२) खेत्तं
 संबंधणसंज्ञोगो द्विविधो, तं०-अपित्तो अपिपित्तो य, अपिपित्तो—अविसेसित्तो, अपित्तो—विसेसित्तो, तस्य अपिपित्तो
 जो वेण ऐचेण संबुतो अपित्तो, जहा सोरदुतो मालवतो मागहो इत्यादि, एवं कालेऽपि दुविहो, एवरं अपिपित्तो
 जहा वसन्तगो, ऐतंसवि कालेऽपि एवं दुविहं तु तेण दोणद्वि दुविहो य संज्ञोगो, इदानीं भावसंबंधण-
 संज्ञोगो गाहापच्छेदण मण्णति—'भावमि होइ दुविहो आदेसे चैव णादेसो' भावे दुविहो-आदेसो चैव णादेसो, भावे
 दुविहो-आदिद्वो अणादिद्वो य, तस्य अणादिद्वो भाव इति ण्णा भावानामन्यतमः, एत्थ गाहा—उदइयउदसमलइएस्तु तह
 खए य उवतामिए । परिणामसन्निराए य छेव्विहो होत्तिआदेसो ॥(४८-३३) अहं पुए, जहा उदइयओ भावो आदेसइ तदा ण
 णज्जति किं मणुसस उदईओ अणुसस उदईओ, उदइओ पुण सामन्नो जीमानीवदयेहि भवति, उवसामिओवि तहए, एवं जाव
 परिणामिओवि, सामन्नएवि भवति, 'आदेसो पुण दुविधो' गाथा (४९-३३) आदेसो दुविधो—अपिपित्तवहारगो अण-
 पित्तवहारगो य, इकरंके विविहो-आत्मन्यपित्तः यदिरपित्तः अनात्मनीत्यर्थः उमयापित्त इति, अत्रात्मन्यपित्तो नाम 'उचस-

भेगय' गाहा (५०-३०) आपमामिकः श्वायिकः क्षायपसागरः पारिणामिको य अघितो वा भवति तदा आत्मनि प्रत्यवसयः, एवं च उभुमि आत्मसंयोगो भवति, एवं हि जीमया भवति एतेषु भाषेसु जीवो ऋण्णो भवति, तदात्मक इत्यर्थः । अनपित-
स्तु माय एव, 'जो सन्नियदित्तो खलु' गाहा (५१-३४) जो सन्नियदित्तो भावो उदयियजित्तो भवति तत्थेय सग्णिवादीणं
चउहं मावायं दुगसंजोगेणं विगसंजोगेणं चउवसंजोगेणं एवसंजोगेणं भवति, तस्य छ दुगसंजोगे चत्तारि विगसंजोगे
एवसो चउहसंजोगे एव एकरार संजोगे भवति, एसावि अचसंजोग एव, गतो अत्तसंजोगो । वाहसंयोगो नाम 'हेसा
कसाय येदण' गाहा (५२-३४) यदा औदयिका हेसाः कणया वेदनं वेदो अज्ञानं मिथ्यात्वं च अर्पितं भवति तदा अतात्म-
कमिति प्रत्यवसयः, किमुक्तं भवति । कर्मपुद्गलोदयदेवानि भवन्ति, अनपितस्तु माय एसादयिकः, उक्तो वाह अम्यन्तरथ
मावसंयोगः तदुभयसंयोगो हसो-नो सन्नियजो खलु' गाहा (५३-३५) सव्ये ओदयिकं अमुचमाया संजोगा कायव्या, तस्य
दुगसंजोगा ओदयिकं अमुचमाणेण चत्तारि तियसंजोगा छ चउवसंयोगा चत्तारि एयो पंचसंयोगे, एवं औदयिकमायं
अमुचमाणेण पत्तम संयोग भवति 'वित्तोजोवि आदेसो' गाहा (५४-३५) अयमसः किळ आदेसः, भावसंजोगो तिविधो-अच-
संजोगो परसंजोगो तदुभयसंजोगो, 'ओदयिय' गाहा (५५-३६) तत्रात्मना एह भावाः संवधन्ते, जहा ओदयिया
पशुसो त एव उमसंत रुसाओ, स एव लीणदंसणपोहणीओ, स एव एओसमसुचनणी, पारिणामिको जीवो, अयमात्मसंयोगो-
अम्यन्तर इत्यर्थः, वाहसंयोगेणु 'णामधि प' गाहा (५६-३७) इह नामिनो नाम्ना सह संयोगो भवति यथा देवदत्त इति, द्रव्या-
दिविध शब्दासंयोगो भवति यथा देहसंशोगाहंटी, क्षेत्रेण आकाशेन सह संयोगः प्रायेण नगरेण वा इत्यादि, काले दिवसादिना,

भावेण उ संज्ञांगः अंतर एव, नाहि भावो भाविनाऽर्थान्तरभूतो भवति, मा भूदभावाप्रसंगः, तदुभयसंज्ञांगो द्वेषेण क्रोधी दंडो-
 क्रोधी दृढदृष्टित्वमादि, तथा क्षेत्रेण क्रोधी मालयकः क्रोधी सौराष्ट्रक इत्यादि, कालेनापि क्रोधी वास्तविक इत्यादि, अयमन्योऽ-
 पि दान्त एव परस्परं संयोगो भवति, 'आयरियसीस' गाहा(५७-३७) यथा आयरियसस सिस्सेण सदि संयोगः, असावपि बाह-
 संयोगो भवति, आयरिया इत्युक्ते अवश्यांशियेण तदितरेण भवितव्यं यस्मात्सावाचर्ये इति, तथा शिष्य इत्युक्ते अवश्यमाचार्येण
 भवितव्यं, आह-कीदृशोऽज्ञावाचर्यः? शिष्यो वेति, उच्यते- 'आयरिओ तारिसओ' गाहा(५९-३९) किमुक्ते गवती-आयरिओ
 तारिसो जारिसा आयरिया भवती, आयरियगुणेहि उर्वेयो यथाचार्यः स्वगुणमाहात्म्ययुक्तः तादृशः, शिष्योऽपि तच्चतुगुणसदृशः,
 यथा पुत्र इत्युक्ते अवश्यमेव तस्य पित्रा भाव्यं, तथा पितेत्युक्ते अवश्यं पुत्रेण भाव्यं यस्य सो पिता, एवं मातापुत्रयोर्मातादुहित्योः
 तथा भार्योपत्योः, एवं ग्रीतोष्णयोः, ग्रीतमित्युक्ते अवश्यपुष्णे संग्रह्ययो भवति, एवं तगडघांतयोश्छायाऽऽवपयो, ' एवं
 णाण' गाहा (१६-४०) तथा ज्ञानमित्युक्ते अवश्यं ज्ञानस्य ज्ञेयेन वा साहं संयोगो भवति, तथा चरणमित्युक्ते चरणभावाव्यं
 स्वमित्यर्थः, न ज्ञानो ज्ञानादन्यो भवति, यदन्यस्तस्मादज्ञानी स्यात्, तथा चरणादपि यदाज्यः स्यात् तेन न चारित्री स्यात्,
 तस्मान्चरणचरिणोः कत्वं, तेषां स अम्यन्तरसंयोग एव, न बाह्यः, तथा ज्ञातुर्ज्ञानिना सह संबंधो भवति, ज्ञानस्य च ज्ञेयेन
 उभयसंबंधो भवति, एवं चारिश्रेणाऽपि, तथा स्वामित्वेऽपि ममैव स्वामी, अथवा स्वामित्वेनामयसंबंधो भवति, ममैव दासस्य
 (स्वामी) एव च मम पितुः पुत्रः मम कुलाम्यन्तर इति, एव संयोग उभयसंबंधो भवति । ' पञ्चयन्तो य बहुविधो' - गाहा
 (६०-४१) प्रतीयेतेऽनेनार्थ इति प्रत्ययः, ज्ञायत इत्यर्थः, सच बहुविधः, तथा—षट् प्रतीत्य घटज्ञानमेवमादीनि प्रत्यय-

ज्ञानानि भवन्ति, आह-यद्येवं षट् प्रतीत्य षट्छानं षट् प्रतीत्य षट्छानं तेन किं प्राप्तं, किं स्व्यापि तत्प्रत्ययपूर्वकमेव ज्ञानं भवति, सा भूदप्रत्ययं, उच्यते, यद्योचस्त्वं यथा प्रतीत्यप्रत्ययतो ज्ञानं भवति नाप्रत्ययमिति तेन तस्यापि भवतीत्यत्र ब्रूमः, अतदेतत्, कस्मात् ? सिद्धान्तापारिधानात्, यद्येतत्प्रत्ययपूर्वं ज्ञानं एतादृि छद्मस्थानां, जिना हि भगवतः सर्वज्ञाः सर्वदर्शिनः भिन्नवक्त्रकाः, तेषां हि निश्चितप्रत्ययं ज्ञानं, तेषां माहात्म्यं विभूतयो भगवतो निरावरणस्य सर्वभाषावभासकं ज्ञानं भवति, अन्यत्र-केनालिनस्तु केवलज्ञाननिश्चितप्रत्ययं, एकप्रकारमेव, यस्मादेकं केवलज्ञानमिति, अथ एकेन हस्तेन बहवः पटा गृह्यन्ते, न तेषामेकत्वं, एवमेकेन केवलज्ञानेनानन्ता भावा एककाले गृह्यन्ते, न च तेषामेकत्वं भवतीति । देहा य यद्बहुवक्त्रा अन्भिन्नसंज्ञोगो भवति, तस्य अन्भितरं क्रममां शारिं ओरालियं, जाणि संपयं सरीराणि यद्दाणि सो अन्भितरसंज्ञोगो, जाणि मुक्त्राणि सो शारिसंज्ञोगो, एवं मातिपितुतादिषु त्रेषु संपदं वदति ते अचसंयोगा, जे अतिक्रंता ते परसंयोगा भवति, 'संबंधण-संज्ञोगो' गाहा (६१-४२) पुच्यक्रमेहि संपदस्स कसायस्स जीवस्स जो अभिणोवेहि सह क्रममेहि वंधो भवति सो संबंधणसंज्ञोगो भवति, जेहि मयंतो विदितसपरा छिन्ना, ण हि बंधणा ते तेसि भगवंताणं कोति षडिबंधहेज्ज विज्वति, तथा प्रश्नबादुत्तघते ममेदमिति अहमस्य स्वाभी, अप्रमोत्तघते स्थानाद्यपि स्वामिसंबंधेन ममीकेरति, एवमेत्परिचिन्त्यमानं यस्य हि ममेदमिति भवति तस्य संबंधनसंयोगसंबंधो यद्गुगतो, नान्योपामपि, 'संबंधण' गाहा (६२-४४) यथ संबंधनसंबंधानिहायः एय संसारहेतुको भवति, अनुचवासथ भवति, तच्छेत्तुदुधताः सायवः, अतः अस्माद्भावसंयोगादिप्रमुक्ता इति संबंधणसंयोगो भणितो, इतरंतरसंयोगो य गतो । इदाणि खेत्तकालभावसंज्ञोगो भवति--तस्य गाहा--संबंधणसंज्ञोगो

लेतादीणं विमास जा भणिषा । खंचाइसु संजोगो सो चैव विभासितवो तु (६४-४३) अथवाऽऽकाशप्रदेशैः सादं संयुज्जमाने इवोत्तरजोगो भवति ; सेसं यथा सम्बन्धणंजोगं खंचादी मणिता तथा विषयितव्याः, एष संयोगः, अस्मात्संयोगाद्विग्रहस्तस्य विशेषेण ग्रमुक्तो विग्रहोक्तोऽवस्तस्य, संयोगात् विषयमुक्तस्त, न गच्छतीत्यागा-वृक्षा इत्यर्थः; अत्रैः कृतमागारं गृहमित्यर्थः नास्य आगारं विद्यत इत्यनागारः, अतस्तस्य अणगारस्त, भिक्खुणासौलो भिक्खू, भिक्खु-गगहणं भियचारिणापविषाणं दव्यअणगाताण बुदासत्थं, ते हि दव्यअणकाराणि विगतिअ ण भिक्खवो भवंति, निदानोपहत-वाउत्तपःकम्मभिरदवतीवित्तात् अणुसुखाहारकात्वाल्ल भिक्खवा; अथवा अनगार एव भिक्खुःअवस्तस्य अणगारस्त भिक्खुणो, 'विण-यंति' विनयंति चाट्टककारं कमे विनयः, 'प्राहुः प्रकाशने' उक्त हि—“प्राहुरासीत् मुनिः सिद्धस्तास्मिन्वृणति चेन्मति (जन्मनि) ” तथा पाठकणं दुबिहं- पागडकारणं एगासकरणं च ' आणुपुब्बी सुणेह मे ' आणुपुब्बुत्तुकमः, परिपाटीत्यर्थः, ययोपदिष्टं यथा कार्यं यथा क्रमः सो वा, तथा पठ्यते च ' आणुपुब्बि सुणेह मे ' ॥ १ ॥ स्यान्मतिः कथं विनीतो भवति ?, उच्यते- ' आणाणिदेसकरे ' सिलोवी (२ ख० ४४) आज्ञाप्यतेअथा यस्य आज्ञा, निर्देशनं निर्देशः, आज्ञय निर्देशः, अथवां आज्ञा-चदोपदेशः, तथा निर्देशस्तु तदतिरुद्धं गुरुचरनं, आज्ञानिर्देशं करोतीति आणाणिदेसकरो, गुरुत्वे गुरुः तस्स गुरुणो, उप-पत्तनसुपातः, शुभ्रयकरणमित्यर्थः, ' इंगिताकारसंपन्नो ' इहगितमेव आकारः इहगिताकारः, अथवा इहगितं कंषिवामित्यर्थः, तद्यथा-शिरःकंषो ब्रह्मस्त्वेषो वा, आङ्गीतराकारः, तथा ' नेत्रबद्धविकाराभ्यां, गृह्यतेऽन्तर्गतं मनः ' अथवाऽऽजानुगमागारं चेति शोतुमाकारं, धेतुमाकारं, जहा ' अवलोचनं दिसाणं खियंभणं साइगस्स संठवणं । आसणासिद्धिलीकरणं

जस्येति अर्चिलः, अपवा न मायः, जहा अभावो देसस्य गगरस्य वा वदति, साणस्य पूर्वकणास्य द्वयस्य कणकुंडकं चरवाणं, एवं दुःशीलनरसंति, यस्ताम्यामनुसासिति एवं दुःशीले पंडिणीए, विणये उवेज्ज अप्याणं पच्छदं कण्ठं, सो हि ण एतिमुपयो प णिक्खिञ्चति, यथश्वं ' तम्हा विणपमेसिज्जा ' सिलोणो (७ दू० ४६) तम्हा इति कारणाद्धिनयं ' पसेञ्ज ' चि विपयं कुयदित्थयं; येन कि लभ्यते?, विनयाच्छीलं प्रतिलभ्यते, कोऽभिप्रायः? आचार्या हि प्रम्यगुपचयं-
 नाणाः शुंतेन लामयन्ति, सोए (चोय) णादिमिथ, इत्यतो विनयकरणाच्छीलं प्रतिलभ्यते, विनयः प्रतिलभ्यते इत्यथा,
 ' बुद्धयुत्ते णियागद्धी ' बुद्धेत्तं बुद्धोक्तं ज्ञानमिस्सयं; उदेय च नियाके निलकमात्मीयं, उपं श्रीरादि सर्वं पराक्यं, बुद्धा नामा-
 चार्याः, बुद्धानां वा पुत्राः, नियाके वस्सार्थः स भवति णियागद्धी, ण णिक्खिञ्चति कण्ठुती, न कुरुयिदपीत्यर्थः । एवंविधश्च ण
 णिक्खिञ्चति ' णिसंते सिया ' सिलोणो (८ दू० ४६) अहंयं शतो निगान्तः, अक्रोधवानित्यर्थः, अत्यन्तशान्तचेष्टो या,
 हरो अस्मापइतीति म्हुत्ती, न म्हुत्ती अम्हुत्ती, दान्तेन्द्रियः, बुद्धाः आचार्याः, अत्रिभ्रमत्सामं, तेषामंतिके तिष्ठन् सुप्रशान्तो
 अम्हुत्ती दान्थ भवेदिति, अथवा श्रदान्तोऽम्हुत्ती दान्थ तेषामंतिके तिष्ठन् अत्यशुतानि सिक्खेज्जा, अर्थेन पुक्कानि सुवा-
 ल्युपदेवपदानि या, न येषामर्थो तिघत इति नित्थयाणि, तु विदेशणं, जहा ' भारहरामायणादीणि ' अथवा दिच्छो दविच्छो
 पाउठ इति, अपवा इत्यकहादीणि ॥ इति पुण निरत्थयाणि सिक्खुमाणो आयरियादीहिं अणुसासिज्जेज्ज तदा ' अणुसा-
 सितो ण कुप्पेज्जा ' सिलोणो (९ दू० ४७) अणुकूलं सासते स्म अनुगामिताः, क्वयते येन स कोपः तं न कुयात्, क्षमता
 धान्तिः वं सेवेज्जा, पापादीनः पंडितः, पण्डा वा शुद्धिः, पण्डितः तथाज्जुण्ठः, स एवंविधः सुभोहिं समं संसरं, बालकैरित्थयं;

श्रीउत्तरा-
 न्वी
 १ विनया-
 प्ययने
 ॥ २८ ॥

क्षुण्णतीति क्षुद्रः, कूरकर्मो इत्यर्थः, क्षुद्रकर्मणो वा, संसर्जनं संसर्गः, हास्यं च क्रीडा च हास्यक्रीडि, तत्र हास्यं मासिचा पासिचा
 क्षुण्णता संसरेत्ता य भवति, हसंतो माहृणिज्जं वंशति, लोगपविायो सस्त्रायोवरोहे श्लादि वा होज्जा श्रविहसात्, उक्तं च—
 “ जविणं भन्ते ! हसमाणं वा उस्तुयमाणेण वा कति कम्मपण्डीओ पंशति ?, गायमा ! सत्तविहंशयए
 वा अट्टविहंशयए वा ” क्रीडवोऽप्येवमेव, क्रीडा गहा रक्कवाल (वणलो) वादीहि, अहा वा क्रीडणुवणं हास्यं तद्विलययेत् ॥
 अपमन्यो विनयेपदेशः. ‘मा य चंडालियं कासी’ सिलोगो (१० सू० ४७) चंडो नाम क्रोधः, क्रवं सत्यं, न श्रतमनृतं, पागते
 तु तमेन अलियं, चंडं च अलियं च चंडालियं, अथवा चंड इति क्रोधः, अल पर्याप्तौ, चंडेन अल यस्य भवति चंडालः—पर्याप्तक्रोध
 इत्यर्थः, चंडमावः चंडालिकं, चंडालेन कलितः चंडालः (लिङ्गः), तं मा य चंडालियं कासि, चंडाल इव चंडालः चंडालमागलाय-
 ति, चंडेन वा आगलितः चंडालः, वास्तोवि य हासविहसापसंगेसु बहुयं मा य आलवे’ बहुयं बहुपरिमाण, अमानानाः प्रतियेषे, भृशे
 लपसालपंतं, साध्यायादिव्याघातः वायुसंपदे मा (आत्म) राधार्यं, तेन कार्यमात्रं भाषत, ‘कालेन अहिज्जत्ता’ कलाभिर्निर्वचितः
 कालः, इहमानपि कलां कलयत इति कालः, सकलयति भूतानि वा कालः, यो हि यस्य अध्ययनस्य कालः कालिकस्येतरस्य वा वेस्मिन् काले
 अर्थात् ‘ततो ज्ञापञ्ज एकओ’ उक्तं हि—‘एकस्य ध्यानं द्वयोरध्ययनं त्रिप्रभृतिश्रामः,’ एवं लौकिकाः संश्रतिपत्राः, वयं तु सप्तहायो
 अष्टहायो वा सगद्वयासहायवान् एक एव, ‘आहूच्च चंडालियं कइडु’ (११ सू ४८) आहूचेति कदाचित्, यदिह नाम कदाचिन्निरह
 परसापि सतः सहसा चण्डालः उदीर्यते तमुदीरणं निन्दयेत्, तद्यथाऽऽह्वानं निन्द्यं, व्यपलाप इत्यर्थः, योग्यप्रकाशः क्रोधः, सोऽपि न
 विद्वक्वित्यर्थः, तत्रात्मानिन्दव एव भवति, सदा वा अचक्षुदानादिभिः परैरुपलक्षयित्वा उच्यते भवान् ममान्यस्य वा रूपित इति,

वयापि न निन्हीतव्यं, एवं प्रकाशमपि छाया अनुपमानोऽपि प्रत्युद्यमकरणत् त्रयीत्यहम् शान्त इति, एष निन्हवः, एवं
 नृपारादोऽपि प्रत्यये वाप्रत्यये वा न निन्हसितव्यं, यदाचिदिति अहनि रात्रौ वा, प्रत्यादिप्रत्ययेण 'कञ् कञ्चित्ति मांसज्जा'
 नायमदं शेषित आसीत् अदृतं वा मयाकं, अदृते तु न परस्त सत्करण वक्तव्यं- यथाऽहं कारीति, मा मूढस्य भूयावाद् इति । जे
 एरघर्षिं पञ्चोच्च्विति अराहरे वस्मात् प्रभृत्वेव निरन्तित्वे 'मा गलीअस्सेव कस्सं' सिलोगो (१२ द्. ४८) मा गलिअस्सो—
 कपिहो सो गलिअसो अहमाणो अहमाणो स्यमेव कस्सं गृहारादीनि इच्छति, कस्मंस्सकम्मकर्त्ता इतिकृत्वा स्वयमेवासौ कथामिच्छति, अहा
 पाहं नच्छेत्, एयमपमपि यथा कृत्येययैव्यं वत्तमानः पुनर्वचनमिच्छति, चोदनामित्यर्थः, 'कस्सं व द्दइदुमाइशो' कथतीति कथाः
 'कथा गतिमावतयोः' य(त)था यलोवेनयसीधुल्ल्यादिभिर्भुगैराकार्य इति आहणो, स हि कस्मेव द्दइदं गृहामाणशुतिः इत्यमाणं वा
 तास्येयसुहं गच्छति, एवं सिस्सोऽपि इंसितादीहि आपसियमावसुवल्लज्जण तथा क्रोद, पावं वज्जइत्ता, पापमकृत्तेत्यर्थः,
 तं वज्जपन् नैनापिहं मेवितो, एवं हि कुर्वताऽऽचार्यस्य याथादिश्रमः परिहृतो भवति (तंहीति वा गलीति वा मरालीति वा एगद्धा, सो पुण
 यन्त्तो कौर इ अमेण वा गोणेण वा, आइणे वा विणीए वा मदए वा एगद्धा) ये पुनरिदानीं 'अथासवा धूलवया' सिलोगो
 (१३ द्. ४९) न नृपन्तोत्थिनाथवाः वं मणितं न कंहे, पवत्ते ' अणामुणा धूलमया ' ण सुणोति अणामुणा, युराणि वयांसि
 रोषणतीं क्रोति, अपिअन्दत् अन्वन्नतमक्रोधी वा, उक्कोह—' धिय्यकस्सैव तब्बाब्बं, यदाचार्यः प्रमादवान् । कुदारुणु सु-
 तीस्सोऽपि, पट्टाः प्रतिरन्त्ये ॥ १ ॥' जे पुण चिनायुगा चित्तं अणुगच्छतीति चित्तायुगा लाघवोपेत्ता दक्षत्वेन च उत

साधयेनाहितवमाना निर्देशायोपेत्यते, दक्षोपपेता नाम आज्ञां शीघ्रं कुर्वन्ति, यदान्यत् वैवाह्याय, 'प्रसादये' प्रसादयन्ति
'व' इति एवंविधा सिद्धा, हु विसेसणे, दुष्टमाश्रयति तामिति दुराश्रयं, आश्रित्, अत्रोदाहरणं चंडरुहेण- अवंतीजगवए
उज्ज्वेणीए श्रुवर्णा] उज्ज्वेणं साहृणो समोसरिया, तेसि सगासि एगो जुवा उदग्गवेसो वयससहितो उवागतो, सो ते वंदिऊण
भणति ते शल्लके- तुज्जं मम संसारातो उत्तोही, पव्वयामिचि, तेहं एते अग्गे पवंचेतीचक्रऊण ' वृष्यतां कलिना कलि ।
सिति चंडरं आयसिय उवादिंतीते, एस ते नित्यारिहिनित्त, सोय सन्मायेण फलसो, ततो सो तं वदिऊण मणति-भगवं ! पव्ववेह
ममोति, उच्चालयमाणेहिचि, आणिएण लयं क्राऊण पव्वविओ, वयसा य से अद्वित्तिं क्राऊण पडिगता, तेऽवि उवसयं णिययं
गया, विलविए श्रे पथं पडिलोहिचि विसज्जिओ, पडिलोहिउमागतो, पच्चूसे निग्गया, पुरओ वच्चचि भणियो, वच्चंतो पथाओ
फिदिओ, चंडरुहो राणुए पक्खलिओ, लुसिएण हा दुहुसंहेचि दंडएण मत्थए आहतो. सिंरं फोडिवं, तहावि संमं सहादि, विमले
पमाए चंडरुहंण हथिरोमलत्तविदारियमुहणो दडो, दुइडु कयंति संवेगमावण्णण खामियो, एवं दुरासज्जंपि
पत्ताए । विनयाधिकार एव आशरियसमपि वसतो ' णापुट्टो वागरे किंचि ' सिलोगो, (१४ क. ५१) ण
अमुच्छिओ वागेज्ज किंचिदिति अत्यपयं पुव्ववत्तं वा इहं वा चरिय वा जतिवि जाणदि, ' पुट्टो वा णालियं व-
दे ' पुट्टो वा- पुच्छिओ आयसिएहं, जहा- अज्जो ! तुमं फिर अमुकं जाणसि ? , तत्थ अजाणमाणेण वत्तव्यं-जहा
ण जाणामि, जाणमाणेण वा जाणामिचि वत्तव्यं, सम्भूपमेव वत्तव्यं, गिहिणावि पुट्टो णालियं, अन्यत्र सावथात्, यदिया मोधकारणे
सत्थाकोशादौ परस्य रुभ्यते कथंचिच्च, तत्र तं मोधं असज्जं कुव्वेज्ज, अफलमित्यर्थः, कथं, उच्चये, कोयसुदयनीरोहो वा उदय-

पत्नस्य वा क्रोहस्य विकर्त्तारणं, अत्रोदाहरणं- कस्तस्य कुलपुत्रस्य भाया वीरिण्य वावाहरो, सो जगणीए भण्यति-पुत्रो पुत्रवा-
 तयं पावेमुतो, तयो सो तेण जीवंतयो गिण्हिऊण जणगिसमाविहुमणीतो, मणिओ य जेण-भातिघातय । कदि ते आहणाभिचि?, तेण
 मणितो-नोई अरणागता आहम्मंति, तेण जगणी अरलोकिता, ताए भण्यति-पुत्र पुत्र !णं अरणागता आहम्मंति, तेण भण्यइ-
 कदं रोमं महलं सोमिचि. तीए भण्यइ- ण सुवत्य रोसो सफलो क्कन्नाति, पच्छा सो तेण विसज्जितो, एवं कोहं असच्चं कुब्बेज्जा ।
 स्यान्मतिः-ऋयमसत्यः क्रियेवै, उच्चते, धारयता त्रियमप्रियं, एत्थोदाहरणं-असिवावद्दुते पारे तिति भूयवादिता रायाणमुवगतो,
 अन्दे असिवं उवसाममोचि, रायणा मणियं-मण्यो कंयोवाएणाति, तयेयो मणत्ति-अरिय महेगभूते, ते सुखं विडब्बिऊण गोपुर-
 रस्यामु परिअहदिज न निहालियच्चं, तं निहालियं रूसति, जो पुण तं निहालेति सो विणस्सति, जो पुण तं निहालिय्य अहोमुहो ठाति
 सो रोमाओ मुच्चते, तथा भण्यति-अत्तादि एतेण अविरोसणंणाति, चित्तु भयति-महच्चयं भूतं महम्महालयं ख्वं विउव्यति लंबो-
 दरे दिट्ठिमक्खि पंचाशं एककादं विमिहं विस्सरुवं अट्टट्ठासं विणिम्भुयंतं गायंतं पणच्चंतं विक्कातरुवं, द्दट्टणं जो पहसति
 एवंचे वा वत्तस सवहा मिरं कुट्ठति, जो पुण तं सुहादिं वायादिं अभिणंदती धूपुष्कादिहं एएति सो सव्यामयाओ सुच्चति, राया
 मयाति-अलेमण्णति, वदित्तो मयाति-ममवि एवंविहं एव, णाविोयत्तसत्तरं भूतमत्तिय, मियाप्रियाणिव्विसंसे तु, एवंचिज्जमाणं व लोएहिं
 तथा पूइज्जमाणं पुव्वमाणं एवंधिज्जमाणं अभिनिदिज्जमाणं एयादिहं पूइज्जमाणं सुवमेव प्रियाप्रियकारिणं दरिसणादेव रोयोहं-
 तो मोपपयति, राश्या मणियं-एवं होउत्ति, तेण तथा कए असिवं उवत्तं, एवं सायुवि अत्तारूपे सति क्कदादिप्रतिकूलगाभित्तेव
 एतेहं परिभूतमाणो एवंचिज्जमाणोवि हाम्भिज्जमाणोवि तथा भूयमाणो वा पूइज्जमाणो वा तं प्रियाप्रियं सहेत, किं वा आयरियस्स

परीकलित्सं कलिसिति मावा आयरिया उवारि मण्ये सिस्तात् लहा मम सो दाम्भिहिसिचि अतो मण्यति 'अप्याणमैव दमए'
 सिलोगो (१५५५२) दमो दुविहो-इंदियदमो गोदंदियदमो य, इंदियदमो सोदंदियदमो य, गोदंदियदमो कोहकसायादिदमो,
 अतो अ तेण दुविहेणवि दमोण अण्यणं दमए, स हि आत्मा दुष्टाश्रयत् अश्ववत्सु दुःखं दमयित्तु, उक्तं हि- "निरुग्रहमुक्तिमानसो
 विषयाशोकल्पस्मृतिर्जनः त्वयि किं परितापमेव्यति ? द्विरदस्तंभ इवाचिरग्रहः ॥ १ ॥" इमे अदंतदोसा-सदोण
 मतो लूकेण पतंगो महुवरो य गंधेण । आहोणे य मळो बज्जति फरिसेण य गंदो ॥१॥ दांतगुणास्तु 'अप्या दंतो सुहो होह'
 दुहंतो अदन्तापति, जे चडदंतिन्दिआ यद्दा इवरे मुक्का, इहलोगेअवि अदंतिदिआ पारदारिकादयो विनयति, तद्विपर्ययवत्सु इह
 पत्र च नंदते, अत्रोदाहरणं—दो मायरो चोरा, तेसि उपस्सए साहुणो यासावासमुवाता, तेसि वासाचपरिसमचीए गळ्ळेवेहि
 तेसि चोराणं अण्णं यंतं किंचि अपाडिवज्जमाणं रचि न मोचव्यंति यं दिण्णं, अण्णया तेहं सुवहुंत गोमाहिसं आणीयं, तस्य अने
 माहिसं मारेनु मंसं सइउमाद्धा, अण्णे मज्जस्स गता, मंसं सइचा संपहारित्ति-अद्दगे मंसं विसं पक्खिवाभो, तो मज्जइत्ताण
 दाशामो, ततो अम्वं सुवहु गोमाहिसं भोयण आगमिस्सति, मज्जइत्तावि एवं चैव समत्थेति, एवं तेहं विसं पक्खिचं, आइच्चोड-
 वि अत्थं गतो, ते माधरो ण भुत्ता, इवरे परोपरं विससंतुत्तेण मज्जंससेण उवमुत्तेण मता, मरिस्सण य कुगात्तं गया, इयरे इह परलोए
 य सुहमाणो जाया, एवं ताव विग्भिमादियदमो, एवं सेसेसुवि इंदिएसु अप्या दंतो सुहो होह अस्सिलोए परत्थ य । किंचान्यत् ?-
 'धरं मे अप्या दंतो' सिलोगो (१६५०५३) कंठ्यः, उदाहरणं सेतणओ गंधहत्थी, अदधीए जूहं महल्लं परिवसति, तस्य जूहपती
 जाते र गतकल्लमे वियासेति, तत्थेया करणी आवण्णसत्ता चित्तेति-चति रुहिवि मम गयकल्लमओ जायति सो एतेण विणासिज्जाति-

निकाउं अंभो ओम्भति, उदाहिणेण जूहे हुन्भति, पुणो पुणो ओसरति ताहे चित्तवति यदिवसे जूहेण मिलति, ताहे एणं सिसिया-
 ममि एवं दिहे, मा तय अट्टाणा, संवाणिया य णाए सिसयो, सा पद्यया सेतयंकलमयं, सो तेहि सिसिक्कमोहि सहितो पुष्पा-
 रामं सिंचति, मंतणयनि से नाम कते, वयस्यो वातो, जूहे द्दृष्टण जूहवति इंतण जूहेण्येण पडिवन्नं, गंतण य अणेण सो आसमां
 रणो सगासमुवगया, कहियं
 विषासितो-मा अत्रानि काइ एवं काहिचि, ताहे वे सिसओ रुसिता पुष्फफलाहितपाणी सेणियस्स रणो सगासमुवगया, कहियं
 यणेहि-परिसो मल्लक्खणसंपणो गंचहत्थी सेयणओ णामा, सेणियो हरियग्गणेणं णिगतो, सो य हत्थी देवयापरिग्गहितो,
 ताए ओहिणा आमोइओ जहा अवसंसेपपति, ताए सो मणति-युत्ता वं वे अप्पा दंतो, ण यसि परेहि दंतो वंघणेहि वहेहि य,
 सो परं भाणतो मयमेय स्तीए वारिं गंतण अलाणहंमं अस्सितो, एवमहापि, वरं मे अप्पणा दंतो सिलोगो, उक्तं च-वरं हिते
 कुरुमनिप्ररोपिता, वरोअवडा इन्दियवाजिनः उठ ! । न चास्मि (सि) वैः दीप्रमनयगामिभिर्दुःस्वार्णवश्चप्रतटेपु पातिवः
 ॥ १ ॥ ” अयं ताव अमणा ठियो उमदिट्ठो, अयमथो-आगीरपस्स न य अविणओ पंउजयव्वो ‘ पडिणीयं च बुद्धाणं ’
 मिलोगो (१७ मू ५४) पडिणीतो मणितो, बुद्धा आयरिया, तय वायाए ण तुमं जाणसि, तुमं हमंति वा भणंति, यद्वा
 अन्यदपि माया विस्दं गुहममसुं पोक्कं वा भणति, ‘ कंमुणा ’ आपीओवज्जायाणं सेज्जासंयाए णिसीवति, इत्थ-
 पाणहि वा संपदेदि, आसणानि वा मच्छमादि (गमागमाइ) करेदि, ‘ आवी वा जति वा हस्से ’ आबिः प्रकाये, आवि-
 वां मत्तिरेइ त्यागे, उमयग्रहणं मा भूइ कीधेदकं करिच्यति, आहुले मध्ये वा विनयं च हापयिच्यति, एताणि पडिणीयादीणि
 णो इय्याइ कदाचिदापि ॥ अयमणो पज्जुवात्तणनिनयो आगीरयस्स-इयाम्मि पदेमे ण ठाठितव्वंति ? , भण्णति- ‘ ण पक्कत्तो ।

सिलांगो (१८ प्र० ५४) पक्षत्वनेनेति पक्षः, पुरुषस्य हि भुजादेव पक्षी, ततः पशुत्वयेति इत्युक्तं, तथा पक्षयोः भासमाणस्य से
 सुहृत्पक्षीवा गृह्यो गला कृष्णविलममुपविशति, कृष्णसमसदो पक्षी, ततो ण चिद्वे गुरूवांगिए, तदा अश्वगता मवति, अयसिं षिट्टुओ
 पुरतो प्रतुरस्सपि न विषए वंदमाणाण य विगवोचि, समं पाट्टिओ पंठुओ, णेव ठिज्जा किञ्चाण षिट्टुतोचि, आयसिं षिट्टुओ
 प्पट्टं आयसियाण पट्टिं दाउल ण चिट्टेज्जा, उल्लमुल्लेण संपंठुज्जा एवमपि ण चिट्टेज्जा, जति य क्कहिचि आयसिएएहिं सहितो
 रोज्जा ततो गवणे न पडिसुणे, सयणं सयणीयं तंमि निदन्नो निसन्नो वा न पडिसुणेज्जा ५५यसिस्स वयणं, किन्तु आयसिय-
 मगमगल्लं वंदिज्जा निगयण पडिसुणेज्जा, इमो कायगो विणयो, गुरूसमीवे 'णिव पन्हहियं कुज्जा' सिलोगो (१६ प्र० ५४)
 पन्हहियया पचे ण क्कज्जति, पफरपिंडो दोहिं निचाहाहिं उरूगवाणीण वंचूण अञ्जणं, ससं कंठं, इमो आयसियवयणपडिसुणेणा-
 विगओ-आयसिपहिं चाहिन्तो' सिलोगो (२० प्र० ४१) बाहिंतो णाम सहितो, 'ण कयाइवि' ति दिया या रातो वा अंजमाणो
 विगमायो वा, पत्तादपेवो पत्तादए जेण प्रसीदनं वा प्रसादः तं पत्तादं 'वेहि' ति केयापं उपकारेण विणएण वा पसिजेज्जा १,
 'णियागट्टो' गियागं गिदाणं निगममित्थर्यः णाणावेवियं वा वियगं आत्मायमित्थर्यः, ससं सरितादि सन्धं परायगं, गियाए-
 णडुओ वसो गियागट्टो, उपेत्य विट्ठत वा चिट्टेज्जा, गुरूं-आयसिं, सदा-सवकालं । आयसिस्स वयणं कंठं सुणेत्वति १,
 नण्यति- आलवन्ते लवन्ते वा ' सिलोगो (२१ प्र० ५५) आलवं एककसिं, लवणं पुणो पुणो, आलवन्ते लवन्ते वा आयसिए सोसण
 न गिसीविणा सोत्तव्व, इल्लण आसणं पीठगादी धीरो धोः-युद्धिः इवः-परिगतः तथा इति धीरः ' यतो ' मनोवाक्कायैः
 ' जणे ' प्रयत्नेन पडिसुणे । इदाणि किञ्चकाणं वचोवासरणं वा वागणं वा पुञ्जमाणो सिसो आयसिं ' आसणगतो ण

पुच्छे' सिलोगो (२३ दृ० ५५) आसणं-पीठं फलनं भूमिं वा तस्य गतो यदुक्तं उद्धृतो, णिसिञ्जगतो णाम भूमिणं संशारए वा संचिद्धो, 'कवाहं कदाचिद, परिसागतं अपरिसागतं आयारियं दिया वा राशो वा, कंहे पुच्छेज्जा १, उच्यते—'आगममु-
 ककुद्धोसंतो' आगम गुरुसगासं उक्कुद्धासणो पुच्छेज्ज, पंचलिउडो अञ्जलिं स्यए क्राञ्जं । इदोणिं आयारियसस विणायो
 यण्णावि- ' एवं विणयजुत्तसस ' सिलोगो (२३ दृ० ५६) कंतो । ' वागरेज्ज जहा सुतं ' विज्जहा सिक्खियमिति, मणितो
 पज्जुवासणाविणतो, अयमणोऽपि पज्जुवासणविणय एव, अहवा चरिचिणयो, आयारियं पज्जुवासमाणं 'सुसं परिहरे भिक्खु'
 सिलोगो (२४ दृ० ५६) सुसं-वित्तदं तं परिहरे, ओहोरेणी नाम यदववाणोनेच्यते, एवमहं करिप्यामि वड्यामि गमि-
 प्यामि वेत्ति, ' भासादोसं परिहरे ' भासादोसा असञ्चभूतोवपातिककसणिट्टुकरुवयणादि अणेयहा ते परिहरे, मावा-
 नियदी वामपि वज्जेयं तदा-सर्वकालं ॥ अयमपि भासादोस एव ' ण लवेस्स पुट्टो सावज्जं ' सिलोगो (२५ दृ० ५६)
 पुट्टो णाम पुच्छित्तो सुगाबुदकं वा सावज्जं, अहवा नकरुत्तं सुविणं नेगं सावज्जमवज्जनुत्तं, णिररयं जहा दस दाडिमा-
 नि पडपूणा इंडमजाबिनं पल्लपिंड पूरकीटके दिवा दिशयुदीचीं सस्येन कस्या(त्वं)पिता प्रतिसीत इत्यादि, अयवाचंजुलफल-
 वित्तमीसा उच्चस्सुडुडुसुममालिषा सुरभी । यत्तुरासस विरायति ओलगा अम्मसिगेहिं ॥ १ ॥ एवंविदं ण मासेज्जा,
 झियते येन तन्ममे, ममे कुन्वतीति मर्मकृत, यया इत्थिकारी भवानु, तं तु लोगरायविकुदं वा, मणियं च—' जम्मं मम्मं कम्मं
 तिक्खिचि एयाहं परिहरेज्जासि । मा जम्ममम्मविद्धे मरेज्ज मारेज्ज वा कंखि ॥ १ ॥ " तं तु ' अप्पणट्ठा
 परट्टा वा ' आत्मार्ये-ममैव किंचिदास्यति, पार्यं श्रयफेण निजेन चाथितो ब्रवीथीति, एवं मरेत्तावचसुस्यार्यं प्रविष्टो ब्रवी-

मीति, एवं मयं कर्माणि, आत्मायै अधिक्षितः रोपितः परेण, पाराथ यद्यस्य ज्ञातकः सुहृद्वा केनचिदधिक्षितो, भवति, मर्षाणि वा स्पृष्टः वदसाौ तन्मर्षाणि पडिश्यति, जहा 'कच्छूछुडुडियाए जो जातो गद्भेण मूढेण । तस्स महाजणमज्जे आचारा पागडा होति ॥ १ ॥' अंतरेण वचि मिहो अंतराले, मिथो रहस्से, योगे च द्वयोर्वहूनां वा द्रुवतां मिथः, नेडतलले वा, अत्यन्तमदः अम्यते वा, नांतरक्यं कुर्वादि, मा भूदप्रियं तेणं तयोवां, उक्तं च- 'द्राभ्यां तृतीयो न भवामि राजन् !' अपं चान्यथाश्रितवित्तयः- 'समरेषु अगारसि' सिलोगो (२६५०५७) समरं नाम जस्य हेडा लोहयारा कम्मं करोति, अहया सदाशिमिः समरः, अरिमृता हि यतिनां त्रियः, समरं नाम दिडादिदिसंबंधो तस्मिं, आगारं नाम सुण्णागारं, असुण्णा- मारं संघाणं संधि, वहुण वा घराणं तिण्ढं घराणं यदंतरा, महापहो रायपहो, महापहगहणं अभिज्जणाइणो, किणुण विजणो, अहना महापहो बहियादीणं, उमथो बहगुणे गंधारी, अण्णसु त एवमादिएसु संकणिज्जेसु 'एगो एगित्थीए' सेंसं कंळो। जइ य इत्थिनिमित्तेण अन्नं वा क्केणइ खलितो वा होज्ज त्त्यालंबणं जं मे बुद्धएणसासंति, सिलोगो (२७५, ५७) यदि तस्मिन् खलिते बुद्धा-आचार्या अनुकूलं सासंति, शीतेन स्वादुना इत्यर्थः, अथवा शीलविक्रमेन शीलेन शीलमेव वा आचार्याणामनुशासनं, यथा भास्करः भूपतिः, 'कुरुते'ति परमं स्नेहवर्जितं यत्प्राप्तं निष्प्राप्तियानं वा, यदेतत् सर्वमपि मम लाभे'ति पेहाए, एमेव य मादयन्, मां कृतापराधं शीलतेनानुशासति यच्च मां परमं बंदति न निष्प्राप्तयन्ति, अथवा किं गुरुणं परिहायिस्सति यथाहं अनाचारखलत्वादिप्राथम्यमि- बोधि, तदेतच्छीहं परमं वा अनुशासनं मम लाभे'ति पेहाए, लाभेन वा प्रसभं यतः, तं पडिसुणे कृतांजलिउत्फुल्लिविनयः। अथंच विनय- 'अणुसासनमोवायं' सिलोगो (२८५, ०५८) अणुसासनं पंससणमित्यर्थः, उवाये नाम आयरियस्स सुस्सत्तासंथास्सकण-

विशामणादि रत्नान्यदीपे तन्म कृत्यं य उतागं दुःखदसस य चोपणा, बुक्कूखलिण्टु, चोदणा, तदेव अणुसासणं उवातं दुःकडचोदणं
 य दितं मण्णतां पण्णे, दिवमिह पण्णवावान् प्राक्को, वेस्सं होति असाहुणां' तान्येव अणुसासन उवायं चोदनादि, अनेकमेका-
 देवात्, दिवं नतु मन्वतेऽप्राज्ञः देम्यं अमाथोः असायुत्तकाणिणः, असायुगिरेव असायुः ॥ स्मात्किमालंबनं कृत्वा प्राज्ञः तद्वदितं मन्वते-
 'द्वितं विगतमया बुद्धां मिलोगो(२१५, २८) विगतं मयं यस्य विगतं वा भयतो भयमितस्तस्य मयं विगत, तस्य न भयमुत्पद्यते इत्यर्थः,
 यत्र मयं नोत्स्यते दितमेव यत्(मन्व)दे, अत एतामौ विगतमयस्वस्माद्विगतमयाद्, बुध्यते स्म बुद्धः, परमप्यनुशासनं, मन्यत इति
 यास्वयेप, बुद्धपुत्रवत्, जगदस्रल्लिते गुल्लनने, तदेवाकुलपुत्रस्वेषं गुरुवचनं वेस्सं तं होइ मूढाणं द्वेष्यं, तदिति वेस्सं, मूढत्वान्
 मूढः, धममं धान्तिः शोधिमंनं करोति संतिमोहिराणं, तस्य हि एस्मात्पेहत्वात् धान्तिव्युक्तमपि पदमसकृत् पसादाधिकारं वेस्सं
 होति मूढानां। श्मोरे पञ्जुरासगाणिणय एव-आसणे उवचिच्छेज्जा' मिलोगो(२०५१) उयंत्य तिष्ठति जति वरिसासु आसणं
 मेरेन्न धीदकलगादी गवा अणुन्चे ण गुरुप्रासणा सुमारेके वा, 'कुच स्पंदने' न कुचनमकुचं विराहणा संलभाताए, तस्य दितो
 मंगो, अणुदरं गिरिट्ठाण, अण्णय्यन्दः असाये द्रष्टव्यः सो(सो)के वा, नानावुचिष्टवी निरर्थकं, अथेऽपि परिमितमेवोचिष्टते, आहार-
 नीदसागिमिपं गुरादेउतो वा, तिष्ठन्नपि 'अण्णकुक्कुरे' पि न गायत्री स्पंदयती ण वा अरद्धामणो भवति, अण्णयुसासणी-
 मभिगादो अण्णयमेह इस्सन् अणमकुक्को । अकृत्तित्तप्रतिपक्षे कुचिवं, वत्परिणामार्थमिण्युच्यते—'कालेण गिक्खिन्वेव (कुल्लमे)
 गिनिगो (२१५०१९) आननगसादिण उवोचिवं भिरसाणेहाए, कालेनेति उतीया तेन सहायभूतेन, निबल्लमे यद्विस्सयातो यच्छेज्जा,
 पाणिपेलविधिंते, कालेणन पादेकमेव-पाडिनियसेऽत्रा, एत्थं खेवं यहस्यति खालां एत्थंय वात्तं एत्थंय- ते अत्र संया ओपयल्लवा

जोचियं, निरीयं 'अकालं च' नि अकालमपचमतीति वा एव 'विवस्त्रेता' चईज्ज (ण) केवलं सि(भि)श्रवाए एहीलहषादी-
 पमाधि जहोचिंते काले ॥ मिक्खसुमढंठो 'परिवाडीए न चिंठेज्जा' सिलोगो (३२४०५९) परिवाडी णाम संखडियविसणए अंतए
 चिंठेज्जा,अति आगतो(व) मनो चैव न लभति ता बोलद,परिवाडी चिंठेमाणस्स दोसो, दुराहडं अंतरे भोयणापेच्छाइ उक्खेवणिक्खे-
 वादी दायगस्स, अबिय-श्रदूरे चिंठमाणस्स उक्खमाणे दपेसु, द्वापे सट् एसणीयं गेण्डइ, पडिस्सं णाम सोभणस्सं, जहा पासोदपे
 दसिणंजं अडिस्से पडिस्से, स्सं स्सं च प्रति यदन्यस्सं तत्रातिस्सं, सर्वधर्मभूतेभ्यो हि तद्रूपमुत्कृष्टं, तच्चद् एयरगोच्छय-
 डिग्गहमाणए, जे वा यणिपडिग्गहिया जिणक्खिपता वेसि गहणं, वेसि लिणस्सप्रतिरूपकं भवति, यत्तस्तेन प्रतिसूयन एसिता,
 एणया मार्गणा, मितं माह् माने' 'वर्चीसं किर कल्ला अहारो कुच्छिपूतो मणितो' कालेनेति दिवसतो, न रात्रौ अच्छ (मिए) वा,
 अदुदुसमीलंबं भस्सए-अश्रीयात्, पविट्ठो गोयाम्गगतो मिक्खनिमिचं यस्सणुपविससमाणो जो तत्थ कदिचि पुव्वपविट्ठो सवणवणी-
 ममादी होज्जा ततो वेसि दायगस्स वा अप्पाचियादिदोपसिहेरणत्थं न पविसिज्जति, कदि च पडिवालेज्जा:- 'पाइदूरे अणासण्णे'
 तिलोगो (३३२०५९) दूरत्थो ण यणाति-कि णिमया यवत्ति, आसणत्थो गज्जति जहा एस्स परिवाडंतो अच्छति, अण्णेहि च
 अदिसमाणो, जहा वेसि संस्त न भवति, एस्स दे वणीममादी णिगच्छते पडिवालेंति, अतो चिंठेज्ज मिक्खणीमित्तं यणीममादि राहिते,
 एगो अ सादोसिउत्तो, लामालाभे असादोपवात्, लंघिया तं णानिककमे'चि ते वणीममादी लंघज्जण पविसे ॥अयमपि गोयए-
 विणय एव- 'णातिउच्चं व' सिलोगो (३४४०६०) अतिउच्चं उट्टमालोहडं भवति, ण य दायगस्स उक्खेवणिक्खेवा दीसंति, अति-
 नीणरि अयोमालोहडे, ण य एसणं सोहेति, अच्छासण्णेवि एयस्स मिक्खनिमित्तं ठायमाणस्स अपचिंचं तेणसंकादिदोसो होज्जा,

भयिर्न च 'अदिश्वर्मि न गच्छेज्जा, गोयरग्गतो मुष्णी। कुलस्स भूमिं जालिस्ता, मितं भूमिं परक्कमे ॥१॥' अति-
दूरेषु एसाणं ण सोहेति 'फासुयं परकडं पिडं' फासुयं-णिञ्जीवं परे णाम अतन्ता तोसं अट्टाए कडं पिडं समयेसणाए भत्तपणं
तं 'पाडिगाहेब्ब संजते' संजए संमं जए संजतो। एवं गहणविणयमुद्धस्स भुंजणविणयो उवादिस्सति- 'अप्यपाणप्यवतिंमि'
सिलोयो (३५५०६०) अप्पाणेत्ति वत्तब्बं वंधायुलोमे अप्पाणे अप्पवीए, प्राणप्रहणात् सर्वप्राणीनां ग्रहणं, वीजप्रहणात् तद्भेदानं,
यदिया बीजान्यपि वञ्चति, किमुत्त हतिग्रसादयोः, तं तु आरामादिषु उवस्सए वा, अपलिच्छन्नं नामाकुट्टं अट्ठीए वा कुडगादीसु,
संबुद्धो नाम सञ्चिदियगुत्तो, 'समयं संजए भुंजे' समतं तम समय् सगट्ठेपविद्युत्तः एकाकी भुंक्ते, यस्सु मंडलाए भुंक्ते सोऽपि
समगं संजणहं भुंजेज्ज, सहान्यैः सायुभिरिति, अहवा समयं जहाराविणो लोबणे गण्हइण्णे वा, तथा आविकिकत्तवदनो गण्हति,
'जते' न्ति न यागसिगालादि, भुंक्ते 'अपरिसाढयं' ण परिसाढेतो। सावधवयणवज्जणविणएणं 'सुकडेत्ति' सिलोयो (३६५०६१)
मुद्धइ कडं मुक्कडं तं पसंसायणं मज्जणुमोयणं च एवं सावधं वज्जेय, मुक्कडोत्ति सर्वाक्रियापसंज्ञं, सुयकेत्ति पामस्सा, तं पुणो
पण्हसमपादि, सुच्छिण्णं रक्सादिषु मुहडे गेयेवात्तिसु, (गामयात्तोदिसु) मुमडे मुमारिययणकताए अणुवसंतादि, सुणिट्टए बहुमसणं
सण्णं भिट्ठाणपादि सुलंठे, एवंजातीयसण्णंपि सावज्जं ण लोबे मुष्णी, अणवज्जं पुण लोयकणं वंमचेरणियागसिण्हएसाच्छेदसे-
हाइरणपीडियमाणघट्टविहक्कम्मनिट्टवणमुल्लघयम्मकहादि सिलोयो जहासंसेण लोबे से ॥ एवं विणीयविणपस्साथा कसेत्ति यथा
स्वचित्रमादस्सराहितं चोदयन्तोऽप्याचार्योः- 'रमति पंडिते सासं' सिलोयो (३७५०६१) रमत इव रमते, ह्यथ इत्यर्थः, पंडिति
बुद्धिः साऽऽप जानति पंडितः, स हि तं विणीतविणयं पंडितं रमते आचार्योः सासठः, दिट्ठतो इयं मदं व वाहते, भाति भाष्यतेऽ-

नेनेति मद्रः सुशीलो, मद्रेण तुल्यं मद्रवत्, बाह्वतीति बाह्वक्रः, स हि हंगेत् मत्वा स्मरोधिः ईशत्वेऽशेषं स्पृष्टो वा यथष्टं वहते, स हि यथा रसते तं वाहयन् एवमाचार्यो अपि विनीतमाहापयन्तः क्वचित्प्रमादस्त्रलिते रमेत्, तद्विषयस्तु 'बालं समग्रं साधितो' स तु नित्यप्रमादवशात् सासत् श्राम्यति, एवं कुरु मा चैवं कुरु पुनः २ चेदयन् कालेनार्थवसाऽपि सिद्यते, दिद्वतो-गलियस्तं बाहए, उभयं हेतुयतीत्यर्थः, शिष्यस्याप्यमेव श्लोकाः- 'रमति पंडिते सासं' शास्यमान इत्यर्थः, बालं समग्रं शास्यमान इत्यर्थः गलियस्तं बाहए, स एवं गलियस्तंभूतो 'खड्गुगा मे' सिलोगो (३८ सू० ६२) एवमुगाहि चवेडाहि अफकोसिंहि वेहादि या एवमादि भिस्तु शासने प्रकरोरं तमाचार्यं कल्लाणमणुसासेत्तं, कल्यमानयतीति कल्लाणं, इह एरलोके (कहितं) इत्यर्थः, तथापि तत्कल्याण- मनुशासत् कल्याणं वा तमाचार्यमनुशासनं पावादिद्विचि मण्णति, अयं हि पापो मां हंति, निर्दुणत्वत् क्रौर्यत्वाच्च चारुपालक्र- यद्राधयति, अरकल्पः- 'खड्गुगा मे चवेडा मे' सो उ गग्गो इति, एस आयरियो अकोवियो एवं चवेडठ्ठचावएहिं मे आउस्सेहिं आउस्सति, एवमसौ कल्लाणमणुशासितं पायदिद्विचि मन्नति, अपर आदेशः- यमिभरपसावनुशास्यमानः मन्यते तां वाचं 'खड्गुगा मे चवेडा मे' तथा हितान्निपि वाचं अफकोसविचि, सासति वधं वा, उत्तत्रतिपक्षस्तु 'पुत्तो मे भाति णातित्ति' सिलोगो (३९ सू० ६२) कुरुकेमधुरी वचोभित्तुशास्मानोऽपि सतिमान् मन्यते पुत्रमिवायं मापनुशासति, नावइया, केवल शिष्यसौहाय्यात्, माधुरेव साधुः, तमनुशासनं कल्लाणं मन्यते, एवं माता, पाती योऽन्यो पितामहो वा, सर्वं तत्क- न्याणानुशासनं सुष्ठु च समैवतद्विबमिति मन्यते, इतरस्तु-पावदिद्वो तु अप्पणं पापं अशोभनं, स हि पापदष्टरात्मानं हितानु- शासनेनाव्यनुशास्मानं दासमिव मन्यते ॥ स एवं नित्यप्रमादवान् गुवाराधनापरः 'ण कोचए आयरियं' सिलोगो,

(४० सू०२२) कुप्यते येन प्रभूतेन कापिकेन वाचिकेन वाऽऽर्थाः अन्यो वा तं कुप्यति, यदा पुनर्विनयं कुर्वताऽऽर्थाः क्वचिन्मृ-
दुना पक्षेण वा प्रकारेण अणुसमासिज्जति तदा अनुशास्यमानः आत्मानमपि न कोपयेत्, अनेसु वाऽऽचियचकारणेषु तासिमा-
यस्त्रियाणं रद्वो भवति अत्रोक्तिं वा साधुं तदा बुद्धोपघाती न स्यात्, बुद्धो-आयस्त्रियो, बुद्धानुपहनं शीलं यस्य स भवति बुद्धोपघाती,
उपेत्य घातउपघातः, त तु त्रिविधः शाणादि, शाणे अप्पमुतो एस देसं गोप्पवइ इओ देसणे उम्ममं पणवेति सदइति वा, चरणे पासत्थो
या कुशीलो वा एवमादी, अहवा आयस्त्रियस्स इचिमुपहंति, जहा एको आयस्त्रियो ज (यवा) यमगो (आगमजो), तस्स सीसा
विचिंति-केच्चरं कालं अवेहिं एसस्स यट्टियवंति ? , तो तथा कइमो जहा भवं पच्चवसति, ताहे अंतं एव (विसं भत्तं) उव-
पेति, भणंति य-ण देति सट्ठ, किं कोसो? मावयाणं च कंहेति- जहा आयस्त्रिया पणीयं पाणभेयणं ण इच्छंति, संलेहणं करोतिचि,
ततो सट्ठ आंगणं मणंति-किं समासमणा? संलेहणं कोह ? , ण वयं पडिचारया या णिञ्चिणाचि, ताहे ते जाणिज्जय वेहिं चेन चारिंति
मणंति-किं मे सिस्सेहिं तुभेहिं शाज्जरोहिंइहिं? , उच्चमारियं उचमट्ठं पडिबज्जामि, प०२ भत्तं पच्चकयायंति, इत्थं बुद्धोपघाती ण सिवा.
आइंकायामवधारणे च स्वाच्छब्दसोपयोगाः, इह त्ववधारणे द्रष्टव्यः, पुनरप्यवधारणमेव यथा बुद्धोपघाती न सिवा,
तथा ण सिवा तुचगमेसइ, तुद्यते येन तुचं, न गुरोरांशान्नेपीत्यर्थः, यदापि चास्य ग्रामदाचरितं क्वचित् आयस्त्रियो तस्सेव इति ए रूपाए
तदापि आयस्त्रियं कुवियं णच्चा सिलोगो (४१ सू०६३) कुवितं संवे, कुवितं अप्पणाहिं परतो या जाणिज्जय, इमेहिं लिंगेहिं अचछुट्ठानं
कृतपूर्वनाशनं, विमाननं दुच्चरिताय कीर्त्तनम् । कथाप्रसंगो न च नाम विस्मयो, विरक्तभावस्य जनस्य लक्षणम्
॥१॥ परो वा से कहेस्सा जहा गुरूने कुवितो, तद्रेनं 'पत्तिएण पसाइए' ण राजाभियोगवट्ठ, मे हसे रायणिया, प्रखंतगमो-

पायैः, ममनायं अनुग्रह इतिकृत्वा प्रियण्वेनं प्रसादयेत्, तत्कथं प्रसादयेत्, उच्यते- 'विज्झविज्झ पंजलियद्धो' विज्झणं क्षामणमि-
त्यर्थः, विसंसेण झ्णज्जा विज्झवेज्ज, प्रसादनं विध्याणमिति च पुनराभिधानानुग्रहनादयोपः, अंधानुलोम्याद् वा तदेवं, वइज्ज
णो पुणोचिय ॥ आचार्यविनयश्रुतिर्द- 'धम्मज्जियं च ववहारं' सिलोगो (४२५०६४) धम्मिकं जीतिं धम्मज्जीतिं, इकारस्य
इस्त्वं काडं, विविहं वा पहरणं विविधो वा अपहारः ववहारः, 'बुद्धेहारितं सदा' बुद्धा 'सदे'ति अतीति काले संग्रामे चाऽऽचर्यते
'तमापरंति ववहारं' तमिति धम्मजितं बुद्धरूपदिष्टं आचीर्णं वा, गराहाणाम एस दंडड्डं निग्घणो वा, अप्यं यमोजितग्रहणान्ना
भूच्छब्धोऽयं मम णीयेछओ वा पृथुवकारिणं तेन कश्चिन्ममीकाराद्य दंडयेत् इत्यतो धर्मवीतग्रहणं, उक्तं च- 'यस्सापि तं वां'
गाहा, छयगारवार्यं बुद्धेहायरियं, सरागेरेन केनलमाचर्यते, अहं हि वीतरागचरित एव शिव्यैरपि सुगम्यते ॥ अपमन्यः सुस्मो विनय-
'मणोगतं' सिलोगो (४३ ह् ०६४) नेत्रक्रविकारसैनोगतं भावं लक्षयेत्, वाक्यगतं तु अर्थेन उक्तेण वा, यथा इंगितज्ञाथ मागधाः,
तदेवं मणोगतं वक्रगतं वा अभिप्रातं जाणिज्जा आयरियस्स उ तं परिगिज्झ वायाए, तमिति अभिप्रायं, एवति वा वायाए परिगिज्झ
कम्मणा तदीप्सितमस्य समीपमापादयेत् उपादयेत् ॥ अपि पठति- 'मणोगयं (रुं) वक्रगं जाणित्ता' सुदं, मनतो रोचतीति मनो-
रुचि मनसः साचिचस्य यत्र तत्र चाथे गतो, मनसा रोचतीत्यर्थः, आकारैरिगितादिभिः वां मनोरुचिं, एवं वाक्यरुचिमपि अर्थोक्तादिभिः,
तां मनोरुचिं वाक्मरुचिं, सेसं तदेववा, एवमभिप्रेतमप्यर्थसाराधयति, से 'चित्ते अचोतिए णिज्ज्वं सिलोगो (४४५०६४) चित्त एव चित्तं
तस्य विचयिकमेवंदं, अचोदितेनैव मया यत्कृत्यं गुरोस्तत्कर्त्तव्यं, श्रेयाणीह कृत्यानि, बलवदिनीतधुयवन् (अपि) प्रतोदोत्थेमपि नो,
[सहते] कुतस्त्वाहं निपातना[एवं असावप्यचोदित एव सर्वकृत्येषूपधते, प्रसन्नान् प्रसन्नः, नाहमाज्ञप्त्य इविकृत्वा प्रमन्नो भवति] अपि

प्रसादात् एषात् समये मय्यनुग्रह इति, तच्च शिष्टं करोति, धामान् नामानलसः, धामो नाम बलं, किमभिप्रेतं सति बलं करोति, अन्यथा करोति, तदा सर्वकालं ॥ 'गच्छा णमिति मेहाची' सिलोगो (४५ दृ० ६५) ज्ञात्वा वेनयिकानि यो वा यस्य विनयो यथा ऋयः तं ज्ञात्वा नमति, नमनेन च तस्योत्सद्यते पूजा, उत्क्रांति यः तस्य हि लोके कीर्तिर्भवति, स्वपक्षे परपक्षे वा कीर्त्यते विनयवतोः गुर्वाराधनपरः, स चैवं विनयवान् सरणं भवति किञ्चयं, शिराचितमिति सरणा, सेवंत इत्यर्थः, स हि कृत्या नाम कृत्यासोविभिः प्रसुवमानानां शरणं भवति, तत्र हि तानि निरुपद्रवाणि विद्यंति, अयना शरणं घं, गृहवदसां तेषां कृत्यानां शरणं, ततो भवति दिद्वो-भूवाणं जगती जहा, भूगनामिति जीवानां, जायन्ते तस्यामिति जगती, शुधिवीत्यर्थः, एवं तस्म गुहं पणिवयमाणस कृत्यानां शरणभूतस्य पूजनीयाः अत्येनैः कालेन तुभ्यन्ति ॥ तदेवं पूज्यैः तुष्टैः किं भवति ?, उच्यते, 'पुज्या जस्य पसीयंती' सिलोगो (४६ दृ० ६५) पूजनीयाः पूजा इत्यर्थः, यस्येति यस्य साधोः, बुद्ध्याच्चायां एव, ते एषं पूज्यते पथात्प्रसीदति, सादेतत्-प्रसादे सति यथा हरिहरद्विद्विष्यमर्मादयः साधारत्सर्गं किल नयंति किमेवं तेऽपि स्वर्ग मोक्षं वा नयंति? शिञ्चते वा वरं देति ?, न, किमुच्यते?, तेऽपि सम्यगाराधनाधिगुणैः प्रसन्नाः प्रसादे सति लाभयिष्यंति ' चिपुलं अद्वितं सुतं' अथेन युक्तमार्थिकं सुतं—शुतं ज्ञानं उक्तं नम (विन) यथुतं ॥ तदादेयकारिफलं तु 'सपुज्जसस्ये' इत्तं (४७-४८-६६) स इति शिष्यः, पूजनीयाः पूज्याः आचार्या इत्यर्थः, पूज्यैः श्यासितः सपूज्यैर्वा श्यासितः सपुज्जसत्ये, सुपुत्रु विनीतः संशयो यस्य मनसि स मुपुत्रु विनीतसंशयः, आचार्यस्य मनसो रुचितं शिञ्चति कम्मसंपदं, अनुभवमान इति वाक्यश्रुपः, विनीयकरणं तु मनो-रुचिं शिञ्चते कम्मसंपदं, यथोचिचतं याति मृत्वा शौर्धसंपदं, कर्मविभूतया इत्यर्थः, अकलीणमहाणसीयादिउद्विजुलो, अहवा

श्रीउपमा०
पूजा
१ विनया-
प्यपने
॥ ४४ ॥

विशुद्धा कर्मसंपदा, अथवा मनोहरिता विद्यति तस्य कर्मसंपदा, चारमा कर्मविभूतिरित्यर्थः, नागार्जुनीयास्तु पठति-मणिच्छियं
 संपदद्रुचर्म मनो, अहश्चाप्यचारितसंपदं शप्त इत्यर्थः। 'तवोसमायारिसमाहिंसुडो' तवो वारसविहो, सकारस्य हस्त्वत्वं वृत्तमं-
 गमपात्, तसामानं समाधिः, संवरणं संतुडो इदियनेदिदिदि, स एवियधो समाधारीसमाधिंसुडो 'महञ्जुति' महती द्युतिर्यस्य स भवति
 महद्युतीः, तपोदीप्तिरित्यर्थः, पंच वयाणि पालिय अनुपालयित्यर्थः ॥ 'सदेवगंधव्यमनुस्सपूए' वृत्तं, तपाद्युणोरान्तितात् स
 देवगान्धर्ममुप्यः श्रितः, स्तुत इत्यर्थः, 'जाहितु देहं मंलपंरुव्ययं' त्यस्या देहमादारिकं शरीरं मलपंरुव्यंति मल एव पंकः
 कर्मणो हि पंकाल्या भवति, जहा 'पाचे वज्जे वेरे पंके पणए य' तथा कम्मगणुव्यं हि सरीरं, अहवा मलपंरुव्ययानि च मातु-
 उयं पिउसुकं एवं मलपंकं जीवो पुव्यं आहारेण सरीरं निव्यचेति ततो मलपंरुव्ययन्ति, तं त्यज्या, यत् उक्तं 'ओरालियपेउब्बियाहा-
 रकत्तेयकम्माइं सत्तावि विप्पजहन्नाइं उप्पाययित्तासि' सिद्धे वा भवति सासते, सासयगहणं विज्जासिद्धादिणिगणरार्थं,
 सावसेमकम्मं णु देवे भवति, 'अप्परये' चि अप्पकम्मे, लवणचमेसु देवसु विजयादिसु वा अणुचरेसु 'महिद्धीय' चि सेससु वा कप्पेसु
 इंदचाए सामाणियचाए वा उब्बज्जति, इतिसहो अणेगहो, इह तु परिसेसए विसयो, अहवा एवमत्थो, एवमिति, वेमि-त्रयीमि, धेराणं
 पयणमेयं, भगवता सर्वविदा उपदिद्धं अहमापि त्रयीमि । एवमेयं अज्जयणं उवक्कमेण निक्खेवसमीवमाणेण सुचालावगे णिसुवेवि-
 ऊण सुचफात्तियणिसुचीए जहासंभवं ववशाणियं, इदाणि चतुत्यं अणुओगद्वारं णयाचि, ते य वक्खाणंगं, इत्येव सुते सुते उव-
 योज्जा, तथापि दाराणुणत्थं भण्णति, तंजहा णंगमंसंगहवहारउज्जुसुयसइसमभिरुद्धवंभूता, एते सचवि जहा सामाइए तहा
 पस्सेऊण समासेण इहा विमज्जंति, तंजहा-णणणतो करणणतो य' णाण'हीणं सच्चं णाणणयो भणति किं च करणेणं?। किरि-

याग करणणश्रो तदुभयगाहो य सम्मत्तः ॥ १ ॥ णायदिम गिण्हियब्बे'गाहा ( ) णाउत्ति परिच्छिण्णो गेल्लो जो क्वजसाहलो होइ । ओब्बह्ण अणुवपारी अत्थो दव्वं गुणो वव्वि ॥ १ ॥ उतितव्वीति पवत्तो कज्जे सव्वानि गिण्हितव्वोत्ति । अग्गेब्बह्ण-
णादिययोऽवसाण्णे एवसहोत्थं ॥ २ ॥ इति जेती एवमिहं जो उदेसो स जाणणाणयो सेत्ति । सो पुण समदंसणमुत्तसाभइयाई
वेदव्वो ॥ ३ ॥ गतो आमप्राणयो । इदानीं चरणणयो 'सव्वेस्सिणि गय्याणं' गाहा ( ) मव्वेत्ति मूलसाहप्यसाहमेदादि-
गइवो वेत्ति । किं पुण मूत्तपयाणं ? अहवा कियुत्तासुद्धाणं ॥ १ ॥ सामण्यविसेसाम्यभेदा वत्तव्वया बहुविहत्ति । अहवा णामादोणं
इच्छति को कं ण्यं ताहुं ॥ सोऊ सदहिरुण य णारुण य वं जिणोवदेसेण । तं सव्वणयवियुद्धंति सव्वणयसम्मत्तं जंतु ॥ ३ ॥ चरणगुणमु-
द्धितो होति सायुवेस जिणियणयो णाम । चरणगुणमुद्धितं जं (सायुं) सायुत्ति मन्नेइ ॥ ४ ॥ सो तेष्य भागत्ताधु सव्वणया जं च भावमि-
च्छति । णायकिरिवाणयोमपबुत्तो य जतो सदा साहू ॥ ५ ॥ विणयमुत्तचुत्ती सम्मत्ता ॥ १ ॥

अथ परीपहाध्ययनं २

उक्तोऽस्मिन् प्रथमेऽध्याये विनयः, तस्य निरयधिनतस्य साधोः कदाचित् परीपहा नामाप्रकारा उदीर्यते, ते अणाइलेण अव्वहितेण
सम्मं संहितव्वा, ते च सुधाधाग, अनेन संबंधेनेदमध्ययनमायातं परीसहा इति, तस्स चत्वारि उक्कमदीणि सव्व्याणि परुवेरुणं
णामणिष्फण्णे णिपरुवे परीसहेत्ति, मार्गान्वयनार्ये निर्जरायं च सम्मइ पारिषोठव्वा, तत्थ 'णासो परीसहाणं' गाहा

(६५-७२) ते परीसहा चउच्यिहा गामादी, गामठवणातो गतातो, दव्यपरीसहा दुविहा-आगमतो गोआगमतो य, आगमतो जाणते अणुवचये, गोआगमतो विविहा, तस्य गाहा 'जाणगसरीर' गाहा (६६-७२) सणं परुवेउणं जाणगसरीरवद्वरिचे दव्य-परीसहा दुविहा, तंजहा- कम्मदव्यपरीसहा य गोदव्यकम्मपरीसहा य, जाणि परीसहवेदणिज्जाणि कम्मणि वद्वहां वाच न उदेज्जाणि ते कम्मदव्यपरीसहा, ' गोकम्मंसि य ' गाहा (६७-७३) विविहा गोकम्मदव्यपरीसहा- सच्चिचाचित्तमसि-गा,मनित्तणोकम्मदव्यपरीसहा जंहे सच्चित्तेहि परीसहा उदेज्जाति जहा गिरिनिज्जरणणीयं, एयस्स शुहा उदेज्जाति, अचित्ते गो-कम्मदव्यपरीसहा जहा अग्निदीवणियचुब्बेहि शुहा भयति, भीसे गुलल्लएणं शुहा भयति, पिवासापरीसहो लोणपाणीएण वा यथा उदेज्जाति, तेलोहि य अचित्तेहि, णिद्धलवणादीहि मिसिहेहि दव्येहि सज्जंवेहि य तण्हा उदेज्जाति, एवं तेसात्रि परीसहा जहामंभरं जोण्यव्या, गतो गोकम्मदव्यपरीसहे, दव्यपरीसहा य । इदानीं मावपरीसहा, ते वेदणिज्जाणं कम्मणं, उदेणणां वेदणिज्जाणं भंति, तेसि परीसहाणं इभाणि तेस पदाणि भंति, तस्य गाहा- ' कत्तो कस्स च दब्बे (मसत्तारो) अहिंयास णए व वचना काले । सुचोइसे पुच्छा णिदेमे सुत्तफासे यत्ति (६८-७३) एत्थ पुण आदिदारं कत्तो एते परीसहा निज्जुहां, उच्यते, ' कम्मप्प-आदण्व्या सत्तरसे पाहुडामि जं सुचं । सणयं तउदाहरणं तं चेव इहंपि णातब्बं (६९-७३) कत्तोत्ति यतं, इदानीं कस्सत्ति दारं, कस्स ते परीसहा !, किं संजतस्स संजयासंजतस्स !, एत्थ णएहि ममणया इति, कोड्ये !, उच्यते, नयाः कारका दीपकाः व्यञ्जको मावकाः उपलम्भका इत्यर्थः, विविधैः प्रकारैर्येवेषाणाम् सेन सेनाभिप्रायेण नयन्तीति नयाः, ते च गैगमादयः सप्त नयाः, तद्यथा—गेगमसंगहववहारउत्थुचसदसमिस्सुएणंभूताः, एत्थ गाहा— ' तिण्हंपि गेगम ' ।

याए करणणओ तंदुभयगाहो य सम्मत्तं ॥ १ ॥ पायम्मि निण्हियब्बे'गाहा ( ) गाडत्ति परिच्छिब्बो गेच्छो जो कज्जसाह्यो होइ । अगच्छ अणुवफारी अत्थो दब्बं गुणो वारि ॥ १ ॥ जवितव्वंति पयचो कज्जे सज्जामि गिण्हित्तयोत्ति । अमोच्चड-
णादियवोअपारणे एमदोअं ॥ २ ॥ इति जेतो एवामिहं जो उद्वेसो स जाणणाणयो सेचि । सो पुण समंसणसुत्तसामइयांइ
षोद्धवो ॥ ३ ॥ गतो जाणणाणयो । इदाणि चरणणयो 'सच्चोत्तिपि जयाणं' गाहा ( ) तच्चेति मूलसाहपसाहभेदादि-
सदवो वेसिं । किं पुण मूलप्रमाणं ? अहवा मिहुताविमुद्राणं ॥ १ ॥ सामण्णविसोभवभदा वचव्वया बहुविहाचि । अहवा णामादाणि
इच्छति को कंणयं साहुं ॥ सोऊ सरहिल्लण य णाऊण य तं विणोवदेसणं । तं सव्वणयविमुद्धीति सव्वणयसम्मत्तं वंत्तु ॥ ३ ॥ चरणगुणसु-
द्धिवो होति साधुरेवस किरियणयो णाम । चरणगुणसुद्धिवं वं (साधुं) साधुचि मन्नेइ ॥ ४ ॥ सो तेण भावसायू सव्वणया वं च भावामि-
च्छति । आण्णकिरियाणयोमयसुत्तो य जतो सदा साह ॥ ५ ॥ विणयसुत्तचुही समत्ता ॥ ६ ॥

अथ परीपहाध्ययनं २

उत्तोअस्मिन् प्रथमेअध्याये विनयः, तस्य विनयविनीतस्य साधोः कदाचित् परीपहा नामाप्रकारा उदायते, ते अणाल्लेण अव्वहितेण
सम्मं सहित्वा, ते च धुषायाः, अनेन संशयेनेइमध्वयनमायत्तं परीसहा इति, तस्म चचारि उवक्कमादीणि सव्वयाणि परूवेअणं
णामाणिफण्णे णिस्सेवे परीसहेत्ति, भागोअव्ववनायं निज्जरायं च सम्यक् पारियेठब्ब्या, तत्थ 'णासो परीसहाणं' गाहा

(६५-७२) ते परीसहा चडब्धिहा गामदी, शातठवणातो गतातो, दव्यपरीसहा दुविहा-आगमतो षोआगमतो य, आगमतो ज्ञाणते अनुप्रउत्ते, गोआगमतो विविहा, तस्य गाहा 'जाणगसरार' गाहा (६६-७२) सगं पल्लवेऊण ज्ञाणगसरीरवहरिचे दव्य-परीसहा दुचिहा, तंजहा-कम्मदव्यपरीसहा य षोदव्यकम्मपरीसहा य, जाणि परीसहवेदणिज्जाणि कम्माणि वद्धाई ताव न उदेज्जति ते कम्मदव्यपरीसहा, ' गोकम्मंमि य ' गाहा (६७-७३) विविहा षोकम्मदव्यपरीसहा- सचिचाचिचमीस-गा-सचिचणोकम्मदव्यपरीसहा जेहिं सचिचेहिं परीसहा उदेज्जति जहा गिरिनिज्जरणाणीयं, एयस्स छुहा उदेज्जति, अचित्ते षो-कम्मदव्यपरीसहा जहा अगिदाचणियचुआहिं छुहा भवति, मीसे गुलल्लएणं छुहा भवति, पिवासापरीसहो लोणपाणीएण वा तथा उदेज्जति, तंलेहि य अचिचेहिं, णिद्वल्लवणादीहिं मिस्सोहिं दवेहिं खज्जंतेहि य तथा उदेज्जति, एवं सेसावि परीसहा जहासंभं जौएयच्चा, गतो षोकम्मदव्यपरीसहो, दव्यपरीसहा य । इदानिं सावपरीसहा, ते वेदणिज्जाणं कम्माणं, उदिण्णाणं वेदणिज्जाणं भवंति, तेसि परीसहाणं इशाणि तेस पदाणि सवंति, तस्य गाहा- ' कत्तो कस्स य दव्ये (समवारी) अहियास गए व पचणां काले । हेचोहेसे पुञ्ज णिदेसे मुत्तफोसे यचि(६८-७३) एत्थ पुण आदिदारं कचो एते परीसहा निञ्जूहा, उव्यते, 'कम्मप्प-वायपुब्बा' सत्तरसे पाहुंमि जं सुचं । सणयं सउदाहरणं तं चेव इहेंपि गातव्वं (६९-७३) कत्तोत्ति गतं, इदानीं कस्सत्ति दारं, कस्स ते परीसहा !, किं संजतस्स अंसंजतस्सा संजयसंवतस्स !, एत्थ गएहिं मग्गयया इति, कोऽर्थः ? , उच्यते, नयाः आरका दीपकाः व्यञ्जका भावकाः उपलम्भका इत्यर्थः, निविंधः प्रकारैर्यथेषुपान् स्मेन स्वेनाभिप्रायेण नयन्तीति नयाः, ते च णैपमादयः सप्त नयाः, तदथा—'गोमसंभदववहाउउसुत्तसदसमभिल्लएवंभूताः', एत्थ गाहा- ' सिण्हंपि षेगम ' ,

गाहा (७०-७४) तस्य गेगमनयस्य तिष्ठंषि परीसहो भवति, तंजहा-संजतस्यवि असंजतस्यवि संजतासंजतस्सवि, एवं जा उज्जुसुजससः तिष्ठं सहणयाणं संजतस्सव एयास्य परीसहो ममति, तंजहा-मंजतस्स-विसस्य, ण सेसाणं, कस्सत्ति गतं, इदाणि दब्बत्ति दारं, करेण दब्बेण परीसहा उदब्बंति?, किंजीन्दब्बेण ? जीवदब्बेहि ? अजीवदब्बेण ? अजीवदब्बेहि ? उदाहु जीवदब्बेण अजीवदब्बेणपय तहा जीवदब्बेण वा अजीवदब्बेहि वाईउदाहु जीवदब्बेहि अजीवदब्बेण यउउदाहु जीवदब्बेहि य अजीवदब्बेहि यट एते पुञ्जा अहुमगा भणित्ता, तस्य गेगमणयो भणति-अहुहिवि भोगेहि परीसहा मंति, क्कं ? उच्यते, एण पुरिसेण परीसहे उदीरितो चवेडिया दिवा, गजीवदब्बेण एण कंटगाइया, जीवदब्बेहि बहूहि पुरिसिंहि चोहादिहि आसाइतो, अजीवदब्बेहि बुदुनो पासाणकंटगादीण उवारि पडितो, जीवेण अजीवेण एणेण पुरिसेण एणेण सरसातिणा, एवं विमासित्त्वा अहुवि मंगा, संग-इस्स जीवेण अहसा गोजीवेण, क्कथं कृत्वा ? यो हि जीवेण दब्बेण याऽप्यजीवदब्बेण सर्वेऽप्यसौ जीवस्यैव तेण जीवेण, गोजीवो कथं ? जतो गोजीवेण उदीरिज्जवि तदा जीवेवि गहितो जओ उदीरति, ववहास्स नोजीवो क्कं ? जीवस्स कम्मणेव परीसहा मंति, सेसाणं जीवस्स, क्कं ? पगतं वेयस्यचिच्छत्त्वा जीवस्सं व परीसहो, गो अजीवस्स, तेण जीवस्सेम भवति, दब्बेति गतं, इयाणि समोतारो, तथ गाहा- 'समोतारो खलु गाहा' (७२-७५) समोतारो दुविहो-यगहीसु पुरिसु य, तस्य पगहीसु चउसु समोतरंति- 'गाणावरणे' गाहा (७३-७५) गाणावणे वेदेणिज्जे मोदणिज्जे अन्तारे य वारीसइ परीसहा, कस्य केसि समोचारो ? अह— ' पन्नाज्जाणपरिसहा ' गाहा (७४-७५) पन्नापरिसहो अन्नापरिसहो य नणावणस्स उदएणं, पक्को य अलापरिसहो अंतरापस्स उदएणं, मोहणिज्जे कस्से दुविहे पण्णेचे, तंजहा- दंसणमोहणिज्जे चरित्तमोहणिज्जे य.

चरिचमोहणिज्जे सप्त परीसहा समोतरंति, तत्र गाहा-अरती अचेल' गाहा (७५-७६) 'अरई दुयुञ्ज
 'दंसणमोहे' गाहा(७७-७६)अरती अरतिवेदणिज्जस्स कम्मस्स उदयणं समुप्पज्जति, अचेलगपरीसहो माणस्स उदयणं, अकोत्तपरीस
 इयीपरीसहो पुरिसंपदन्स कम्मस्स उदयणं, णिसीहियापरीसहो भवस्स उदयणं, जायणापरीसहो भवति, सेसा एकारस
 कोहस्स उदयणं, सकारपुरकारपरीसहो लोभस्स उदयणं, दंसणमोहस्स कम्मस्स उदयणं एको दंसणपरीसहो तंतहा-दिमिहापरी०
 परीसहा वेयणीए समोतरंति, तत्र गाहा- 'पंचेव आणुपुब्बी' गाहा (७८-७६) (पच आणुपुब्बीए) सनविह-
 पिवासाप० सीयप० उसिणप० दंसमसपरांसहो आणुपुब्बी एतं पंच, चरिया सेज्जा रोगप० तणकासोवि जल्लप० वधपरीसहो एतं
 एकारस चेदणिज्जे, एवं पगडीसु समोतारो भणितो । इदाणि पुरिसेसु-धाचीस वादरंसंपराणे' गाहा (७९-७६) गुहमसंपरागास्स उअमा-
 अट्टविहबंधगाणं पमचंसजत्तप्यभितीणं जावचादरंसपराणो ताव भाविसं परीसहा भवति, ज्जविहबंधगास्स वीतरागस्स च्छउत्तरथ-
 भिमयोदिसस्स वा मोहणिज्जपभया अट्ट परीसहा वज्जिज्जण सेसा चोइत्त परीसहा, एवं एगविहबंधगास्स शेपा नास्ति,
 स्स उवसागस्स रमगस्स वा चोइत्त एव, एगविहबंधगास्स सजोगीभवयक्केलिसस्स एकारस परीसहा वेदनीगाथया, गाहा(८०-७६)
 पुरिसेसु समोतारो य दारं गंतं, इदाणि अधियासणा, च्छेदं परीसहा अहियासिया भवति, 'एसणमणेत्सणेज्ज' गाहा(८०-७६)
 तत्र किण्दं आइल्लणं णवाणं जो एसणिज्जे वा अणेत्सणिज्जे वा ण पडिग्गाहेति ण वा हुंजति ततो अहियासिया भवति, उज्जुत्तस्स
 किण्दं सइणयाणं च जो फायुतं गेच्छइ तेण परीसहा अहियासिया भवति, अहियासणेत्तिगतं । इगणि णया, को णयो कं परीसहं
 इच्छइ ि-जे पप्प पेगमणयो' गाहा (८१-७७) पेयमणयस्स जं पप्प सीतठसिणादिपरीसहा उवीरिज्जति स एव तस्स परी-

सहो भवति, संग्रहप्रकाराणं च एष्य परीमहा भवति त्रैवणा य तं दोषि इच्छति, उज्जुसुधस्स वेदनं प्रतीत्य जीवस्येत्यादि जीवे परीमहा भवति, तिष्ठं स्रष्टणयाणं आत्मैव परीमहोपयुक्तः परीमहो भवति, णयत्ति गतं। इदानीं वक्ष्यामि एकस्मिन् काले एगपुरिसि क्वति परीमहा वृत्ते ? 'वीसं उक्कोसपदे' गाथा (८२-७७) जस्स वावीसं परीमहा तस्स उक्कोसपदे वीसं परीमहा उदेज्जेज्जा, सीतो-कहे?, जेण सीतोसिणा चरियाणिसीदिया एते दो दो जुमं एगसमए ण संभवंति, जदा सीतिं न तदा उमिणं उदेज्जेज्जा, सीतो-सिणा चरियाणिसीदिया सपडियख्खेणं, जस्स चउदस तस्स उक्कोसपदे वास, जस्स एक्कारस परीमहा तस्स उक्कोसपदे दस परीमहा उदेज्जेज्जा, सीतोसिणपडिबह्खुणं, सक्खेसं एवेसिं जह्खेण एको परीमहो उदेज्जा, वत्तणेतिगतं। इदानीं काले, केचिन्नं काले एको परीमहो भवति ? 'वाससग्गसो तिण्ढं' गाथा (८३-७८) तिण्ढं आदेव्लणं णयाणं वाससग्गसो जाव सम्मतो परि-यावेचि, अत्रोदाहरणं जहा सणंभारस्स स च वरिससयाणि परीमहो, जहा 'कंठू अ भत्तच्छंदो' गाथा (८४-७८) उज्जुसुत्तस अतोमुहुं, तिण्ढं स्रष्टणयाणं एणं समयं परीमहो भवति, कालोत्तिगतं। इदानीं खंत्तोत्ति, कतरंमि खंत्ते परीमहा? केवतिए वा खंत्ते भवति? 'एणे संधारंमि य' गाथा (८५-७९) अत्र नया-अविमुद्धो नेगमो भणति-विरिपलेए परीमहा, विसुद्धतरो उ भणति-जंभुवि परीमहे, विसुद्धतरो भणति-दाहिण्ढं, विसुद्धतराओ भणति-पाडलिपुंवे, विसुद्धतरातो भणति-देवदचण्ढे, विसुद्धतराओ भणति-जंमि उरस्सए साए मावि तंमि परीमहो, एवं बद्धारस्सवि, संग्रहस्स संघारए परीमहो, उज्जुसुत्तस जेसु आगासपदेमसु अप्पा ओगादो तेसु परीमहो, तिण्ढं सुद्धणयाणं आतमावे परीमहो भवति, खंत्तोत्ति गतं। 'उदेसो गुरुवयणं' गाथा (८५-७९) उदेसो जहा इमे खल्लु वावीसं परीमहा, पुच्छा' कतरे ते वावीसं परीमहा' गित्तो 'इमे खल्लु ते वावीसं परीमहा' गतो णामणिक्कण्णो,

इदानीं तेषामं दारं गुरुकामोचि, तं च सुचं उच्चारेण मणितं च इमं सुतं मे आउसतेण भगवता एवमकखातं श्रुतं मया आयु-
 प्पन्! अज्जंयुं, गृहस्मो अज्जंयुषामं आमंतिचा एमं मणति, एवं मया श्रुतं भगवता आयुपमता एवमकराचं, अथवा आयुपि सति जीवता,
 अथवा पादसमीपे अधियसता, अथवा गुरुभादानामुपवमता, श्रुतमंतं, न स्वच्छंदविकल्पत उच्यते, गुरुभारम्पर्यागतमेतव,
 भगवता इति, मगो वसस अतिय भगवान्, अत्यजसधम्मलच्छीरूपसचविभवाण छण्ढ एतेसि मग इति णामं, वसस सीति सो
 मण्यति मगवं तेष मगरया, ' एवमकखापं ' एवंशब्दो प्रकाराभिधायी, एतेन प्रकारेण योऽयं मणिहिति तं हृदये काज्ज
 मण्यति एवमकरातं, अकरातं कहितं, ' इह खलु ' इह अखं सासणे, उल्लसदो विससणे, अत्रोचि तित्यया मगंवतो समाण-
 विष्णाणचि तोदिनि एसेव, ' यार्वासं परीसहा ' यार्वासं इति संख्या, परि सर्वतोभावे, मार्गोच्यवनाथं निर्जरायं च परिपोढव्या
 परीसहाः, ' समणेणं भगवता महावीरेण ' सममाणा समणा, भगवता इति मणितं, पहाणो वीरो महावीरो, एवमवहात-
 मिति मानेतेऽग्धि पुणो विसंसिज्जाति-समणेणं भगवता समणभावो केवलित्वा य दीरिसिज्जित्ति, णामठगणद्वयसमण-
 विसंसणत्तयं या, एवं भावसमणेण एव भगवता महावीरेण, ' कासवेण ' काशं-उच्छुं वस्य विकारः कास्यः रसः स यस्य यानं
 स काश्यपः-उत्तमसामी वस्स जोया जे जाता ते कासवा तेष, चदमाणो सामी कातयो तेष कासवेण, ' पवेदिता ' विद् भान
 तापु वेदिता पवेदिता, सायुधर्णिता, ' जे भिक्खू ' जे इति अणिदिट्ठस्स णिइत्ते, भिक्खणसीलो भिक्खु, अहवा सुधं-कम्मं तं
 भिंदतिचि भिक्खू ' सोच्छा णच्छ ' क्रमदर्शनं, पूर्वं श्रूयते पथाव् ज्ञायते, अनुक्रमपि चैतव् ज्ञायते, पूर्वमधीयते पथाव् श्रूयते
 ज्ञायते वा, श्रूयते अर्थतः ज्ञायते च, अथवा कथित् न तावदधीते उपदेशेन श्रुत्वा जानति तेन समस्तः क्रम उपदिश्यते,

‘जिञ्चा’ ते जिगिञ्चा, कथं ? ‘अभिमूय’ चि पराजिञ्चा अभिमुढी भूत्या, अभिभूय इत्यर्थः, चरणं चर्यो भिक्षोश्चर्यो भिक्षुचर्यो तथा भिक्षुचर्यया, समंवाद् यज्जो परिमज्जो. विविधैः प्रकारैर्हिन्यते विनिहिन्यते, अमानोनाः प्रतिपेधे, जो विहिन्यते, गतो उदंसो। इदानीं पुच्छा, ‘कतरे ते बार्वासं परीसटा जाव जो विणिहण्णेज्जा’ पुच्छा गता, इदानीं जिहंसो ‘इमे वल्लु ते बार्वासं जाव जो विहण्णेज्जा, तं०-दिगिञ्चापरीसहो जाव इंसणपरीसहोत्ति ति ‘परीसहाणं पविपत्ती’ (४१५ ८३) विमज्जनं विमत्तिः प्रकषेण विमत्तिः प्रविमत्तिः कासवेण प्रवेदिता एवं मणितं तं वे(मं) उदाहरिस्सामि, व्याख्या-स्वार्मत्त्यर्थः, वरं तावन् दुष्पारीसहजयोषायः ‘विगिञ्चापरिगते देहे’ सिलोसो (५० सू० ८३) दिगिञ्चा णाम देसीजो गुहालाभिहाणं, परि संतावापः परिवापः, दिगिञ्चया परितापो, तेषां हि दिगिञ्चयापरितापेन तपस्सी भिक्खु यावत्, तपस्विग्रहणं आहारपचत्वात् प्राणिनां, सर्वतपसां हि अनशनमेव मुदुक्करं तपः, आह हि-‘क्षुयासमा नास्ति शररिवेदना’ इति वचनात्, आदिकरणमपि चास्य परीसहस्वायमेव हि सर्वपरीसहाणामादितो भवति, कथं ? आहारपज्जत्ती पढमं होह, उक्कच्च-“माउउर्यं पितुसुं कं तप्पदमाए आहारमारोत्ता गम्भत्ताए वक्कमह” चि, भिक्खुरिति मिश्रनिर्देशः, यामवं नाम प्राणवायु, सति यामे जोगसन्त्यो सुखं अहियासेज्जासि, ततिवि ण सक्कति सुहं सहेउं तहावि कासुएणजिञ्जं अंतपडिप्यंते (निम्पहिं जा) हारोहिं चउथादीहिं तवस्सी अत्थामो दुहापरिगतो होवि, पच्छा दुहापरिगतेण भिक्खुणा भवेसित्तव्या णव कोडीपरिसुद्धा, ण छिदावए ण पए ण पयावए ण किणे ण विणावए, एत्ता णव कोडी पुहाओ, छिञ्चति धा इणंति वा एयंठं, तेषां ण हणारए हणंते णाणुमोदए ओगि, तदेव मूलयलंबादि ण छिंदे ण छिदावए छिंदवमवि णाणुमोदए, पुब्बञ्छिदिदयमवि ण

एष ण पयावए पयंतं णाशुनोदए, तहव फासुणं चा ण क्रिणे ण क्खावए क्खिणंतं णाशुमोदए, एवं एसणिज्जं सुंजमाणेण सुहा-
परीसहो अहियासितो भवति, यद्यपि तेन क्षुत्परनिहेण सम्यग सहमानेन सरिदोवित्थात् ' कालीपव्वंगसंकासे ' सिलो गो
(५१ सु० ८४) काली नाम तुणविससो, केइ काम्भजंयं भणंति, वसिं पासतो एव्याणि तुल्ल्याणि तणूणि, कालीतुणपव्वणः
एव्यभिरंगानि संकाम्मानि यस्य स भवति कालीतुणपवांगसंकाशः, जानि हि कालीषवाणि संथिसु धुराणि मध्ये कुर्यानि, एवमसा-
वपि भिदुः क्ख्हाए जानुक्कोपरसंधिपु धुरा भवति, जंयोक्कालापिकभाहुसु क्खुः, घम्यंत्वा इति घमन्यः घमनिभिः संतता-
सर्वतस्ततः । अस्यामध्यस्थयां वदाहारयति तदाह- ' माघण्णे असणपणसस ' मीयत इति मात्रावां जानतीति भावइः, यया
देहघरणं भवति, दीयते इति दीनिः, दुर्भिक्षोपहतद्रमकचदनाथः, पिडमलभमानो न दीनमणा भवे, एतंसि चवीसाए परिसहाणं
इमा उदाहरणगाहा- तंजहा- ' कुमारए णदी लेणे ' सिलो गो (८७ ८६) ' वणे ' गाहा (८८-८६) तत्थ दिग्गिछापरी-
सहं कुमारेण उदाहरणं, तत्थ गाहा- ' उज्जेणि हत्थिमित्तो ' गाहा (८९ ८५) तेषं समणं उज्जेणीए नयरीए
हत्थिमचो नाम गाहावती, सो मतभज्जिते, तस्स पुत्तो हत्थिभूती नाम दासगो, सो तं गहाय एव्ववित्तो, ते अब्बया कयापि
उज्जेणीतो मोत्तकडं पत्थिता, अडविमज्जे सो खंतो पाए सुयकाए विद्धो, सो असमत्थो जातो, तेण साहुणो युवाचव्वहः,
तुभेइवि ताव णित्थरह कंतारं, अहं महया दुक्खेण आमिभूतो, जति ममं तुभे न्हह तो भज्जिह्हिह, अहं भचं पच्चक्खामि,
निव्वंयण ठितो एगणसे गिरिकंदराते भचं पच्चक्कटाडं, साधू पड्डिता, सो खुड्डो भणति-अहपि अब्बामि, सो तोहि वला णोओ,
जाहे दूरं गतो तोहे वीसंभेऊण पच्चइए णियचोः आगतो संतगस्स सगामं, संतएण भणितो-तुमं कीस आगतो ?, इहं मरिहिसि,

सोऽपि धेरो वेषणचो वेदिसं चैव कालगतो, सुदुग्धो न चैव जाणति जहा कालगतो, सो देवलोएसु उवमण्णो, पच्छा तेण ओही
पउत्ता, किं मया दत्तं भुत्तं वा। जाव तं सरीरगं पेच्छइ, तं सुदुग्धं च, सो तस्स सुदुग्घस्स अणुकपाए तं चैव सरीरगं अणुपवि-
सेत्ता सुदुग्घेण सद्धि उच्छंतो अच्छति, तेण मणितो-वच्च पुत्त ! भिक्खुआए, सो भणति-रही, तेण मण्णति एते धवणणिग्गो-
हादी पायसा, एतेमु वणिवासी पागवतो जे तव भिक्खं दाहति, तहत्त भणित्तुं गतो, धम्मलाभेति एकउदहंसे, ततो सालं-
कारो इत्थो निग्गच्छिउं भिक्खुं देति, एवं दिवसे दिवसे भिक्खु गिहत्तो अच्छति, जाव ते साधुणो तंमि देसे दुग्धिभक्खे जाव
पुणोपि उज्जेणगं देसे आगच्छंता तेषव मग्गेण आगता नित्थि संवच्छेरे, जाव गता तं पदेसें, सुदुग्धं पेच्छंति वरिसस्स अंत,
पुच्छित्तो मणति संतोऽपि अच्छति, गता जाव सुकं सरीरगं पेच्छंति, तेहि पापं-देवेण होइएण अणुकपा कएछिया होहित्ति,
उत्तेण अहियासितो परीसहो, ण सुदुग्घेण, अहवा सुदुग्घेणवि अधियासितो, ण तस्स एवं भावो भवति जहाज्ज न लभेस्सामि
भिक्खुं तओ फलदा गिण्हस्सं, पच्छा सो सुदुग्धो साधूहि नत्तो । डिग्गिच्छापरीसहो गतो । इदाणि पिचासापरीसहो,
' ततो पुट्ठो पिचासाए ' सिलोगो (५१ सू० ८६) ततो लुथापरीसहतो, अहवा भुत्तस्स संभवति पातुमिच्छा पिपा-
सा ताए स्पृह; परिगत इत्थं; दुग्धत्तोति दोगुच्छं, अस्सजम दुग्धत्तो, लद्धो संजमो जेण स भवति लद्धसंजम; पत्थते च
' लब्जसंजते ' लजा एए संजमो, लज्जाते वा असंजमं कांठं, तथा लज्जया संजमतीत्यर्थ; ' सीतोदगं न सेवेज्जा ' सीतोदगं
नाम अफासुगं, संवणपाणाधोषणाभिसंवणादि, विगतजीवं, विगतजीवं एसणीयं चरोदति ॥ अवस्था गृहते ' छिन्नायान्तसु
पंधेसु ' सिलोगो (५२ सू० ८६) आपत्तत्त्वेनेत्यापातः तसु छिन्नायान्तसु, निरंताध्वानेचित्यर्थ; अत्यर्थं तरतीत्यातुर;

सुष्ठु पिपासा शुपिपासा यद्यपि ज्ञाताऽस्य, तेन तु छिन्नायातेसु पंथसु तृणया परिशुष्यते मुखं, तथाप्यसौ परिसुकुमुहो दीर्णो शुक्राश्रये स्म शुष्कः सर्वतः शुष्कः सुखः परिशुष्कमुखः, बहिर्हत्थेति, दीयते दीनमानं वा दीनं, न तां तृणानां तितिक्षन्, सहमान इत्यर्थः, सर्वतो ब्रजते परिव्रजते, ग्रामे नगरे पथि वा सर्वत्र सर्वतः । जहा क्रेण अधियासितो ?, तत्र नदी इति दारं, उदाहरणं- 'उज्जैणी धणमित्तो' गाथा (१०-८१), एतत् उदाहरणं किंच षड्भ्रंशेण किंचि अणुलोभेण, उज्जैणी नगरी, तत्र धणमित्तो नाम वाणियगो, तस्स पुत्रो सम्मथस्सो(क्षणसस्सो) नाम दारजो, सो धणमेत्तां तेण पुत्तेण(सं)पव्वइतो, अत्रया ते साहु मज्झण्ह- वेलाए एलक्कण्हये पट्टिता, सोऽपि सुइतो तण्हइतो मग्गतो जेतो, सोऽपि सं खंततो सिण्हेहापुराणेण पच्छतो एइ, साहुगोऽपि पुरतो वच्चति, अंतरावि नदी समावडिवा, पच्छा तेण वुच्चति-एहि पुच । इमं वाणियं पियाहि, सोऽपि खंतो नदिं उचिष्णो, चित्तेइ य-भणायं ओस्रामि जावेस सुइओ वाणियं पियइ, मा मम संकाए न पाहिति, एगते षडिच्छइ जाव सुइओ पचे षदी, ण पिबतिचि, केई भणति-अंजलीए जेक्खिउत्ताए अइ से चित्ता ज्ञाता-पियामित्ति, पच्छा चित्तेति-कहमहं एते हालाहलं जेपे पिविस्सं?, ण पयं, आसाए छिन्नाए कालपाओ, देवेसु उबबवो, ओही पउत्ता, जाव सुइगहत्तारं पासति, तदि अणुपविट्ठो, खंतो लपति, खंतो एवीति पट्ठित्तो, पच्छा वेसिं तेण देवेण सायुणं तिसित्तणं गोउलाणि विज्जवियाणि, सायुवि तामु च्चियाई- तु तक्कादीणि गेण्हंति, एवं वइयापरंपरणेण जाव जणवयं संपत्ता, पच्छिच्छाए वइयाए तेण देवेण वेडित्ता पम्मुसाविया जाणया- णिमित्तं, एगो साधू णियत्तो, पेच्छति वेडियं, गत्थि वइया, पच्छा तेण णापे सादेवचि, पच्छा तेण देवेण वंदिया साहुगो, न खंतो, तं च खवं परिक्खंति, भणति-तेण अहं परिचत्तो, तुमं एवं वाणियं पिवाहिन्नि, अइ मे तं पीतं होतं तो संसारं भसंजो, पडियतो,

एवं अहियासंतं, पिवासापरीसहो गतो ॥ इदानीं सीयपरीसहो 'चरंतं विरयं वृहं' सिलोगो(५६३०८८) गामाणुगामं धम्मं वा चरंतं, रितं अगिसमारंमतो गृहारंमतो वा, शब्दाभ्यंतरत्नेहपरिहारा, लिग्घाहारस्स हि अभयंगितस्स वा नातिथितं भवति, (अणोरितं) धनत्तं श्रितं स्पृशति-अभिद्रवति एगता-निसिरो, अहवा एगता रात्रौ, यद्ययहनि सीतेण परित्ताविज्जंतो-नि, णानिवेलं विह्वेज्जवा, न प्रतिपेधे, वेला सीमा मयादा सेतुरीत्यनयांतरं, वामतीत्य वेलां विह्वयेत-विविधैः प्रकारैः इत्येत, ययपि गरीखो विह्वयेत अप्राश्रुत्वात् त्हापि ण विह्वेज्ज कंनथपनादिभिः, पासयति पातयति वा थापं, दर्शनं दृष्टिः, थापे यस्य दृष्टिः स थापदिद्वी, थोऽभियागं मन्यते, अत्रिदत्तपरमार्थथावत् सः, न थापदृष्टिः, सेसासद्भाषदर्शनात्, न शीताद्द्विजने इदं हि शीतं सक्कामस्य त्तेहनीयं, (अक्कामेन) नरकेज्वापि, काश्यपेनाच्यते चान्यथा'णातिवेलं सुणी गच्छे, सोच्चाणं 'जिणसासणं' जिनानां ग्राभनं जिनशासनं त्तु जिनशासनं धुत्वा, वत्तं हि विचित्रसंसारस्सभात्रं नरेकु अतिशीतेवेदना, तथा तिर्यङ्गपि निष्परित्राणेन शोवाण्यनुभूतानि, नो चं क्कदाचिदपि चित्तयति-ण मे ति णिवारणं अन्धि' सिलोगो(५६३०८८) त्रियते येन तद्द्वारणं नियतं निश्चितं निष्णुणं वा चारणं निवारणं प्राप्पणमित्थर्थः कंठालियादु, छविह्वाणाय भविष्यति ततोऽपदिप्प(श्य)ते-छविह्वाणं न विद्यते, उच्यति छियते वा च्छोवै त्वगित्थर्थः, असौ हि शीतोष्णादीनां ग्राहंरुतिकृत्वा न शीतनापाय, तदेवमत्राणः अशरणश्च शीतधातानुगतः अहं तु अंगिग सेयापि, अहं तु अनुमतार्थे संप्रणणे वा, किमिदानीं करिष्यामि अत्राणो अशरणश्च ? तदिदनिमग्गि सेवामि, इति भिमरू ण चित्तए, अत्रोदाहरणं, लेणीदे दां, तत्तय गाहा ' रायगिहंमि वयंसा ' गाहा (९१-८९) रायगिहे नगरे चचारि यंसा वाणियगा सहवट्टितया, ते भद्राहुस्स अतिए धम्मं सोच्चा पवइया, ते सुत्तं बहं अहेज्जिता अण्णया

क्याति एगल्लधिद्वारण्डिमं णडिवन्ना, ते समावचीए विहरंवा पुणोवि रायगिहं नगरं तएचा, हेमंतो वडुवति, ते य भिक्खुं काउं ततिपात्ते पोरिसीए (निगता) तेसिं वेभारारोतिणं गंतब्बं, कथं पडमस्स गिगिगुहावारं चरिमा पोरिसी ओगाढा, सो वत्थेव ठित्तो, वित्थिस्स उब्बाणे, तवीयस्स उब्जाणसभिये, चउत्थस्स णारब्भासे चेष, तत्थ जो गिगिगुहब्भासे चेष तस्स निरायं सीयं, जो समं सहंतो समंतो य पडमज्जाभे चेष कालगतो, एवं जो णारसमीव स्रो चउत्थे जामे कालगतो, तेसिं जो णारब्भासे तस्स णगरुन्हाए ण वहा सीत्तिं, तेण पब्बा पब्बा कालगता, ते समं कालगता, एवं समं अहियासेयव्वं जहा तेहि चउत्थे अहियासियं, सीयपरीसहो गतो ॥ सीयणडिक्खो उहं, तदेव उच्यते-‘उसिणपरितावेण’ सिलोगो (५६ सू० ८९) उपतो-
त्थुणं समथकृता वा उसिणमिति (संज्ञा), उब्बाभिधानमेव, सर्वतः तापः परितापः; शहाभ्यंतर इत्यर्थः; ‘उत्तरे तावेद रवी रथिक्खपरितायिता दहइ भूमि । सव्वादो परिदाहो दसमलपरिंतगा तस्स ॥ १ ॥’ तृष्ण्या च सव्यंगितो दाहो परि-
दाहो, तवित्तो भस्सितः, स्यात्-उष्णं कस्मिन् काले भवतीत्युच्यते-‘ चिसु परिताघेणं ’ ग्रसत इति ग्रीष्मः चिसु वा देयत-
समयतो वा स्यात्, किमत्रापि, उक्तं येन ग्रीष्मे विशिष्यते ?, उच्यते, शरदिव् तस्मिन् ग्रीष्मे शरदि वा उष्णपरितापितः
‘सातं णो परिदेक्ख’ सव्वेज्जं सातमिति सातं, परिदेवनं क्रन्दनं स्थानं आह्वानमित्यर्थः; कथं मे सातं स्यात्, श्रितसुखमित्यर्थः;
श्रीतलो वा कालः स्यादिति । ‘उष्णहाभि ’ सिलोगो (५७ सू० ९०) दशति वेत्तुष्णं तेण उह्वाभित्तं, मेहया थावतीति
मेधाधी, स्यात्ते येन सर्वाङ्गिकं स्नानं, अभिहुरं प्रार्थयेत् कु(भृ)शं वा अर्थयति, देशस्नानमपि प्राहुकेनांभसा, ‘ गायं नो परि-
सिंचेज्जा ’ सर्वतः सिंचति, णो व शीएज्जा एस्सवसपत्रादिभिर्णे वीएज्जा य अष्पगं, जहा केण अहियासियं, तत्थ सिलिह-

तन्नाम इवा उदाहरणमादा— 'तगराह अरिष्ट' मित्तोगो (१२—१०) तगरा पगरी, तस्य अरिष्टमित्तगाम आय-
रित्तो, अस्म मन्त्रे दूतो नाम शालिनश्चो भद्रागारिपञ्चो पुत्रेण य अहभ्रगेण मदि पव्यातो, सो तं सुदुगे ण क्कयाद्
विसग्गए दिवाचोरे, पदनादिपदादि द्विमिच्छिग्गहं पंगेयि, गो सुकुमाळे, ग्राहण अल्पचित्तं, ण तरति किञ्चि भासिउं,
वपसा गो मंगो क्कामगो, ग्राहदि वसा दो तिभि व दिरते दाउं मिक्कस्स उकारिञ्चो, सुकुमारगरीरो सो गिग्गे उवरि
रेहा उन्तो शो य, यथापिमूतो छायाए वंगमन्तो पउयथायाए गणियमद्विहाए दिट्ठो, उरालगुकुमालिसारोचंकाउं तोस
गदि व्रक्षोरसो अओ, पंगेए गरात्रिओ, 'किं यगमिभि', भिक्खं, दिशा मे सोयसा, पुच्छिओ-हंति तुं यं धम्मं क्कोमि ?,
नयां म्पुनिमणं, मयाओ मए परं पत्तानं भागे दुंजादि, सो उच्छेप तज्जतो उवग्गिपज्जतो य पटिमगो, सोगे धुंजति,
गो क्कहदि मय्पदि गोगओ, न दिट्ठो, अप्यनागारिधं परिट्ठो. पज्जा मे माना ओपत्तिया ज्ञाता, पुत्तमेवेण, षणं ममाति
अरन्थं विअन्तो, उं अरि शयाति यं गदि सधं मयाति-अतिथि वे क्कद् अरद्धतो दिट्ठो ?, एवं विल्लमाणी ममति, जाव
अससा नेव दुंभेण ओओस्सणंवेव दिट्ठो, एत्थमिप्पाना य, वेहेन उचरिषा पाण्णु पट्ठो, तं पेच्छिऊण वेहेन वात्तरयचित्ता
याता, ताए मयां पुण ! एस्सादि, मा दग्गां जादिभि, गो मगति-ण त्तामि क्कानं मंजमं, अइ परं अणमणं क्कोभि, एवं
द्वेदि, मा य अमंजमो मादि, मा मंजारे मविदेनि, पज्जा गो वेहेव तथाए गिताए पाओधमणं क्कोति, सुदुवेण सुकुमाल-
गोओ गो उच्छेप रिताओ, पुचं नेव वापिपागितो पज्जा अदिआमीओ, एवं अपिवादिअब्बं, उस्सिणपरस्सिहो गतोइद्वानि वंस
असपपरीताशं 'पुट्ठो य वंसमत्तएहि' मित्तोगो (५८ पृ० २१) एएहणाद् एएह, गरात्रिभिः ममं, वस्वति 'नामो व' कि,

व्यवहित्वाभिधानमेतत्, महान्तं दुर्मतीति महामुनिः, 'नागो संगामसीसि वा' नास्य किञ्चिदग्रस्यं नागः, समं अन्त इति संग्रामः, शीर्यत इति शिरः श्रिताः तस्मिन् इति प्राणा वा शिरः, शुभवत्सौ युद्धं मुंचति वा तमिति शूरः, यथासौ नागः सौर शौरिभिहन्ममानः शूरो वा योधः परानभिहंति, परे नाम शुभवः, एवमसामपि देशमशकैः तुहमानोऽपि मोहयन्ते विजिगीषुः तात्र गणयति. अन्येऽपि यूकामत्कुणादयोऽवगृह्णन्ते, स तैस्तुहमानोऽपि 'न संतसे ण वारेज्जा' मिलोगो (५९ इ० ९१) संत्रसति अंगानि कृपयति विक्षिपति वा, न चैव हस्तवद्वशाखाधूमादिभिस्ताश्चिवारणोपायैवैरयति, न चैवामसंश्रित्वात् आहार-कांक्षिणां, युंजमानानां मच्छरीरं साहारणं, यदि मक्षयन्ति किं ममात्र श्रेदयेत्यातो?, ण 'मणपि ण पदोसणं अपि पादाघोदियु, किमुपायेन वा नियारणमभिधातो?', 'उवेह ण हणे पाणे' उवेहा णाम उपेक्षा, न चारयति ह्यायमानं शरीरं, हणे पाणे 'हन हिसागतोः' श्रया अस्य संतीति श्रणी, अतस्तेन प्राणे न हिसेत इत्यर्थः, ते हि कैवलमेव मांसशोणते सुल्लेते, न मामात्म-द्रव्यं वा, अत्रोदाहरणं यथोक्ति, अत्रोदाहरणगाहा- 'चंपाए सुमिणभदो' गाहा (९३-९२) चंपाए नवरीए जिपससुस्स रथो पुत्तो सुमणभदो जुवराया, घम्मायरीवस्स अंतीए धम्मं सोऊण निविचक्रामभोगो पब्बइत्तो, तहचैय एयाद्भविहारपडिंमं पडिबधो, एच्छा हेहाभूमीए विहरंती सरपकाले अडवीए पडिमागतो, रत्ति मसएहि खअति, सो ते ण पमअति, समं सहति, रत्ति पिपमानित्तो कालमतो, एवं अहियासेत्वं, दुंसमसगपरिसहो गतो । इद्राणं अचेलगपरीसहोऽपीय इति, अचेल-अचेलगतं परीसहतीति अचेलगपरीसहो, तस्य हि स्वयमेव अचेलगतत्वमभ्युपगम्य नैवधुपपयते- 'परिजुप्पेहि वक्थेहि' मिलोगो (६० अ० ९२) वत्त इति वत्तं परि सर्वतोभावे सर्वतो ज्ञाणानि परिजुप्पानि, परिजुप्पमानानि परिजुप्पानि से वत्थणि, अतो वोहि परिजुप्पेहि,

होच्छ्रामिनि अचेलए, तस्स एवं अधिवति भवति-परिलीणिंणु सत्तु अचेलगो इदानीं भविस्सामिचि, यच्च दुःखमचेलकत्तं, कथ-
मिदानि शिष्यो इमं दिट्ठं अंगकिंत्तं अहिंयास्सञ्जां, यथा यस्य विचं नास्ति स हि न विचिनिमित्तंरूपद्रव्याध्वते, उक्तं हि-
'परिअह्वेप्राप्तनेत्थुं कांधाशोकं; अपि च- कतिया वच्चति सत्तो? किं भंठे? कथं? केचिवा भूमो? । को कथविक्क-
कालो? णिव्वसति किं अहिं? वेण? ॥ १ ॥ अयं चापो गुणः स्वयमेवाचेलत्वे प्रत्यागते 'अथवा सचेलो सोमि' चि,
तस्य हि अचेलकत्तं सति न कदाचित् अपुपपद्यते-अहं वद्ववान् गोभामाति, अन्यानि वा गोभनतराणि वस्त्राणि सुगयिष्ये वै;
गोभिष्ये, इत्यवमसो भिक्षुर्न चित्वाति, उक्तं च-पंचदि ठाणेहि संमं गुरिसपच्छिमाणं अहिंताणं मयावताणं अचेलगे पसत्थे भवति,
तं-अप्पा पडिलेहा? विसासिए रूपेत्तवं अनुमयेइलाधवे पसत्थेधविपुले इंदियणिगहे' अतिप्रसकार्थनिवृत्तये व्यपदेश्यमाने
ना भूदपयोऽपि अचेलकत्तं करिष्यतीत्यर्थः ॥ 'एगता अचेलगे भवति' तिलोगो (६१ इ० १२) एगता नाम जदा
जिणकल्पं पीडवज्जति, अहं दिवा अचेलगा भवति, ग्रीष्मे वा, वासासुवि वासे अपाहिते ण णाल्हाति, एवेपव एगता अचेलगो
भवति, 'सचले याधि एगता' तंजहा-सितिसरातीए वरिसाराचे वान्नावासे पडते मियलं हिंठते, पळते च 'अचेलओ सयं
होइ' अचेलओ स्वयमेवं, नाभियोगत इत्यर्थः, अहवा यदाऽस्स चीराण्णुत्थयते तदा सचेलको जाणै अलभ्यमाने वा अचेलकं,
सर्वपाप्यचेलकत्तमेवं स्यात्, क्खालंनं कृत्वाऽचेलकत्तंन सहितः, उच्यते, 'एयं धम्ममहितं णक्का, 'णाणी णो परिदेवणं'
एवादिदि गदुयादिष्टं धमस्स हिताय, न धर्मापरोषापेत्थे, धम्मोवग्गहकारं णाल्लं, णाणी णो परिदेवए, णाणग्गहणं विदित-
पारापरस्साञ्च लज्जते, प्रायस्तिर्यञ्चो नन्ना, नारकासु नन्ना एव; न हि ते लज्जते, न चैवं(पी)धीतवात्तएशिवाणानि संति वासांसि,

मयापि च नारकात्मकमयादेव विद्यमानान्येन स्वयमपोहितानि इत्यतः श्रुतवातादिभिरभिहित्यमानोऽपि गण्णी नो परि-
देवए, परिदेवणं नाम अहं अचेलो सीएण उण्णेषु दसेहे वा पीडिज्जामि, जिष्णाणि पोत्ताणि, अतो अष्णाणि भविस्सति,
एतय उदाहरणं महच्छेति दारं, सोवि अज्जराक्खिअपिवा तस्स पुण थादी 'वयिभयं देवदत्ता' 'दट्टण चेडिमरणं' 'माया य
रदसोमा' 'सीद्दिनिरि मद्गुत्ते' (१४-१७-१६) चचारि गाहाओ लियणदिमाउपाधिं क्रहेज्जण दसुपुरुप्पची अज्जराक्खितपव्वज्जा
दिट्ठिवात्ताधिगमो जाव अज्जराक्खितेय पिशा पव्वाविओ जाव चोलपट्टगो कओ,तेणं पुब्बं अचेलगपरीसहो णाधियासिओ, पच्छा
अधियासिओ, अचेलगपरीसहो गतो । इद्वानि अरतिपरीसहो'गामाणुगामं रीयंतं'सिलोगो(६२ख०१७)प्रसते बुद्धयादीन्
गुणानिति ग्रामः, प्राप्तादन्यन् पयि अबुलोमं वा गच्छतो अबुग्रामः, अगा इधः तैः कृतमगारं नास्य अगारं विद्यत इत्यनगारः तं पुण
अपगारं अकिचनं' नास्य किचनं सोऽयमाकिचनः निष्काचिनो वा,स हि सुहेन रीयति अप्रतिबद्धः शृहवानपि, सकिचनः दुःखं रीयति,
उदाहरणं त्वाचिक्रितओ,आपरिणं उदिस्स पच्छतो गच्छमाणेण सज्जओ दिट्ठो, सो तेण गहितो भयतः आचार्यं समेत्य त्रयीति-विभमि
पच्छतो, पुरतो गच्छामि, उज्ज मयंतीत्युक्तः, पुरतो वीभेति, आचारियसमीपरयो विभेमीत्याह, उज्ज भयमिति पुनर्युक्तः,
तस्य धम्मसंज्ञा सुज्जिता, दूतोऽज्जितः, आचार्येणोक्तः-किमिदानि न विभेसि १, जं तुंतो ता गच्छसि, सो मणति-उज्जितं
मे मयं, इत्येवं अकिचणो सुहं विहरति । तमेवं परीचतं यदि नाम अरती अणुपरिविसेज्ज, पथादि अतीत्यसु, विप्रतामिति संजमे
अरतिं, वितक्खे णाम सहमानस्तां परिश्रवन्, अतस्स हि नापि धर्मो, नो उदंतेपि नाः शको व्यवस्थापयितुं धम्मे इति अतो
धम्मवितक्खारिणी सत्वा तां ' अरतिं पिट्ठतो किच्चा ' सिलोयो (६३ ख० १९) पृष्ठतो नाम दूतः उज्जिता, वितवान्

विरतः, वित्तस्य हि सतः कुतोऽरातिः संयमे स्यात्, आत्मैवात्मानं रक्षतात्प्रात्प्ररक्षितः, किमभिप्रेतं ? , आत्मसमुत्था दोषा अरतिः, आत्मानि च वैराग्यमस्योत्पन्ने, किं वारति प्रयोजयेत्, अरतिः स्यात्कुचरतः तदिदमुच्यते— 'धम्मारामे' अत्यर्थमति तस्मिन् इत्यारामः धर्म एवाराम धर्मारामः, शुलभावनदध्ययनादिषु, आरंभ्यत् इत्यारंभः, आरंभो नास्तीतिक्रवा, कृत्येष्वारंभवतां रतिर्भवति, 'उचसंते मुणी' उपेत्यं शांतः उपशांतः-शशांतः, अकपायधानित्यर्थः, अत्रोदाहरणं तापसेन, तस्य गाहा— 'अयलपुरे जुवराया' (१८—१९) अयलपुरं नाम अहिद्वानं, तस्य जियसत्तु रामा, तस्स पुत्तो जुवराया, सो राहाय-रियाण अतिए पब्बइत्तो, सो य अणया विहरतो गतो तगरों णरिं, तस्स य राहायरियस्स सुब्बंतवासो अज्जराहल्लभणा णाम उज्जेणीए विहरंती, ततो आगता साहुणो तगरं, गता राहस्समीवं, ते पुच्छता गिरुयसगं, ते भणति— रायपुत्तो पुरोदियपुत्तो य बाहंति, तस्स जुवरायापव्वतियगस्स सो रायपुत्तो मच्चिज्जतो भवति, मा संसारं भमिंहित्तिच आयुच्छि-ज्जण आपरिए गतो उज्जेणिं, भिक्खवेलाए उग्गाहंज्जण पट्टितो, आयरिएहि भणितो—अच्छाहि, सो भणयिण अच्छामी, धवरं दाएह तं पट्टिणंतिं थं, चेच्छुगो भणितो—वच्च दाएहि, तेण दाहंतं, सो तस्य गतो, योससथो य पविट्ठो, तस्य ते दोऽवि अच्छंति, ते तं वेच्छिज्जण उट्ठित्तं, तेणपि महासहेण धम्मलाभियं, ते भणंति—अहो लुंठं, पव्वइयो अम्हंतेण(आ) गतो, वंदामत्ति, भणंति ते-आपरिया ! तुम्हे गाथितं जाणह, तेण भणियं—आमं जाणामो, तुम्हे वाएह, ते आट्ठा, जाव ण जाणंति, तेण भणयि-एरिसया चं व तुम्हे कोलिया, ण किंचिपि जाणह, ते इट्ठा उक्खाइया, तेण थेतुं वेसिं णिजुदं जाणंतेण सुब्बं संधी खोहिता, पढमं ता पिट्टियता, ते हम्मंता राहं कौति, परियाणो जाणइ—सो एस पव्वइयो हम्मंतो राहं करेह, सोऽवि गतो, पच्छा वेहि

दिष्टा, णधि जीवति, णधि मरति, णधारे निरिस्त्राति एकमेकं दिष्टिण, पच्छा रण्णो सिद्धं पुरोहितस्स य, जहा इत्थ उ कोइ पव्व-
इतो, तेण दोवि दणा विसंखल्लिज्जण मुक्का, पच्छा राया सव्ववलेण आगओ, पव्वइतराण मूलं गतो, सोवि साह् एगपासे अच्छति
परियट्ठतो, राया आयरियाणं पादेहिं पडितो, पसायभावज्जह, आयरिएहिं मण्णति अहं ण वाणासि, महाराय ! एत्थ एणो
साह् पाहुणयो आगतो, अति पंं तेणं होज्जा, राया तस्स मूलं ममागतो, पव्वभिण्णातो य, ततो तेण साहुणा मणितो—धिरत्थु
ते रायचणस्स, जो तुमं अप्पणो पुचंअणवि णिगहं ण कोसि, पच्छा राया मणति—पसायं कोह, मणति—अति परं पव्व-
यंति दोण्वं मोस्यो, जचहा नत्थि, रायणा पुरोहिण्य य भण्णति—एव हाउ, पव्वयंतु, पुच्छिया मण्णति—पव्वयासो, पुव्वं लोओ
कओ, पच्छा मुक्का, पचइया, सो य रायपुओ णिस्संकिओ चं च घमं (कुणति) पुरोहितपुत्तस्स पुण जातिमतो, अन्दे य मइए
पव्वविया, एवं ते दोवि शालं काळण देवलोगे उवववा, इतो य 'कोसंयीए सेट्ठी' गाहा-(९१—९९)ओसंयीए नयरीए तावसा
नाम सेट्ठी, सो मरिज्जण नियययेरं इवरो जातो, जाइसरो, ततो तस्स चं दिवसं पुचंइं मरितो, पच्छा तहिं चं घरे उरगो
जातो, तदिपि जाइस्सरो जातो, तरथवि थंतो घरे मा ताहितिजि मरितो, पच्छा पुणोवि पुत्तस्स पुओ जातो, तत्थज्जि
जाइं सरमाणो चित्तेअहं थं अप्पणो सुहं अम्मंति वाहरीदामि, पुचं वा तांतीदि, पच्छा मूचणं करति, पच्छा महन्तीभूतो,
साथुणं अल्लीणो, घम्मोण्णेण सुतो, तावरो जातो, इतो य धिज्जाइय देवो महाविदेहे तित्थारं पुच्छति—किमहं सुलहवाहिलो
दुल्लभवाहियत्ति, ततो सामिणा भणियो-दुल्लभवाहियोजसि, पुणोवि पुच्छति—अत्थाहं उववज्जिस्सामी, मगवया मण्णति—कोसं-
धीए मूयस्स भाया भविस्ससि, सो य मूथो पव्वइस्सदि, सो देवो भगवंतं वंदिज्जण गतो मूयगस्सगासं, तस्स सुवहुयं दुव्व-

जलं दाऊण भणति-अहं तुभ्यं पिउषोरं उवचन्निजस्सामि, तीसिं यं डोहल्लओ अंवरणीहं भविस्सति, अमुणे यं 'एव्वंते मया अंवरणो
 सदसुक्कफल्लगो क्वतो, तुमं तीए पुरओ पाभं लिहज्जासि जहा तुभं पुचो भविस्सति, जइ तं मम देसि तो ते आणामि-
 अंवरणानिच, वतो ममं जाते संते तदा करेज्जासि जहा यममे संबुज्जामिनि, तेण पडिक्कणे गतो देवो, अण्णयां 'कंवरयं-
 दिअसु चरुण तीए गममे उवचओ, अकाले अंवरणहलो जातो, स मुणे णामगं लिहवि, तेहव करेह, ताए भण्णति-दिज्जंति,
 तेण आणीताणी अंवरणानि, विणोतो डोहलो, कालेण दारगो जातो, सो तं सुइडलयं चंवे हंतं सारुण पाएसु पाडेति,
 सो पाडाओ करेति, ण यं दंदि, एच्छा संतपडित्तो मूयगो एव्वइओ, सामं काला देवलोगं गतो, तेण ओही चंउत्ता,
 नाच णेण सो दिहो, एच्छा णेण वस्स जलोदरं कंतं, जेण ण सक्केति उट्टं, सब्बंज्जेहि एच्चक्खातो, सो देवो डोम्वरुवं काऊण
 पोसित्तो हिट्ठेति-अहं वंज्जेओ सब्बवाही पत्तममि, सो भणति-मम पांइं सुज्जावेदि, (जइ समं वयसि) तेण भण्णति-वल्चामि, तणे
 सुग्गरीवो, गतां तेण सदि, तेण वस्स सत्यगोसगो अल्लवितां, सो ताए देवमायाएज्जीव भारितो, जाव यं एव्वतिथया एणीपि
 एदेमं एदंति, वंज्जेण यो एण्णति-ज्जति एव्वयसि तो तं मूयमि, सो तेण मारोण परिताविज्जंतो चित्ते-वरं मे एव्वइउं, भणति-
 एव्वयामि, एव्वइतो, देवे गते णाचिरस्स उप्पेव्वइतो, तेण देवण ओदिणा पेच्छिऊण सो चंवे से पुणोअवि वाहि कज्जो, तेजेव
 उवाण पुणोपी एव्वविओ, एवं एकसि दो तिभि वाराओ एव्वइतो, तदावासाए गच्छवि देवो तेजेव सुमं, तणमारं गदाव
 पल्लवन्ठवं गामं परिमाति, तेण भण्णति-किं तणमारएण पल्लिचं गामं विसमि ?, तेण भण्णइ-तुमं कइं कोइमाणभायालोयसंपलितं
 गिहसामं परिममि, तदावि ण संरुज्जति, एच्छा पुणोअवि दोवि ज्जा गच्छंति, एवरं देवो अदवीए उप्पहेण पड्डितो, तेण भण्णति-

तुमं इदं योऽपदं मोक्षं संसारादपि पवित्रसि !, तदादि ण संयुज्यते, पुणो एगंमि देवकुले वाणमंतरो अच्छिन्नो अहिंसाहृतो पठति, श्रद्धो वाणमंतरो अधणो अपुणो य वो उररिदुतो कओच्चिय अतो य हेहाहृतो पठति, वेण देवेण भणति-
 अहो नुमंपि अहृतो वो पराहृतो ठवितो अच्चणज्जे य ठणे पुणो उपव्यसि, तेण भण्णह कोऽसि तुमं !, तेण म्यरूनं
 दंसियं, पुच्चमयो य से कदितो, सो मणतिओ पच्चयो जहाहं देवो असी !, पच्छा सो देवो वं गहाय गतो वेपहं पच्चयं
 निदायणवृद्धं च, तत्प वेण पुवं च संगारो कइल्लो, जहा जति वहं ण संयुज्ज्जा तो एयं ममचयं कुंडलपुपले सनामं-
 सिंयं निदायणपुवरणीए दरिसिज्जासि, वेण से वं दंसियं, सो वं कुंडले सनामंके पच्छेज्जा जातिस्सो जालो, संयुद्धो पच्चइहो,
 संजमे य से रती जाता, पुवं अरती आसी, पच्छा रती जाता, अरनिपरीसहो गतो । इदाणि इत्थिपरीसहो, स्वारि-
 सधुया आरतिः !, उच्चते, तीसमुत्था, 'संगो एस मणुस्साणं' सिलो गो (६४ सू० १०३) सज्यते इति संगः, एष इति
 प्रत्यक्षीकरणे, एष एव सर्वसंगानां संग इति, वथासी !, 'जाउ लोंगंसि इत्थितो' जा इति अनिर्दिष्टस्य निर्देशे, लो गो
 विधिहो— उद्धलोगो अहोलोगो तिरियलोगो, अस्मिन् लोमे इत्थिओ तिरिसुजोणीओ मणुस्सीओ देवीओ, जस्सेथा परि-
 णाता नाम लघुसियाए "एता इंसंति च हंति च अर्थहेतोर्विधासयंति च परं न च विद्यसंति । तस्मात्तरेण कुलशीलसम-
 न्चितेन, नार्यः स्मजानमुमना इव वर्जनीयाः ॥१॥" इति, समुद्रवीचीचपलस्यभावाः; संघ्याभरेखा व सुहृतरागाः । स्त्रियः कृतार्थाः
 पुहसं निरर्थकं, निपीडितालकवद् भवति ॥२॥" एवं जाणणपरिणाए परिजाणिज्जा चचा पच्चकमाणपरिष्णाए इत्यतो जस्सेता
 परिष्णाता, उभयथापि परिष्णाता, 'सुकडं' सुक्वं क्रियत इति सुन्दं, सुहु वा कयं सुकडं, निष्ठार्थग्रहणं परिजाणिज्जा

गार्धरादिदृश्य, किं च मयमजसम दृष्टो, समवायं सामन् ॥ 'गुयमाताय मेधाधी' सिलांगो, (६५ दृ० १०६)
 परन्तु न त्रस्यं च यथाय-पानुत्संस्पर्धः, पशुते च-गुयमाथाय मेधाधी' एतस्याग्निमादांगे उहा एया लुधुसिमा
 एयादि, किं च दुन्या रंक्षया उहा पंठ निमज्जते मज्जते, एमेगायु चालिगाः मन्ताः संसारपंठे निमज्जते, 'णो ताहि विनि-
 क्षीयन्ता पोटत्रासंपत्तय, पायो नाम नायु अभसंगो वंश्रिषिणो वा पम्पयन्त्रिचांगो, चरे इति अनुमवापे, आरमाने
 संसारं जिन उज्जयेष्व, इधं नं आन्मा न संसारचलि, इधं वा मे चरिन्नामा ताभिर्न इत्येग इति ॥ अयादाहरणं-पाडि-
 माय गुण-मयो वत्ता' यादा' उत्तमपुरं' पंग यादात्रो (१०० । १०४-१०६) भाषियद्वयात्रो, एतं च आम्ना-
 वधे, यथायत् ० एतत्रो मनिसाधो रूचो, नंगा शिषिमायू. एगो मयममदीए एगो यपरमदीए एगो एतगठं, त्रय संस्तरयणे
 'परिनिवाय उडे, उहा एतत्रेन अदिवागिये वहा अदिवागिये वहा अदिवागिये वहा अदिवागिये वहा अदिवागिये वहा
 इधिवर्षामदो गयो । इदाजि चरिन्नामाम्को' एग मय' मित्रांगो (६६ दृ० १०७) एगो नाम रागसंगसिधो, अहस
 एगो 'जगममदीए वतांगो यादा ( ) एगं पुन पदंति' एग एगो चरे लाटे' एगो नाम ब्रमहायमानु, एगत्यपिदाही,
 शिषिषेवदने जगममदीए, पोटिन्वुगुगार्धे, लाटे इति त्तगुण उगमादिगुदंय लाटेण, पायुगुणोरे वा लादय इति
 यासरेथी, अभिभयं पूया मंदरानु, न तीभिभू इत्यर्थः, इय पांशे, किमायं ? नेतुल्ये-गायं या नगरे वा' प्रयति
 दृष्टादेनं काम ही, नाय एगे रिचं इति नगां, नयनीति निममान एर नयगाः, नानाभ्रमिन्वबावप इत्यर्थः, नं चय
 ही नं निमने, तावः पानी मय्यानी, एवाए दुदिः - दिमस्ये न रतुतीकि, उल्येने, शोस्वया रि गम्य प्रासुद्धारासुभिः,

तेन जनपदे वसति, तत्रापि वासो वसन् 'असमानो चरे भिक्षु' सिलोगो (६७४० १०७) असमान इति असमादि(नि)रू, असंनिहित इत्यर्थ, यथा असमानिक्रत्यान् गृहवात्, तस्म यद्गमणी ण वहति, एवं सोऽपि अत्र वसति तत्र ण सडितस्स पडियस्स वा उदंते वडह, अहवा असमाण इति नो गृहितुल्यतः, न हि तदुदंत्प्रवृत्ता मूळिताथास्मिन्, अथवा असमानः अतुल्य-विहारः, अन्यतीर्थकैः, परिग्रहो नामो उवस्सगरसेव तदुपकारिणं वा कोपादीनां धनधान्यस्य वा, मूर्छो परिग्रह इति कृत्वा, वैः सह वसति तैः ग्राम्यैर्नगरैः प्रातिवेशकैः वा, तैस्ति 'णिव कुब्जा परिग्रहं' ममीकारमित्यर्थः, ग्रामादिष्वपि च वसन् नासने, गृहादीनामारामोद्यानादिषु 'असंसत्तो विष्टथहि' अंततो असंसक्त इत्यर्थः, गृहे विष्टतिर, कथंचिन्नाम आसन्नोपि वसन् तैने भावतः संसज्जेत, निकेते-गृहे, नास्ति निकेवनमस्येत्यनिकेतः अणिययवासो वा, अत्रोदाहरणं संसि(ण)दिडगेण, तत्र गहा, 'कोहुयरे' गाहा (१०६—१०७) कोह्यरे वथब्बो संगमथेरो आयरिथो, जंघारलपरिहीणो, दुब्बिक्खये न दिडतो, तस्म सीसो आहिडको दसो नाम, जहा पिंडनिज्जुत्तीए तहा थाब्बं, एत्थ य तस्सायरीयस्स णववसिदिभागिस्स जयणाजुपस्स अब्बंतस्सवि एक्कहि भावचारिया एव, जेण जुट्ठो, दचस्स पुण दव्वथरिया अविमुद्धा, जेण न जुट्ठो, चरियापरीसहो गतो, इदानीं निसिहियापरीसहो, तपडिवक्खेण णिसीहियचि वा ठाणंति वा एग्हं, तं तु तस्स साधोः शुत्र स्थानं स्यात्?, णिसी-हियमित्यर्थः? 'सुसाणे सुन्नगारे वा' सिलोगो (६८ सू० १०८) सुसाणं सुन्नागारं, हक्खस्स आसन्नं हक्खमूले, एताणी-अच्छावसो रामोसत्थिरिद्धो वा, अक्खुक्खो निसीएब्बा, विविधं शासनं वित्रासनं । 'तत्थ से अच्छमाणस्स' सिलोगो (६९ सू० १०९) वत्थिचि वस्मिन् सुसाणादिषु, उपसज्जंत इत्थुपसर्गाः, विविधा। समस्ताः प्रत्येकं सोडा, अभिघाशा नाम

प्रायेण, अभिमुखं वा धारयतीति अभिधारणा, केचित्तु पठति-उपसम्मभयं भवे' स तैः प्राध्वयमानो चञ्चलमाणो वा संका-
 रीतो ण गच्छेज्जा, संका अण्णाणतो देवं पेच्छेज्जा भावसंका सा घेपति, ताए संकाए मीतो ण गच्छेज्जा, अत्रासंका,
 भापनीत्यर्थः, भयं, आसंक्रितं वा भयं, क्रिमत्र भयं स्यात् ।, न विमोते, भयं तु प्रत्युत्पन्नमेव येनाभिद्रुतः स्यात्, पलायति वा
 विक्रोशति वा, एवं गामेवि हितोत्पत्तौ अणुपविशते, एत्थोदाहरणं— 'अगणि' चि, तत्थ गग्गा—'णिकखंतो गयपुरातो'
 गाहा (१०७—१०९) कुद्धचतो णाम इम्भुत्तो, व्हारूत्ताणं धेराणं अंतीए पव्वत्तो, सो कवाए एगल्लविहारपिडेनं
 पडिबन्नो, साएत्तस षगरत्तस अदूत्तामन्ते पोत्ती ओगाढा, तत्थेव पडिमं ठितो च्चरे, ततो एक्काथो गामाओ गावीओ
 हिरिज्जिविओ तेणोगासेण पीताओ कुडिया मग्गमाणा सागता पेक्खंता पदेण जाव साधू दिट्ठो, तत्थ दुवे पंथा, पच्छा
 ते ण तेण जाणति क्कत्तेण पेथेण णीतातो, ते साहू पुच्छंति-कथेण पदेण गाधीतो खीतातो ? सो भगवं न वाहरति, तेहि
 रुद्धहे ण वाहरतीतिअज्ज तस्स सोसि मट्टियाए पालि पेधिल्लए चित्तआओ अंगारा घेरूण सोसि दूढा गया य, सोऽवि भगवं समं
 सहाति, तेण गिस्सीहियापरीसहो अहियासिओ, निस्सीहियापरीसहो गतो, इदाणि सेज्जापरीसहो 'उच्चावथाहिं' तिलोयो
 (७० दू ११०) उच्चा अत्राथ, उद्धेचिता उच्चा, उपाचिता गुणैः उच्चत्तेण वा, अधानेकप्रकारासु उच्चावथासु श्रेते तस्या-
 मिति शून्या भिक्खु थामवां पात्तिवेलं विहण्णिज्जा, वेला सीमा सेतुमयीदेत्यनर्थान्तरं, अतिवेलं विहण्णेज्जा, विविधं हन्यते
 विहन्यते, विघातो णाम जेण सेज्जमीवियाओ हन्यते, उच्चाए अहो इमा शीतला उतुवसमा, अवचाए अहो इमा पावा सेज्जा
 अन्तुवरमा, एवं पावदिट्ठि विहण्णाति, पापदण्डि, अभियोगमिअ मन्यते, चारसमालंभा जति महो बस्सेसा पवात्ता वा

जिवाता वा पतिरिवा वा, एवं अवचितसु, उच्चासु त अहो मे मणुया षेज्जा, एवं पाचदिद्वे विहणति । स एवं अपाप-
दिद्वी " पथरन्किमुवसयं गच्छा " सिलोगो (७१६०:११) पथरको गाम पुण्यो, अच्चावहो वा असु(बुधु)ण्णवो वा, ण किंचिचि
तत्थ ठविया, जं निमित्तं तत्थागच्छिस्संति, अयं सतुखमितो, ण कप्पडियादिहिं य उवमुज्जति, कल्पतामानयतीति कल्याणं,
पापको नाम पांसु हरे वा अरितुक्खमो वा पापकः, पदरिक्केडपि यस्त्- 'किं मज्ज एसातीए?' किमिति पतिवन्ने, किमेकाज्यां
भविष्यति, सो हि एसाण्णविहारी गामे एगर्ताए णगरे पंचरतीए, रमणीए तावत् अद्येवायं रमणीयः उपाथयः, हिज्जो अबो
ममति सोभणे असोभणे वा, पापकोऽपि अद्येवायं पमाओभनो, हिज्जो अबो भयिस्सति, यत्रापि चिं यसति तत्राप्यालंबते किं मज्ज
एगरायाए' किमयं एगरात्री देसात्री भविष्यति, यदोऽपि एकरात्रं लंबयति, एवं आलम्बनं कृत्वा एवं तस्यऽधियासए,
अत्रोदाहरणं 'जिन्वेगं', तस्य गाहा— ' कोसंविज्जणदत्तो ' गाहा (१०८—१११) कोसंवी णयरी, जण्णदत्तो धिज्जाति-
तो, तस्स दो पुवा-सोमदत्तो सोमदेवो य, ते दोवि निव्विक्कामभोगा पब्बइया, सोमभूतस्स अणगारस्स अंतीए, बहुसुता
बहुआगमा य जाता, ते अन्नया सन्नातयपल्लिमागता, ते य तेसिं मावापितरो उज्जोणिं गतिच्छिया, तेहिं पयसिए हिज्जा-
इणिण्णो विपडं आचिंचति, ताहे तेसिं विपडं अण्णदब्बेण मेलेज्जण दिन्नं, केदं मण्णति-विपडं चेव अवाण्णतीए दिन्नं, तेहिं-
विप ते विसेसं अयाणमाणेहिं पीयं, पच्छा विपडचां जाया, ते चित्ति-अम्हेहिं अजुत्तं कत्तं, पमाओ एस, चरं मत्तं पच्चक्खायं-
ति ते एगाए णदीए तीरे कट्टण ठवरे पाओवयथा, तत्थ अकाले वसिं पडियं, पूरो य आकतो, हरिता बुज्जसाणा य उदएण
समुदं णिया, तेहिं सम्मं अहियासियं, अहाउयं पालियं, सेज्जापरीसहो अहियासियो समविसमाहिं सेज्जाहिं, एवं सेज्जापरी-

सहो गतो । इदानीं अकोसपरीसहो 'अकोसंजज परो भिक्खू' सिलोगो (७२घ०१११) आकुरस्येत् यतस्स आक्रोशः-
अनिष्टाभिधानं, परे णामाधमो बाहेरात्मानं व्यवस्थाय विद्वज्जालो विधुः एतेसि अकोसंवाणं पडिमंजले, प्रति संजलवीरि
प्रति संजलेचि,समस्तं वा जलति संजलति, इंधणे वा अग्नी, संजलिलक्खणं तु पडिअकोसंति आहणंति वा, जो एवं पडिमंज-
लति सो सरिसो होइ बालाणं, जो पडिअकोसंति आहणंति वा, अत्रोदाहरणं— देवता उवसंता, सा अभिक्खुणं बांदिता एति,
वदइ य ममं कज्जमाणेज्जाप्ति, सो एएण धिज्जातीएण सह असंरुडं लगो, सो तेण बलवतेण खामसरारो पाडितो तालिओ य,
रचि देवता तं बांदिआ आमता, वदति, खमगो तुमिणीतो अच्छति, सा भणइ-कोइ मम अवराधो ?, सो मणति- तुमे ण किं
तस्स धिज्जातिवस्स कंतं ?, सा मणति-अहं तत्थ विसंसं चेत्त ण याणाभि-को धिज्जाइओ सुसगो वचि, शेऽवि तुळा तुज्जे,
समं पडिचोपणाचि पडिवचं, इत्यतः सत्सिो होइ बालाणं, तत्थ ण पडिमंजले, यत्थं वं 'सोच्चवाणं फरुसा भासा' सिलोगो
(७३ घ० ११२) फरुसा निस्नेहा अनुपचारं, थमणको निष्ठज्जा इत्यादि, मणं दास्यतीति दाहणा, प्रसत इति ग्रामः-इंद्रिय-
ग्रामः तस्य इंद्रिग्रामस्य कंदगा, जहा पथे गच्छंतीणं कंदगा विनाय, तहा महादयोपि इंद्रियग्रामंक्रटया मोक्षिणां विनायेति,
ताणेव कंदकात्तु सुसिणीओ उवेहज्जा, उपेक्षा नमस्तेसमादरः, मनःकरणं नाम तदुपयोगा, मनसोऽस्माधित्थयर्थः, एत्थ अज्जुण
उदाहरणं, मोग्गेरुचि दारं । कथं गहा— 'रायगिह्मालागारे' गहा— (११०-?१२) रायगिहे गारे अज्जुणओ
नाम मालागारो परिवसति, तस्स भज्जा खंदीसरी णामा, तस्स रायगिहस्स नगरस्स बहिया मोग्गरपाणी णाम अज्जुणक्खस्स
कुलेदेवतं, तस्स य मालागारस्स आरामपंधे चेव बक्खो, अण्णदा खंदीसरी भव तस्स भचारस्स णेतुं गवा, अग्गाइं पुक्काइं

परे पंतु गच्छति, भोग्यराणी घराए य विभाए वृढा, सा ताए गोद्वीए उहि जणोहि दिट्ठा, चित्ति एसा अञ्जुणगस्स भज्जा
 पडिस्सा गिष्ठा मो णं, तेहि सावि गइया, छवि अणा वस्स जक्खस्स पुरतो मोगे भुंजोति, सो हि मालागारो निच्चकालमेव
 अगोहि वरेहि पुण्होहि जसं अच्चेति, अञ्चिउकामो सो तवो आगच्छति, ताए ते भणिता—एतो मालागारो आगच्छति, तुभ्भे
 मए किं विसज्जेह !, तेहि णातं एताए पियं, तेहि भणियं एतं मालागारं वंधामो, ताहि सो बंदो अवउडण्ण, जक्खस्स पुरतो उवे-
 उय पुरतो चैय से मारियं भुंजति, तावि तस्स भत्तारस्स मोहुपाइयाइ इत्थिसहाइ करोति, सो मालागारो चित्ति-एयं अहं
 जसं निच्चकालमेव अगोहि वरेहि उतुगेहि पुण्होहि अच्चेमि तहावि अहं एतस्स पुरतो चैय एवं कीरामि, जति एत्थ कोइ
 जसो होतो तो अहं ण कीरितो एवं, सुव्यत्तं एतं कट्ठं, गत्थि कोइ मे भ्यरपाणो । ताहे सो जसो अशुकुंयंतो मालागारस्स
 सतीपशुषिट्ठो, तडयडस्स वंधाण छिन्नूण लोइमयं फलसहस्सनिफन्नं मोगारं गहाय अणाइद्वो समाणो तस्य छप्पित्थिसत्तमे
 पुरिस्से घांवेति, एवं दिणे दिणे इत्थिसत्तमे छ पुरिसे घातेमाणो विहरति, जणयतोचि रायविहाओ पगराओ ताव ण पिग्ग-
 च्छति जाव न सत्त घातिता । तेणं कालेण तेणं समएणं समणे भावं महावीरे समोसरति जाव सुइसणो सेट्ठी वंदओ णीति,
 अञ्जुणए दिट्ठो, सागारपडिमं ठित्ठो, ण तरति अतिकमेउं, परिपेत्तेहि ममेचा परिसंतो अञ्जुणओ, सुदंसणं अणिमिसाए
 दिट्ठीए पत्तोएति, जक्खो य मोगारं गहाय पडिगतो, गट्ठो य तं पुच्छति-कहिं गच्छासि ?, भणति-
 सामिवंदओ, धम्मं सोच्चा एवइवो, रायगिहे य भिक्खं हिंदंतो तयणमारगोचि कोरणे अक्कुसति णाणापगारेहि,
 तो धम्मं तहाति खमति, धम्मं सहंतस्स क्वल्लमाणं उप्पन्नं, एवं अक्कोसपरीसहो गतो । इवाणि वट्परीसहो—इतो ण

संजले भिस्वू' सिलोगो (७४ सू० ११४) हन्यते स्म हतः, संबलं नाम रोपोद्रसो मानोदयो वा, संबलितलक्षणं " कं पति रोषदायिः संयुष्टितवच दीप्यतेऽनेन । तं प्रत्याक्रोशत्याहंति च मन्वेत येन स मृतः ॥ १ ॥ " मणपि न पदोसए, किमु प्रत्याहणं?, अथवा मनःप्रदोषा एव कथंते न्त्युद्रच्छत्याक्रोशति वा, स्वात्-किमालंनं कृत्वा न शटिसंखलेदिति ?, उच्यते, 'तितिक्ष्वं परमं णच्छा' वितिकरणं सहणमित्यर्थः, परं मानं परमं, नातः परं निर्जराद्वारमस्ति, भिक्वबुधममं विंचितए, इमा-
तो व आलंणातो सहिष्वं ' समणं संजयं ददंतुः' सिलोगो (७५ सू० ११४) समो सब्वत्य मणो जस्स भवति स समणो, समं जतो संजलो-इत्सपादातिसंजलो, को णाम दुज्जणो ते दोपोपहतत्मानं हन्यात् जाहम्ममाणोयि, से एव हत्य-
पायाइत्तथो, ण पच्छा हस्यतीति, दुज्जणा हि पच्छा धरणभयादेव ण परं वावापयंति, उक्तं हि— " अपिनयमनसो हि दुर्जनः, क्षमिणि जनेऽप्याधिकं हि वचंते । जनमिह तु समेत्यकर्कशः, परिशुद्धयोऽरमानि न प्रवचंते ॥ १ ॥ कोऽपीति क्वचि-
दालः, कृत्यवीचि गामे नारे वा उवस्सए वा, तस्यालंघणं ' अक्रोशतहणणमारणधम्मवसाण वालसुलमाणं । लामं सव्यति धीरो ज्जुवरारणं अमारपीमि ॥ १ ॥ अक्रोशति कोति विधते एवं बालेसु, अयं तु लामो-जं मे ण दालेति, तालेति जं मे ण मारेति, मारेति जं मे धम्मालो ण भंसिह, नित्यत्वात् अमूर्तत्वाच्च न ग्रन्थोति जीवं नाद्ययितुं, एवं 'णत्थि जीवस्स णासे' चि णालण 'ण ता पेहे असाधुचं' ति, साधू हि मति सचीए न प्रत्युद्रमनावोपीवष्टीठि, असत्तो णुण जो न मणसा संकिलस्सति, अथवा 'ण य पेहे असाधुत्वं' असाधुभावो असाधुता, पठ्यते च 'णत्थि जीवस्स णासोत्ति एवं पीहेज्ज संजए' पीहेज्ज-चित्तत्वा, एतय उदाहरणं वणेशि दां, तत्थ गाहा— ' सायत्थी सियसत्तु' गाहा ' सुणिशुच्चयंतेवासी ' गाहा 'पंच सया जंतेण गाहा

(१११ । १२३-११५) सात्वत्यनिवरीए सिधमूय राया, धारिणी देवी, वीसे पुत्तो खंदओ नाम कुमारो, तस्स भगिणी
 पुंदरजसा, कुंभकारो गभरो दंडी गाम राया, तस्स दिक्का, तस्म य दंडगिस्स रणो पात्तगो नाम पुरोहिदो, अण्णदा साव-
 त्याए सुंणिसुव्ययसामी विदयंत्तो समोसरितो, परिसा निग्गता, खंदओअपि गिगतो, वम्मं मुच्चा तावगो जातो, अन्नया
 तो पालकमरुओ द्यचाए आगतो सावहियं नगरिं, अत्यागिभज्जे साधूण अण्णं वयमाणो खंदएण गिपिण्डुपसिणवा-
 गरणो क्तो पदोअभावणो, तप्पभिदं चेर खंदगस्स छिद्वणि चारगपुरिसोहिं मगावतो विहरति, जात्र खंदओ पंचजणसएहिं
 कुमारोलग्गएहिं सद्धि सुंणिसुव्ययसामिसगासे पव्वतितो, बहुसुवो जातो, तदेव सो पंच सुत्तानि सीसत्ताए अणुण्णात्तानि,
 अण्णया खंदओ तामिं प्पुच्छतिचामि भगिणिसयासं, सामिणा भणियंउवसन्तो मारयतिओ, भणतिआराहया विराहगा वा ?,
 सामिणा भणियं-सव्ये आराधगा तुमं मोउं, सो भणति—लुं जति एत्तिवा आराधया, गतो कुंभकारकंठं, मरुएण जहिं उज्जाणे
 ढितो तहिं आशुहाणि यण्णमिवाणि, राया बुग्गाहितो, जहा कुमारो परीसहरपराइतो एतेण उवातेण तुमं मारत्ता रअं गिण्ढिहिति,
 वइ विपच्चओ उज्जाणं पलोयहि, आयुधानि ओलइवाणि विट्ठाणि, ते वंथिक्कअ तस्स चेर पुरोहितस्स समप्पिता, तेणं सव्ये
 पुरिमंतेण पालिवा, तेहिं सम्मं अदियासियं, तेसिं केवलनाणमुप्पणं, सिद्धा य, खंदोअपि पात्तए धरीओ लोहितचिरकाहिं
 मोरुंजेतो तप्पच्छा पील्लिओ, गिदाणं काळगअमि कुमारोहिं उववन्नो, जेपिं से र्लोहरणं रुथरालिचं पुरिसहयउत्तिकउं गिद्धोहिं (गदियं)
 पुंदरजसाए पुरतो पाडितं, सावि तदिवसं अयतिं करोति, जहा-साप्प ण दीसंति, तं वणाए दिट्ठं, पच्चभिन्नातो कंबलओ, णिसि-
 ज्जाओ तीए चेर दिक्काओ, तीए नायं, जहा ते मारिया, ताए सिंसितो राया-यावो विण्होसि, ताए चितियं-पच्चज्जाभि, देवेहिं

शुणिसुखवसार्मासासं गीता, तेण देवेण गणरं दंहु, संजणवओ,अज्जवि डंढगारणं भण्णति,अरणसस य वणकला भवति, एत्थ तेहि सापूहे वधपरसहो अहियासिओ, एवं समं अहियासितव्यं,ण जहा संदएण पाधिवासियं,वधपरीसहो गतोइद्वारेण जायणा-परीसहो'दुकरं खलु भो निबंधं'सिलोगो(७६ह,११६)दुकरां(सुवे)कूमतीचि दुकरं,खलु विससणे,किं विससेती,दुकरं हि गिरुपकारणा सता यतिदिवसं हि पिडाये परः प्रणयित्तुं, भो इत्यानत्रणे, णिच्च नियतं कालं, आहारायस्वात् प्राणीनां, यावज्जीवमित्यर्थः, नास्य अगारं विद्यते अनगारः, भिक्खणसीलो भिक्खु, अण्णेवि अगगाराः संति नृगचरोदंडिगायाः तद्दुदासायं भिक्षुग्रहणं, तत्रापि च ये भिक्षवः आकादवः(ति)अप्तासुहाहास्वात् उदकादिरन्यप्रहात् द्रव्यभिक्षवः,भावभिक्षुस्तु उदमउप्यायणेसणामुद्धं भिक्षणदीलत्वाद् भिक्षुः अतस्तस्य भिक्षोः'सच्चं से जाइयं होइ'सच्चंति-आहारोपकरणेसज्जादि अथवा अस्य ग्ररिरोपकरणत्वात् दंतशोधनाद्यपि, अदचं कल्पनीय, न यतिपेधे, अपरिग्रहस्यापि अदत्तादानविरतेध, नास्ति किंचिदयाचितं ॥ 'गोयरग्गपाविट्टस्स' सिलोगो (७७-घ. ११६) गोरिव चरणं गोचरो, जह सो वच्छतो सहादिविसयसंपउत्तायकिंशीए अमुच्छिओ, एवं सायूवि गोयस्स अगं गोयरगं, अगं पहाणं, अतो एसणालुत्तं, ण जहा चरगादीणं परिवहे तोसलिंगं, आगतो गोयस्यविट्टस्स पाणी णो सुप्पसारए पातोति पिचति वा वेणेति पाणी, णो सुप्पसारए जहा मम देहिचि, अवि य-वणवइसभोअवि दो अस्सराइ लज्जं भयं च मोक्खणं। देहिचि जाव ण भणति पद्धसुहेनो परिसवस्स ॥ १ ॥ स एवं तेण जायणापरीसहेण तोज्जओ 'सेओ आगारवास्से'त्ति थंयति तमिदि श्रेयः, सेओ आगारवासो, यव हि अयाचितमेव उदकादि, यत्र वा वेदादिकर्माभिः स्वयमुपार्ज्यं मृतयान्धवैथ पूर्वकमुपनीतं साधुजनदीनानाथकृतसंविमार्गैश्च्येते, एवं चित्तए भिक्खू च, एत्थ रामेण उदाहरणं, तस्य गाहा- 'जायणपरीसहं' गाहा

प्राहेति, पच्छा सञ्चगं उद्भवति, सञ्चगोचि तदेव तेण पिसाएण किञ्चिष्णो स्तो, ततोए कामे बलदेवं उद्भवति, (चउत्थे चासुदेवं उद्भवति) चासुदेवो (बलदेवो चासु) देवोऽपि तेण पिसाएण तदेव मण्णादि, चासुदेवो मण्णादि-ममं-अणिज्जित्तुं कइं सहाए खाहिंसि?, बुद्धं लग्गो, जहा जरा बुल्लते पिसाते तहा तहा चासुदेवो आह-अतिवत्तंणको अयं बहो इति तुस्सते, तहा तहा पिसाओ परीहि-यदि, सो तेण एवं उचितो तेण चित्तं उवाट्ठयाए छुटो, पमाते पस्सते विभिवि वे भिक्खाणुक्कोत्ते, केणांति पुट्ठा मण्णाति पिसाएण, चासु-देवो मण्णादि-मे एस कोऽपि पिसायरूपधारी मया पसंतयाए छुटो, उवाट्ठयाओ णिणोअम दासिसितो, एस अलाभपरिस्सहो यतो, जेण अेतथो एत्थ सुक्खाणुदाहरणं पुरेति, पुगणिवद्धस्स तत्थ चाहापच्छदं ' किसिपारासरदंढो अलाभए होह आहरणं (११४-११८) एणांमि गांमे पारासारे णाम, तम्मि य अणेवि पारासरा अत्थि, सो पुण किंनो तेण किंसीपारासरो से णामं, अहवा भित्ताए कुसलो तेण किंसीपारासरो, सो तीमि गांमे आगत्तियं राडलियं चारिं वाहावेति, वे य गोणादी दिवसं छावेल्लया भत्तवेले पडिच्छंति, पच्छा ते मत्तंजवि आण्णिते गोएउकामे मण्णादि-थक्केक्कं इलयं देह तो पच्छा भुंजहा, वेहिंवि छहिं हलसएहिं वाहिता, तेण वेहिं पदुयं अंवारइयं पदं, मरिअणं सो संसारं भमिअणं अण्णेण सुक्खविसेसण चासुदेवस्स पुचो जातो दंढो नाम, आहवो अरिद्धनोमिसामीसणसे पच्यइतो, तं अंवारइयं कम्मं उदिअं, फीताए चारवतीए हिंदंठो न लुभइ कहिंचि, जदवि लभ्भति तयापि जं वा वं वा, तेण सामी पुच्छित्तो, वेहिं कहितं-बहावचं, पच्छा तेण अभिगहो गहितो, जहा मे परस्स लामो न गिण्णियव्वो, अण्णया चासुदेवो पुच्छति तित्थारं-एतासि अट्टारासं समणसाहस्तीणं को इक्ककारो?, वेहिं मण्णितं-बहा दंढो अण्णगारो, अलाभकरपरीसहो कइतो, सो कहिं?, सामी मण्णादि-णगारं पविंसतो पिच्छिहिंसि, दिट्ठो पविंसतेण, इतिथंखंषाउ उचरिअम वंदितो,

सो एककेण इमेण दिट्ठो, जहा महप्पा एसु जो वासुद्वेण वदितो, सो य तं चेष शरं पविट्ठो, तेण परमाए सट्ठए सोयगोहिं पडिल्लभितो, भोमिअण सामिस्स दावेत्ति, पुच्छइ य-मस अलामपरीसहो राणो?, सामिणा मण्णति-ण सीणो, एस वासुद्वेवस्स लामो, तेण परलामं न उवलीयाभिचिकाउ अमुच्छित्तस्स परिट्ठोवत्तस्स केवलनाणं उप्पन्नं, अधियासित्तवो अलामपरीसहो जहा दट्ठेण अणारोएण ॥ इदाणिं रोगपरीसहो—'णञ्चा उप्पत्तितं दुक्खं' सिलोगो (८० ह० ११९) उत्तानिअं रोगं दुक्ख वा, स तु रोगो वातिकः प्रैचिकः श्लेष्मज्येति, वंघत् इति वेदनाः तामिदनाभिः आर्त्तिकृतः वेदनादुद्विट्ठो 'अदीणो' न दीयते स्म, तिष्ठति क्वचित्, श्र्वायतेज्ज्येति श्र्वा, स्पृष्टवान् पुट्ठो, 'तथे' ति तत्थ वेदनाया (अध्यासति) अथवा अर्दनातो थापयति श्र्वा, अथवा श्र्वालक्षणं ज्ञानमागमस्य हि फलं ॥ कथ अधियासितं भवति? 'निहच्छिन्नाभिणंदिज्जा' सिलोगो (८१ ह० १२०) चिकित्सितं चिकित्सा रोगप्रतीकार इत्यर्थः, अभिमुट्ठो नन्दते अभिनन्दते, सम्यक् तिष्ठते संचिक्खे, ण कूजति कक्कराय-ति वा. आत्मानं गेपयतीत्यात्मभवेपकः चरित्रात्मानं, चारित्रात्मानि गेप्यमाणे द्रव्यात्मापि गविष्ट एव, न परित्यक्त इत्यर्थः; स्यात्कथं?, एवं सु तस्स सामण्णं एतदिति प्रत्यक्षः, श्रमणभावः श्रमण्यं, यदुत्पन्नेषु वत्ततिकारायोगमं न कुल्ले, तंभवयोग-लेपादिभिः सयं कारण, न स्सहविरचनादिना स्वयं करोति, कारापणं तु वंघादिभिः, श्रक्यं हि निरोगेण श्रमण्यं कहुं, यस्तु रोगवानपि न सावधीक्रियामात्सते तं प्रतीत्योच्यते-एयं सु तस्स सामहे, जहा क्रेण ण कत्तं? केण वा ण कारावियं?, भिक्खाए ओमहं दिन्नं, जहा कलामवेसियणत्तस्स, तत्थ गहा—'महुराए कालवेसिय' (२१५-१२०) गामे महुराये जियससुरणो काला पाण वेसिया, पडिल्लनिककटं ओरोहे हट्ठा, तीसे पुत्तो कालाए कालवेसिउत्ति कुमारो, सो तहाल्लयाण धेराण अंतिए

धम्मं सोऽज्ज पब्बसंनो, एगविहारपाइमं षडिबन्नां, गतां सुग्गसेल्लपुं, तस्स सद्धे मग्गिणो हततसुस्स रण्णो महिला, तस्स साधुस्स अंसिशा उअलंबंवि, सो य विग्गिच्छं ण कारवेति सावज्जेति, पच्छा वीसि मग्गिणोए वेज्जां पुच्छन्तो, तेषं केचिद्व्यंजोणा संजोएज्ज सा मग्गिया-आहारेण से सयं देज्जादि, तो भिक्खुए ससं दिण्णं, ताहे वाओ अंसिशाओ षडिबद्धा गंधेण चेष, पच्छा सो चित्तिद-म्म निमित्तेण राया मग्गिणी विज्जा य आरंभति, किं मम जीविण्णं?, मत्तं पच्चक्खामि भुग्गसेल्लमिहरे, तेषं कुमारचे रंथि सियालाण सद्धं सोऽहं पुच्छन्ता ओलमगा-के एते जेसिं सद्धं सुव्वति?, ते मण्ठि-एते सियाला अदायियासिणो, तेषं मण्णति-एत्तं मम रंधिज्ज अण्णेह, तेहिं सियालो रंधिज्ज अण्णितो, सो ते इण्णति, सो हम्मंतो खिक्खियति, तत्थ सो रंथि विदर, मां सियालो गाहम्मतो मओ, अकामनिज्जाए वाणमंतो जातो, तो वाणमंतोए सो मत्तपच्चक्खखाओ दिट्ठो, ओहिणा आभोविशा इभो योनिं आणंलेण सपेल्लियं सियालिं विठव्विज्ज खियितंतां खाति, राया ते सायुं मत्तपच्चक्खाययांविक्काउं रसप्रायेवि पुसिसोहिं, मां इंदं से उवसणं करेस्सइति, ज्ञाव ते पुरिसा वंठाण एति ताव ताए सियालीए सुइओ, जोहि ते पुरिसा अंसोरेन्वा होति वाहे सद्धं करेतीं याह, जोहं आगवा वाहे न दीसइ, सोअवि उवसणं सग्गं सद्धति खमाति, एवं ओहियासेयव्को, राणपरीसद्धो सोलससो सत्तजो ॥

इदानीं तणफासपरीसद्धो-वृथानि सृष्टंतीत्यतो तणफासपरीसद्धो-‘अचेलगस्स’ सिलोगो (८२ द्. १२१) नास्य चेलमस्वीति अचेलः अतस्तस्य अचेलगस्स, ‘वृहस्स’ चिं वृहो वाहात्म्यन्वतलः संबतस्य, तपोअन्वितः तवस्सी, तवस्तिस्त्वहणं तपोयुक्तस्य हि वृथा वतुर्भवति, तस्य चास्तरणविवदितस्य आद्रुम्यादिषु ‘तणेषु सुयमाणास्स’ वरतीति वृणं, वसु कुशादि, नतु

पलालादि, सुसिद्धैः, तेषामसाधिभिः तीव्ररुश्लेथ होज्या गावविराहणा, गच्छति गत इति वा गात्रं आशिराधितं भवति, विविधराहं
 कुवं विराहंतं-डारास्तस्य राजयो रूक्षस्योपादिष्ठति, फालिञ्जति य दम्भेहि, स्निग्धगात्रस्य हि पंडरा रेखा न भवति, दिगिच्छ-
 समणोहि य ण तथा लंछिजति, स ताओ लीहायो ण संल्लसेति समहरवेति, ण या भीतो तोसं तणसु ण सुधिज्या ॥ किंच- ठेसु
 तणकउएसु गीमंरे सरदि या ' आतवस्स पिधातेणं ' सिलोगो, (सू० ८३-१२१) आताप्यते येन स आतपः, निपतनं
 निपाता, निपातो नाम स्वेद एव विशेषितः, तेन च निपातेन वृणधतेषु पुंडरेसु ' तिउला होइ वेदणा ' तुदतीति तिउला वेदना,
 चं च सह [मिन]माणं सोढो तणफासपरीसहो भवति, नतु मयमानस्य, एवं णच्चा ण सेवन्ति तंतुजं एवं इमं उपदेसं अथवा एवमपि
 झला वेदणां दयमिमं तथावि अधुरणद्धा ण सेवेज्जा तंतुज्जं, तनेत्यसौ वन्यते या वंतु, वंतुम्यो आंतं वन्तुजं, अथवा तन्यत इति
 तं-नेमविलेखनछानिकादि तत्र जातं वंत्रजं, वतुवत्तं कंबलो वा, तं ण सेवंति, जिणकीपया ने अवेला, ' तणतज्जिता ' वृणाप्रः
 विपमंश्च राजिना-भत्सिवा, सा यथा केन सहिताः, एत्थ संथारोचि दांरं, तत्थ गाथा 'सावत्थीए कुमारो' गाथा (११६-१२२)
 मावत्थीए नयरीए लियसमुस्स रत्तो भदो नाम कुमारो, सो एव्वइतो, एगच्छविहारी पडिमं ठितो, सो विहंतो वेज्जे चारिउत्ति-
 क्कटं गहिलो, सो वेधावेज्जण खारेण तच्छित्तो, सो दम्भेहि वेडिज्जा मुक्को, सो दम्भेहि लोहितगामिलोहि दुक्कसविज्जंतो सम्मं
 सहिते, एवं सहित्वं, 'तणफासपरीसहो गतो ॥ इदाणि जह्णपरिसहो- 'किलिन्नगाए मेधावी' सिलोगो (८४ सू० १२२)
 अन्नात्स सुबेसु वनेसु स्वपतः स-दसंधयात् जह्णेन किलिन्नः कायो भवति, पठ्यते च- 'किलिट्टगाते' हित्तो नाम खोमलपरि-
 वापितः स एव किलिट्टगाए, मेहया यावतीति मेधावी, पंतयस्सिन्धिदि पंक्रः, पंक्रो नाम स्वेदावद्धो मलः रजस्तु सर्वशुष्कः,

कमदीपूतो ज्ञो शुक्लमानस्तु खः, पौन वा एण वा, ख्यत इति खः, यदा तु पंको भवति तदा न ख इत्यतो विपाके
 'धिसु वा परितापेणं' धिसु वा नाम श्रौणे, समंततो वापः परितापः, सज्यत इति सादः, अमानोनाः श्रवेषंधे, परिदेवनं नाम
 सात्माह्वयति, जहा बलाश्रयाः होन्ति नयो वेति, तथा चन्दनीसीरक्षीपवायवः, एवं परिदेवति, न परिदेवमानः अपरिदेवमानः॥
 स एवं अपरिदेवमानः सावं वेदेज्ज निज्जराणेशे' सिलोगो (८५ सू० १२३) वेदेज्ज इति अनुगतार्थे, सम्यग् वेदेज्जा सि,
 नो तस्म यदिकारं मंज्जा सि, किमर्थं वेदेज्ज-निज्जरं पंदीति, जहं वारयतो हि विउला निज्जरा भवति, एवं निज्जरां पंदमाणां,
 पंदति अभितपतीत्यर्थः, 'आयरियं धम्माम्भुत्तरं' धम्मं ज्ञानं पद्यति चेति वाक्यशेषः, अथवा 'विद ज्ञाने' वेदेज्जा निज्जरापंदी,
 बुद्धनयान् श्रवित्योच्यते-वेदेज्ज निज्जरापंदी, वेदितो ज्ञानतो इत्यर्थः, जेतो धम्मं, अथवा जह्जधारणमेव धम्मं, तं तु ' जाव
 वारिरं भेदाए, थारत्परिसाणवधारणयोः, भिघवीति भेदः, जायते लीयते वा जहं 'जहो काएण उवट्टे' उह्वत्तनीमित्यर्थः, किमंग
 पुण सियाणादिः, पठ्यते च ' जहं ज्ञाएण धारए ' एत्त इव्वमलो भानमलनिज्जराणत्वं धारिज्जति, न च शक्यते निर्मलं शरीरं
 क्कं, यदि सत्त्वदंतत्रो, एत्थ दां 'मत्तधारणे' चि, कथं गाहा (११७-१२३) चंपाए सुणंदो थाम थाणियज्जो,
 सामजो, आरणाथो चेन ज्ञो वं यग्गति साहू तस्स तं देह ओसहोसज्जं सजुगादीयं च, सव्वमंदिओ सो, तस्सज्जता जिग्हेसु
 साहूयो जह्जपरिदिग्गता आवणं आगता, तेसि गंधो जह्जस्स ताण सव्वदव्याण गंधे भिदिउं उव्वरति, तेण सुगंधदन्वभाविएण
 चित्तिंत-सव्वं ल्हं साहूणं, जति थाम जहं उव्वट्ठा वो तुंदरं होतं, एवं सो अणालोइयपडिक्कतो कालगतो कोसंबीए नयरीए इहम-
 इले पुपचाए आपाओ, णिव्वन्नममभोगो धम्मं सोज्जा पव्वत्तिवो, तस्स तं कम्मं उटिणं, दुट्ठिमंशो जतो, जतो जतो

गच्छति तत्रो तत्रो उद्गहो, पच्छा सो सार्धं भिषयो-तुमं मा निगच्छसि, उद्गहो, पडिस्सए अच्छाहि, रतिं देवताए
 काउस्समां करोति, पच्छा देवताए सुगंधो क्वो, सं जहानामए कोट्टुडण वा०, पुणोऽपि उद्गहो, पुणो देवताए आराधणं, सामा-
 वियगंधो जावो, तेण णाहियासितो जहपरसहो, एवं णो णाधियासितव्यं, जहपरसहो गतो ॥ इदाणि सकारपुरस्कारपरसहो,
 करणं करः, गोभनकारः सकारः सकारमेव पुरस्कारेति सकारपुरस्कारपरसहो भवति, स त्वयं सोढव्यः, स तत्कारः एवंविधं अभिवादनं
 गाहा (८६ सू० १२४) ' अभिवादनं ' अभिमूलं उद्गणं ' सामी कुज्ज ' नि राथा कुज्जा एताणि, णिमंतणं वल्लपात्र-
 लेखावधिस्वोरालाडमात्स्यो वा मरुयाणं पांसहीणं वा अण्णं वा सकारं कुज्जाजे ताइं पडिसेवंति ' य इति अणिदिट्टस्स उडेसे ताइं
 ताणि अभिवादणादीणि प्रवित्तंति- पडिसेवंति ' ण तेसिं पीहए मुणी ' अहो इमे ज्ञाहिया रानादिभिः पूज्यते वयं नेति, कथ-
 मस्माकमप्यंधविधा पूजा स्यादिति, स तेसिं अपीहमाणो ' अणुक्साय ' गाहा (८७ सू० १२४) ' अणुक्सायो ' अणुशब्दः
 स्तोत्रार्थः, अतो नेत्यनु, रूपवंति कथायाः क्रोधायाः, न रुष्यत्वपूज्यमानः, न वा मानं करोति, मां लोकः पूर्वं पृजितवान् इदानीं न
 पूजयतीति ' अमहेच्छ ! ' अल्पेच्छ इत्यर्थः, न पूजासत्कारमांसशयति, अत्रैतपी, न ज्ञापयत्वहमेवंभूतः पूयमासीति, न वा क्षयको
 बहुश्रुतो वंति, आहारोपकरणादिषु अलोलुपः, न लोभ इत्यर्थः, भूयिष्ठत्वादाहारो लोभमस्य जंतोर्भवतीति कृत्या व्यपदिश्यते
 ' रसि एत्तु णातिगिस्सेज्ज ' रसमिदं विना णि रसियाणि तेसु रसिएसु णो भिगिजेज्ज, अहवा तेसु णाणुगिजेज्जा, रसाइं अद्रुतादयः
 स्वस्थानपटवः यदा ये चानुकूलाः तेषु यथा पूर्वं गृह्वान् तथा न गृह्येत्, ये च रसानुकूला नाहारयति लभंति वा परं तत्र ण तेसिं
 पीहए मुणी ' पटवो चान्यथा ' वाणुतप्येज्ज पण्णं ' वा, यथा मया द्रुटं कृतं इह लब्धियापडे- सर्वैरिणि वा प्रवजता, तत्रो-

को एत आरिश्चो गच्छति ? तेष भव्यति-कालगायरिवा, तं तणपरंपरेण दुस्तं क्कंइं सागरखमणस्स संपत्तं, जहा-कालगाय-
रिया आगच्छति, सागरसमणो भणति-सुत ! सुत्तं मम पितामहो आगच्छति ।, नेण भणति-मयापि सुतं, आगया सायुणो, सो
अन्धादुतो, सो वेदि सार्थं भणति-उमासमणा केइं इहागता ।, पच्छा सो संकिणो भणति-युतो एको परं आगतो, ण तु
जाणमि उमासमणा, पच्छा सो उमेति, भणति-भिच्छामिदुक्कं डं एत्य मए श्रस्मादिया, पच्छा मणति-उमासमणा ! केसिं
अं उमासमणो भणति-उत्तं, विह मा गच्छं करेहि, को जाणति कस्स को आगमात्ति, पच्छा पृथिणाएण
निस्सिलपिटएण य आहरणं करोति, ण तथा काएअं जहा सागरउमणेण कं, ताए अज्जकालगाण समंवं सको आगंतुं
निगोचजंवं पुच्छति, जहा अज्जसपिठयाणं तंयव ताए सादिच्चकरणं च, पण्णापरीसहो गतो ॥ इदानीं णाणपरीसहो, सोऽपि
जहा पण्णापरीसहो तथा उमपया भयति, णाणपरीसहो अण्णाणपरीसहो य, तस्य णाणपरीसहं पडुच्च मण्णति-णिरस्थयं मि
विरतो' सित्तो (१० पृ० १२८) एवाचि स्थइ वा अथो, नास्य अथो विघट इति निरर्थकमिति, ततोऽहिलो गो (?) निरर्थके अर्थे,
रित्त, विरति, पंचत्रत्ता, तन तु गरीयसी मधुनादित्तोरेनादिश्वते 'मेहुणातो सुसंयुद्धो' सुइडु संयुद्धो, यतः संयुद्धत्वे
अति हि मयति-पमस्य' नाम गहभाधिम्यां माधात् ममवं तो सासाह, अभिमुष्टं जन्नामि, त्रियत्तं स्म धर्मः, स्वभाव इत्यर्थः,
कः कल्याणधर्मः ? कः पापधर्मः ? इति, काणि वा पृथिणाणि वा कम्मणि काणि वा पापगाणि कम्मणि ?, किमभिप्रती-केवाविधा-
नि क्लृप्ताफलनिवेत्तकानि क्कमणि येनामां कल्याणो जायते यंवा पापक इत्यर्थः, ताणि वा (न), अपेक्ष अथो विघट इति
निरर्थकं, भिति एवो 'तयोऽनहाण' गित्तो गो (? ? पृ० १२८) तपत्त इति तपः, उपधीयत इत्युपात्तं, तयोऽपचाजानित्यर्थः,

पडिमा नाम नामिकादिवा, तपोपथानयुक्ताः प्रतिमाः पडिवज्जतो, इतरथायि तपोपथानानि क्तामि श्रामनगराणि च अमुद्यत-
 निशारेण विहरामि, तदायि 'पुंयपि दे विहरतो' एवं अनेन अग्रतिग्दविहारण, छादयतीति च्छयः छादयतीत्यर्थः, नियतं यच्चतं न
 निचर्चते, 'परिततो' गहा (१२०-१२१) अत्रोदाहरणं-गंगाकुले देवि. साह प्यइया भातरो, तत्थेगो बहुसुतो एगो
 अपमुतो, तत्प ज्ञे सो बहुसुओ सो सोसेहिं तुचत्यमिभित्तं उपसंप्रचेहिं दिवसतो विरगो णत्थि, सत्तपि पडिऊञ्छण सिक्खादाहिं
 सोविहे ण लइइ, वो सो अपसुओ सो सत्वं सत्तं सुब्बइ, अण्णया सो धारिओ निदापारिक्खेदितो विंतेति-अहो अंयं साह
 पुण्णसंतओ जो सुब्बइ अग्गे मंदपुण्णा न सुविंतेपि लब्भति, एवं नाणपउत्तेण णाणावरीज्जं कम्मं पद्धं, सो तस्स णणस्स
 श्रणालोपपडिक्कंओ क्कालं किञ्चा देवलोगे उववण्णो, ततोवि पुओ समाणो इहेव भरहवासे आभीरकुले दारओ
 जातो, कमेण संबद्धितो, जेवणत्थो च विवाहितो, दारिखा य से जावा अतिरुविणी, सा य भइक्कणा, अत्रया कयाइ ताणि दोवि
 पिपपुत्ताइं अंवेहिं आमारेदि समं सगडं पयस्स भरउण णारं विक्कणाए पत्थिताणि, सा कय (भइ) कन्नया सारहित्तं सगडस्स
 इंदं, ततो वं गोवदारागा तीए रूपेण आयिसजा वोसें सगडस्स अन्नासयाइं सगडाइं खंडेति, तं पलोएताणं वाइं सपळाइं सगडाइं
 भगाइं, तीए नामं कयं-असगडा, असगडाए पिवा असगडपिता, तस्स तं चेर वेगं जातं, तं दारियं परिणावेऊण सत्वं से
 पससारं शऊण धेराग समपिं पत्थितो, तेण विचि उचरच्चपणाणि जाव अधीताणि, असंखते उडिइं तं णाणावरणं उदिण्णं, गता
 दोवि दिवसा अंविच्छट्टेण, न आलावगो ठाड, आयरिएणवि भण्णति-उडिदि, चा ते एवं अज्जवणं अणुणवेज्जति, सो भण्णति-
 एयस्स वेरिसो जोगो ?, आयरिया भण्णति-जाव ण उड्ढेति ताव आयंविं, सो भण्णति-अलाहि मम अणुणाएणंति, एवं तेण

अदीनेण आपविलाहारेण वारसहि संरञ्जरोहि अधिज्वयं अंतुरयं, उन्नतं, संसं लंहुं चैव अधिज्जतं, एवं पण्णापरीसहो
 अधियासेयवो जहा असमडपिडणा, तव्यडियक्खे इमं उदाहरणं, एगो धूलभदो नाम आयरिओ बहुसुतो, तस्स एगो पुव्वभिचो
 आसि सण्णातगोडमि य, सो तस्स घरं गतो, महिलस्स पुच्छति-सो अमुगो कहि गतो?, सा भणति-याणिज्जेण, तं च घरं
 पुव्वि लंहुं आसि, पञ्चा सदितपडियं जाते, तस्स य पुव्वएहि एगस्स संमस्स हेद्वा दब्बं णिहेल्लयं, तं सो आयरिओ नाणेन अणति,
 पञ्चा तेण तओहुत्तो हत्यं काळ्ण भण्णति- ' इमं च एरिसं तं च तारिसं ' गाथा (१२२-१३०) इमं च इत्तियं दब्बं, सो य
 अण्णाणेण ममिति, सो य आगतो, महिलाए सिद्धं, धूलभदो आगतो आसिचि, सो गणइ-किं धूलभद्रेण मणियं?, सा भणइण
 किंचि, गवरं एमहुत्तं दायतो भणति-इमं च एरिसं वं च तारिसं, तेण पंडितेण गातं, जहा-अमस्सं एत्थ किंचि अरियं, तेण सुतं,
 गवरं गाणापमारयणाण भरिता कलसा अञ्जति, तेण गाणपरीसहो पाधिपासिओ, एवं ण गाधियासितव्वं ॥ इदानीं दंस्सण-
 परीसहो, पंधिकाण्णुष्पकं च उपोफलं अपरयतः कस्सति दिट्ठिवागोहो होल्लं, वत्रैहिकं क्षीराश्रवमणादि शालाकिकं देवन्नादि,
 वरसवं मिथ्या, एवं दीरिसणपरीसहो भवति, स तु अदर्शनपरिपह एवोच्यते, को दृष्टान्तः?, यथा बध्यमानः साधुपदा न क्षुम्यते
 तदाऽस्य वधपरिपहो भवति, एवमत्रयं उपोफलानि संति, यो हि दर्शनान्न मुच्यते तस्य दर्शनपरिपहो भवति, तत्रोर्ध्वदेहिक-
 माधिकृत्यापदिश्यते ' गन्धि शृणं परं लोए ' सिलोगो (१२ सू० १३१) कथं?, यस्मात्तपःफलं प्राप्य देवा इह नागञ्जति,
 नैव दृश्यते, इत्यतः परलोको नास्ति, कथितुं जातिस्मरणादिभिः परलोकान्स्तिवमभ्युपेत्य इदं न प्रतिपद्यते इदृशो वाचि तर्कास्सिणो
 न हि तपस्विनो देवलोकोपपत्तिरस्ति, न चैषां रचेजपि सति न्निद्रास्ति, न तु परलोकस्याभात् एव घर्मफलस्य वा, यत्तु इह

नागच्छति परलोकादप्यर्द्धित्वात् प्रायगत्याचेति, यद्येवंविधं परिद्वानमेव न समस्ति तेषां, यथा ययममुकस्थानादागता इति, यद्येवंविधः 'अद्या यंचितो मिति' अदुमेति प्रथमशब्दः, सो अहं यंचित इति कथं यंचित इति?, न भोगा युक्ता, न च परलोको अस्ति, धर्मकलं वा मिश्रिष्टं 'इति भिन्नरूपा चिन्तये', व्यपदिश्यते- 'अभू जिणा' गाथा (१३ सू० १३२) अभू जिणा इति प्रणमादयः, अत्रिय महाभिदं, भविस्सति महापउमादयो, सच्चान्यंदमिति तत्सर्वं मृषा वदंति अकसात्, न यतं एं, माप्रंतं मज्जापयंगि यथा अभू जिणा, एष तु अनिनकाले परीपदः, एवमन्यदपि यत्परोक्षं चिन्तोकं तदथद्वयतः दंसणपरीसहो मयति, तयोदाहरणं 'ओषाचिउक्कामोअधिग' गाथा (१२२-१३३) यथाभूमिए अज्जासादा पामायरिया बहुसुणा, तस्य गच्छे जो कालं करेइ नं निज्जातिंति, मत्तपडियाइस्सितावो बहुया जिज्जाचिवा, अपाहि ता पज्जयति, अण्णया एयो अप्पणो सीसो तेण आदत्तेण भणितो-देवलोगाओ आंगंतुं मम दरिसावं देज्जासिचि, न य मो आगच्छति, पच्छा सो चित्ति-सुखं कालं मिलिट्ठो-दं, तल्लिण चैय ओषामदि, पच्छा तेण सीसिण देवलोगतेण ओषाहवो आमोइतो, पेच्छति ओषावंतं, तेण तस्स परे गापो पिठनिओ, गहपेच्छा ए, सो य तस्य छम्मासे अच्छितो पेच्छतो, ए छुहं ण तण्हं कालं वा दिव्यपभावेण वेदेति, पच्छा देणे नं ताइस्सिं गामस्स यइआ विज्जे उज्जाणे छ दारए तत्थालंकारविभूतिए विउचति, सो चित्ति-गिग्हामि तेसिं आमणयाणि. परं सुहं वेधंतांति, सो एतं दारगं मणति- आणेहि आमणयाणि, सो मणति-मगवं ! एवं ताव मे अक्खाणवं गुणेइ, पच्छा गेइज्जाति, मणति-सुणेमि, एयो कुंमकारो सो मडियं सुणतो तडीए अक्को, पच्छा एसो मणति-जिण भिक्खं पळिदेमि' गाथा (१२३-१३४) एवं भावं अरुइ धारणत्तया तुग्गे सरणसुवगता, तेण भवति-अतिपंडितवादिओइसि, धेत्तूणा-

भरणाणि पदिग्मेहं दृढाणि, पुढाविकायो गतो । इदाणि आउकाओ विवियथो भणति, सोऽपि अक्खाणयं कहेति, जहा एगो तालायरो पाउलो नाम, मो अक्रया गंगं उचरंतो उवरिं बुढोदएण हीरति, वं पात्तिय जणो भणति- 'बहुस्सुतं' गाथा (१२४-१३४) पच्छा वेण पडिभणितं गाथा 'जेण रोहंति बीयाणि' गाथा (१२५-१३४) वस्सवि तेहं वेण्हति, एस आउक्कातो ॥ इदाणि वेउक्कातो वेविओ, वोहं अक्खाणयं कहेति एयस्स तावस्स अग्गिणा उडलो दुड्डो, पच्छा सो भणति- 'जमहं दिया य राओ य' गाहा (१२६-१३४) अहंसा 'वग्घस्स मए भ्मीएणं, पावगो सरणं कतो । तेण अंगं महं ददु, जातो सरणतो भयं (१२७-१३५) वस्सवि तेहं वेण्हति, एस तेउक्काओ ॥ इदाणि वाउक्काओ चउत्थो, वेहं अक्खाणयं कहेति, जहा-एगो जुगणो पणणिवियसरीतो, सो पच्छा वाएहं गहिओ, अण्णेण भण्णति- 'लंघणपवणसमत्थो पुण्वि होऊण संपपं कीस ॥ वंदलतिपग्गद्धये चयंस । किं नामओ वाही ॥ (१२८-१३५) पच्छा सो भणति- 'जेढ्ढासादेसु मासेसु' गाहा (१२९-१३५) अहंसा 'जेण जीवंति सत्ताणि, निरोद्धंमि अनंतए । तेण मे भज्जती अंगं, जातो सरणओ भयं (१३०-१३५) वस्सवि तेहं वेण्हइ, एस वाउक्काओ ॥ इदाणि वणस्सतिकाओ पंचमो, तेहं अक्खाणं कहेइ, जहा एगोम रुसुओ कींसाचिं सउवाणं आवासो, वहिं अंठेपण्णयाणि सयं च अच्छति, पच्छा रुक्खाग्गसातो बल्लो वड्डुता, रुक्खं वेढंती उवरिं विलग्गा, यद्धीअणुयारेण सपेण विलगिणउण वे पेण्णया सुउवा य एविया, पच्छा तेसगा भणति- 'जाय बुच्छं सुहं बुच्छं' गाहा (१३१-१३५) वस्सवि तेहं वेण्हइ, एस वणस्सतिकाओ गओ ॥ इदाणि तसकायो छुट्टो, तेहं अक्खाणयं कहेति, जहा एग नगं परचंएण रोहिज्वति, तस्य प वाहिंरावाए हरिएसा, वे अन्भतरपहि विण्णज्जति, वाहिंरि-

याए परचक्रेण घेयति, पच्छा क्कणति अक्केण भणति- 'अभिमततमा खुमिता' गाथा (१३२-१३६) अहया एगत्थ
 णगरे राया समयेव चोरो, पुरोहितो भंहेति, पच्छा दोषि हरंति, पच्छा लोयो भणति- 'जुत्थ राया सचच रो' गाथा (१३२-१३६)
 अहया एगत्स धिज्जाइप्सस धूया, सा य जेव्वणत्था शट्ठिरुवदरिसिण्ज्जा, सो धिज्जाइओ तं पाटिल्लण तीए धूयाए अज्जोववओ,
 तीसे तणण्ण अतोव दुव्वलीभवोति, वंभणीए पुच्छिओ गिन्वंपेण, क्कहोति, ताए भणति- मा अविंति कोसि, त्हा कोसि ज्हा
 क्कणइ पओगेण संपत्ती भवति, पच्छा धूतं भणति- अम्ह पुवं दारियं जक्खा सुंजति, पच्छा देज्जति, त्व कालपक्खत्ताउइसिए
 ज्जसो एहिंति, मा णं धिमाण्हि, संमाण्हिसि, मा य तत्थ तुमं उज्जोतिं क्कहिसि, वीएयि जक्खकोज्जहेण दीवओ सारावेण
 ठ्ठतो, सो य आगतो, संतं परिभोत्तूण रत्तोल्लोत्तो पमुत्तो, इमायि कोउगेण सारावंगं कंडिती, णवरं पेच्छति तांयं, ताए नांयं,
 वं होउ तं होउ, पुवं भुंजामि भोगे, पच्छा ताइ रत्तोकिल्लताइं, उग्गतोयि हरे ण विवुवंशति, पच्छा वंभणी भणति- 'अचिरुग्ग-
 तए व सुत्तिए, मागहिया (१३४-१३७) पच्छा सा तीसे धूया तं सुजेत्ता पट्टिपण्णति- 'तुमए व अम्म ए लवे' मागहिया
 (१३५-१३७) पच्छा सा धिज्जाइणी भणति 'नव मास कुच्छीइ पालिता' मागहिया (१३६-१३७) अहया एगेण
 धिज्जाइतेण तलांगं रणावियं, तत्थयि य पालीए देउलं आरापो य कतो, तत्थ य तेण जणओ पचचित्तो, छगलगा एत्थ मारे-
 ज्जति, अण्णया य क्कणइ सो धिज्जातिओ मरिउण छगलिओ चं च आपातो, सो य धेनुण अप्पणिज्जएहिं पुंत्तेहिं तत्थ चं
 तलाए जग्धि मारिउं पेज्जति, सो य जात्तिसरो णिज्जमाणो अप्पणोच्चियाए मात्ताए वेब्बुयति, अप्पणा चेन सोयमाणो,
 ज्हा मए चेव प्पचियं एयं, सो य शुब्धिएयाणो साधुणा एगेण अतिसीसएण दरत्तति, तेण भणति- 'सयमेव य लुक्ख लोचिया'

मागहिवा (१३७-१३८) सो तं सोऽजग तुण्हकरो चेव ठितो, तेहि पिच्चाइएहि चितिय- किमिह पवइएणं पटियं तेण एस
छालओ तुण्हकरो ठितो, ततो साधुणं गंतु मज्जति- किं भगवं ! एस छगलओ तुण्हहि पटियभेचेहिं तुण्हकरो ठितो !, तेण
साधुणा गेसि कहियो सन्मारो, जहा- एम तुज्ज पिपा, किं अभिण्णणं ?, तेण भज्जति- अहंपि जाणामि, किं पुण एसो चेव
पेहेहिदि, तेण छगलेण पुत्रभये वेहिं पुत्तेहिं समं जिहणयं णिहवं तं गंतुण पाएहिं खलमलेति, एयं अभिण्णणं, पच्छा तेहिं
इकरो, स साधुसमीरे घम्भं सोऽजग भवं पच्चक्खाइज्ज देवलोगं गतो, एवं तेण सरणमिति काउं तलागासमे जण्णा पवत्तिआ
तेमेव से अत्ताणं जलं, एंओपाउर समत्तारः एवं तुम्भे इमे म्हे सणं गतो, तरेव तस्सवि आभरणगाणि धेत्तुण सिमयं गंतु-
मादतो पथे, षरं संजति पसति मटिवडिक्कितं, तेण ता मज्जति- 'कडगा य ते कुंडला' गाथा (१२८-१३८) पच्छा ताए
मज्जति- 'समणो असि संजतो असि' गाथा (१२९-१३९) एवं ताए उवादिद्वो समणो पुणोवि गच्छति, णवरं पेच्छति
पुणोवि खंयारं एयं, वसस णिरुदुमाणो ढंडिपसेव सवडिदुचो आगतो, तेण हत्थियुयाओ उरुहिचा वदितो, भणितो य- भगवं !
अहो मम परं मंगलं निभिचं च जं ताधू मए दिद्वो, मगं ! मम अतुगहनिमिचं फासुगसणिज्जं इमं मोदकादि संबलं धेण्टु,
मम अणुग्गहरथा, सो पेच्छति, माणेतु आभरणगाणि दूटाणि मा दिस्संति, तेण दंडेण पलाभोडिए पटिग्गहो गहितो जाव
भोदगे दुमामि, षरं पेच्छति आभरणगाणि, तेण सो रिज्जितो उवाल्दो य, पुणोवि संघोधितो, पच्छा दिव्वं देवरुवं काज्ज
वंदिज्ज पटिगतो, तेण पुचं दंसणपरीसहो णाधियासिओ पच्छा अधियासिओ, दंसणपरीसहो यावीमत्तिमो समत्तो ॥

'पत्ते परीसहा' मिलोरो (१४ दू० १४०) एते बहुदिदा सव्येति पुरतो कासयो भगवं वद्धमणसामी तेण पवेदिवा

कहिता 'अं भिष्मन् न रिहण्येज्जा' विहण्य-भ्राजिणया 'कणह'ति बावीसाए एगतेरण 'कणहुवि' ति कचिचत् । इति
वेति, जया जहा विणय सुते ॥ परिसहस्रयणं समत्तं २ ॥

एवं परिसहा अधियासेतव्वा इमं आलंकरणं फाउं जहा दुद्धमा इमाणि चचारि परमंसाणि, एवेणाभिसंधेण चातुरंगिज्जे
आगत, चउउ अगेणु हितं चातुरंगिज्जे, एतस्स चचारि अणुयोगदाराणि जहा विणययुते तहा वनेऊण जहा गामानिष्कन्नो
निकरयो चउरंगिज्जे, दुपदं नाम, चचारि गिक्खित्तवत्तं, तत्य एगस्स अभाये कतो चतुहुणं, तेण एगस्सेव गिक्खेवो कायव्यो,
तत्य गाहा- 'णामं ठवणा' गाथा (१४१-१४१) नामठवणाओ गताओ, दब्बेकगं तिदिहं, तंजहा- एकं दब्बं सच्चित्तं
अचित्तं मीत्तगं च, सच्चित्तं जहा एगो मणूसो, अचित्तं जहा एगो कारिसावणो, मीसं जहा पुरिसो वत्थाभरणविभूत्तिसिओ, मातु-
पदेकणा उप्पण्णेलि विगतोति वा धुवेदि वा, एते तिक्खि दिट्ठिवादे मातुपदा, अथवा इमे मातुगपदा अथाइ एवमादि, संगहेकगं
जहा दब्बसंचयमुद्दिस्स एगो सालिकणो साली भण्णति, चहवो सालयो साली मण्णति, जहा णिष्कण्णे साली, तं संगहेकयं दुविहं-
आदिट्ठं अणादिट्ठं च, तत्य अणाइट्ठं अविसेसियं, आदिट्ठं णाम विसेसियं, अणाइट्ठं णाम जहा साली सालिचि, आदिट्ठं कल्लमो,
पज्जविककयं दुविहं आदिट्ठं अणादिट्ठं च, पज्जया गुणादिभेदा परिणति, तत्य अणादिट्ठं गुणोत्ति, आदिट्ठं वण्णादि, भावेकगमवि
आदिट्ठं अणादिट्ठं च, अणादिट्ठं भावो आदिट्ठं उदइओ उवसमिओ खइओ खओवसमिओ परिणामिओ, उदइयभावोक्कगं दुविहं
आदिट्ठमणादिट्ठं च, अणादिट्ठं उदचित्तो भावो, आदिट्ठं पत्तयमण्यसत्थं च, पत्तयं तित्थकरनामोदयादि, अपत्तयं कोहो-
दयादि, उवसमियस्स खइयस्स अणादिट्ठुदिट्ठा भेदा सामण्यविसेसणमभेदे न संभवति, केइ उयोवसमियंपि एमेव इच्छंति,

ते ण भवति, जेण सम्मदिट्ठीण मिच्छादिट्ठीण य एओवसमलदिओ बहुधा संभवन्ति, तासां दुग्धिदानं चेय, जाओ सम्मदिट्ठी-
 णं ताउ पारथाओ, जाओ मिच्छादिट्ठीणं लदीओ ताओ अप्पसत्थाओ, पारिणामियमविकक्यं हुविहं— आइइमणाइहं च,
 अणाइहं पारिणामियभाओ, आदिहं सानियपरिणामिओ य अणादिपपरिणामिओ य, तत्थ सानियपरिणामिएककं कसाय-
 परिणयो जीवो कयायी, अणादिपरिणामियएकक्यं दीओ जीवभावपरिणतो तदा एवमदि, इह कत्तेण एककएण अधिकारो ?,
 उच्यते, भिन्नरूपा एककया चचारि सहेण संसहितं भवति, तेण तंगोहिरकएण अधिकारो, सुयणाणं भावे लओवसमीए वट्ठत्तिच
 भवेककएण ओघयारो, दुपादि पत्तरणवसरो पळोउजंति, एवं सेसं पळुवितं भवति, तद्वा चउक्कणिक्खेवो, सो सचविथो-‘णामं
 ठवणां गाथा (१४२-१४१) णामचचारि ठवणा० दव्व० ऐत्त० काल० गणण० भावच०, णामठवणाओ गयाओ, दव्वचउक्के
 चचारि दव्व्याणि सचिचाचित्तमीसयाणि, सचिचे चचारि मणूसा अचिचे चचारि करिसावणा मीसे चचारि मणूसा सालंकारा,
 हेत्ते चचारि आगासपदेसा, जमि वा खेत्ते चउक्को पळुविज्जति, काले च णिरे तमया आवलिघट वा एवमादि, जमि वा काले
 चचारि पळुविज्जति, यणणा एकको दो विन्नि चचारि, भारे एत्ताणि चेय चचारि परंभाणि, एत्थ गणणाचउक्केण अधिकारो,
 चत्तारिस्ति वत्तं ॥ इत्तराणि अंयात्तरां, तत्थ गाहा-‘णामं’ गाहा-(१४३-१४१) णामठवणाओ गताओ, दव्वयो इमा दासगाहा-
 ‘गंधंओसंधं’ गाहा- (१४४-१४१) दव्वयं छच्चिहं, तं० गंधंओ ओसंधं मज्जंओ आवज्जंयं सरारंयं जुट्ठंओ, एत्थ एगेओ अपि
 अणेगपपाारं, तत्थ गंधंओ इमा गाथा ‘जमदग्गि’ गाहा (१४५ १४२) जमदग्गिणाम वालओ रिजुगा हरेणुगा चेय संवरणिचं-
 सिधं णाम तमालएणं विण्णिपयण मज्जो, मयंगो- गंधद्वयं ल्खउवणे मोचायं एत्ताणे मच्चियावासित्ताणि कोट्टि अमंघति, कोट्टी-

प्रधानमिदुपमा, महाया अयो(ही) अयमा इमं गंधं 'ओसीर द्विरियेराणं' गाथा(१४६-१४२) उत्तीरं उत्तीरमेव द्विरिकरं वालओ
मद्रदाहगवुपुषाणं भागो य तमालपत्तस तमालपत्रमेव 'एयं पद्मानं एयं विलेखणं' गाथा (१४७-१४२) एतं गंधं,
इदानी ओसधं 'दो रयणीओ' गाथा (१४८-१४२) दो स्वणीओचि दारुहरिद्रा पिडहरिद्रा व. महिदफलं नाम इंद्रजवा, तिबि
उत्तमं इति विकुडुंगं, कणगमूलं नाम विल्लमूलं, उदगाओ अदुमं, 'एसा हणंतो कंडू' गाथा (१४९-१४२) एतो एसा, गंधं
गत्तं। इदानी मज्जं 'सोममद एवाभागा' गाथा (१५०-१४२) कंठया, इदानी अयोज्वं 'एगमुकुंदा तुरं' गाथा (१५१-
१४३) एगा एव हि सुखंदा तुरं, यथाभिमारकमणी य, सरीरं 'सीसुरोय' गाथा (१५२-१४३) कंठया, शुद्धांगि
'जाणावरण' गाथा (१५२-१४३) जाणं रे आसां हत्थी य, जदि एताइंणत्थि किं करेउ पाइक्को, लद्धेसुवि जद आवरणं क्व-
यई णत्थि वापि ण सेज्जति, सति आरणे पहरणेण विणा किं सक्का हत्थेहिं जुच्चिउं?, तति प्रहरणे जति कुसलत्तं णत्थि
णपि जाणति- किध जोद्धत्तं, सति केसुंहे णोत्थि एवि रिणा किं करेउ?, समूहे मारेज्जति अवक्कमणं उक्कमणं च अवाणंतो,
जहा अपडदो दवत्तणं फेडति हेविति वा, तेउ सवेसुवि लद्धेसु जति विवसाओ णत्थि णं व जुच्चति अणिव्वं, सइवि
ववमाए सरीरेण असमत्थो किं करेउ?, तेणं जाणं आवरणं पहरणं कुसलत्तं णोत्थि दक्खत्तं ववसाओ सरीसरोगं एवाणि जुद्ध-
गाणि ॥ इदानी भायंगाणि 'भावंगं विय दुविधं' गाथा (१५४-१४४) भावंगं दुविधं-सुत्तं नोसुत्तं च, सुत्तं वासंगाणि,
योसुत्तं चउविहं, तेजहा-माणुस्सं धम्मसुत्ती सदा तवसंजममि वीरियं च। (१५५-१४४) एते भावंगा दुहमया संसारे,
तत्थ सरीरद्वयंस्स इमाने एगट्ठियाणि-अंग दस भागं' गाथा (१५६-१४४) अंगंति वा दसात्ति वा भागत्ति वा भेदेति वा

अवस्येति वा पुष्पेति वा संवेति वा देसे पदेसा पञ्च साहा पडला पञ्चवेत्ति वा खिलेति वा, भावंगस इसाणि एगाद्वियाणि 'दया य संजमो' गाहा, दयति वा संजमेति वा दुगुंठा लज्जा छलणा तितिक्रहा अहिंसा विरति वा, तत्थ माणुसं पदमं अंगं, तं च दुल्लभं, अर्थः- 'माणुसस् खेत जाती' गाथा (१५८-१४५) तत्थ माणुसचं दुल्लभं इमेहि दसहिं दिट्टेहिं परुवि- ज्जाहि, तं०- 'धोल्थ पासमं' गाहा (१५९-१४५) एसा गाहा जहा सामाए, एवं आयसिं खेत्तंपि आयसिया जाति कुलं रूयति आतोमं आउमं युद्धि सयं घम्मसस दहणं पियसडुा संजमो तंमि य असडकरणं, तं एताणि लोगदुल्लभगाणि, अथवा अन्नपरि- चाडेए गाथा, चचारि अंगाणि दुल्लभाणि 'इंदि यलदी गिअत्तणा य' गाथा, भावओ इंदियाणि, लभित्तावि कोइ ओणव्यत्तिएहिं चैव मरति, निवत्तेउंएि केइंण सव्यपञ्चत्तीहिं पञ्चयत्तं, पञ्चत्तणुंएि पुणरवि उरघाता भवंति कुंटादिमि, अहवा णिव्वत्ति- ज्जमाणाणि उवहम्मन्ति वी(धि)रसाहुगजवाहुगजातंवलुज्जादिसु, सव्यनिव्वत्तीएवि खेमं दुल्लभं, खेमो घातं विमवं सुभिमखं दुल्लभं, अथवा घातं- विमवो, आतोमं- विरेगता, सट्टा- घम्मसट्टा, गहणेत्ति गाहको उरवामी, अट्टेत्ति संजमो अट्टे, अथवा इमेहिं दुल्लभं 'आलस्स' गाहा (१६०-१५१) आलस्सेण ताणूणं पासे न अल्लीयति, अहवा णिच्चत्तमपत्तो, मोहाभिभूतो इमंपि कायव्वं गरथत्ति मुणे न, अहवा अवज्जा किं एते जाणंतगा हिंढेत्ति ?, अथवा यंमणं यद्वो ण किंचि पुच्छति, अहवा अट्टविहस्स यदस्स अन्नपरभंण, अहवा दट्टणं चैव पव्वइए कोहो उप्पज्जति, पमादेण पंचविहस्स पमादस्स अन्नत्तेण, अहवा क्खिणत्ता मा एतेत्ति किंचि दापव्वं होहिंत्ति तंण ण अल्लियति, मएण वा एते णारगिस्सियाणि दायंति अलाहिं तां एतोहिं मुएहिं, अण्णणेण वा कुपपेहिं मोहिंथो इमांमि ये ण चैव घम्मसट्टा उप्पज्जइ, अहवा यक्खेवो अप्पणो णिच्चमेय आउलो, कोउदल्लेण जडेपच्छादिसु,

प्रथा समझी वदुलियादीहि, 'एतेहि कारणोहे' गाहा (१६१-१५१) कंड्या, यमंतराइयाण यम्माणं उदएणं दुल्लमं संवमंमिबि
 धीरियं, गरिहणिताय, जो पुण मिच्छादिद्वी गो पुण यमयुगोपि लब्धं ण तं सद्दहति, तत्थ गाथा 'मिच्छाविद्वी जीवो'
 (१६२-१५१) मिच्छादिद्वी उवदिट्टं पयप्यं न सद्दहति, असन्नां पुण उवदिट्टं वा अशुवदिट्टं वा सद्दहति, जो पुण सम्मदिद्वी सो
 उवदिट्टं पयप्यं सद्दहति, असन्नां पुण उवदिट्टं वा सद्दहन्ती, तत्थ अणामोएण अतिकोविओ गिण्हएसु संकितो
 अंदि पणवेज्जमाणो अप्पणो य दिद्विएसु एमो जिणोमएमचिकाउण अतिकोविओ सद्दहन्ती, गुरुणिअंगेणंति गिएह
 (ई)मि सो तं निण्हयदिद्वि गुरुणाअणवेज्जित्तो सद्दहन्ती, जहा य 'तवेणं वस्स जमालिस्स अणयारस्स एवमाइक्खमाणस्स
 एं भासं एं पण्णं एं पस्सेमाणस्स अत्येगतिया समणा णिमंथा एयमट्टं सद्दहति, तत्थ णं जे य एयमट्टं ण सद्दहति
 तं णं समं भावं महावीरं उमं विहरति, तेषु पुण निण्हया इमे 'यहुरय पदेस' गाहा (१६४-१५२) 'यहुरय ज-
 मालीपभवा' गाहा (१६५-१५३) 'गंगतो दोकिरिया' (१६६-१५३) एतोसं इत्य उप्पन्ना दिद्विओ ता
 इमा जगाराओ 'सावथी उसभ' गाथा (अव०), इदाणि एतोसं कालो मण्णति 'चउइस सोलस बीसा'
 गाहाउ दो, इदाणि मण्णति- 'चोइस वासा तइया' गाथा, अक्खणयसंगहणी, 'जेह्वा सुदंसण' गाहा (१६७-१५३)
 एं सचण्हवि निण्हयाण वचव्यया भाणियव्वा जहा सामाइयोअज्जुचाए, केइ पुण निण्हए एत्थ आलाधेणं पडिक्कहन्ति 'सोच्चया
 णेयाउयं मन्नं, पद्दवे परिभत्सति' एवं अंगंति गंतं, अस्स चतुरंगनिअण्णं चातुरंगिज्जं, णामनिअण्णो निक्खेवो गतो,
 गुणाशुणे मुत्तं उचोरेत्तवं, 'यत्तारि परमंगाइ' सिलोणो (१५४-१८१) चचारीति संख्या, परि(रं)मानं यस्य तत्परमं, अह्ययतेऽनेनत्यंगं,

भीउणसा०
 गुणो
 ३
 चतुरंगोया
 १०६॥

परमाणु च तान्यंगानि, अणुचराणीत्यर्थः, दुकलं लम्पत इति तदुलमानि, इहेति इहलोकं, दिशतीति देहं देही-जीवो भवति मानुसस्तं सुती सद्वा संजमंमिभनाति शंते मनुष्याः, श्रवणं श्रुतिः, कस्यासाँ, श्रुतधर्मस्य, श्रद्धानं श्रद्धा, धर्मस्यैव, विराजयत्यनेनैव वीरियं, संजमे वीरियं, संजमे योगफलमित्यर्थः, तत्र तावत् प्रथमं मानुष्यं, तस्मिन् सति श्रेयांगाणि स्युरिति, तदापिचापि दुर्लभमेव, कथं ? 'समावण्णाय संसारे' सिलोणे (९६ सू. १८१) एतत्तो आवण्णा समावण्णा, संसरणं संसारः, संसृतिर्वा संसारः, नानार्या भवतारत्वे सति जायत इति, जननं जातिः, नानागोत्रास्ति हीणमस्मिन्मउवमासु, कर्हं णाणागोचासु संसरति ? 'कम्मना नाणाविधा कडा' क्रियत इति कम्मं नामार्थान्तरत्वे सति तद्धीनोचराजातिनिर्पत्तकं कम्मं कुरता पृथक् पृथक् पुढो अथवा पुणो २ विधनामस्प्रकारं प्रजायत इति प्रजा, विधमा भन्तीति विस्समंति वा, कथं विस्सं भविस्संति ?, उच्यते. 'एगता देवलोणे' सिलोयो (९७ सू. १८२) एक्कस्मिन् काले एकदा, दीव्यंत इति देवाः देवानां लोको देवलोकाः, नार-काजां लोको नारक्कोरूः, एगता आसुरे काये अस्सत्त्वसवित्त्यसुरः असुराणामयमासुरः, चीयत इति कायः, आहितैः कम्मभिररापि वैतित्त्यर्थः, आधिठो वा कम्मसु अथवा कर्मभिः शुभैरशुभैर्देवत्वेऽपि सति उचस्थानवान् भवति, अशुभैर्नचैः स्वानैः, एवं स्थानादि-गुणसंनिदा यथाकर्मोपपाा, अशुभैरपि आमियोग्यमिबन्नादिपु सुवदेवमेदा यथाकर्मोपपाा ॥ मानुष्यमपि प्राप्य 'एगता मत्तिशो हेई' सिलोयो (९८ सू. १८२) क्षतात् प्रापत इति यत्रियः, 'चंडो' इति चण्डालः, अहवा सुहेण बंमणीए जावो चंडालो, दुक्कोसो वर्णान्तरमेदः, यया बंमणेण सुहेए जावो णिसादोत्ति बुच्चति, बंमणेण वेसीते जावो अबंहेत्ति बुच्चति, तत्थ निसाएणं अंधीए जावो सो वाक्कोसो भवति, धीयप्रहणादुत्तमजातयो गृहन्ते, चण्डालप्रहणाभीचजातयः, अथवा वाग्भि-

मागादिषु अन्येषु नीचोचमा मानुषजातिभेदाः, तिरिषु 'ततो कीदृ पतंगो य' क्लृप्तं, एवं पृथिव्यादिव्यपि च 'एवमावद्ध-
जोणीसु' शिलोगो (११ दृ० १८३) एवमनेन प्रकारेण, आवर्त्ते पर स आवर्त्तः, द्रव्यावर्त्तौ नदीसमुद्रादियु, भवे संसार
एव, पुनः पुनर्यथाऽऽवर्त्तते सच यथापुप ताभिति योगः, आवर्त्त आवर्त्तस्य वा योनिषु, प्राणनं प्राणः, प्राणा येषां संवर्त्तति
प्राणिनां, 'कर्मक्रिव्विषया' इति कर्मोहि क्रिव्विषया कर्मक्रिव्विषया, संसारति संसारः, संसारति
आवर्त्तयेतिषु पृष्टंतोपि ण णिव्विज्जन्ति संसारे, न इति श्रवण्ये, निर्वद्धं निर्वद्धः, संसारति तासु तासु गतिव्यति संसारः, संसारति
वा धावती तागु जातिषु सचनः, सर्वे अर्था सव्यथा, वे मणुसकाममोगोपकारिणः ते सर्वे एव गृह्यते शब्दादयः, ते च पर्याप्ता
तरय, न चाप्री तासु भुजानो निर्वज्जते, अप्येवात्तौ यथा यथा भुंजते तथा तथा प्रतापोऽभिवद्धते, एषं संनारिणः संसरंतः
संसारे दुःखैः शारीरमानसैरभिभूयमाना न निर्विद्यते, अयं च रंजत एव, कोऽभिप्रायः ? यतस्तत्रातिघाताय नोद्यमते, अथवा
'सव्यस्य न्प्रतिपत्ति' चि सुखैः कामैर्यस्यार्थः स त्वर्थः, स हि अट्टराज्यः, तस्याज्ञा चित्था, यो राजा, कामैः सुखैर्यार्थः, स च तान्
प्रापयन् न निर्विद्यते, एवमसावोपि संसारी संसारे दुःखाभिभूतः ससारसुखान्येव प्रापयन्, न तैः प्रार्थनासुखैर्निर्विद्यते, ते एषं
ससतः 'कर्मसंगोऽस्मि' शिलोगो (१०० दृ० १८३) सन्यते यत्र स संगः, एकादयो द्रव्यसंगः, कामसगास्तु काम-
सोगाभिलाषः, अथवा सर्वे एव कर्मसंगतैः कर्मसंगैः समूहाः समस्तं सुखतेऽस्मात् समूहाः, दुःखमेषां जायते दुःखिता, वेदत इति
वेदनाः शरीराद्या बहवो वेदना, अथवा अत एव दुःखिणा येन बहुवेदना, अथवा क्षुत्पिपासाद्येव बहवो वेदना, 'अमाणुसास्तु
जोणीसु' मानुषाणांभियं मानुषी न मानुषी असानुषी, नियतं निश्चितं माह्न्यते निह्न्यते, विशेषेण या ह्न्यते, 'कम्ममाणं तु पहाणाए'

सिलोगो (१०१ सू० १८३) तु विससणे, किं विससयति ? तेषां मानुसजातिनिर्वृतकानां कर्मणां प्रहायत इति प्रहाणा, आनु-
 एही नाम क्रमः तथा आनुपूर्व्यां, प्रदीपमाणेषु मनुष्ययोनिधातिसु कर्मसु निर्वृत्तेषु वाऽऽनुपूर्व्येण उदीयेमाणेषु, कथमानुपूर्व्यां
 उदीयते ? उच्यते, उक्कुरुते जहातायं, अहवा कर्म या जोगं व भवं च आयुगं वा मणुसगतिगामगोचसस कस्मिंश्चित्सु
 काले कदाचित्, त एणे, न सर्वदेवत्यर्थः, 'जीवासाधिमणुपप्ता' शुद्धयते अनेनेति शोधिः तदावर्णीयकर्मण्यगमादि-
 त्यर्थः, मनुष्यभवो मानुष्यं तमपि च 'मानुससं विराहं लडुं' सिलोगो (१०२ सू० १८४) विगृह्यतेऽनेनेति विग्रहः,
 स च यथा दुर्लभाः तथा चोक्तं चोष्टयपासकादिभा, इदानीं द्वितीयग्रंथं मुनि, धम्मसस श्रवणं श्रुतिः श्रूयते वा, श्रियते वा
 शरयतीति वा धर्मः, दुःखेन लभ्यते इति दुर्लभः, आह- धवणादस्य किं भवति ? उच्यते, 'जं सोच्चा पडिबज्जंति' यं
 इति अनिर्दिष्टस्य निर्देशः 'सोच्चा' श्रुत्या प्रतिपद्यन्ते, तेषां यासखिवो, खंतिगहणेन दसविधो समयाधम्मो गहितो, अहंसा-
 गहणेण पंच महव्ययाणि ॥ 'आहृच्च सवणं लडुं' सिलोगो (१०३ सू० १८४) आहृच्च णाम कदाचित्, कस्य श्रवणं ?,
 धर्मस्य, श्रद्धा, संयमोद्यम इत्यर्थः, पामदुर्लभा नास्मात्परं किंचिदप्यन्वत् दुर्लभं परमदुर्लभा, कथं तदि ? विषयवृषिता हि विला (सिनः)
 'सोच्चाणेआउयं मग्गं' नयन्तीत्यो नैयायिकः, यं श्रुत्वापि बहवो सर्वतो परिप्रशयन्ते, केचिचात्त्वं दयनादपि परिभसंति,
 केचित् थदानात्, अथवा सर्वतो अरयंतं जहा णिण्णवा, येऽपि न अरयंतं तेपामपि 'सुत्ति व लडुं' सिलोगो (१०४ सू० १८४)
 विरापेतं येन तं वीरितं भवति, च पुनर्विद्येणे, सर्वदुर्लभं हि संजमवोरियं श्रेयसाः, अथवा पंडितवर्गिरियामिति विशेष्यते,
 इति ?, अत्रो 'यहवे रोयमाणत्वि' केवलं संचमाना एव सम्याग्दग्गेन वरते, न तु चरित्रं प्रतिपद्यन्ते, एवमपि संसाम्नी

दुर्लभा, एकैकस्य चाप्रिलामायुषाय चोच्छ्रगादयो वक्तव्याः, अथवा सामग्री कथं भवति ? उच्यते, एकैकावर्णकप्रदायिणः
'माणुसतामि आयानो' सिलोगो (१८५ सू० १८५) कंठ्यं, 'तवस्सी घीरियं लडुं' तत् तपस्वावीरियं लब्ध्वा सम्पत्त्या
पुनः संश्रुतः संयत इत्यर्थः, तुमंशुतात्मा तपोवीर्येण स क्षिपेद्रज इति सीधियुयादित्यर्थः। स्वात्-कथं संवतो भवति?, उच्यते, भावशुद्धितः,
येनपदिश्यते सोषी उच्यते अभूतस्य सिलोगो (१०६ सू. १८५) योषनं शुद्धिः, अर्जतीति श्रुतभूतः, तदगुणवत्तु घर्मशुद्धिः, तस्यते शुद्धयते
शोभना वा शुद्धिः निश्चिन्ति, नायगच्छतीत्यर्थः, अशुद्धस्य हि अशोधितमलस्येचातुस्य न शोभिमर्भवति, स एवं भावशुद्धसंघपरवानिहैव
'गिन्व्याणं परमं जातिनिश्चिन्तिवाणं, परमं नाम न तंन शुक्तिमुखात्रत्यं संसारगुहं तुल्यमात्ये क्वापि, दाष्टांतिकोऽयः न अक्यते
दृष्टान्तमंतरेणोपादायितुं, एकदेशेनोपनयः क्रियते, जहा घतसिचं च पावए जयाचं पराचि वा घते, पावं व ह्वंवं सुराणं पावयतीति
पावकः, एवं लोइया मणति, ययं शुण अविसें दहण(ण देह)इति पावकः, यथा घतामिपिकः, यथा घतामिपिकः पावकः परां निवृत्तिमाप्नोति तथाजावृ-
शुभावोऽपि इहैव तावत् विभुक्ताश्रुतपानेन निवृत्तिमाप्नोति च, उक्तं हि- 'नैवास्ति राजराजस्य तत्सुखं नैव देवराजस्य । यत्सुखमिहैव
साधोलोकव्यापारसहितस्य ॥ १ ॥ स्वात्-कथं जायते निवृत्तिः पावकस्य घृतेनेति ? उच्यते, येन तृणतुपपलालकारीपादिभिर्-
घनविशेषैरिघ्यमानो न तथा दीव्यते यथा घृतेनेत्यतोऽनुमानात् ज्ञायते यथा घृतेनाभिषेक्तोऽधिकं भाति, तथा निर्माणस्य घृते-
यनादिकंमव, न तणा, पळते 'घतसिचैव पावए', नागार्जुनीयास्तु पठति एवं 'चतुद्रा संपदं लडुं, इहैव ताव मायते । तेयते तेय-
संपदं, घयसिचै च पावए ॥ १ ॥ एतत्तावदहैव फले चतुरंगस्य, पारलोकिकं तु 'विकिच कम्मणा' सिलोगो, (१०७ सू० १८६)
कला अयमपदेशः- स एवं निवृत्तात्मा विकिच कम्मणा हेउं, विचि- पृथक्भाव, पृथक् कुरुव- अहवा विगिचिचि उच्चिन्न इत्यर्थः,

दिनोतीति हेतुः, कर्मद्वाराति कर्मनिदानं, राधाद्याः कर्महेतवः, अथवा मिथ्यादर्शनाविरतिमादि, यमो नाम संयमः तं संयमं
 चिरादि, केषु १, 'संतीर्ण' क्षमणं क्षान्तिः आदिग्रहणात् दृग्प्रकारः श्रमणधर्मः, स एवं यद्यस्वी विविक्च कर्मानि 'पादवं शरीरं हि-
 च्चा' पुरुर्वाणं मंत्रं पादवं, तत्र पृथयति पृथये वा तस्यामिति पृथवी, पृथिव्यां मंत्रं पाथिवं, वैशेषिकसांख्यानानां हि पाथिवं
 शरीरं, चतुःश्रेत्रप्राणसनादि आकाशात्मैवायुशाब्बात्येव, स्वसमयसिद्धितोऽपि-पाथिवमिव पादिवं, वद्वि शैलेषां श्राप्स्य
 मगवतः शैलभूतं भवति, स च पाथिवः शैल इत्यतः पादवं शरीरं हित्वा, येषुपि न निर्वायन्ति तेषुपि शैलिहिवात्मभिः तदुत्सृष्टं
 पृथिवीतुल्यं भवतीत्यत पादवं शरीरं हिरत्वा, अथवा सुखदुःखविकल्पविकल्पत्वात् पादवं शरीरं, उक्तं हि- 'पुढवीविव सव्यसहेण भग-
 वता', श्रियंति इति शरीरं, हेतुः श्याम हेत्वा, ऊर्ध्वमिति मांसः भृशं क्रमति इति चतुरंगफलमुक्तं ॥ ये पुनः पूर्वक्रमावशेषतः न तस्मिन्
 यान्नुवंति तेषुपि चतुरंगहेतुमन्त एव संसारफलमासाद्य 'विसालिसेहिं सल्ले' सिलोगो (१०८ सू० १०८) समानं सद्यं,
 न सद्यं विसदस्यं(शं), रलयोरस्यभित्कृत्वा, ते हि विशालिसा हि शैल्यंति तमिति शैलं, विसारिसाणि, कदं विसदद्यानि?, न
 हि सर्वे तुल्यवयोनियमसंज्ञमा भवति, उक्तं हि- "जहा जहा णं तेषिं देवाणं कवनियमंमचेराणि जसितानि भवति, जस्स जारिस
 सीलप्राप्ते तामिसो असजो भवति" यांति क्षयमिति वेकला, उचरुचरा श्याम तयोविद्युपैः स्थानैः रिद्धिसुखसंपदः प्राप्नुवंति, यथा
 सौधर्मसाणादी, महासुकरा व जलतां शोभत इति शुक्रः चंद्रादित्यश्रहणादि महाशुक्लाः प्रत्यक्षवाच्य चंद्रादित्यानां न दीनापमा,
 केन वाऽन्येनापमीयते?, चयनं चयः, पुनश्चयवतीति पुनश्चयं, न हि तस्मिन् देवलोके, दीर्घायुत्वाच्चवं मन्यन्ते यथा वयं न ज्यो-
 प्यामः, अथवा तेषां नित्यसुखसंज्ञानां चित्तैवेयं न भवति ज्योत्स्याभो वयमिति, 'अस्थित्वा देवकामानां' सिलोगो(१०९ सू० १०९)

अर्पितमस्मान्स्तीत्यर्पितः अर्पितवानित्यर्थः, अर्पितं गमितं दर्शितमित्यर्थः, त ॥ ६ पूर्वोक्तपनत (तपोऽच) इयामि च तप उपनता इव वेपथं रेव-
 क्तानानां अर्पिता इव अर्पिता, यथा भवाद्भ्रूल्लयितव्या एते, काम्यते कमनीया वा कामाः, रोचते रोचयति वा रूपं, कामतो रूपाणि विदु-
 र्बितुं शीलं येषां ते इमे कामरूपविकृषिणः, अष्टप्रकारैर्ययुक्ता इत्यर्थः, न चैवात्मव्यकालिकं सौख्यमित्यतोऽपदिश्यते- 'उद्धं कल्पेस्तु
 चिद्वृत्ति' ऊर्ध्वमेव कल्याः २ तेषु उद्धं कल्पेस्तु, अहवा उर्वारं मेतु कल्पेस्तु, प्रस्यतीति वर्षः, वर्षणि पूर्वाणि च इतानि च,
 अत्रत्यत्वात् न पत्थोपमत्तानोपमानि, क्रियत धर्मधारणा, देशकानां च पूर्वोद्युपं मनुष्यमारभ्य यावद्दशतायुष इत्यतः तत्रत्य-
 धीक्रणार्थमपदिश्यते एव्वावास मता गृह ॥ 'तत्र छिञ्चा जहा ठाणं' सिलोगो (११० छ० १८७) तत्र्येति तस्मिन्निति, यथाव-
 स्थानमिति इंद्रसामानिकान्यायुक्त एति, नहि तेषामुपक्रमो अस्तित्यतः आयुक्त्वया ओवेति माणुसं जोषिं उपस्थायान्तीत्युपेति,
 मनुष्यानामिदं मानुषी, युवति जुषति वा तामिति योनिः 'से दसंगेऽभिजायति' दशानामंगानां समूहो दशंगं, तद्यथा 'वित्तं वत्सुं
 सिलोगो (१११ छ० १८७) वीयत इति क्षेत्र-श्रामनसं, यथादिसस्यानि वा यत्रोत्पद्यन्ते, अथवा (भाष्ये) क्षेत्रमित्यर्थः, राजगृहमगयाद्यं,
 वसति तस्मिन्निति वस्तु, तत्र क्षेत्रं सेतुं सेतुं वा, सेतुं रश्मिदि, सेतुं वारिसण निष्फज्जते, इत्वादि सेतुं सेतुं, अहवा वत्सुपि
 सेतुं भूमिपरादि, सेतुं यदभ्युच्चितं प्रासादाद्यं, उभयथा गृहं सेतुं सेतुं मयति, अथवा वत्सुं छापं जासियं छातूसियं, छातं भूमिचरं जासितं
 प्रासादो रश्मिसितं भूमिचरावरी प्रासादो, दिरण्यग्रहणेण रूप्यसुवर्णेण गहितं, पश्यते तमिति पशु, से सव्यं चउपपयं गहितं ॥
 'दासपोरुसं' दणित इति दासः, पुरे श्रयने पुराः, एते चत्तारोति योचवत्सुहिरण्यपत्तवो दासपोरुं च एकं कामंगसंघं, 'जल्प्य से
 उचवज्जाति' जेषु जेषु कुलेषु एताणि चत्तारोविसदा सुचीण्णाणि वत्सु विज्जति, इवत्य हि दुक्खं विभवहीनि स्यात्, किं तदि १,

मात्मन्येनागौ गर्भत्याहितमेव भवति, एरुंगणपुक्तं, 'मिस्तवं जातवं होह' सिलोगो (११२ सू० १८७) मज्जति मज्जंति वा यथिति मित्रे मित्रमस्मास्तीति मित्रयान्, ज्ञातका अस्मास्तीति ज्ञातवान्, मित्रा सहवद्वृत्तादि, ज्ञातगता तऽस्मापिद् संवदा यान्त्वति इति गोत्रं उच्यमाणं राज्ञा राजामात्यो वा, शृणोति शृणोति कर्णयति वा तस्मिन् इत्यर्थः (तद्वान्, रूपवानित्यर्थः, 'अप्यार्तंके महा-पन्नो' अर्थावरो नाम असौगा, द्युत्पिपासाया हि नित्यं अनुगता एव शरीररोगाः, आमसास्तु नैवोत्पद्यन्ते, उक्तं हि- 'कल्पित्वना-रोप्यमशी मेषा' महती प्रया वस्य स भवति महाप्रज्ञः, वंडितः इत्यर्थः, अथेलातो नाम विनीतः अदुहूल इत्यर्थः, यदस्ती बलं, एतान्नि दश 'भोच्या माणुस्सते भोय' सिलोगो (११३ सू० १८८) अपडिहरे असरीसे अथोहि अहाउवं पालित्वा पुब्बाविशो-दि पुण पोहिं लमेचा ॥ तस्मा 'चउरंगं दुह्लंभं मत्ता' सिलोगो (११४ सू० १८८) मचाणात् संजमं पडिचज्जिया तवसा युतकम्मं-ते मिदं भवतिं ज्ञातो, इतिरेमि । नयाः पूर्ववत्, चानुरंगिज्जं सम्मत्तं ३ ॥

एवं चरणं दुह्लंभं ज्ञापेत्ता अप्यमातो कावच्यो, जहा तेषु ण परिमस्सति, तेष इमं पमादऽपमादणामं अज्जपणमागतं, तस्स चणारे दणुयेगदारा वार चागणिएच्छे निक्खेवे पमादऽपमादं, पमादं णितं तप्पडिवक्खो अप्यमादो णित एव भवति, सो पमातो चउज्जिहो- 'जामं उवणा' गाथा (१७९-१९० प्र०) तस्य दव्यपमादो जेण सुत्तेण वा पतिण वा पमत्तो भवति, जालि वा अज्जालि यथुथि पमादऽरुथिणि णिज्जासंगंयंथालस्सादीनि, मायपसादस्तु आसिंभ प्रमत्तं, स च पंचथा प्रमत्तते 'मज्जे विमय कत्ताया' गाथा (१८०-१९० प्र०) मज्जपीतस्य हि भावप्रमत्तान् न कार्याकार्यदुषो भवति, 'कार्याकार्ये ण ज्ञानति, सान्नायाच्ये नथेन च । गम्मागाप्येडति(चि)प्रुट्ठय, नापेवं मज्जिमित्तयतः ॥ १ ॥ तथा विषयप्रमत्तोऽपि कृत्पाकृत्यानविज्जो

मरति, क्माण्यु विविहं आहणहृ दितति अक्त्रोसति क्लहस्राहसोर्होति, णिदापमचोचि पलीवणगादिदु विणस्सति, इंदियप्रणा-
 वि कगादयो विणाणं पावंति, बहा 'संघण मिगो', गाहा, एस पमादोऽवि पंचविहो मणिओ, वस्स य पडिवक्खे अप्पमादो, सोऽवि
 पंचविहो, एग चेव अप्पमादणं मणितल्लो, 'पंचविहो य पमादो' गाहा (१८१-१९१) किंच गतो णामनिफ्फणो, सुंचालावण-
 निफ्फणो, तुत्तं उच्चारंत्तव 'असंभवंतं जीयित मा पमादण' वृत्तं (११५ सू० १९१) संस्क्रियते स्म संस्कृतं, न संस्कृतं असं-
 स्कृतं, यतः पूर्वकृतकारणं कृतत्वां विनागमाप्पत् पुनः संस्कार्यते वत् संस्कृतं भवति, यथा छिद्रप्रटः पुणोवि संविज्जति तुभिज्जति-
 इवा, जंतु विणट्टपुण न सकावि सस्सुत्तं तदसंस्कृतं भवति, यथा पटभेद इत्यादिः, अथवा आकाशादीनि वा नित्यद्रव्याणि असं-
 स्कृतानि, तत्थ इमा गाहा 'उत्तरकरणेण' गाहा (१८२-१९४ प्र०) संस्कृतंति वां करणंति वा एगहं, तेण करणेत्त तमेव
 निक्खिअत्तव्वं-णाम ठवणा' गाहा (१८३-१९४) णामकरणं जस्स करणमिति यामं, अथवा णामस्स णामतो वा जं तं
 करणं तं णामकरणं, अस्सणिसरेवो वो जस्स करणस्स आगारविसोचि, दव्वस्स दव्वेण वा दव्वमि वा जं करणं तं दव्वकरणंति,
 तं दुविहं-आगमतो णोऽगमत्तां य, आगमतो जाणए अणुवत्तं, णोऽगमतो जाणगसररि० मवियसरि० तव्वइत्तिं, वतिरितं
 दुविहं-सण्णाकरणं णोसण्णाकरणं च, तत्थ सण्णाकरणं अणवविहं च, जमि जमि दव्वे करणसण्णा भवंति तं सण्णाकरणंति,
 तंजहा-कडकरणं अद्धाकरणं पंलुकरणं एवमदि, 'सण्णा णामंति मती तं णो णामं जमभिहाणं ॥ जं वा तदत्थवियल्ले कीरति
 दव्वं तु दाविणपरिणामं । पंलुइत्त्यादि गहिंत्तं तदत्थहाणं ण वा सद्धो ॥ १ ॥ जति ण तदत्थविहाणं तो किं दव्वकरणं जतो तणं ।
 दव्वं कीरति सद्धेण क्खणंति य क्खणस्सद्धो ॥ २ ॥ इदाणि णोसण्णाकरणं, तं दुविहं, तं० पयोगकरणं वीससाकरणं च, विस्स-

सेति क्रोऽर्थः ? , विचि विपर्यये, अन्यथा भाव इत्यर्थः, स गतौ, शिविहा मतीः विश्रमा, तं दुत्रिधंसादीयं अणादीयं च, अणादीयं जहा यस्माद्यन्मागासाण अण्णोणसमाधाणंति, 'ण्यु करणमणादीयं च विक्रं भण्णती ण दोसोऽयं । अण्णोण-समाधाणं जमिहं करणं ण णिव्वती ॥ १ ॥ अहवा पदपच्ययादुपचारमात्रं करणं, यथा गृह्णमाकाशं कृतं उत्पन्नकमाकाशं विसर्पं गृहं, गृहे उत्पन्ने विनष्टं आकाशं । इदाणि साइयं वीससाकरणं, तं दुविहं-चक्खुफासियं अचक्खुफासियं च, चक्खुफासियं जं चक्खुसा दीसइ, तं पुण्ण अन्मा अन्नकक्खा एवमादि, चक्खुसा जं न दीसइ तं अचक्खुफासितं, जहा, दुपएसियाणवि परमाणुपोगलाणं एवमादीणं जं संघातेणं भेदेण संघातभेदेण वा उपपज्जति तं ण दीसति छउमत्थेणेति, तेण अचक्खुमुक्कासितं, धादरपरिणतस्स अणंतपएसियस्स चक्खुफासियं भवति, पयोगकरणं दुविधं—जीवपयोगकरणं अजीव-पयोगकरणं च, होइ पयोगे जीवविवागो, तेण विणिग्माणे सजीवं अजीवं वा पयोगकरणं, तं दुविहं—मूलपयोगकरणं उत्तर-पयोगकरणं, मूलपयोगो णाम मूलं आदिरित्यनयांतं, तत्थ मूले ओरालियादीणि पंच सरीराणि, पयोगकरणं नाम जी-विषकसो वो निपज्जति, तं तोसिं चैव उरालियेवउल्वियआहारयाणं तिण्हं उत्तरकरणं, सेसाणं तत्थि, तत्थ मूलकरणं अहु-अंगाणि अंगोवंगाणि उवंगाणि य, अहा ' सीसं उरो य उयरं पट्टी वाहा य दोन्नि उरुया त । ते अहुंगाणी पुण सेसाणि तोवु-पंगाणि ॥ १ ॥ होति उवंगा अंगुलि णासा कम्भा य जहणं चैव, पहदंतमंतकेसु अंगोवंगा एवमादीणि, अहवा इह उत्तर-करणं देतस्स रागो कंणवपुणं नहेकसरगो, एवे ओरालियविउल्वियाणि, आहाए नत्थि ताणि, इमं वा आहारास्स ममणादी इति, अहवा ओरालियस्सवंगस्स उत्तरकरणविसंसेण ओसहेण वा पंचपह य इंदियाणं विणट्ठाणं पुणो वरणा णिरुवहटाण वा

विषासनं एवमादि, तत्र पुन ओरालियवेदव्ययआहारयाणं तिविहं करणं— संघातकरणं पडिसाढणाकरणं संघातपरिसाढणाकरणं च, दोषं सूरारणं संघातणा गत्थि, उवरिह्णानि दोत्रि श्यातीणि, तिविदिपि करणाणि कालओ मगिज्जति, तरयोरोलियसुरिसंघातरूपं चं पदमसमयोववन्नगस्त, अहा वेह्लि ओगाहिओ इढो तप्पदमताए आदियति, एवं जीवोवि उववज्जति पढमे समये गेण्हइ ओरालियसुरिसपयोपाइं इव्याइं, ग पुण मुंचति किंचि, परिसाढणाए हि समयो मरणकालसमाए, एत्थं च सो मुंचति ण गेण्हति, मज्झिमे काले किंचि गिण्हति किंचि मुंचति, तं च जहण्णेणं सुड्डायमवगहणं तिसमऊणं, उक्कोसेणं तिविं पालितांयमाणि समऊयाणि, 'दोविगहंमि समया समयो संघाथणते तेहूणं । सुड्डायमवगहणं सव्वजहण्णो तिठी कालो ॥ १ ॥ उक्कोसो समपूणं जो सो संघातणासमयदीणो । किं ण दुसमयविहूणो ? साढणसमएज्जनतिमि ॥ २ ॥ भण्णवि भयचरिभंमिनि समए संघातसाढणे चेव । परमपढमे साढणमओ तदणो ण कालोचि ॥ ३ ॥ जति-परमवपढमे साढो णिव्विगहइतो त तंमि संघातो । णशु सव्वसाढसंघातणाओ समंतं विरुद्धाओ ॥ १ ॥ जन्हा विगच्छमाणं विगतं उयज्जमाण उयन्नं । वो परमवादिसमये मोवखादाणा ण विरोहे ॥ ३ ॥ चुतिसमए णेहभवो इह देहविमोक्खतो अहा तीए । जति(तंमि) ण परमवोजिवि वो सो को होउ संसारी ? ॥ ४ ॥ णशु जह विगहकाले देहामावि ङ्हितो परमवो सो । चुतिसमएपि ण देहो ण विगहो जति स को होतु ? ॥ ६ ॥ इदाण्यि अंतरं, संघातंतरकालो जहण्णं सुड्डयं तिसमऊणं । दो विगहंमि समया वतित्थो संघाथणासमयो ॥ १ ॥ तेहूणं सुड्डयं धरिउं परमवमविगहेणेव । गंतूण पढसमए संघातं वो स विण्णेतो ॥ ७ ॥ इदाणि संघातपरिसाढंतं, जे ' उभयंतरं जहन्ने समयो निव्विगहणे संघातो । परमं सतिसमयाइं ते-

तोसं उद्विहणामार्शे । अपु भवितुं देवादितु वेचिसिभिहणयस्स ततिथमि । समए संघाततो दुविहं साडंवरं वोच्छं ॥ १० ॥ खुडुगयभवग्गहणं
 जहणपुक्कोसयं च ततोपे । तं सागरोवमाईं संपुण्णा पुक्ककोडी य ॥ १ ॥ इदानीं वेडव्वियस्स वेडव्वियसंघातो समयो सो पुण विडव्वणादीए ।
 ओरालियापमहवा देवदीणादिगहणंमि ॥ २ ॥ उक्कोसो समयदुगं जो समयं वेडव्विय मतो व्रितीए । समए सुरेसु वचति णिंविग्गहलो यं तं
 वस्स ॥ १३ ॥ उभयजहणं समयो सो पुण दुसमयेवेडव्वियमतस्स । परमतराईं संघातमयहीणाइं ते चीसं ॥ १४ ॥ वेडव्वियसरीएरसाडण-
 फालोपि समय एव । इदानीं अंतरं, वेडाव्वियसरीसंघातंवरं जहणेणं एगं समयं, सो य पट्टमसमयेवेडव्वियतयवस्स विग्गहेण ततिए
 समये वेडव्वियपु सुंघातवस्स भवति, अहया वतिए समए वेडव्वियमतस्स अविग्गहेण देवेसु संघातवस्स, संघातपरिसाडंवरं जहणेणं समय
 एवासो पुणरपि वेडव्वियमतस्स अविग्गहेण संघाडवस्स भवति, साडस्स अंतरं जहणेण अंतोसुदु चपुक्कोसेणं अणंतं कालं, वणस्सतिकालो,
 इदानीं अहारायस्स, आहारे संघातो परिसाडो य समयं समं होति । उभयं जहण्युक्कोसयं च अंतोसुदु चस्स ॥ १ ॥ वंधणसाहुभयाणं
 जहणमंतो सुदु चमंतयं । उक्कोसेण अगडुं पोगलपरियदुदुहणं ॥ २ ॥ तियाकम्माणं पुण संतापाणादितो ण संघातो भव्याण होउज्ज साडो से-
 लेसीचिरमसमयमि ॥ ३ ॥ उभयं अपाइनहणं संतं भव्याण होज्ज केसिचि । अंतरमणादिभावाच्चंतं वियोगतो णेसि ॥ ४ ॥
 जीवमूलपयोगकरणं गंतं । इदानीं जीवउत्तरपयोगकरणं, तत्थ गाहा (१९३-२०१) 'संघातणा य'
 गाथा (१९४-२०१) संघायणाकरणं जहा पडो वंतुसंघातेण णिव्वचिज्जति, परिसाडणकरणं जहा संखुगं परिसाडणाए
 णियचिज्जति, संघातपडिसाडयाकरणं जहा सुगडं संघायणाए य परिसाडणाए य णिव्वचिज्जति, ण च संघातो ण च परि-
 साडो जहा थुणा उट्ठा निरिच्छा वा कीरति, 'अजीवपयोगकरणं' गाथा (१९५-२०१) जं जं निज्जीवाणं कीरति जीवपयोगयो

वं तं । वष्पादि रूकन्मादि बाधि तदजीवकरणेति ॥ १ ॥ दन्वकरणं गतं । इदानीं येत्करणं- 'ण विणा आगासणं' गाया (१९६-२०१) हेत्तं आगासं तस्स करणं गत्तिय तद्वाहि वंलगतो परिधान्णं, चम्हा ण विणा खेत्तण करणं कीरति, अहवा येत्तस्स करण, वंलगपरिधान्णं नाम जं करणं अभिलप्पति, अह जहा उच्छुक्राणादीयं, बहुधा, सालिकरणं तिलकरणं एव- मादि, अथवा जम्मि येत्ते करणं कीरति धोष्णज्जति या, खेत्तं करणं आगासंवि, तस्स वंरणपरियावन्नं । इदानीं कालकरणं 'कालो जो जावत्तियो' गाया (१९७-२०२) कालकरणं जं जावत्तियकालेण कीरति, जम्मि वा कालम्मि, एतं ओहेण, अहयेह कालकरणं प्वात्तियोजित्तिसियमावत्तियेणं धेत्तव्वं, तत्तय चरं सत्तविहं चत्तविहं थिरमक्खवायं, एवं गाथा (१९८-२०३) 'सउणि' गाया (१९९-२०२) 'पक्खत्तिययो तुयुणित्तो' गाथा । इदानीं भावकरणं, भावस्स भावेण सोमे वा करणंति, 'भावकरणं(व) दुविहं' गाथा (२०१-२०३) 'वण्णरसगंघ' गाथा (२०२-२०४) अप्पण्योगंघं जं अजीवरूवाति पज्जवावत्तयं । तमजीवभावकरणं तप्पज्जायप्पण्यवेक्खं ॥ १ ॥ को दव्ववीससाकरणतो वित्तिसो इमस्स ? णणु भणितं । इह पज्जयेक्खाए दव्वट्टियणयमये तं च ॥ २ ॥ 'जीवन्तरणं तु' गाथा (२०३-२०४) जीवभावकरणं दुविधं- सुतकरणं असुतकरणं च, सुतकरणं दुविधं- लेइयं लोउत्तरियं च, एक्केकं दुविहं-वद्धं अवद्धं च, वद्धं णाम जत्तय सुओत्तणिवंधो अत्थि, जं एवं चैव पटिज्जति उचरियं ताणि श्रवद्धं, तत्तय- वद्धसुतकरणं दुविधं- सहकरणं णित्तिसिधकरणं च, 'उचोत्तय सहकरणं पगासपटं च सरवित्तिसो वा । गूढं तु नित्तिसिहं वंधस्स सुतत्तय- जं अधवा ॥ १ ॥' जं लेइयं वचांसं अट्टियाओ छत्तीसं पच्चट्टियाओ वा सोलस्स करणाणि लोगप्पवात्तवदाणि, (अहवा संगामे पंच) तंलहा- वइसाहं समपायं मंडले आलीहं पच्चालीहं, एताणि पंच लोगप्पवाते सुयकरणे निवद्धानि, तत्तयाऽऽलीहं दहिणं पायं अगतो-

इत्तं काळं वामपादं पच्छाद्भुतं ओसरोति, अंतरं दोग्धवि पादानं पंच पदा, एयं श्वेव विवरीयं पञ्चलीढं, यस्माद् एदीउ अम्भतरादुवीओ समसेदीए कोति आगिमतले बाहिरादुचो, मंडलं दोवि पादे समे दाहिण-
 पामदुचा ओसरोत्ता उरुणोमि (तथा) आउंटावेति जहा मंडलं मवति, अंतरं चत्तारि पादा, समपदं दोवि पादे समे
 निरलं ठेवेति, आरुदववणं पंच आंदससठाणं जाणि अरुद्राणि, तथेगा मरुदेवा, णवि अंगे णवि उवंगो पाढो अत्थि जहा
 मरुदेया अन्नतथावरा होळ्य सिद्धत्ति, सयंसुरमाणसमुद्दे मच्छाण पउमपत्ताण य सव्वसंठाणाणि अत्थि, णवारी वलयगारसंठाणं
 परिध, करुदकुरुदाण य कुगालाए तीसं गिद्धमालूणमूले यत्तही देवाणुकुपणं, रुंठ्ठहि पण्णससिद्वसेदी वरिसणं, कुगालाणगरी-
 विपासे तदिए वरिसं छातेवे णारे दोग्धवि कालकरणं, अधे सत्तमपुढवीए कालणरगे समणं, कुलाणाणररिणिणासणकालावो
 नेरसमं वीति महाणीसस केरलनाणुपंची, एवमादि अणियद्धं, पतं सुत्तकरणं, णोसुत्तकरणं दुविधं—जुंजणाकरणं गुणकरणं
 य, गुणररणं दुविद्दे-वरकण सजस० थ, दोवि विसंसित्तन्ना, जुजणाकरणं विविधं-मणजुंजणाकरणं चउच्चिद्दं मणोमच्छादि, एवं
 वपीमि, कापजोणो सत्तविपो ओरालियादीओ, एत्थ कवरेणाधिकारो ि, उच्यते, दव्यकरणेण, तत्थवि मूलपयोगकरणेण,
 तत्थवि णोरामादव्यकरणेण, तत्थवि पयोगकरणेण, तत्थवि जीवपयोगकरणेण, तत्थवि मूलपयोगकरणेण, तत्थवि आयुकर-
 णेण, तत्थ गाया 'कम्मगसररकरणं' गाया (२०५-२०६) कंठ्या, असंक्वतंति पदं गतं, जीवितमिति जीवते जीवित-
 चान् जीवियत्ति या, जीम, आयुर्कर्मवीरनादि जीवितं मयति, तत्थेदमाणुक्कं कम्म असंस्कृतं भवति, कोअभिप्रायः। नाह जीवितं तुट्ठिं
 तुजोपेत्तं यान उच्यते पुनः संस्सतं सिद्धमसमदिपुक्कं तम्हा चरिंमि अप्पमादो कात्थो, जीपेत्ते वेवेति ज्ञा, जराइप-

नीतो जरोपनीतो येन, एतो न तत्र त्रार्ण, कैजमिश्रायः । न जराश्रास्य पुनर्यौवनं भवति, 'अट्टण उरुजोर्णि चलु' सर्वं अस्खानो माणित्वयं, जात्र फलद्विमल्लेण मञ्जियमल्लं निहणावज्जणं पियगं धरं गतो, तत्थ विमुक्कमुद्ववायरो अच्छति, सो महल्लोच्चिकाउं परिभूवते मयणवगणेण, जहास्यं संपदं ण कस्सति कज्जस्स खमोचि, पच्छा सो भाणेण तोसं अणापुच्छाए कोसिधं णारिं गतो, तत्थ वरिसमेत्तं उवरगमातिगतो रसायणमुवर्बायति, सो बलड्डो जातो, जुद्धगपव्वते रायमल्लो गिरं-गणो णाम तं गिहणति, पच्छा राया मुणइ, तो मम मल्लो आंगंतुएण गिहत्तोचि ण पसंसति, रायाणो य अपसंसते सर्वां रंगो तुण्हिक्को अच्छति, वतो अट्टणेण राहणो जाणणागिभिन्चं भणति- 'सहचट्टयाण सउगाणं साहहतो निययसयणवाणं (च) गिहतो गिरंमणो अट्टणेण गिक्खित्तस्थेण ॥ १ ॥ एवं भणियमेत्ते रावणा एस अट्टणोत्तिकाउं तुट्ठेण सुइतो, दव्वं च ते पज्जावइओ, आमरणयं देणं, सयणवग्गो य एत्तं सोउं तस्स समासमुवगतो, पावड्डणमादीहि पचियाविथो, दव्वलोभेण अल्लियावित्तो, पच्छा सो चित्तेति-मम दव्वलोभेण अल्लियावित्तं, पुणोवि ममं परिभाविस्संति, जरापारगतो चाढं ण पुण सुमहल्लेणावि पयत्तप सद्धिस्सं जुवा काउं, ते जावहं संचेद्धो ताव पव्वयामिचि संपधातुं पव्वइतो, एवं जरोवणीतस्स पत्थिय ताणं भवति 'एवं वियाणाहि जणे पमत्ते' एवमित्त्वधारणे, नेव जरोवणीतस्स हुंरिय ताणं, जरया वा उवणीतस्स सं विपथिमिति, अथवा एवमित्त्वजुमाने, केनाउ-भिनीति, जहा सो नलदामो चाणकेण यातितो सुभुदरं चोरान् घादित्वा, एवमेव जणोवि, आयासराम्भु परलोवागिन्वत्ततो पुव्व-मणियंहे एमादेहि प्रमत्तवान् प्रमत्तः, प्रमादवानित्यर्थः, विविधं जानिहि विशेणेण वा जानीहि, किमिति परिश्रयो, तु वित्तकं, कतरानं कणु, विविधं हिंस्तोति विहिंसा, 'अजता गश्चिन्ति' न यथा अयता असंजता इत्यर्थः, गहितो गृह्णाति गृह्णाति वा तामिति,

णिगच्छिञ्जं कदा (धाधा) कया, लोगो मिलतो, तेण मण्णति- से माता मारित्ति, रायपुरिलेहि सुवं, वेहिं गहिओ, दिहो
हो दव्यभरितो, अट्टियाणि य सुवहूणि, सो वंधेऊण रायसगासे समुवणीतो, जायणापगारोहं सधं दव्यं दवावेऊण कुभारेण
मारितो, एवं पहाय ते पास पयद्वितं परं, एवं वणिजादयांसपि कल्कादिदिनेन (भिर्येन) उपाज्यं दत्तहाय परलोकं वीराविधातमानुयंति,
न केवलं परलोकं चैव ते दुक्खइं पावंति, इहंपि ते दुक्खइं पावंति, दिट्ठो ' तेणे जहा संधिमुहे गहीति ' वृत्तं
(११७-२०७) स्यायत इति तिष्णं, येन प्रकारेण यथा, संधानं संधिः, क्षेत्रमुखामित्यर्थः, अत्रोदाहरणं—एगमि जगरे एगो
चोरो, तेण अभिज्जतो घरगस्स फलगीचतस्स पागाकविसीसंगं खणितुं खचं खवं, खवाणि य अणेगागाराणि कलसागिति-
णदियावचसंठितं(वाणि) पयुमाभि(सुमाभि)दि पुरिसाकिवि वा, सो य तं कविसीसगसंठितं खचं खणंतो घणत्तामितेण विचातो, ततो तेण
अद्धपविट्ठो पाएसु गहितो, मा पविट्ठो संतो आयुषेण वायाइस्सति, पच्छा चोरेण वाहिरिठिएण हस्से गिहितो, से वेहिं दोहिंवि
वलयेतेहिं उअथया कंठुज्जमाणो सतंकिटपयागाकविसीसगेहिं फालेज्जमाणो अत्ताणो विरवति, एवं स्वकर्मभिः कृत्यते पापकारी,
एस दिट्ठो, अयं अरयोवणयो, ' एवं पया पेच्च इहंपि लोए' एवमयधारेणे, प्रज्ञा(जा)यंत इति(प्रज्ञा) कट्टाण कम्ममाण न मोक्खवो
अत्थि', इह परत्र च, इहलोकं तावत् पियविषयओगधीण्यसंपयोगोभदादिदोसग्गदुक्खदेमिणस्सादि, परलोकं पुण
नरातिरियकुमाणसेसु सारारमाणमाणि दुक्खाणि अनुभवति, अवस्सवेदणीवाणि कम्मोणि, अथवा ' एवं पया पेच्च इहंपि लोए,
ण कम्मणा वोहदं नो कतायि ' प्रज्ञा इत्यासन्नणे, प्रज्ञा इह परत्र च कर्मोभिः कृत्यन्ते, तेनंविधानो कम्मणा(न) पीहयेत्तं कदा-
चित्, न प्रातिपेयं, क्रियत इति कर्म, पीहनं अभिलमतं ग्रार्थनमित्यर्थः, यैः स्तेयादिभिः पापभिः कर्मभिः इह परत्र च पीड्यन्ते

तद्विधानो कर्मणां पीडनमपि न कुर्यात्, किं पुनः क्राणमिति, अत्रोदाहरणं—एषामि जगरे एयेण चोरणे रति दुरासोहे पासोदे आरोढुं तुत्तं गत्वं, मुच्युं च दव्यजावं णीणितं, गिययरं व संपावेउं पमाताए रयणीए ष्हातसमालद्धो मुद्रवासो सो तत्प गतो, को किं भासतिचि ज्ञाणणत्थं, जइ तावज्ज लोको मं न याणिससह पुणेवि पुब्बठित्ते चोरियं करिस्साभित्ति संपहारज्जण, तत्प य लोको बहू मिलितो संलवति—ऊयं दुरासोधे पासोदे आरोढुं विसत्थेण तुत्तं खत्तं, कइ च खुडुलण्णं खचदुवारेण पविट्ठो?, पुणेवि सह दव्येण णिमगलोत्ति, सो मुणितं दसितं चित्तिभञ्जमेत्तं, किं बहिं एयेण णिमगलोत्ति अयणो उदरं कटिं च पलोएउं तुच्युहं पलोपति, सो रयनिउत्तियहिं पुरिसिहं कुसलोहं जाणिसा गहितो, राइणो उवनीतो शासितो य, एवं पावकम्मपत्थ-णेउवि दोसे, भियु हरणे?, देहे वा हिमादीणि पावकम्माणि, एमचा पवोहि कम्मोहि वद्धति, तेवि पावगं च पाविति, जं च परस्स चोरयति पानं कम्म कज्जति तस्स अयणा चैव वेदितव्यमिति, अत्रोच्यते, 'संसार' माथा (११८-२०९) वृत्तं, संसृतिः गंगमर्गं वा संसारः-नराकादि, अथवा कोहादीयं कम्मं, सो संसरो, समापन्नवान् समापन्नः, परंपरेणिति पुत्तस्स भज्जाए णट्टाए एव-मादि, उच्यते च 'संसारसमावायो परस्स अट्टाए' परो पास पुचंयथादि, साधारणं नाम सब्बसामन्नं आत्मनिमित्तं वंधुराज-नाञ्जनिमित्तं वा, 'कम्मस्स तो तस्स तु वेदकाले' तस्सेति आत्मनिमित्तस्य साधारणस्येति वा, वेद्यते इति वेदः उदय इत्यर्थः, वेदस्स कालः ३, दानमानाऋयया नभातोत्ति चंधुः, चंधुः किल अहितनिग्रहदिवसवृत्त्यं, न चासौ तदहितं कर्म निगृहीतं समर्थः, उक्तञ्च- 'मवस्स सयणमब्धे, एणो कस्सति दूहिट्ठितो संतो । सवणोऽपि य से रोगं ण विरिचिति णव नासेति ॥१॥' इत्यनेन (न) वांधवा चंधत्तं उमिठिणि कोत्ति, अत्रोदाहरणं- एषामि जगरे एयो चोरणे अंतरावणे संवहरति, एषागी आभीरी उज्जुगा दो स्समं

वृत्त्या रूपमणिमिच्छुमुद्रिता, रूपमसौ य तदा समस्यो वदति, तेण वाणिज्येणस्य रूपस्य संमितं छाडं कृपासो दिणो सो, अति दौर्णह्यि रूपमण दृच्छति सा पौडल्यं वंधज्जण मत्ता, पच्छा वणिगतो चित्तेति- एस रूपगो मुहाए लद्धो, ततोऽहं एव ज्व-
भुंजामि, तेण तस्य रूपस्य समतयपगुलाह किणितं घरे विमज्जितं, भञ्जा संलसा- धयधुने 'करिज्जासिचि, ताए ववपुणा-
कया, इत्थंते उस्तुगो जामाडयो सुवयंसो आगतो, से ताए परिवेसितो घयपूरुहे, सो भुंजिअं गतो, वाणियओ मुहायध्वणो भायण-
त्थमुवगतो, सो य ताए परिवेसितो सामाधिण्य मत्तेण, तेण भण्णति- किं न कया य वयपूरा ? ताए भण्णति- कया, ते जामाड-
एतेण तेण स्वयसेण सुदया, सो चित्तेति-पेच्छ जारिसं कयं मत्ता, सा वराई आभीरी वंचेतुं परानिमित्तं अया अपुण्णेण संबोद्धो, एसो
सचित्तो तरारिचिताए णिमगतो, गेभ्हो य वदति, सो मज्झण्हेवलाए कयसरोरिचिंता एकस्य रुक्खंस्सं देवा वीसमति, साधू य तेणो-
गामेण भिक्खाणिमित्तं जाति, तेण सो भण्णति- भगवं ! एत्थं रुक्खछायाए विस्सम, धम्मवसमणोति, साधुणा भणियं- वे व वक्खे-
वाइ, अहं अप्पणेचयं कम्मं करोमि, तेण भण्णति- भगवं ! को वा परायचं कम्मं करोति ? णणुं एसं सुवलोमां सकम्मउज्जुवां,
साधुणा मणितं ण्य तुमं चे मज्जादिहंतं किलिस्सति, स मर्मणीय स्युः तेणैव एकवंपणं संबुद्धो, भगवं ! तुम्हं कृत्य अच्छ-
ह ? तेण भण्णति- उज्जाणे, ततो सो तं साधु कउज्जमचि य जाणिज्जण तस्स समासं गतो, धम्मं सोल्लेण भणति- यव्वयामि, जव
सयणं आपुच्छिअं एति(मि), गतो णियगंधयं मज्जं च भणति- जहा आवणे विवहंतस्स तुच्छो लामंभो होति, ता यणिज्जं करोमि,
दो य सत्यवाहा, तत्थेगो आदातु पक्खेवयं लामं भगवति, एगो पुण एकउवंपि देति लामं च ण भगवति, तं भ्रंणोण (कतरेण) सद
वच्चामि ? ते भण्णति- वियण सदि, तेहं सो समणुण्णातो वंसुसिहितो गतो उज्जाणि, तेहि भण्णं- कम्मो संत्थवाहो ? एस साधु

असांगच्छायाए उपविष्टो, गिययचरे वेद्वारावति, ण य लाभयं गेहह, एतेण सह सण्णेज्जाणपट्टणं ज्ञामिच्चि पब्बइतो, जेहव ण
 वंथवा त्राणाय भवति कम्मविवागकाले, एगमेव 'विस्सेण ताणं ण लभे' इत्तं (११९ सू० २२१) विद्यत इति विस्-थणसुवण्णहि-
 रण्णाभिवमवणसपणादि, त्रापतीति त्राणं, य हितेण वित्तेण लहते, कः १, अमचः-यमचो विसएसु, पुब्बभणितेण वा पमाएण, इहापि
 तावन्नोके विचं न त्राणाय, किंमग पुण पल्लोगे १, अत्रादाहरणं-एगो किल राया इंदमहादीणं कश्चिवि उस्सवे अंतरे विणिगच्छंतो
 घोसणं घोसावति, जहा-सव्ये पुरिसा भगरतो निगच्छंतु, तस्य पुरोहितपुत्रो रायवल्लभत्तेण वेसाधरमणुपविट्ठो घोसिएवि ण
 णिगतो, सो य रायपुरिसेहि निगाहितो, तेण य रायवल्लभत्तेण तेसि किंचि दाज्ज अया ण मोइतो, दयायमाणो विवदंतो
 रायसयासुवण्णोतो, राइया वड्ढो आणचो, पच्छा पुरोहिबो उवट्ठितो- सब्वस्संपिय देभि, मा मारोज्जसु, तंवि ण पुक्कओ, झलाए
 भिण्णो, एवं वित्तेण ताणं न लभे पमचो, इहलोकिकमुकुमुदाहरणं, 'अदुवा परत्थ' अदुवेत्यथा, यदि वित्तं न त्राणाय
 इहलोकिके, कथं तु परलोकं त्राणाय भविस्सति १, उक्तञ्च-अत्थेण णंदराया ण रक्खिओ गोहणेण कुइकवो। धनेण तिष्ठयसेट्ठो पुत्तेहि
 ण ताइओ सगरो ॥ १ ॥ एवमथाणः आरिरमानसैरुःपरिभिहन्यमानः न तस्स दुयसस्स अहणद्दारसुपलभते, को दिट्ठतो १, उच्यते,
 'देवि एणट्ठेय अणंतमोहो दीप्यते इति दीपा, सो दुविहो-दब्बदीवो भावदीवो य, तस्य य दब्बदीवो दुविधो-आसासदीवो पमास-
 दीवो य, तस्य आसासदीवो सइदमब्बे जो दीवो जं बुब्बसाणा पासिउं पाविउं च आसासदी सो आसासदीवो, पमासदीवो य
 ता जेतनं पमासति, तस्य जो सो आसासदीवो सो दुविधो-सदीवो असदीणो य, तस्य संदीणो पाम जो बलेण छोदेज्जति, सो
 ण जीवितत्थसंवाणाय, जो पुण सो विच्छिण्णत्तेण उस्सित्तत्तेण य जेत्तेण ण छोदेज्जति सो जीवितत्थीणं त्राणाय, असदीणो

दीवो नहा ऋक्पदीवो, पगासदीवो गाम जो उज्जोयं केरति, सो दुविहो- संजोहो सो वृणपुलकवृत्तिं अग्निकर्तुं समायेन
 निष्पद्यते, असंजोहो च ददिचमणिमादि, एस दब्बदीवो । इदाणि भावदीवो, सो दुविहो- आमासदीवो पगासदीवो य, तस्य
 मागासदीवो सम्मंसणं लं पाविऊण भविषा जीवा संसारसागरे सदा कुवादिमहीवीरिहि अजुज्जसाणा आससंति, पगासदीवो
 गाम पंचपगारा पंदी, तस्य आसासदीवो दुविहो- संदीपो असंदीपो य, तस्य सुओवसमियसम्मंसणदीवो पठिवालितिकाउं
 संदीपो, असंदीपो तु रायरसम्मंसणदीवो, पगासभावदीवोयि दुविहो- विधातिमो संवाइमो य, तस्य संधातिमो अखरपरदाद
 सिलोयो गाथाउदेसगादिसंघातमयं दुवालसंगं सुतन्नानं, असंघातिमं केवलनाणं, एस्य दब्बदीवि पगासदीवमधिकेऊण मण्णति-
 दीवि पण्णे व अणंतमोहो, एतय उदाहरणं, जहा- केई धनुवाइया सदीवगा अग्नि इयणं च गहाय भिलमणुपविट्ठा, सो तेसि पमादेयं
 दीवो अगादओ य विन्द्यायाओ, ततो वे विज्जातदीवगिया गुहातसमोहिवा इतो ततो सव्वतो परिमंति, परिमंता य
 अप्पडिगामहाविसेहिं सम्पेहिं इयका, दुइरुं य अये संणिवातता, तस्येच निघणमुवगया, एवं दीविष्णुण्डेण तुल्लं दीपण्डेय, अमण-
 मंतः अम्यते वा अन्तः नास्यातोऽस्तीति अनंतः; जहा तेसि गुहापविट्ठाणं विज्जातदीवगाणं दुवारमलमभाणां
 तस्स तमसो अंत एव गत्थि, एवमेव संसारीणिवि दीवण्णे वा अणंतमोहो भावदीवपण्डाणं, 'अणंतमोहे' चि सुबते
 येन स मोहो; पुच्च ज्ञानवरणदशनं मोहनियमिति; अहवा अट्टपगारं कम्मं सव्वमेव मोहो, तच्चास्यानंतमित्यतोऽमन्त-
 मोहे, नयनशीलं नैयायिकं, मग्गामिति वाक्खोपे; तं नेआउअग्गमसो दट्टपि अदट्टमेव भवति, जहा सो दीविपण्डो
 तं मग्गं दट्टणवि अदट्ट एव भवति, एवमसावयि अनंतमोहवात् संसारी आबंजंजीमावात् जगति दट्ट्वा अट्ट एव भवति,

किमप्रति ? , यतस्तमोऽभिधाताय नोद्यमेव, अथवा नैयायिकं मार्गं कश्चित् दृष्ट्वापि पुनर्महोदयं प्रति, जहां ते बिल्का-
 उपदीवा न जानति कुतोपि लद्धारं (तं दारं), एवं पुत्रदारादिआसक्तौ नैयायिकं दृष्ट्वा अदृष्टं एवेति, भिव्यादंशनाशभिनवेशादा
 पेआहयं ददुमददुमेव , एवंविधेषु संसारीषु ब्रानदंशनावरणमोहनीयमहानिद्राकारिषु ' सुत्तसु श्राविष्पडिबुद्धजीव ' ,
 वृत् (१२० --- १२२) सुपनं सुप्तं सुप्तमस्यास्तीति सुप्तः, सुप्तवानित्यर्थः, चणुदोऽधिक्त्रवेनपीदरूपेषु, सो दुविहो सुतो-
 णिदासुतो नावसुतो य, तस्य णिदं पति सुचो जागरो य, एवं भावेति, तस्य णिदंजागरो उदंहरणं अगलुदंत्तो, सो तेषु
 चोरेषु (पुण पसुत्तेषु मुत्तेषु सु(स)योऽपिचेषेण पाउणेढं एगति जगतां अउठति, ते य चोरां परिव्यायणेण णिदापमचचि जीणिज्ज
 सये सिसिच्छिण्णा क्वा, अगलुदंत्तुणांवि किच्छेण पाउत्तेण पहारो दत्तो, तेषांवि जगतेण रक्खणंशमज्जे ठितो, भागिणी भूमि-
 णिदिपेवसणं, तापेव अप्पमत्तत्ताए व ण सक्कितो वंचेढं, एस दिट्ठो भावे समोत्तारिज्जवि, पंसुत्ता चोरा धावित्ता सो
 एयो ण धावित्तो, एवं जे मिच्छादिद्वीणो अविस्ता य भावतो पसुत्ता धम्मकल्लाइ ण पेक्खंति, तेषु सुत्तेषु यापि पडिबुद्धजीवी,
 अपि पाठार्थे, भायसुत्तेषु या जागरेण होयन्, सुत्तेषुवि च नातिनिद्राप्रसादाय, भावप्रतिबुद्धी नाम भावजागरः, प्रति-
 बुद्धजीवनशीलः प्रतिबुद्धजीवी, ण विस्ससेन्ध कसापिदिपसु, ' पंडिते व ' पायाइ ढनिः पंडितः आसुपेत्ति आसुप्रज्ञा नाम
 संयमं प्रति धणल्लवमुहुत्तंप्रतिवुद्धमानता, आसु प्रज्ञा यस्स, क्षिप्रं प्रज्ञा उत्पद्यते तेण ण विस्ससित्तल्लं, अहा कूळकूहाण-
 (ग)प्रसक्तो, क्रमहा ? ' घोरा मुहुत्ता ' घूर्णत इति घोराः, निरनुक्कोश इत्यर्थः, कोऽभिधाता ? , णणु जते पुल्लणं अवराणं वा
 काएवि वेलाए मन्वू आगच्छति, अतः अल्पकालायुक्त्वाए अनियमितकालत्वान्च पुंसा निरंतरमेव संवातपथो भवेत्,

वमेव शुद्धे न घोस्त्वात् गत्वा पुनरत्येति, अथवा सगोचस्याप्तस्य मथंतीत्यतो घोराः, यथैष मद्रौचं प्राप्तः, अस्य वायद् मा-
मारेण मयमस्तु, एवं घोरा मुहूर्तोः, शरीरमपि अवलं, अल्पेनापि उपक्रमेण उपक्रम्यते, एवं मत्वा- 'भारुडपक्खी व चरुण्ण-
मत्तो' एष्यतेऽनेनेति पक्षः, पक्षावस्थास्तीति पक्षी, वेसिं किर दोण्डं विपादा, जो मद्धिमतो पादो सो सामण्णो, पच्छा ते अप्प-
मत्ता चरति, मा एको वा एकको वा पच्छा पण्डुपेच्छा, पादो हीरेज्जा, अथवा मा पडिहामो, एवं साधुवि 'चरे पद्दाणि
पडिसंक्रमाणो' वृत्ते (१२१-२१६) युगपत्संभृतानि तस्मिन्द्रियाणि, कृपायाश्रितान्वेव चापराधपदानि, उक्तं हि- 'इन्द्रियविपयकपाया
एतान्यपराधपदानि', यतोऽपदिश्यते- 'चरे एयां पडिसंक्रमाणो' वृत्ते, चोदियनुमतार्थे, किं कुर्वन्, पदानि परि परि संभ्रान्तो, पद्यते
अनेनेति पदं, परि सर्वतोभावे, सर्वतो संक्रमाणो परिसंक्रमाणो, मा मे मूलगुणउचरणपदेषु छलणा होज्जचि, पास्यते येन
पाद्यः वंधनमित्यर्थः, जांकिंचि अपणा पसादं पासति दुच्चिचित्तादि, दुच्चिचित्तिष्णावि वद्धति, किं गुण जो चित्तिणु कम्मणा
सरुत्तीकरोति, एवं दुब्भासितदुच्चित्ताति जं किंचि पासं 'इहे' ति इह श्रवचने मण्णमाणो, जाणमाण इत्यर्थः, स्यान्मतिः- एवम-
प्रमत्तः क्वं चोत् 'लाभंतरे जीवित बूहइत्ता' लम्पत् इति लाभाः, अंतरा छिनाचि प्रयच्छवि यान्तरं, लाभं प्रयच्छतीति लाभान्तरं,
लाभं धोति वा दातुं कातुं वा, जीव्यते येन तज्जीवितं, 'शुद्धि वृद्धौ' वृंहपित्वा, कोऽभिप्रायाः?, जाव निज्जालाभसमर्थं जीवितं
ताव बूहयाभि, समानकर्तृकयोर्वृंहपित्वा, पथात् किं कुर्यात्?, उच्यते, 'पच्छा परिण्णाय मत्तावधंसी' पच्छा इति जाहे ज
णिज्जालाभसमर्थं ताहे व जाणिज्जण जाणणापरिण्णए मत्तावधंसी भवति, कथमिदानो मह महंतीए जराए वाधिणा वा
अभिभवत्स अत्थि निज्जालाभेचि जाणणापरिण्णए जाणिज्जण पच्छा सचधारणाए मलं अबद्धंतीति- सुदेति तमिति, मलं अट-

प्रकारं शोधयतीत्यर्थः, 'संसुष्वसु अवसंसने' लामान्ते, एतयं मंडितचोरेण दिद्वेतो- देवायडे नगरे मंडियो नाम तुण्णाओ परदव्वहरणपसुत्तो आसी, सो य दुइयोगमिति जणे पयासंतो जाणुसु दोसु णिन्वभेय अदपेलेवालित्तेण रायमगे तुण्णायासिप्यं उवचीवति, चंक्रमंतोरियं देवधीरणेण पादेण कथां चि क्रिलसंतो चंक्रमति, रात्ति व खाणिज्जा देवजातं घेत्तुण णगरसंश्रिगिट्ठे ठ- इआणेगदेसे भूमिघरे तस्य शिक्खिवति, तस्य य से मयिमी क्खणा चिद्वति, तस्स भूमिघरस्स मज्जे कूवो, जे च सो चोरो दूक्खेण य लोभेत्तं महायं देवघोदारं आपेति तं सा से भगिणी अयडसमिरे पुब्बणत्थासणे निवसित्तुं पायसोयल्लखेणं पादे गिण्ठेज्जं तं- मि दूये परिक्खिवति, तस्य य मूलदेवो रातो, सो तस्येव विज्जति, एरं कालो वच्चति णगरं सुसंतस्स, चोरमहा य ते ण सकंति गिण्ठिहं, ततो फरे उक्खो जातो, तस्य य मूलदेवो राया, सो कथं राया संसुत्तो !, उज्जेणीए नयरीए सुब्बगणियाणं पयाया देवदत्ता णाम गणिया, ताए सद्धिं अचलो नाम वाणियदारओ विभवसंपन्नो मूलदेवो य सेवति, दत्ताए मूलदेवो इट्ठो, गणियामाऊए अपेले, सा भगति-पुत्ति ! किं एतेण पीतिकरणंति !, देवदत्ताए भगति-अम्मो ! एस पंडियो, तीए भगति-किं एस अन्नाहियं विष्णायणं जाणती, अयल्लोचि भाग्गीर कत्ता (लभिसुत्तो) पंडियो वा, तीए भगति-अर्थ्येति, तच्च अयलं भग-देवदत्ताए उच्छुं हाइत्तं सद्धा, तीए संसूण मणितो, तेण चित्तियं-क्खो पुनाइ अं देवदत्ताए पणतेचि, तेण समहं भोऊण उच्छुल्लुणी उवणीत्तं, ताए भगति-किं अहं इत्थिणी !, तीए मण्यति-वच्च, मूलदेवं भग-देवदत्ताए उच्छुं हाइत्तं अभिलासचि, तीए संसूण से काथितं, तेण कइवि उच्छुल्लुणी उच्छेदेत्तुं कंदादिया काऊण चाउज्जातादिसु वासिनाउ काठं पेसिवाओ, तीए भगति-पेच्छ विष्णायणंति, सा तुप्पिका ठिता, मूलदेवस्स पदोसभावणा, अयलं भगति-अहं तहा कोमि जहा तुमं मूलदेवं गणहसिन्ती, तेण अट्टसयं दिणाराण तीए

माडिणिमिचं दिन्नं, ताए गंतुं देवदत्ताए भण्णति—अज्ज अयलो तुमं समं वसहितीचि, इमे दिणारा दत्ता, अयाएवलाए आगन्तुं भण्णति—अज्ज अयलस्स तुरियं कज्जं जायं, तेण गामं गवाचि, देवदत्ताए मूलदेवस्स पेसितं, आगतो मूलदेवो, ताए तमाणं अच्छति, गणिवासाए अयलो संवाहितो, अण्णातो पविट्ठो बहुपुरिससमणो, वेडियं वं गन्मगीहं, मूलदेवो य अइसंमणेण सयणीयस्स हेट्ठा णितुक्को, तेण अलक्खितो, देवदत्ताएवि दासवेडाओ सिंदिट्ठाओ अयलस्स सरीरमभंगादि घेचूणुबड्डितातो, सोचि तांमि चैव सयणिए ठियनित्तो मणइ—एत्य चैव सयणीए ठियं अन्मंगेह, ताओ भण्णति—विणासेज्जति सयणीयं, सो मणति-एत्तो उक्कित्तं दाहामि, मया एवं सुविणो दिट्ठो जहा सयणी-अन्मंणउव्वलण्णद्दाणादि क्कतव्वं,तो तथा कयं,ताहे णिण्णाणगोल्लो मूलदेवो,अयलेण वालेसु यक्कसाय (पाहाय) कड्डितो,संलत्तो य अणेण कच्चु सुक्कोसि, इहरहा वे अज्ज अहं जीवितस्स विमत्तामि, जति मया जारितो होज्जाहि तो एवं मुच्चिज्जाहि, ततो मूलदेवो अवमाणितो लज्जावे णिमातो उज्जेणीओ परयणविरहितो, वेण्णायहं जतो परिपतो, एगो य से पुरिसो मिलितो, मूलदेवेण पुच्छितो-ऊहि जासि ?, विवायडंति, मूलदेवेण भण्णति-दोवि त्त्तमं वच्चांमोचि, तेण संलत्तं—एवं मवत्तुचि, दोवि पाडितो; अंतरा य अडवी, तस्स पुरिसस्स संलत्तं अत्थि, मूलदेवो चिंवेति—एत्तो मम संवलेण संविभागं करोतीचि, एहि सुए परे वा एत्ताए आसाए वच्चति,ण से किं(चि) देति,ततो ततिवदियसे छिन्ना अडवी, मूलदेवेण पुच्छितो गत्थि एत्य अन्मासे गामो?, अहं इमं गामं वच्चांमि, तेण से पंथो उवादिट्ठो, गतो तं गामं मूलदेवो, तत्थ पेण भिक्खं हिंडंतेण कुम्मासा लद्धा, पवणो य

कालो वदति, सो गामातो णिमगच्छति, साधू य माससुरमणपरणनिमित्तं (आगतो) पासति, तेण य संसमावण्णेण भिक्षुं पराए भची-
ए तेहि कुम्भासेहि सो साधू पडिलाहितो, भणिय च णेण-धव्वाणं खु नराणं कुम्भासा होब्ज मासगस्स पारणए, अविद्य देवताए अहासन्निहि-
याए मण्यति-सुत्त । एतीए गाहाए पच्छिमद्वेणं जं ममासि तं देसि, ' गणियं च देवदत्तं दंतिस्सहस्सं व' एज्जं च ' देवयाए भण्यति-
अचिरा से भविस्सतिचि, ततो गतो मूलदेवो विद्यायडे, तस्य खत्तं खणतो गहितो, वज्जो णीणिति, तस्य य अपुत्तो राया मतो,
आधो अधियासितो, मूलदेवसमासमागतो, पट्टदावणं०, एज्जे अभिसिचो, राया जातो, स पुरिसो सुहावितो जेण सह उज्जेणीए
आगतो, सो णेण भणितो—तुम्भंठाणियाए आसाए आगतो अहं, इतराडं अंतरा चैव विवज्जंतो, तेण तुब्ब एससुय गामो दत्तो,
मा य मम सगासं एज्जसुचि, पच्छा उज्जेणीएण रण्णा सद्धि पीतिं संजाएति, दाणभाणेण संपूरियं च काउं देवदत्ता णेण मग्गिय-
त्ति, तेण पचुवक्कासंधिएण दिन्ना, मूलदेवेण अतेउरं छुटा, ताए ससं मांसे भुंजति, अण्णया य अयलो पोतवहणेण तस्य
आगतो, सुंके विज्जंते मंडे, जाइ पोते दव्यणमूग्गाणे ठाणाणि ताणि जाणमाणेण मूलदेवेणं सोऽवि सिण्हावितो, तुमे दव्यं
ण्मीज्जंति, पुरिसेहिं चंधिऊण रायसमासमुवणीतो, मूलदेवेण भण्यति—तुमं ममं जाणसि ?, सो भण्यति—तुमं राया !, को तुमं
ण याणति ?, तेण भण्यति—अहं मूलदेवो, तक्कारेउं विसज्जितो, एवं मूलदेवो राया जातो, ताहे सो अण्यं पगरारक्सितं ठवेति,
सोऽपि थ सक्केति चेरं गिच्छिउं, ताहे मूलदेवो संधं गील्लकवलं पाठाणिऊण राचं णिमत्तो, अणज्जंतो एयाए समाए निवण्णो
अच्छति वाव सो मंडितचोरं आंणत्तं भण्यति—को एस्य अच्छति ?, मूलदेवेण भण्यति—अहं कयडितो, तेण भण्यति—एह मणुस्सं
ते कोमि, मूलदेवो उडितो, एगमि हेसपरं खत्तं खयं, सुवण्णुं दव्यजाव णीणेल्ल मूलदेवस्स उवरिं चडावितं, पडिया पगरवा-

क्षिरियं, जातो मूलदेवो पुरतो, पञ्चतो चोरो, अग्निना कङ्कण पटितो एति, संपचा भूमिधं, चोरो तं द्रव्यं निहणितमारुहो,
मणिता वज्रेण भगिणी-इतस्म पदे सोएहि, ताहे कृतदसनिविष्टे आसणे उभेसितो, ताए पायसोयलकरेण
गहितो, जाय अतीव अतीव सुकुमारा पादा, ताए ज्ञायं-जैहस कोति भूवपुव्यो विहलितगो, ताए अणुरुपा जात, ताए पाद-
तले सण्णितो नस्सचि, मा मरोज्जिहिसि, पञ्च सो पलावो, ताए चोलो कतो-ण्ठोचि, सो असि कङ्कण मग्गिउं लग्गो, मूल-
देवो राषपहे अतिसण्णिकिंहु पाऊण चल्नरि सिवत्तरितो ठिठो, चोरो तं सिवत्तं एस पुरिसोत्तिकाउं कुंठुगिणेण आसिणा दुहा-
काऊण पमाताए रक्षणीए तवो निगंतूण गवो वीहे, अंतरावणे तुष्णगत्तं ज्जेति, राइणा पुरिसेहि सदावितो, तेण चिचितं-
जहा सो पुरिसो ण्णं ण मारितो, अवसं स एरं राया भविस्सतिचि, तेहे पुरिसेहि आपितो, राइणा अब्भुडोणेण संपइतो,
आसणे णिवेसाभितो, सुवहुं च णियं आभासिउ लग्गो, मम भगिणीं देहीचि, तेण दिवा, निवाहिता य, रायणा योगा य से
संपदचा, कइसुधि दिवसेसु गतेसु राइणा मंडितो भणितो दव्येण कज्जति, तेण सुगुं दव्यजातं दत्तं, अण्णया रायणा संपइतो, अन्धया पुणो
मगितो, पुणो दिण्णो, तस्स चोरस्स अतीव सक्कारसम्माणं पउंजति, एतेण पमाणेण तद्वं दवावितो, भगिणीं य से
पुञ्छता, ताए भणति-एत्तयं विचं, ततो पुवांनेदिलक्कणायुसारोण दव्यं दवावेळ्ण मंडितो इलाए आसोवितो, एस
दिंडितो, जहा मंडितो तेण ताप पूइतो जाय तत्रो लामगो आसि, एवं तरीरमादि ताम आहारादिभिधिदिवि वेष्यति जाय
निज्जालामो, तम्मत्ते पञ्च परिवज्जति, स्यादंतव-क्रोसो पत्तिाय मलं अवचसंयदिति १, उच्यते, ण्णु छंद्यिरोशो
परिण्णा इत्यतोऽपदिश्यते छंदो आहारो जीमैते गरीरे श्रवेसु य वाहिरभंगेसु, एतस्स छन्दस्म निरोधेण जेदि मोक्कं,

को दिष्टंतां ? उच्यते, 'आसे जया सिक्खितवम्मघारी' अश्नाति अश्नते वा अचानामिति अन्वः, येन प्रकारेण यथा, शिशित-
माद्, त्रियहं देवेति वासते वा वर्म्म ते वर्म्म धारायतीति वर्म्मधारी, दिष्टंतां- एरण राइणा दोणं कुलपुत्राणं दो अस्सा दिव्वा,
तयेयो अदिच्छित्तवावसथं च जहाकालोवगेण इट्टेण जमजोमारणेण संकरमाणो चंचुच्चित्तललितघाइयजइणवेणा-
दीणि सिक्खराविति, नितिओ को एयस्स इट्ट जयसजोगासणं दादिविचि पोट्टे वाइइण ततो चेज जमसं जोगासणं देति, तुसे
पारोति, संसे अप्पणा सुंजति, संगामकाले उवट्टिते रण्णा बुत्ता—तेसु चेज आसेसु आस्सटा संगामं वा पणिसह, कथं जो सो पुब्ब-
वणितो आतां सो सारायिमणुअचिमाणो संगामपारतो जातो, इयरो य अत्तन्भावपावणाभावितत्वात् गोथमजंतज्जुच इव
उत्थेव भणितमाटतो, तं च परा उवलपरोट्टे हजसारीधि काउं गृहीतवंतं; एत्थ पसत्थेण उयमा, आसे जहा सिक्खितवम्मधारी,
स्साल्लहं-क्यारिं मिक्खारोतव्या ? उच्यते, ण हि संगामोसे पित्तो जह सिक्खरविज्जा, णिक्खिरटं ण पुण सिक्खिज्जवत्ति, ण
एवं इह, दुविद्धित्थे सिक्खरमाणो 'पुब्बाणि चास्साणि चरप्पमत्तो' पुरयतीति पूवं, वर्पतीति वर्पं, ताणि पुब्बाणि चास्साणी,
चा भावमा ? पुय-उत्तो जया मणुया तदा पुब्बाणि, जहा वरिसायुसो तथा वरिसाणि, चरोदित्तजुमतांथं, अप्रमाद एव इहाथ-
येन वर्पयंते-तेनाप्रमत्तः मघादीभिः, तस्मादेतदप्रमादात् मुनिरिति, साधुरे जणो?, पियपमिति एरण यवेण उवेति-गच्छति योक्कं-
सिद्धिमिति। अनाह चादकः- सक्कंते मुहुंते दिवसं वा अप्पामादो काउं, थं पुण भण्यति—पुब्बाणि चास्साणि चरप्पमत्तो, ए-
त्थिं कालं तुषुं अप्पामादो कज्जति, तेण पच्छिमे काले अप्पामाद कोस्सामि, उच्यते, 'स्सुब्बमेववा ण लभेज्ज पब्बा,
एवं (१२३थ २२४) स इति भिदिये, नत्स पुब्बं कालपमात्तिणो, एवमवधारणे, नैसासी, न लभते, समाधिमिति वर्तेते, आराधणं

च, अथवा एष उपमाने, एवमतौ पूर्वकालप्रमदी अकलपरिक्रमो ण लभे पञ्चिमे काले समाधिगिति, उक्तञ्च- 'पुण्यमकारित-
जोगो पुरितो भरणे उवञ्चिते सति । ण चइति व सदिहुं ने अंगोहि परिसहनिवादे ॥ १ ॥ 'पुसोचमा सासतवातियाणं' पुञ्जत
इति वाक्यशेषः, एष इति प्रत्यक्षीकरणे, उपनीयते अनयति उपमा, अथङ्करतीति श्रावतं तेषां एषा उपमा पुञ्जते, यथा-पञ्चा
धम्मं करेस्सामी, के य सासयथादिया १, उच्यते, ये निरुच्यवक्त्राद्युषो, ण तु जेतिसं फेणपुव्युयमंगुराणि जीवितानि, अथवा
सासयथादी णिण्णअण्णमत्तो कालो मरतो जेतिसं एसा दिट्ठी, जो पुण्णमेव अकयजोगो सो ' विसीयइ सिदिले आउयम्मि'
विसेसेण सीदति सिदिलं सोवकम्मं बहुअपायं, कालं काले कालेण वा उवर्णातः कालोवणीतः, मरणकालमित्यर्थः, 'शरीरस्य
भेदो'ति शीर्यत इति शरीरं शरीरस्य शरीराद्वा भेदः, अथवा जीवो वा सरीराजो मरति वा जीवाजो भेदो-भिद्यत इति भेदः, एतस्य
दिट्ठतो-एककेण राइणा मेच्छणं आगमणं जाणिल्लणं विसए उग्योसावितं, जहा पुरिसा (ज्ञानि) नि दुग्गालि य समसीयउ, मा णे
मेच्छेहि विणासिज्जहिथ, तस्य वेद अवहाय वयणसं च व दुग्गमस्सिया, अण्णे पुणः सपणासणवसहयणाइसु मिद्धा
असदहंता ण खिप्पं दुग्गालि समस्सिया, मेच्छा य उवगया, तस्य जे दुग्गालि न समस्सिया ते तु सपणभोगेवभोगादिगिद्धा
राववयणं असदहंता, ते मेच्छेहि वेडिया विसादति, पुवदाराविमवभेदे वट्टते, एवमकृतपरिक्रमणि अपोज्यं । कि-
चान्यत्- स एवमकृतपरिक्रमो ' खिप्पं ण सक्केति ' वृत्तं (१२ छ० २२४) धियमहीनकालं, विविच्यते येन स विवेगं,
आहारोपकरणादिपु सक्तः पञ्चिमे काले खिप्पं ण सक्केति, अथवा सुखस्तामणा एतपमादपमादावितिकाउं गिहत्था-
विहु परं परारिचि पव्वइस्सामो सोऽधि जरापत्तो मरणकाले वा खिप्पं ण सक्केति विवेगमेतं पुवकलत्रादित्तकं, जरादि-

परीसहायिण्युः, तस्मात् शत्या सम्प्रयुक्त्यानेन समुत्थाय, अन्यान्वीप मिथ्योत्थानानि भवति चोरादिक्रियासु कुप्रवचनेषु रक्षापि च निदानशुभ्योवहदानि, इदं तु परलोकाशंतां पति प्रहाणेषण 'पयद्वाहि कामे' प्रकृषेण जहाहि कामा इरिय-
विषया सेमेरियभोगा, कामश्रद्धेण भोगावि भण्णति, रिष्यं ण सक्केते विवंगमेतुंति एत्थ उदाहरणं- एगो मल्लो परदेसं
गंणुण साहापाओ होऊण निसयमागतो, तस्मण्णेण मरएण सद्धपलालिओचिकाउ दारिसा दचा, सो य लोए दीविरुणातो
तन्नाति, परिसिस्वं वद्धति, तेण वीसं भारियाते सुन्दहतं अलंकारं चारियं, सा णिच्चमडिता अच्छति, तेण भण्णति- एस
पच्चंतगामो तो तुमं एताणि आमरणाणि तिदिपव्वणीसु आदिधादि, काहेवि चोरा उवागच्छेज्जा तो सुहं गोविच्चति,
गा भणति- अहं ताए वेलाए सिम्यमा अयेणंस्सोति, श्रणया चोरा तत्थ पडिवा, ता तेमय य णिच्चमडितागिहसणुपियद्धा,
सा वेदि साल्लिज्जा गहिवा, ता य पणितभोयणत्तात् संतोपचित्तपानिपादा ण सक्केवि कडगादीणि अब्बणंउं, तओ चोरोहि
वोति इत्थे धिणूण अणीवा, निहिइउं च अरकंता, एवं पुब्बं अरुपरिकम्मा पंचं फाले ण सक्केति विवंगमेतुं, तन्हा समुद्धाय
पद्दाय कामे, प्रजहाय शमात्तु कि र्त्तेव्वं ?, उच्चते, समत्थेय चोरं, अहवा जेण कामा चचा भवति तेण समिओ भवति, चं
पुन उविच्च लोणं, सन्नरु एत्थ समत्थ, जत्तेययर्थः, पृथिणीकायादिलोकं, समभावो समता 'जह मम ण पियं दुक्खं' इत्थतः
प्राणिनां दुक्खं न रत्तेव्वं, महेतं एमत्तोति महोमि, मोक्षं इच्छतीत्यर्थः; आत्मानं रक्षतीत्यात्मरक्षा, चरोदित्यनुमतार्थे, अत्रोदा-
हरणं- एगा धुणियमहिजा पमासित्तपत्तिया मरिसुस्समापरा दासमतकयम्मकरो निज्जणियोगेसु ण जियोजयति, ण य वेसिं
पालोरसन्नं जहिदं आहार भति वा देजे, वे मन्वे णद्धा, कम्मंतपरीहाणीए निमरपरिहाणी, आगतो वाणियओ, उहाविषं पस्मिऊण

पच्छा सा तेण निच्छडा, अत्र तु सुपुत्रखलेण सुंक्रण वरेति, लब्धा यज्येण, तेण वीसे नियया भव्यति- जति अप्याणं रस्वइ तो परिणेमिति, तैचवं दुग्गतकण्याए सोतुं गियया मणति- रस्वर्हं अप्यागति, सा तेण विवाहिता, गतो वाणि- ज्जेणं, सावि दासकमयकम्मपाराण तं संदेसं दाउं वेसिं पुब्बण्हिकायि काले भोगणं देति, महुत्ताहं च यथाहं वउहेति, भति वा वेसिं अकालपरिहीणं देति, ण य सरीसुस्सुमाररा, एवमप्याणं रस्वर्हीए भवा उवागतो, सो एवविहं पस्सिज्जण उठो, तेण सव्यसाभिणी कया, एवाविहापि पसत्थापसत्थे समोत्तारयच्चं, कथमप्रमत्तमात्मानं रक्षेत्?, उच्यते, क्षणलवमुहुत्तमप्रमादयत्त, अप्रमत्तस्य हि मतो यद्यपि ' सुहुं मुहुं मोहयुणे जयतं ' वृत्तं (१२५ सू० २२१) मुहुत्तामिडिते पुनः पुनर्मुहते युहुंमुहुं, मोह- युणाः शब्दादयः जन्तन्ति, अणेगा इति अणेगल्लयणा, इडा ये रोचयति रोचते रुचं 'समण'मिति सम्मणाणं तरतं कम्मं, फासा फुसति-स्युशति, असमंजसा णाम अनमुह्ला, अनभिप्रेता इत्यर्थो, अथवा शीतोष्णदंशमशकादयः, ण तेषु भिक्षू मणसा पटुस्से, यदा से असमंजसाः स्युशति बहा सणो(दो), तेसावि विअया, एतेसिं पुणो विसयाणं तच्चेसिं दुराधियासत्ता फासा, जतो व- वदेस्सते ' मंदा य फासा यहुलोभणित्त्वा ' वृत्तं (१२६ सू० २२६) मंदा णाम अप्पा, अथवा मंदंतीति मंदाः स्त्रियः, मंदाणं फासा २, मंददुद्धित्वात्, मंदा मंदा य फासा मंदसेक्खा बहू फासा, पायाइयक्खालाश्र मंदाः, पळ्ळते च ' मंदाउ तदा हियस्स बहूलोभणेच्चा ' मंदाः स्त्रियस्ते हि यहुनां कामिनां लोभं कुवंति, विभ्रमंगिताकारादिभिः प्रकार्लोभं कुवंति, तेन प्रकारेण तथा, तहप्पगारा- तहावत्था, अंते दुःखदा इत्यतः तसु मणीपि न कुञ्जा, किं पुण आसेवणं?, एवमण्णे तज्जातीयाहणंति, सेसेभि वयातिथारे ण कुञ्जा, उक्ता मूलयुणारक्खा, इमं तु सममंदंयणरस्वत्थं उवदिस्सति ' जे संसत्ता ' वृत्तं (१२७ सू० २२७)

ने इति निर्देशे, संस्कृता नाम संस्कृतवचना सर्वज्ञवचनदत्तदोषाः, अथवा संस्कृताभिधानरुचयः, तुल्या नाम अस्तिविद्यता इति, प्रवदनशीलाः प्रवादिनः, ते पञ्चा प्रेम्णो भावः पेल्लं, दोषणं दोषः, अनुगता अनुसृता, परञ्चा परवसा रागदोषसप्तगा अजित्ति-
दिया, अतो ' एते अधम्मोस्ति दुगुलमाणा ' एते इति ये ते रागदोषप्रवृत्ता अधम्मा य ते, न मोक्षाय, अथवा जो एतोस्सि सह ससर्गः वदुगुनाभिरीचिया एतं अधम्मोत्ति दुगुलमाणो, उक्तं हि ' दुंकाकांशाडुगुप्ता ' ' कल्ले गुणे ' णाणदंसणचरित्त-
गुणे, केच्चिरं कुञ्चित्तव्यं?, उच्यते, ' जाव सररीरभेदो ' तिरिंमि, भिद्यते इति भेदः जीवो वा सररीरतो सररीरं न जीवावो ।
तिथेभि गयाः पूर्ववत् । असंगतं सम्मत्तं । इइ असंखयाहिहाणचउत्थञ्जणपणस्स चुण्णी समत्ता ॥

एवं अणमणेण जाय मारणता ताव कुञ्चित्तव्यंति णाम, मरणान्वमितिकृत्वा मरणविधिरभिधातव्येत्यनेनाभिसम्बन्धे-
नाध्ययनमायातं, तस्स चत्तारि अपुयोगदारणि, सव्वं पल्लेज्जगः णाम्णिणफ्फन्नो निक्खेसो अक्काममरणेज्जं, ण कामं अकामं,
तथेणे कामं निस्सुत्तव्यं ' कामाणं तु गिक्खंवेवो ' माहा (२०८-२२१) कामा चरत्विहा- णामादिकामा ' पुब्बु-
विट्ठि ' चि जहा सामसुत्तुच्चए, णवरं एत्थ अभिण्येतक्कामोहि अधिक्कारो, अभिण्यंतं णाम इच्छकामो, अकामो सक्कामो
वा जो मरणं मरति तं मरण छविहं— णाममरणं ठण्णा० दव्य० खेच० काल० भावमरणं, णामठवणतो गतातो,
' दव्वमरणं कुसुम्मादिएसु ' गाथा (२०९-२२०) दव्वमरणं जहा— मतं कुसुम्मासंखग, सुत्तमभ-
मव्वज्जं, एसमादि, खेचमरणं जो जीमि एतेच मरति जीमि वा एतेच मरणं वक्खिज्जति, कालमरणं वा (जो जीमि) काले मरति जीमि
वा काले मरणं वक्खिज्जति, भावमरणं वाऽऽयुल्लवो, तं भावमरणं दुविधं-ओहमरणं तन्भवमरणं च, ओपमरणं ओषः संक्षेपः

पिंड इत्यनर्थान्तरं, जहा सञ्जलीवाणं वि य णं आयुस्सुहृए मरणंति, तन्भवमरणं जो जमि भवमाहणे मरति णेरइयभवमाहणादि,
एय पुण सुणुस्सभवमाहणेण अधिकारो ॥ तस्स पुण एयातो दो दारगायाओ, तंजहा 'मरणमी(ए)विभत्ती' गाहा(२१०-२३०)
'मरणंमि वि एकमेकै' गाहा(२११-२३०) मरणविमित्तिपरूपाणा, अणुभावो, पदेसगंरे कइ मरतिचि, कतिपुणो वा एकं मरति५,
एकेके मरणे कतिभागो भवति सञ्जलीवाणं६, अणुसमयं समयंअन्तरं वाट्एकेके वा केव्वरं कालं मरति१, एवमेदाणि णव दाराणि,
तरय पदमं दां मरणविभत्तीपरूपाणि, एयणि तीदि गाहादि उवसंगहिवाणि भवति-तंजहा 'आचीइ' (२१२-२३०) 'छउमत्त्य'
(२१३-२३०) 'सत्तरस्स'(२१४-२३१)आवीचियमरणं अविधिमरणं आदियंतियमरणं जलायमरणं वसट्टमरणं५ अंतोसल्लमरणं तन्भवमरणं
वाल्लमरणं पंडितमरणं बालपंडितमरणं १०छउमत्त्यमरणं केवलिमरणं वेहाणसमरणं गद्धपट्टमरणं मत्तपरिवा१५ इंगिणी पाउवगमणत्ति,
तथा आवीचियमरणगाहा-अणुसमय णिरंतरं' गाहा (२१५-२३१)आवीचिनाम निरंतरमित्यर्थ; उवक्कमच एव जीवो अणु-
भावपरिसमाप्तेः निरंतरं समये समये मरति, तं च पंचविधं-द्व्यावीचियमरणं सेत्तावी० कालावी० भवावी० भावावीचियमरणं,
द्व्यावीचियमरणं चउज्झिहं. तं०-णेरइयद्व्यावीचियमरणं जाव देवद्व्यावीचियमरणं, जं णेरइया णेरइयद्वेवट्टमाणा जाइं दव्वाइं
णेरइयाउअचाए गहिताइं ताइं दव्वाइं अवीचि अणुसमयं णिरंतरं मरतीत्तिकइदु णेरइयद्व्यावीचियमरणं, एवं जाव देवाणवि। तेत्ता-
वीचियमरणं चउज्झिहं- तंजहा- नेयइसेत्तावीचियमरणं०, जे णं नेरइया नेरइयखेचे वट्टमाणा जाइं दव्वाइं णेरइयाउयचाए गहिताइं
सेसं जहा दव्वावीचियमरणे, कालेयि चउज्झिहो, नत्तरं जं नेरइयकाले वट्टमाणो जाइं दव्वाइं सेसं तहेव, एवं भावअपीचिसरणेवि,
णवरं जणं णेरइयभारे वट्टमाणा जाइं दव्वाइं सेसं तहेव । इदाणि ओहिसरणं, (२१५।।-२३२) अविधिमर्यादायां, अविधिनमयानि

द्रव्याणि साम्प्रतं आपुष्कल्येन शुद्धितानि पुनरापुष्कल्येन शुद्धित्वा मरिष्यति, इत्यतो अवधिपरणं, तेषि पंचविधं, तं० द्रव्यां० ह्युक्तो०
कालो० भवति० अत्रिगणे. न्योधिपरणं चउद्विधे-गेरइया गेरइयद्वे चट्टमाणा जाइ संपंइ सरति, जणं गेरइया ताइ दब्बाइ
ए, एवं सत्ताधि, ऐत्तोवधिपरणं चउद्विहं एमेव, गबरां जणं गेरइया गेरइयखेत्ते चट्टमाणा
प्राप्तो यट्टमाणा. ओहिमरणं गतं ॥ इदानीं आदियंतियं सरणं (२३६-२३१) आत्यंतिकं

तेजहा- यानि द्रव्याणि सांप्रतं मरति, मुंचतीत्यर्थः, न ह्यसौ पुनस्तानि मरि-
जे गेरइयद्वे यट्टमाणा जाइ दब्बाइ संपयं सरति ताइ दब्बाइ अणागते कालेण पुणो
एवं सेसाणमि, एवं ऐत्तेवि कालेवि मवेऽवि मावेवि, अतियंतियमरणं गतं ॥

१ मरति जे तं बलायमरणं, जेसि संजमजोगो अतिय ते मरणमञ्जुवगच्छति, ण सच्चथा
अन्दा धुयापरीसिहोहिं सरति, ण तु उवसगमरणंति तं यलायमरणं ॥ इदानीं वसट्टमरण-
(३) जे इंदियविसयकसद्धा मरति तं वसट्टमरणं, तद्यथा- झलभो ह्ववग्गो चहुंरिद्रिय-
तोसट्टमरणं 'लज्जाए गारवेण' गाहा (२१८-२३२) 'गारवे' (२१९-२३२) एयं

एवं अंतोसट्टमरणं, इदानीं तम्भवमरणं भवति, तं केषां भवति केषां न भवतीत्युच्यते-
१ (२२१-२३२) कंठ्या, केसिचिचि मनुष्याणां तिरिक्खजोगिणाणं च, केसिचि, ण सव्येसामेव,
बालमरणं, असंजमरणमित्यर्थः । पंडिताण मरणं पंडितमरणं, विराटानामित्यर्थः, मिस्सा णाम बालपं-

द्विवाः, संपत्तासंपत्ता इत्यर्थः, तस्मै मरणं बालपंडितमरणं, छुटमत्थमरणं छुटमत्थसंयत्वाण मरणं जाव मणपञ्चवणाणीणं, केवलिणं मरणं केवलिमरणं ॥ गेदपट्टं पापं सुतद्वरीसमुद्रविष्यं युद्धद्वाराऽऽत्मानं मञ्जयति, वेहाणसं नाम उव्वंधणं, आदिग्गहणेणं उस्सासणि- रोधा, एते उणं गिद्धुदुपेहाणसमरणा करजाते अणुणाता, 'भत्तपरिणणा इंगिणि' गाथा (२२५-२३६) मत्तपञ्चकखालं गाम्भ केवलमेव मत्तं पञ्चकखालं, ण तु चंक्रमणादिक्रिया, पाणं वा ण पिहंभति, इंगत इति इंगिणी, चलतीत्यर्थः, न चाहारयति चतुर्वि- धमधि, प्रायश्च द्य (उवगमणे) पाओवगमनं, हत्याइहि छिन्नो दुसो व न चलति, मरणविभित्तिपल्लवणात्ति पढमं दारं गत्तां। इदाणि अणुमागत्ति, वत्त गहा-सोवककमो य निरुवककमो य' गाथा (२२६-२३७) दुविहो मरणणुसागो मवति, तंजहा-सोवककमो निरुवककमो य, अणुभापोत्ति वित्तियं दारं गत्तां। इदाणि पदेसग्गा, अणंताणंता आयुगकम्मपोग्गला जेहि एगमेगो जीवपदेसो वंढिय- परिवेदितो, पदेसग्गात्ति तइयं दारं गत्तं ॥ इदाणि कति मरति एगसमएणंति-दोन्नि व तिन्नि य' (२२७-२२९। २३७) तत्तयावीथियमरणं ताव थियमा मरति सब्बं, तव्वज्जा श्लेससु आदिअविणसु मिया मरति, जत्त णुण ओहो तत्तय आइयंतिं णत्थिय, जत्तय वेहाणसं तत्तय गद्धपट्टं णत्थिय, एवं बालपंडितमिसाणिणे पणोप्पत्तविरुद्धाणि, छुटमत्थकेवलिमरणा य विरुद्धा, संसाणि युद्धया पंधाणि, कइ मरंति एगसमएणंति चउत्तयं दारं गत्तं। इदाणि कति सुचो एकेके मरंति, एत्तय अप्पसत्थाण संखेज्जा- णिय वा अंसेज्जाणि था, संखेज्जाणि ताव पंचेदियाणं देसवित्तं देसणसावमसस, संसाणं पुढविआउते उवाउवेदियतेदिय- चउत्तरीदियाइणु अंसंउज्जाणि, वणस्सइकाइयाणं अणंताइं अप्पसत्थाइं, पसत्थाइं सत्त अठ वा, अहना केवलिमरणं एगं, कइ- सुत्तो एकेके मरइत्ति गयं। इदाणि कविभागो एकेकेके मरणं मइत्ति, तत्तय पढमे मरणे अणंतमगणसव्वजीवाण मरणं,

सेतुसु पुण मरणेसु अणुभागो मरइ, तत्थ गहा-मरणे' (२३१-२३९) बुद्ध्या ग्रेफ्यं । इदानीं अणुसमयति, पढमं जाव आयुगं धरोति, सेसाणं एककसमयं लहिं मरति । इदानीं अंतरं- पढमचरिमाणं णत्थि अंतरं, सेसाण जच्चिंवरं काळं अंतरं होति । इदानीं केवइयत्ति केवत्थिंयं काळं भवति, बालमरणणि अणादांयाणि वा अपज्जवसिताणि, अणादियाणि वा सपज्ज-वसिताणि, पंडितमरणाणि पुण साटियाणि सपज्जवसियाणि, ' सव्वे दारा एते' गाथा (२३२-२४०) कंथा । 'एतथं पुण अधिगारो' गाथा (२३५-२४१) एत्थ अदिगारो मणुस्समरणेणं, (तं) दुविधं- सकामं अकामं च, मोतुं अकाममरणं सकाममरणेण मरियव्वं । गतो णामनिष्कण्णो, सुचाणुगमे सुचपुच्चारतव्वं, तं इमं-अण्ववं' सिलोगो (१२८६० २४१) अर्णयो मन्यते मन्यति वा तमिति महान् महति वा तमिति, महांथासौ औषथ महौषः, तत्र द्रव्यमहाण्वः समुद्रो भावमहाण्वो भवा, महौषो नाम अनोरपारो, अगार्धं अत्रतिष्ठानमित्यर्थः, तस्मिन् अण्वे महौषे चक्षुसु क्वादिपु एयो तरति दुत्तरं, एगो नाम रागदोस-विरहितो, अहवा कम्ममलयगमना यदा बुद्धमेवंग जीवदव्वं भवति तदा तरति, दुक्खं उचरिज्जतीति दुक्खं, कम्मणुहुत्वात् संसारिभः अपरिमण्णात्, अटुसानतथ यस्तु तरति तीर्णो वा तत्थेगो महापण्णे, वरंमानकालग्रहणं तरंनेवासौ धम्मदेसणं करोति, ये तु निगोच्चाराणं कुवते ते अज्ञानोपनीर्थादुचरं(तीर्णाः)तत्र तरन्निप सर्वे एव धमेदसणां केरति,जवो विरुद्धं धीयमानं,तथेमे महापण्णा, तस्मिन्निति संसारण्वे च्चवस्थितः, एक इति स एव रागेद्वेषाहितः, न अन्नाणादिहेतुं, अथवा संसाराण्वं तमवाच्यपि कथित् एव धर्मं देयमति, तद्यथा- तीर्थंकरः, अपरे हि केवलमवाप्यपि नैव धर्मं देयति, तद्यथा- प्रये ऋबुद्धा, तित्यकरो णियमा धम्मं देसति, सेसा साधु भयणीया, स एकः महती यज्ञा यस्य स भवति महाप्रब्रः, इदं पट्टमुद्धाहरे' स्पष्टं नामासंदिग्धं उदाहृतवा-

२, शक्यते च 'इदं पण्डितद्वाराहरे' गृच्छति तस्मिन् प्रश्नः, 'कमुदाहर', सातम खण्डे दुप ०१५। सिलोगो (१२१ ख० २४१) संनि-
विपद्ये, द्वे इति संख्या, तिष्ठति यत्र तत् स्थानं, आख्याताः प्रथिता, मृत्युमरणं अमनसतः मरणति भवा मारणान्तिकाः, तद्यथा-
अकाममरणं चैव सकाममरणं तथा, अज्ञानस्त मरणं अकाममरणं, सकामस्त मरणं सकाममरणं, एवं दुर्विद्विपि मरणं कस्स भवति ?,
उच्यते 'पालाणं अकामं तु' सिलोगो (१३० ख० २४२) द्वाभ्यामाकलितो बालो, रागद्वेषाकलित इत्यर्थः, ते हि बाला अकामा
मरंति, न उस्सपभूतं मरणं मद्यति, तस्य असकृत्-अनेकजः, पापाइ डीनः पंडितः, पंडा वा बुद्धिः तथा इतः-अनुगतः पंडितः तस्मि
पंडितानां सकाममरणं, तं तु सति-उक्तासण एक्कसि मग्गि, तं केवलिनः, असौ हि तं मरणं नेत्थेय इत्यतः सकाममरणं, कामं जीविते
माणे याप्रतिबद्धाः अकेवलिनोऽपि, तदाविदीहं संजमजीवितमपि नेच्छंति, किमु भवग्गहणजीवितं ?, एतेसि अकामस्तकाममर-
णानां किमंग पढमं माणितब्बांति ?, उच्यते, 'तत्थिमं पढमं टाणं' सिलोगो (१३१ ख० २४२) तस्मिन्निष्ठि-त्तस्मिन् मरणविभागे
इममिति-प्रत्यक्षं इदि न्यपरथाप्य मणति-पढममिति, यतो द्वितीयाद्यत् प्रथमं तत्, स्थाप्यत इति स्थानं, महंतं वीरियं बस्स सो
महावीरो तेण महाधीरेण, देसियं एरूवितं अकपुत्तमिति, काम्यत इति कामा, गृध्यते स्म गृद्धः, यथा येन प्रकारेण बालो मयति, संति
अत्यर्थं अतिरुद्राणि कर्माणि कुब्बति कुर्वति ॥ 'जे गिद्धे कामभोगेहि' सिलोगो (१३२ ख० २४२) जे इति अण्णदिट्ठस्स उद्वेये,
गृध्यते स्म गृद्धः, काम्यन्व इति कामाः, भुज्जंत इति भोगाः, कामा इति विसयाः, भोगाः सेसिदियवित्तया, कामा य भोगा य कामभोगाः तेषु
कामभोगेषु, एसो एको नाम बालः, अथवा एकं मरणमवाप्य सुहृद्दन्थान्यान्ववाहाय कूडाप गज्जति, कूडं नाम एव (यंत्र) यत्र ते
पापाः कर्मण्यो च्छ(भिर्वाघ्यं)ति, तत्र कूडवद् एव मृगानरकपालच्योर्धिन्यमानो दुःसुचरति, अथवा कूडं दुर्विह-द-कूडं च भावकूडं च,

दृक्कूटं यत्र गृणादयो यव्यन्ते, भावकूटं विषयायातो, तानासेवतेत्यर्थः, स च कामभोगादिप्रसक्तः यदि परणोच्यते (तदा वक्ति-
न मया दृष्टः परं नरकादिः लोको-मर्षो, विषयारतिस्तु दृश्यते, पश्यति) येन तच्चक्षुःतेज देहा चक्षुर्दिष्टा, इमा इति प्रत्यधीकरणे,
येयमित्यपिमीतिश्रादुर्भावात्मिका रतिः, अर्प्यं 'हृत्थागता इमे कामा' (१३३ सू० २४३) इति येनावृत्य मुखं इति इति
वा हस्ताः, ऊर्ध्वजुतिभरण्यादिभिरुपपदितपरलोककण्ड्रावः श्रूते- कामं परलोकोजिस्ति, तथापि हस्तागताः- हस्तागता, न दूरस्था
इत्यर्थः, कालेन मनाःकालिकाः, इमे हि आत्मा प्रत्युपपन्नाः साम्प्रतमेव भ्रुंति, दिव्यास्तु कालान्तरेण भविष्यति वा नवा, न हि
कथितं सुघोषपि ओदनं बद्धेलनकं मुक्त्वा कालिकस्योदनस्यारंभं करोति, अरस्तु संदिग्धपरलोक आह-को जाणान्ति परे लोको,
जानातीत्याहंकार्यं, को जानातीति वच्यते, तेण परलोकौ श्रित्य वा गत्य वा, इत्येवमस्मिन् संदिग्धेऽर्थे ण्यु ' जणेण सद्धिं
होक्वामि ' सिलोपो (१३४ सू० २४४) ज्ञायत इति जनः तेन सह परत्र भविष्यामि, एवं बालं पणभति, प्रगल्भति णाम धृतो
भवति, करिष्यमाणकुर्वतेषु च प्रगल्भीभूतो कामभोगाणुरागेण कामपुरागेण केसं संपडिवञ्चति इह परत्र च ॥ ' ततो से दंड-
मारभति ' सिलोपो (१३५ सू० २४५) गगल्भमावाव असाविति स बालः, दंब्यतेऽमेति दण्डः, समित्येकीमावे, एकीमावेन आर-
मति समारमति ' तसेसुं थावरेसुं य' इती उद्धेने, वसंतीति वसाः, एा गतिनिश्रुतौ, सिंघंतीति स्थावराः ' अट्टाप अणट्टाप य'
इथं तेन इच्छति वा वमिति अर्थः, अट्टाप नाम यदात्मनः परस्य बोपयुञ्जेते, तद्विपरीतमनर्थाय, केवलमेवमेव इति न तदुपमोर्णं
करोति, अत्रोदाहरणं चहा एगो पसुबालो प्रतिदिनं प्रतिदिनं मध्याह्नते तौ अजासु महान्प्रशोधतरुसमाश्रितासु तस्थुत्तणओ
निवन्नो वेणुविदलेन अजोदीर्घकोलास्थिभिः तस्य वटस्य पत्राणि छिद्रं कुर्वन् विष्टिति, एं स वटपादपः प्रापसः छिद्रपत्रीकृतः,

अण्णदा य दत्येगो राइयपुचो दाइयघाडितो तं छांप समास्सितो, पेच्छते य तस्स वडपादवस्स सग्वाणि पत्ताणि छिद्विताणि; तेण सो पशुपालवो पुच्छितो-केणेताणि पत्ताणि छिद्विक्त्ताणि ।, तेण मण्णति- मया एतानि कीडापूर्वं छिद्रितानि, तेण सो बहुजा दव्यजतेणं विलोमेउं मण्णति-सकेसि जस्स अहं मण्णाभि तस्स अच्छीणि छिद्वेउं, तेण मण्णति-बुद्धुवात्तयो होउ तो सकेमि, तेण जगरं पीतो, रायमगासंनिकिहे घेरे ठवितो, तस्स य रायपुत्तस्स राया स तेण मगेण अस्सवाहणियाए णेज्जति, तेण मण्णति- एप्पस्स अच्छीणि फोढाहे, तेण गोस्सियघणुएण तस्सइहाच्छमाणस्स दोवि अच्छीणि फोडिताणि, पच्छा सो रायपुचो(राया) जातो, तेण पशुपालो मण्णति- इहि वरं, किं ते प्रयच्छामि, तेण मण्णति- मज्ज तंमेव गांमं देहि, तेण से दिवो, पच्छा तेण ताम्मि पच्चे- त्तामे उच्छु रोयियं तुंवीओ य, निप्पनेसु तुम्हाणि गुले सिद्धिसु तं शुद्धुन्मयं शुक्त्वा शुक्त्वा गायंते स्म 'अहमहंपि सिक्खेज्जनां, सिक्सियं न निरत्थयं । अट्टमवृत्तसाएण, भुंजए शुद्धुंमयं ॥ १ ॥ तेण ताणि वटपत्राणि अण्णदाए छिद्रितानि, अच्छीणि तु अट्टाप, भूत्तगांमं चोदसाविहं-- सुद्धुमा पज्जचयापज्जचया वादरा पज्जचयापज्जचया वेदिया पज्जचयापज्जचया तेहंदिद्या पज्जचयापज्जचया चउरिंदिया पज्जचयापज्जचया असन्निपंचेदिद्या पज्जचयापज्जचया सन्निपंचेदिद्या पज्जचयापज्जचया एवं चोदसाविहिपि विविधं अनेकप्रकारं; हित्तह, एवं सो एहा (५) 'हिंसे बाले मुत्सावादी' सिलांगो (१३६ इ० २४५) जहा से अट्टाणट्टाए हिसति तथा मुसावाते अट्टाणट्टाए इडसक्खिमाति केरि, मायतेज्जा मीयते वाडनेयेति माया, श्रीतिशून्य इति पिशुनः, श्रवते श्रवतीति वा शठः, शठो नाम अन्यथा संतमात्मानमन्यथा दर्शयति, मौ(मो)डिकचाखत्, मुंजमाणं सुरं मंसं मन्यते स भवथिता येनोपयुक्तेन बलधन्वन्मात्मानमिति भावं, एतदेव श्रेयो मन्यन्ते, एलोपसुरान्यपि तावन्न प्रार्थयति,

किमु माधिमिति, स एवं भागेऽद्विहस्तास्मा ' कायसा वयसा मत्ते ' सिलोगो (१३० सू० २४५) अहो मम सरोरवलं वीरिय-
 वलं वा, तथा बुद्धिर्मनो वाग्वा शोभितेति मस्या मत्तं, विचं नाम धणं विभवो वा तेण वा मत्तं, इहश्च स्त्रीशु, ' दुहतेतो मलं
 संचिणति ' द्विधा-दुहश्चो मुद्राति ठमिति मलं, स्वयं कुर्वन् सौधे कारयन्, अथवा अंतःकरणेन बाह्येन वा, तत्रान्तःकरणे नाम
 मनः बाह्यं वाचिकं, अथवा रागेण द्वेणेण च, अहवा पुलं पापं च, अहवा इहलोपबंधं पेज्जं च, समं चिण्णति संचिण्णति, संसति
 व तेनेति शिशुः बाल इत्यतः, नास्य अगमं किंचिन्नागः, शिशुरेव नागः २ गंइपइ इत्यर्थः, मुद्यंति तामिति मुचिका, स हि शिशु-
 नागः मुदं धृत्वा अतो मलं संचिण्णति बहिश्चाद्रिमावत्त्वाद् देहस्य, स हि पांशूकंरेषु सर्पमाणः सर्वो रजसा विकार्यते, ततो
 घर्षपरिमिक्षिणरारापीतस्सहः तामिषेच बहिस्तथ प्रतप्ताभिशुद्धिः, शीतयोननिर्दिष्टमानो त्रिभाव्यमामोति, एष दृष्टोतः, उपनयस्तु
 एवमसावपि चाण(ल)स्वेऽपि दुस्तंचितमलः इहैव मारणात्तिके तेषंरिभिभूयते, कथं नत्र भविव्यामः, न हि यापकमाणः सुख-
 शूलको भयंति, वे हि वैः पापकर्माभिः प्रत्युद्रवैर्दिवं क्षुष्यति ॥ ' ततो पुट्टो आतंकेहि ' सिलोगो (१३६ सू० २४५) ततः-
 तस्मादिति प्राक्यापकर्मोदयात् सृष्टवान् सृष्टः, तैस्तदुःखप्रकारात्पानं वेकवतीत्यतंके, तथाप्यंतकाले सर्वस्वानवान् ग्लानः
 संप्रवाचयत् इति पतितप्यति, बहिस्तंथेर्यर्थः, एवं ' पभोतो परलोकस्स ' मुद्यं सीतः प्रसीतः, परलोकभयं नाम नाराकादि-
 प्यनिष्टवेदनोदयः, ' कम्मणुप्पेही ' वाणि विहिंसादीनि दुश्चरितानि कर्माण्यनुपेक्षमाणः अनुचितयन् इत्यर्थः, अप्पा आत्म-
 निर्देशः, यद्यप्यसद्गूहान् विषयमयाद्वा माक् परलोकं न गणितवान् परलोकं भयंति च, तथाऽप्यंतकाले सर्वस्यासन्नभयस्य(स्यात्)
 उत्सवते परलोकभयं वा, तथापि भूयिष्ठेषु नरकदुःखेषु भयमुत्पद्यते, तद्यथा— ' सुत्ता मे णरए ङणा ' सिलोको

(१३१ सू० २४६) दीयते पापकर्मणो इति नरकाः, तिष्ठति तस्मिन्निति स्थानं, तत्र रास्यमहाशैखोलोत्पुगस्यदुक्कसडादीनि अथवा कुंती येवर्णी य वा, शीलवतीति शीलं, अज्ञोभनशीला इत्यर्थः, अथवा शुभं शीलं येषां नास्ति वेऽशीलाः, तुविशेषणे, किं विशेष्यति? - निरवगातिगमणं, अशीलानां तु जा गति 'घालाणं कूरकम्माणं' कुंलन्तीति कूराः पापा इत्यर्थः, हिसाकम्म- प्रवृत्ताः कूरकर्मणः; पगाडा णाम णिरतराः; तीव्राः उक्कडा, जत्येति यत्र, वेद्यत इति वेदनाः शीता उष्णा च, अथवा शारीर- यानताः, 'तत्थोववातियं टाणं' सिलोगो (१४० सू० २४७) तत्येति नरकेषु, उपेत्य तस्मिन् प्रपततीति प्रपातः, उपावात्सं- ज्ञातमापपातिकं, न तत्र गर्भच्युक्तातिरस्ति येन गर्भकालान्तरितं तन्नरकदुःखं स्यात्, ते हि उत्सन्नमात्रा एव नरकोदेनाभि- एभिभूयन्ते, यथा—येन प्रकारेण 'मे' इति मया 'त' मिति तं नरकदुःखं अणुसुखं परलोकभूमीहभिः साधुभिरास्था- पमानं अणुसुखं, अथवा चालादयोऽपि सम्प्रतिपद्यन्ते यथा पापकर्मणो नरकोपगा संवति, ते य 'आधाकम्मोहि गच्छन्ति' आधाय कर्माणि आधाकर्मोणि अतः तेहि आधाकम्मोहि यथाकर्मभिः, आधाकम्मोहि तत्रैस्तीव्रवेदनेषु च्चिस्मिथीयेषु च, एवंविधमध्यमासद्यमेव्यपि, स एवं परितप्यति, को दयान्तः? - जहा सागाहिओ जाणं' सिलोगो (१४१ सू० २४१) येन प्रकारेण यथा, शक्यते धनं धान्यादि वेदुं शक्यं, शक्यते चरति शाकटिकः, जानयिषि जानानः, सम्ममिति पर्वतचर्चारीहितं, हिच्चा नाम हित्वा, महंतीति महात्, पय्यवेज्जेनेति पयः, महांधासी पयधर राजवर्चिनीति शक्यपथो वा, विसम्मं मगममोगाडा अपाणओ धणुदुल्ले परथरसाणुवहुले वा आरुडः प्रपन्न इत्यर्थः, अहवा उगाडे उच्चिओ वा, अणुत्त इत्यर्थः अथस्य भयं शोचत इति शोचयति-जतिऽहं तु एएण पहेण ण गच्छेओ ण मे सगहभंओ दव्यणिणोसा वा हेतो, एवं सोयति, दिट्ठ-

तस्मिन् उवसंशयो इमो- 'पंच घम्ममविद्यो०' सिलोगो (१४२ सू० २४१) एवं-अनेन प्रकारेण, धारंति संसारतो पडमाणं घम्मो, सो दसविधो ससणधम्मो, विविधैः प्रकारैः उत्काम्य, अधम्मं-धम्मपण्डिवक्खो अधम्मो, सो य हिंसे पाळे सुसावादी, ते पण्डिव-जिज्या, बालो मच्चुसुहं पत्तो मरणं सुदु, खदते तत् सुवते वा ते इति सुखं, सुत्योमुखं, प्राप्तवान् प्राप्तः, स यदा मृत्योर्मुखं प्रातः 'अकलमग्गे व सोयति' एवं-सोऽपि एवं मरणसंनिधौ वेदनादिभिः स्वप्नभिरात्यानमनुशोचमानः ॥ 'ततो संमरणंतीभि' सिलोगो (१४३ सू० २४८) तत इति तस्मात्, मरणमेवांतः मरणांतः, चाल उक्तः, समंवा वसति संवसति, विम्यते येन तद्वयं, कतर-स्मात्, परलोकमयात्, मरिज्ज अरामं तु- मरणोणे अक्रामत एव प्राप्तं, अतिक्रान्तकालग्रहणं क्रियते, क्कथदिह भूयिष्वापाकमो नैव परितप्पत्ते, सत्तु मरिज्जिणं अरामं तं नरंकें प्राप्य परितप्पत्तीति वाक्यशेषः, मृत्युं तप्पति परितप्पत्ते, धुत्ते वा कालिणाज्जु-जितोऽज्जुयोचिति, 'पुंयं अकाममरणं' सिलोगो (१४४ सू० २४८) एतोऽस्मात्, श्रेयं कंळं, 'मरणंपि सपुत्तानं' सिलोगो (१४५ सू० २४८) त्रियते येन तन्मरणं, पुणातीति पुण्यं, सह पुण्येन सपुण्यं, अपिरज्जुजायां, मरणमपि तेषां जीवितबंधवति, न हि ते तस्मात् उद्विजंते, उक्तं हि-- 'पूर्वोपगतपरिजनमपुवनमिव सर्वकामगुणधेज्जं । सुखमभिगच्छति पुरुषः परलोकसु(कं) संचिंतैः पुणैः ॥ १ ॥ 'जहा मेतमणुस्सुत्तं' ति यथा मया तदेतदनुश्रुतं आचार्योपपद्यते, स्यादेतत्-कैराल्यातं ?, उच्यते, 'सुप्पसंवेहि अक्खत्तं' सुष्ठु प्रसन्नाः सुप्रसन्ना वीतरागा इत्यर्थः, अजातदकागमा दादस्य इदा इव सुप्रसन्नाः, वतोऽन्तराग-तमर्थं गणधराः सुवीरुवंता एवमाहुः, सुणसवेहि अक्खत्तं, पक्खते वा 'विप्पसन्नमणाघातं' विविधैः प्रकारैः प्रसन्नाः, का मावत्ता ?, न हि वे त्रियमाणा व्याकुलेचतसो भवंति, अत्यर्थं पातः आघातः न त्वाघातः अनाघातः, नासौ तस्य विधि-

वर्तलंरिवात्मनः प्राणतिपातो यम्यते इत्यतो अनाथात्, इदं केनां?, उच्यते-संजन्ताणं युसामतो' यथे येपामिन्द्रियाणि ते भवन्ति बुसीयं, वसन्ति वा साधुगुणेहि बुसीमंतः, अथवा युसीमंतः ते संविगाः, तेसिं बुसीमतां संविगाणं वा स्वादिति, अन्येऽपि गेरुवलिमसादिषो अणसंश्लेषेण मरन्ति तत्र्यतेषुधार्थे भणति-^१ण इमं सव्वोसिं भिक्खुणं' सिलोगो (१४६ दू० २४९) ण इति श्रुति-पथे, इममिति प्रत्यक्षभावे, सर्वेषां वासव् भिक्खुणं न भवति, आकपरित्राजकार्दानां न भवति, भागभिक्षुणं तु भवति, अगार-मस्यास्तीति अगारी, अगारिणामपि सर्वेषां न भवति, ये हि लिंगमभ्युपेत्य संलखनजोषितात्मानः तेषां पंडितमरणं, न श्रेयाणां दृष्टानां, स्वादेतव्-किं सर्वेषां तदस्तीति निगद्यते 'नानास्सीला य गारत्था' नानार्थात्स्वेन शीलयंति तदिति शीलं-स्वभावः, अगारे तिष्ठतीत्यागारत्था, ते हि नानाशीला, नानालचयो- नानच्छंदा भवन्ति, ये वासव् मिध्याद्यदयः ते अचिव् मोक्षं नैवेच्छन्ति, यथा मरुक्काः कुत्रवचनभिधुवोऽपि केचिदभ्युदयावेव यथा वापसाः पांडुरागाथ, येऽपि मोक्षायोरियता तेऽपि तमन्यथा पश्यन्ति, केचि-दारंयात् केचिदेसादिम्यः सारंभादित्यतो णाणाशीला य गारत्था, लोकोत्तरयत्था हि ण सव्वे सीलधणा न स्व(चयव)सिता मरन्ति, तथैव लोकोत्तरभिधुवोऽपि ण सव्वे अणिदाणक्का णिस्सच्छा वा, ण वा सव्वे आसंसापयोगानिरुपहृततप्तो मवंति इत्यतो विसमसीला य भिधुणो । किंचान्यव्-संति एगेहिं भिक्खुहिं' सिलोगो (१४७ दू० २४९) संतीति विद्वत्ते, एके नाम प्रवचनभिक्खवः, न चरकादयः, ते अगारत्था संजगुत्तरा, कत्तेरिति, श्रवक्काः, वे हि ज्ञानपूर्वकं परिमितमेवारंभंते सधुणा, साधुरा न स्युः, इत्यतः संति एपातिएहिं भिक्खुहिं गारत्था संजगुत्तरा, उक्तेच-ईसंस्फुदेसविरता समणाणं सावगा सुविहिद्याणं । जेसिं परासंदासयमपि कलं न जग्घंति

॥ १ ॥ स्वादेतव्-श्रावक्काध्वोः किमंतरं?, उच्यते, गारत्थोहि य सव्वेहिं साहुसावएहिं पातित्थिएहिं य साधवः संजगुत्तरा, आहारण-

एषां सामग्री साधुं पुच्छति-सवर्माणं साधुण य किमंतरति?, साधुणा मण्यति-सरिसवमंदरं, जतो सो आउलीभूतो पुच्छति कुलिगीण सवर्माण य किमंतरति?, तेण मण्यति-नदेव सरिसवमंदरं, स आसासितो। अत्राह-ननु कुलिगिनोऽपि तद्विद्यमान-भित्तय धर्मार्थ शोराणि तपांस्याचरन्ति, तेभ्यः कथं श्रावको गुणविशिष्टः?, न ताणि लिंमाणि भयात् त्राणाय इत्यतोऽदि-मयते- 'चीरादृणं' सिलोगो (१४८-२५०) चित्तं तदिति चौरं-चल्कलं, अत्रति तेनेत्यजिनं चर्मैत्यर्थः, गियणं णाम नग्गा एव, यथा मृगचारिका उदण्डका। अजीवकाश्च, जेषत इति बढां; संघातीत्यत इति संघाटी, मुंडी आशियः, एताणिपि न ताणए, ए य ताणि यावत् उदियानि, अपिरुद्धायां, अन्यान्यपि यदशानि, परियत्तं पर्यायः, गिहत्थपरिआगतो अब्भो परियात्रो दुस्सिल्लणं परियागता। आह- ननु तेऽपि धर्मार्थमेव पाकादिनिवृत्ता भिक्षाहारा एव, उच्यन्ते- 'पिंडोलएवि दुस्सिल्लो' ॥१४९-२५०॥ सिलोगो, पिंडुसु दीपमाणेषु ओलति पिंडोलगाः, नयन्ते तस्मिन् पापकर्मा स्वकर्मभिरिति नारकाः, अत्रोदाहरणं- रावगिहे नगरे एषो पिंडलशो षेटज्जाउज्जाणियाविणिमत्तो भिक्खं हिडति, ण य किणवि किंचिद्विन्नं सो तेषि वेभारागिरिपव्वदककमसिनिविट्टण पव्वतोवरिं चडिज्ज महतिमहालयं सिलं चालेति, एतेसि उवरिं पाडेमिचि रोह-ज्जाई विच्छुट्टिज्ज तशो सिलायो पडितो गिविट्ठो सिलत्तले, संयुथितसब्बकायां य मरिज्जण अपइट्टणे णए उव-वण्णो, एवं पिंडोलशो दुस्सिले परगातो ण मुच्चति 'भिक्खाए दे' ति अकु मधुणे, भिक्षामाकुरिति भिक्षाकः, धर्मार्थ-कामान् गृह्णातीति गृही, विरय इति व्रतं शोमनं व्रतं यस्य स भवति सुव्रता, क्रमति गच्छति, दिव्यति तस्मिन्नाति दिवं, सुव्रते कमेते दिवं, सुव्रतो दुपेधो-आगारी अतगारी च, रिमनयोः फलमिति?, गृहिसुव्रतस्य तावत् 'अगारि सामाहयंगणि'

॥१५०-२५०॥ सिलोगे, अगारसमास्तीति अगारी, अगारसामाहयस्स वा अंगाणि आगारिसामाहयंगाणि, समय एव सामाहयं, अह्यथेतेनेति अंगं, तस्स अंगाणि वासविधो सावगधम्मो, तान्यगारसामाहयंगाणि, अगारिसामाहयस्स वा अंगाणि, 'सद्धी काण्ण फासए' श्रद्धा अस्यास्तीति श्रद्धो स चैवं धम्ममि मोक्खे वा, 'काएणं' ति कायो-सरीरं तेण फासए, ते न केवलं काएण, मगसा याथाएवि, सब्बदुक्कं काएण, 'पोसहं' इत्येतत् प्रोसहग्रहणात् । किंचान्यत्— पोसहं उभयतो पौष-पक्षं, पवत्यनेनेति पक्षः, एकैकस्य द्वौ द्वौ, कुष्णाद्युक्त्वा भवतः, रातीति रातिः, एंगां पि राहं ण हयेज्जा, चतुर्विधस्यापि पौष-धरय येन केनेचिद् समस्तेन वा पौषपयुगेण अवञ्चं दिवसं कुज्जा, रातादिगणेणं जह दिवसतो ण सक्केति चातुलचरणेण अ(पु)चुचरणेण न, तहादि देसावगासियं, असति य तस्सं वा पच्यक्काति, अथवा त्रंधातुलोम्यात् रात्रादेरेकवग्रहणेऽपी तस्स तद्दणात् वेदितव्यं भवति । 'एवं सिकखासमायन्नो' ॥१५१-२५१॥ सिलोगे, एवम्-अनेन प्रकारेण, शिष्यतेऽनेनेति शिष्या, सम्ययापन्नो, गिहेसु वासो गिहवासो, गोभनान्यस्य(व्रतानि) सुव्वए य, 'दुब्बाओ' छापयति छापयति वा तीमिति छिद्यते वाऽसौ छापि, पुज्जए एभिः दारीसाणीति पव्याणि इत्यर्थः, जाणुकोप्परादियः, कोऽभिप्रायः, नासावन्यतमे च सपर्वशीरे आगारी पुज्जयेते, किन्तु नासावनन्तरमविकं छविपर्वमासादयति, स हि पर्वशीरे पुत्त्वा 'गच्छे जक्खसलोगयं' जयन्ति यान्ति वाअयमिति वक्षाः, तेषां सलोक्तां समानलोक्तां गतमित्यर्थः, तथो चुओ पुणो छविपवसरीसमासादेऽण चारित्रवार भूत्वा सिद्धयति, उक्तं अगारिसामाहयंगाण फलं, एतदपि पच्छिमसल्लेणाज्जसयच्चसितस्स सकाममरणमेव, अणगारसकाममरण-फलमसिद्धये इदुच्यते— 'अह जे संबुडे भिक्खू' ॥ १५२ ॥ सिलोगे, पुवंं प्रेषताऽपेक्षो अथवाब्दः, संबुचः 'दोएणहे-

श्रीउच्यते०
चूर्णो
५ अकाम-
मरणे
॥१३९॥

मयरे सिया' अयं चान्यः अयं चान्यः अयमन्ययोरन्यतरः, क्वरौरेति जैसि सो अन्नतरो भवति, ननु 'सञ्च्यदुक्त्वप्य-
 षीणे वा' सञ्च्यणि दुस्त्रयाणि— सारोरमाणसाणि, महती ऋद्धिरस्य स मयति महद्गी, यः स्वादुदितः स क्वरे उववज्जहई,
 विमाणेषु, उच्यते—'उत्तराई' ॥१५३-२५२॥ सिलोगो, उत्तराणि नाम सञ्चयोरिमाणि ज्ञाणि, ताणि हि सञ्चयविमाणुचाराणि,
 तेषां तु अण्णाई अणु(उ)चारां पत्सि, इत्यतः सणुत्तरां, विमोहाइं विमोहानीति निस्तमासीत्यर्थः, तयो हि वाह्यमाभ्यन्तरं च,
 चारं वाह्यदन्त्येवपि देयलोकेषु तयो नास्ति, किं पुननुचरविमानेषु, अन्ततरतमपि कृत्यापिदश्यते— सर्व एव हि तस्य गृह्यय,
 अथवा भोहयति पुरां मोहसंज्ञतः शिमः, ताः वत्र न, सांठं, घोलते वेनेति द्युतिः द्युतिस्तेषां विघत इति द्युतिमंतानि, अणुपुव्यसो
 नाम जारिसया मोहमार्गसाणेषु द्वितीयो एवो अणंतणुगविसिद्धा अणुचारेण, ताणि पुग विजयादाणि पंच, समाहृषणाइ जयलेहि,
 सर्वतः कामतसं वा आकीर्णानि समाकीर्णानि, अथवा सम्पगाकीर्णानि प्रतिभागशः तानि, तन्निकृष्टविप्रकृष्टरि(नी)त्यर्थः, आपसंति
 तेषुपि आसतानि, अत्रुते लोकोप्यति यदा, यथा एषामस्तीति यदासीति, न तेषु मनुष्यता कस्यचिदस्ति येन यशोभागिनस्ते
 न स्युसिदि, येषपि वत्र नोत्पद्यते तेषुपि कृत्योपेगोपुपद्यमाना, तेषुपि वत्र यान्युत्तराणि तेषुपद्यते, उक्ता विमानगुणाः । अर्थां के
 गुणास्त्वगोपयन्नातौ, उच्यते—'दीहाउर्या' ॥१५४॥ सिलोगो, दीर्घत इति दीर्घः एति याति या तस्मिन् इत्यायुरित्यनेनेति, न्नाद्धिः
 तस्यर् न्द्वयन्ते मद्ग्रा। सर्वगणदुपेता, कामतः रूपाणि कुर्वन्तीति रूपाः कामरूपाः, स्याद्-अनुचारा न विकुर्वन्ति, ननु तेषां
 तेषुवटंरूपं येन तस्यां तुकां प्रयोजनाभावाच्च नान्यदिकुर्वन्ति, अटुणोववत्संकासा' अग्निवोपपन्नस्य देहस्य सर्वस्यैवाभ्यधिका
 द्युतिर्मयति अनुचारेषुपि, अनुचारास्तु आद्युःपरिसमाप्तेः अटुणोववत्संकासा एव भवति, स्यात्-तेषामभिनेयवोपयन्नातौ कीदृग्-प्रभाई,

उच्यते- 'सुब्जोअञ्चिमालिप्पया' भूयो विद्येण्ये, अवेत्ते अर्थिः अर्चयन्ति वा तमिति अर्थिः अर्चाश्चास्यास्ताति अचिंभा-
ली स चादित्यः, भूयोश्रवणशरीरिदयादभ्याधिः एव। 'ताणि ठाणइ गच्छन्ति' ॥१५५-२५२॥ सिलोगो, 'तार्णी' ति जाणि ताणि
उद्दिष्टानि, तिष्ठन्तीति ठाणाणि, गच्छन्ति त्रवन्ति, सिंभरुवा शाचा, करेत्ता य, सबमो सचरसविहो, स तु सो तत्र गच्छति ?,
उच्यते, 'भिकखाए वा गिहत्थे चा' अकु मद्यणे भिक्षां आकुः भिक्खाए, गिहत्थो भणितो, किं सर्व एव भिक्खाणां गिहत्थो
या ? , नेति, 'जे संसति परिनिब्बुडा' जे इति अणिदिट्ठस्स उद्देशे, जमन आन्विः उपशम इत्यर्थः, सर्वतो निर्वृतः परिनिर्वृतः, आन्वि-
परिणिच्नुडे य, अक्रोधवानित्यर्थः, 'तंसि सोत्तच्चा' ॥१५६-२५३॥ सिलोगो, तैस्सिने पुब्बुदिट्ठाणे अगारीण अणगारीण च सोभणा
पुब्बा गुप्पजा सता वा पुब्बा गुप्पजा, सबमतो से चिंठति जेसि इदिशाणि वसति वा जेसु गुणा गुणेषु वा जे वसति ते बुद्धि-
मन्तः, 'ण संतसन्ति मरणंते' ण इति षडिसेधे, समस्त जसतिः, मरणमेव अतो मरणंतो मरणे वा वसंतः मरणान्तः, आर्वीचिकमरण
वाऽप्यीकृतं नदेव परति इदमन्यत् अन्यमरणं येन भवः छिद्यते, ते हि कृत्तुपुण्यत्वात् ण संतसन्ति मरणंते, सीलवता बहुस्तुता, उक्तं
सकाममरणोद्दतीममयोः सकामासकाममरणयोः कतरेण मरित्त्वमिति, उच्यते- 'तुलिया विससमादाय' ॥१५७-२५३॥ सिलोगो,
तोत्तविला तुलया यत्र गुणेष्विभियते बुद्धया आदाय-गृहीत्वा तेनैव मर्तव्य, तेदेव आदेयमिति, अहया अपं विससो-चालमरणम-
णिच्छतो भवति, इय तु सकामस्त, अधयाऽय विससो- दयाधम्मो रतीति, एव विससमादाय बुद्धया, 'विप्पमीइज्ज मेधावी'
विधिष पसीएज्जा मेराया धावतीति मेधानी, तथाभूत्वेन अपण्या तेन प्रक्रारेण भूतस्तथाभूतः, रागद्वेषमदुःखो ह्यारामा अन्यथा भवति,
मद्यपानां विस्स(चित्त वत्), तदमात्रे तु आत्सभूत एव, अथवा यथैव पूर्वमन्वाकुलमनास्तथा मरणकालेऽपि तथाभूत एव महत्तरं तुल्ये-

त्वा महत्समकाममरणाच्चिन्तिप्रपन्नः। तत्रो काले अभिषेये ॥१५८-२५॥ सिलोगो, तव इति क्रमः, अभिप्रतं यदाऽस्य तन्मरणं
 लपितं भवति, कोऽर्थः १, यदाऽस्य योगा नोत्सर्पन्ति वीसन् काले, अभिमुखं प्रीतिवानित्यर्था, अभिप्रत एवासौ तस्य मरण-
 काले, योगहानिनिमित्ताः, संलेखनादिसिः उपक्रमविशेषः उपक्रम्यात्मानं, श्रद्धा अस्यास्तीति श्रद्धी, स्लथोरिक्ते तादृशः, यथा वाऽ-
 म्युपगच्छतो, धर्मः संलेखना या, तथा श्रंतकालेऽपि, उक्तं हि 'जाप सद्य ए पिप्लवंतो, तमेव अणुपालेज्ज' तत्र चास्थोत्कृष्टा-
 ल्मनिः यदि नाम तेषां उपसर्गो उत्पद्यते धुयादयो वा आत्मसमुत्थयाः ततस्तेषूपपन्नेषु 'विणणज्ज लोमहरिसं' विनयो नाम
 विनाशः, यथा विबीणा सीीति, तुनाति न्यते वा तानि लीयते वा तेषु यूक्ता इति लोमानि लोमानां हंपः, सतु मयाद्भवति, अनु-
 लोभेन उपसर्गहेतुं भवति तं विनयित्वा, उभयधापि, न केवलं 'भेदे देहस्स कंचण' भिद्यत इति भेदः, अष्टविधरुम्मंजरीरभेदं
 स्मिंति, नतूदरिक्कसा' अथ सालोमि संपत्ते ॥१५९-२५॥ अथेत्यानन्तर्यं संलिखिताच्चा मरणमपेक्ष्यते, गुट्टु अस्सरांतं आदावेव
 तस्मि मरणाभियानमाख्यातं सुअस्सरांतं, सम्यक् आदिहो समाहितो सुतग्गुत्तसमादिहो, केचित्पठन्ति- 'आघायाए समुच्छयं
 अत्यर्थं पातः आघातः, आघातसमुच्छ्रयो षाम सर्ीरं, तद् बाह्यमान्मन्तरं वा बाह्यमौदारिकं, तं संलिहितं तेन च संलिहितेन द्रव्यतः
 भागतः अन्वितरं कम्मवसारीं पावितं भवति अतो आघाताय समुच्छयो, सकाममरणं मरति तिण्हसत्तपरं सुणी, तंबहा मत्तपत्त्व-
 पलाणं इंगिणी या पाओग्गमणं वा, मनुते मन्त्ये वा जगति त्रिकालावस्थान् भानान् मुनिरिति ॥ अकाममरणाद्यप्यनं सम्मत्तम् ॥

इदानीं शुद्धगनियंठिज्जं, तस्स पचाारि अणुबोगदारा उवक्कमादि परूरेज्ज ज्ञाव नामनिष्फन्नो णिक्खेवो शुद्धगनियंठि-
 ज्जंति, पुल्लयंति ओगिखितं पदं महत्तं अवेसए भवति, तं णुण महाभियंठिज्जे, तदा सुल्लयं निक्खिखच्चं, निरंठो निक्खियच्चो,

सुल्लकामस्य षडमं णिवसोवो, तं महंतं पडुच्च संभवतिचि महंतमेव पल्लवय्यं, तं महंतं अट्टविहं, तस्य गाहा-नामं ठयणा ॥२३६-२५५॥
 गाहा, नामठयणाओ गयाओ, दव्यमहंतं अचिचमहाखंधो, सो सुदुमपरिणयायं अणंठाणंत्तपदेसियाणं खंधाणं तव्भावणापरिणमेण
 लोणं पुरोति अहा केवलिससुगयातो दंडं क्वाइं मण्युं अंतराणि चउत्तये समए पुरेति, एवं सोऽपि चउत्तये समए सव्वं लोणं
 पुरेत्ता पडिनिस्सत्ति एत्तं दव्यमहंतं, खेतमहंतं सव्यागंसं, कालमहंतं सव्वदा, पहाणमहंतं तिविहं- सचिचं
 अचिचं मीसगं, तस्य सचिचं तिविहं- दुपदं चउत्तपदं अपदंति, दुपदाण पहाणो तित्तयरो, चउत्तपदाण हत्थी,
 अपदाणं अरविदं, अचेदाणं केरुल्लिओ, मीसगाणं सगवं तित्तयरो सविस्सुणो, पडुच्चमहंतं आमलकं अति विल्लं महंतं, एयमादि,
 भावमहंतं तिविहं- पाहणतो कालतो आसयतो, पाहणओ खइओ भावो महंतो, कालओ परिणामिओ जीवो, जं जीवदव्यम-
 जीवदव्यं वा सता तहा परिणमति, आसयओ ओदपितो भावो, तंमि मावे बहुवरा जीवा वदंति, महंतं, तस्स पडिक्खओ
 सुल्लवं निविसवियवं, तंपिअ छव्विहमेवं, णामठयणाओ गयाओ, दव्यसुदुगं परमाणू, सेत्तसुदुगं आगासपदेसो, कालसुदुइयं
 समयो, पहाणसुदुइयं तिविहं-दुपवं चउत्तपयं अपदं च, दुपदाणं पंचहं सरियाणं आहारणं, चउत्तपदाणं सुदुइयं संहो, अपदाणं
 तंणंठसुमं, अचिचाणं वइरो, मीसगाणं तित्तयरो जम्माभिसेयकाले अलंकारसिहेतो, पडुच्चसुदुइयं आमलगावो सरिसवो,
 भावसुदुइयं सव्वयोजना जीवा सुइए भावे, एत्थ पडुच्चसुदुइयण अधिकारो, सुल्लक इति गतं । इदाणि णियंठो, तस्य
 माया-निस्संवेो नियंठमि' (२३७-२५५) नामठयणाओ गयाओ, दव्वणिंयंठो दुविहो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो
 ज्ञापए अणुअत्तो, णोआगमतो य 'जाणगसरि' ॥२३८-२५६॥ ज्ञापयमवियसरीसइरिचो दव्वणिंयंठो णिणहगादी, आदिगाहणेण

धीउत्तरा०
 चूर्णो
 ६ सुल्लक-
 निघर्थावे
 ॥१४३॥

पाशरयोसत्रकुम्भीलससचअहंदा, भाषणियंठो दुविहो-आगमतो णोआगमतो य, आगमथो जाणउवउत्तो, णोआगमतो
 णियंठये चटमाणा पंच, तंजहा-पुलाए चकुसे कुसीलि थियंठे सिणाए । पुलतो पंचविहो, जो असवणं प्रति, गाणपुलातो दरि-
 गणपुलातो चरिचपुलातो लिगपुलातो अहासुहुमपुलागोचि । पुलगो णम असरो, जहा धनेसु पलंजो, एवं गाणदंसणचरित्त-
 णिस्मानं जो उवेति सो पुलगो, लिगपुलागो लिगाओ पुलनो होतो, अहासुहुमो य एएसु चव पंचसुनि जो थोवं थोवं विरा-
 होति, लडिपुलाओ पुग जस देविदरिदिमरिसा रिद्धो, सो सिवणादियज्जे समुप्यणे चक्रयादियि सवलवाहणं चुण्णउं समत्थो ।
 पउसा, सरीरोएरुणविष्णुउवचिनः क्रोदियञ्जकामाः सारुमारवाथिताः अविक्किपरियाराः छेदअवलचारिचजुचा णिग्गंथा
 वटमा मण्णंति, वे पंचविहा, तंजहा-आभोगवकुसा अणामोगवकुसा असंजुडवकुसा अहासुहुमवकुसा । यामोरोवकुसा
 आमंगेण जो जाणंते रुद्ध, यणामोरेण अयाणंते, संयुडो मूलगुणासु, अंतंयुडो तेसु चव, अहासुहुमवकुमो अळीसु दुरि-
 थादि अचयेति, सरीरे वा धूलिमाह अचयेति । कुत्तितं शीलं यस्य पञ्चसु यत्केकं ज्ञानादिसु सो कुसीलो, दुविहो-पडिसेवणा-
 कुमीलो कमायकुसीलो य, मम्माराहणविवरीया पडिगथा वा सेवणा पडिसेवणा, पंचसु पाणासु, कसायकुसीलो जस्त पंचसु
 पाणासु कसाएहि विरासथा कज्जति ओ कसायकुसीलोचि । णियंठो अट्ठिमत्तस्वाहिरंगथणिमतो, सो उवमंतकसातो खीण-
 कसातो वा अंतोमुहुचकसितो, सो पंचविहो-पटमसमयाणियंठो अयट्ठमसयणियंठो, अहवा चरमसमयणियंठो अचरमत्तमय-
 नियंठो, अहासुहुमणियंठोचि, अंतोमुहुचोपियंठकालममयासीए पटममयाए पडिबज्जमाचो पटममयणियंठो, सेससु समयएसु
 चट्टमाणो अयट्ठमसमणियंठो, चरमे-अंठिमं समए वटमाणो चरमसमयणियंठो, अचरसा-आदिमज्झा, अहासुहुमो एएसु सव्वे-

गुणिवि । सिपातान्-स्नातको, मोहनिम्नाप्रपातियचउक्रमावगतो सिपावो मण्णति; सो पंचविहो—अच्छयी असवलो अकम्मंसे
सगुणानंदसणघरो अरहा जिणो केमली, अच्छयी—अव्ययकः, सवलो सुद्धादुदो, एगतसुद्धो असवलो, अंशा—अवयवाः कर्म-
णस्तं अगणा जसस सो अकम्मंसे, संसुद्धाणि पाणदंसणाणि धागेति जो सो संसुद्धपाणदंसणघरो, पूजामहतीति अरहा, अयवा
नास्य रहस्यं विद्यत इति अरहा, जितक्यावत्वालज्जन, एसो पंचविहो सिपायगो । एत सद्दथोऽभिहवो, संयमश्रुतप्रतिवेवना-
तथिल्लेह्लरयोपावस्थानविरुत्तः साध्याः, एते पुलकादयः पञ्च निर्रन्यविधिपाः एभिः संयमादिभिरुगमविद्योः साध्या
भवति, तत्र च संजमे तावत् पुलगो बहुसां कुसीलो एते तिन्निवि दोसु संजमसु-सागाइए छेदोवद्वावणिए य, कसायकुसीला दोसु-
परिहायिसुद्धाए सुद्धमसंपराए य, गियंठा सिपायगा य एते दोऽवि अहक्खातसंजमे । सुते पुलगवक्रुसपाडिसेवणाकुसीला य उक्को-
सेण अभिन्नदसपुच्यथरा, क्सायकुसीलिणिर्न्यो चतुर्दशपूर्वथरो, जपन्ये पुलकस्य श्रुतमाचारवस्तु नवमे पूर्वे, बहुसकुसील-
निर्रन्यानां श्रुतस्यै श्रवचनमातरः, श्रुतादपगतः केवली स्नातक इति । इदानीं प्रतिवेवना—मूलगुणानां रात्रीमोजनस्य च
पराभियोगात् पलात्कारेणान्यतमं प्रतिवेवमानः पुलगो भवति, मियुनमेयत्येके, बहुयो द्विविधः-शरीरकुराः उप-
करणवक्रुदय, वनांपकरणाभिव्यक्तचित्तः विविधाह(वर्ण)विचित्रगहाथनोपकरणपरिश्रद्धुक्तो बहुविधेयुक्तोपकरणकाइवा-
युक्तः नित्यत्प्रतिकारसेमी भिद्गुरुपकरणावक्रुदो भवति, शरीराभिव्यक्तचित्तो विधुर्पितार्थो उत्ततिकारसेवी शरीरवक्रुदः,
प्रतिवेवनाकुसीलः मूलगुणानविराथयन् उपगुणेषु कंचिद्विराथनां प्रतिवेवते, कसायकुसीलनिर्न्यस्नातकानां
प्रतिवेवना नास्ति । तीर्थमिदानीं, सर्वेषां तीर्थकराणां तीर्थेषु भवति, एके त्वाचार्यो भवन्ते—पुलाकवक्रुदश्र-

तिश्वनाकुशीलास्तीर्थे नित्यं, श्रेष्ठास्तु तीर्थेस्तीर्थे वा । लिङ्गमिति लिङ्गं द्विविधं- द्रव्यलिङ्गं भावलिङ्गं च, भावलिङ्गं प्रतीत्य सर्वे निर्ग्रन्थलिङ्गे भवन्ति, द्रव्यलिङ्गं प्रतीत्य मान्याः । लेट्याः पुलाकस्योत्तरास्तिष्ठो लेट्या भवन्ति, यकुशप्रतिसेवनाकुशील्याः सर्वा अपि, कपायकुशीलस्य परिहारविद्युद्धेस्तिष्ठ उत्तराः, दृन्मसंपरायस्य निर्ग्रन्थस्नातकयोश्च शुक्लप फेजला भवति, अयोगः शैलेशीप्रतिपन्नोऽलेट्यो भवति । उपपातः पुलाकस्योत्कृष्टस्थितिषु देवेषु सहस्रारं, यकुशप्रतिसवनाकुशीलयोर्द्वी- विद्युत्तिसारोपमास्थितिव्यच्युते कल्पे, कपायकुशीलनिर्ग्रन्थयोत्सवनात्सारापस्थितिषु सर्वार्थसिद्धे, सर्वेषामपि जयन्त्यं पल्यो- पमपृथक्त्वस्थितिषु सौधर्मं, स्नातकस्य निर्वाणमिति । स्थानम्-अंतस्थेयानि संयमस्थानानि कपायनिमित्तानि भवन्ति, तत्र सर्वजपन्यानि (संयम) लब्धिस्थानानि पुलाककपायकुशीलयोः, तौ युगपदसंस्थेयानि स्थानानि गच्छतः, ततः पुलाको व्युच्छि- द्यते, कपायकुशीलस्ततोऽसंस्थेयानि स्थानान्येकांशं गच्छति, ततः कपायकुशीलप्रतिसवनाकुशीलवकुशा युगपदसंस्थेयानि स्थानानि गच्छन्ति, ततो यकुशो व्युच्छिद्यते, ततोऽप्यसंस्थेयानि स्थानानि गत्वा प्रतिसेवनाकुशीलो व्युच्छिद्यते, ततोऽसंस्थे- यानि स्थानानि गत्वा कपायकुशीलो व्युच्छिद्यते, अत ऊर्ध्वमकपायस्थानानि गत्वा निर्ग्रन्थप्रतिपद्यते, अत ऊर्ध्वमकपायस्थानं गत्वा निर्ग्रन्थः स्नातकः निर्वाणं प्राप्नोति, एषा संयमलब्धिजनन्तगुणा भवति, 'उक्तोसो उ नियंठो' ॥२१९-२६०॥ गाहा, जो उक्तो- सपरु संयमद्वारेणु यद्वृत्ति सो उक्तोसणियंठो मण्णादि, जहणतो तदहकएसु, सेसा अजहणमणुक्कोस्सत्ति, जेत्तिपाणि संजमद्वार- पाणि तत्तिपा णिगंगा, नास्य ग्रन्थो विद्यत इति निर्ग्रन्थः, निर्गतो वा ग्रन्थतो निर्गम्यो, तो गंपो दुविहो ॥२४०-२६०॥ अर्द्धभरतो गाहिरो य, अब्भरतो चोदसविहो, याहिरो दसविहो, अर्द्धभरतो इसाए गाहाए मण्णाति- 'कोदो माणो माया' ॥२४१-२६१॥ गाथा,

शीतपाना
 पूर्वा
 ६ शारङ्ग
 निप्रथमि
 ॥१४७॥

फोदो अणोरिषोषि चउदह, एरं माणो मयसोभोअधि, मायलोमो पञ्चं ज्ञोदो माणो य दोसो य, णत्थिय ण पिच्चोण कुणइ रूपे
 ण वण्णनि नात्थि पिच्चानं । णत्थिय य सोअयोरायो छम्मिच्छत्तस्स ठाणाइं ॥१॥ इत्थयिपाइओ तिविहो वेओ य होइ वोद्वव्वो ।
 अरणी य मंजमंभी होइ रतीउत्तंजे येत्थि ॥ २ ॥ हासो उ विग्घयादियु सोलो शुण मणसं भवे दुक्खं। मयगंधो सत्ताविहो तत्थ
 एसो होइ नयत्थो ॥ ३ ॥ इह परलोयादानं आजीवदत्तिलोय उहा अक्कहाणं। मरणमयं सत्तमयं विमासमेएसि वेच्छामि ॥ ४ ॥
 इहतोगमयं न एमं जं मथुयाइओ मरिसजाइओ । जीहेइ जं तु परजाइयाणं परलोयमयमेयं ॥ ५ ॥ अत्थणइत्थो मण्णति मा
 हीरिज्जाहि उस्स जं बीहे । अपाणमयं तं तु आजीवमे ण जीवेइइं ॥६॥ असिलोगमयं अपसो होति अक्कहासयं तु अणिसिंत्ति ।
 मरिपत्तसा उ मीए मरणमयं होइ एयं तु ॥ ७ ॥ एसो तुत्तविगप्पो मयगंधो यत्थिओ सत्तासेणं । अण्हाणमाइहि मायुं तु
 इणुअत्ति दुग्गुठोत्तानि वाहिरान्धे इमा गाहा-चेत्तं वत्थुं वत्थुं ॥१४८-२-६१॥ गाहा, सेत्तं दुविहं-केतुं सेत्तं च, सेत्तुं अरहट्टादीणि-
 पच्चाइं, सेत्तुं चासेणं, वत्थुं तिपिहं-त्तात्तं ऊत्तितं छावोत्तितं, तात्तं भूमिघरं, ऊत्तितं पासादो, छावोत्तितं भूमिघरोचरे पासादो, यणं
 हिरण्यगुण्णादीणि, यथं सालिमादि, दोरि एत्तं संचयांचि एत्तकं भवति, सहयत्थियादि सही,णादिसंजागोचि माइपिइत्तसुरकुलसं-
 पंपो, जाणं एयादि, सपणं पद्धमादि, आसण पिट्ठमादि, दासीदासं एकं, कुविं लोहोवत्तरमादिहा। सावज्जगंथमुक्कहा ॥१४८३॥
 गाथा कृत्वा) गतो नाम्मणिष्कण्णो ज्ञाय तुत्ताशुगमे मुत्तं उच्चोयच्चं-जावंतद्विज्जा ॥१६०८, २६२॥ सिलोणो, यावत्परिमाणव
 धारणयो; णाणंति वा विज्जचि वा एण्ह, न प्रातिपेधे, विदध इत्त विद्या नेपां विद्या अस्तीति अविद्या, पिवाति प्रीणाति चाल्मान-
 मिति पुल्ल; एणो वा सुखदुःखानामिति पुल्ल; पुरुषु शुभनादा पुरुष; सत्ताचिं धावति वा सर्वं, [सुख] दुःखान्येषां संभवतीति दुःख-

सम्भवाः, कामं उभयथाप्यविरोधो दुःखानि सम्भवन्तीति, अथ समासः शालि(शक्ति)सम्भवात्परिवृहति, न तु ये दुःखाः संभूताशक्त्यात्, अथवा अविद्या दुःखादेव संभूता, उक्तं हि नातः परतरं मन्ये, जगतो दुःखकारणम् । यथाऽऽज्ञानमहारागं, सर्वराग-प्रणयपत्रां॥१॥ एष्युदाहरणं-एगो गोथो दोगच्येण चदतो गेहालो णिगगतो, सव्यं पुहविं हिडिडण जाहे ण किंचि लुहति ताहे पुणरवि घंरं जतो णियत्तो, जाव एगंमि पाणवाडनसमवि एगाय देयकुलियाए एगारत्तं वासोवगतो, जाव येच्छेदाव देवल्लियाओ एगो पाणो निगगतो चिचयडहदगतो, सो एगपासे टावडणं त चिचयडं मणति-लुहु घंरं सञ्जेदि, एवं जं जं सो भणति त चिय वडो कोह, जाव सयणिल्लं, इरथीहि सोदिं भोगे भुंजति, जाव पहाए पडिसाहरति । तेण योहेण सो दिट्ठो, पञ्जा चित्तेह-किं मज्झ पडुएण मणि(मि)एण १, एतं चैव ओलमगामि, सो तेण ओलमिओ, आराहितो मणति-किं केमिचि, तेण मणति-तुम्ह पसाएण अहंपि एवं चैव भोगे भुंजामि, तेण मणति-किं विज्जं गेहसि १, उताहु विज्जाएऽपिमितियं घडं गेण्हसि १, तेण विज्जासाहण-पुत्तरणमीरुणा भोगतिसेएण य मणति-विज्जाभिमितियं घडयं देहि, तेण ते विज्जाए अभिमतिज्ज वडो दिण्णो, सो तं गहाय गतो सुगमं, उत्थ वधुंदिं सहयसोहिंपि समं जहाळ्ळयं मवणं पियुळ्ळियं, भोगे तेहिं सह भुंजंते अच्छति, क्रमंता य से सोदिउमादा, गवादओ य अंसयोविज्जमाणा प्रलयाभूताः, सो य कालंतरेण अतितोसएण तं पडं सथे काज्जए एयस्स पमावेण अहं पंयुमज्जे पमोयामि, आसवपीतो पणच्चित्तो, तस्स पमाएण सो पडो मग्गो, सो य विज्जाकओ उवमोगो पट्ठो, पच्छा ते गांसयथा प्रलयाभूताविभवः पापेसाहंदि दुक्खराणि अणुभवन्ति, वेति पुण सा विज्जा गहिया होता तवो मग्गेज्जि वडे पुणोऽवि केततो । एरं अविज्जाथरा दुक्खराणि सम्भूताः छिंसन्ते, अविद्यादने(नरा) सिध्यादर्शनमित्यर्थः, तच्चेद-एते चैवज्जमिगता मावा

विपरीतो अभिनिधिदा । मिच्छादंशणमिषमो बहुपयारं वियाणाहि ॥१॥ ते सत्ये एव मिच्छादिद्वी दुस्खाणि संभूओपाजोति,
 णामञ्जुनीयाः पठन्तिने सत्त्वं दुपस्मज्जितालुंयंति बहुसो मूढा तेहि सारोमाणसेहि दुक्खेहि लुंयंति बहुसो नाम अणेगसो,
 बूहि वा दुक्खपगोहि वा, अहवा इह भद्र च सुहन्ते संमूढा, जहा समुदं वाणिया दुव्याशहवअणपचा दिसामूढा खणेण अंतो-
 जलगपव्यथमाएळण भिन्नपोया महादुक्खेहि बुक्खमाण कुम्भगमगरोहि विळुंयंति, एवं तेऽपि अविष्वा विळुंयंति
 बहुसो मूढा, सारोमाणसेहि महादुक्खेहि विळुंयंति बहुसो मूढा, तत्रानचयअजाणगा, संसारंमि अणंतए, अमने अन्तः नास्य
 अंतो विद्यत इति अनन्तः, मणितं च धृती जहा समुत्ता, ण जस्तवी होइ ओवमा एसा । ओवो जहा समुत्तो ण जस्तति गतोवि
 संसारे ॥ १ ॥ 'तम्हा समिक्ख मेधावी' (समिक्ख पंडिण तम्हा) ॥ १६१-२६४ ॥ सिलेगो, अज्ञानिनामेवंविधं विपाकं
 ज्ञात्वा तस्मात् सम्यक् इक्ष्य मेराया धाम्नीति मेधावी 'पास'चि पास, जायत इति ज्ञाती, ज्ञातीनां पंथा ज्ञातिपंथाः, अतस्ते
 ज्ञातिपंथा यहुं 'जुलसीति खलु लोए जोगीणं यमुहसवसहससाइं !' तन्मएण अप्पणा सत्त्वमेसेज्जा, अप्पणा णाम स्यंयं, सत्त्वो-
 संजमो तं सत्त्वं अप्पणा एसेज्जा-भंगेज्जा, अत्राह-सत्यमेवास्तु, अत्राह-सत्यसहससाइं !' तन्मएण अप्पणा सत्त्वमेसेज्जा, अप्पणा णाम स्यंयं, सत्त्वो-
 णा भूत् कस्यचित्पत्रत्ययात् सत्यग्रहणं, तथा परो भयात् लोकजनार्थं पराभियोगाद्वा, आत्मग्रहणमित्यतः, स एगतो वा परिसा-
 गतो वा इत्युक्तं, जागार्जुनीयानां अत्तट्ठा सत्त्वमेसेज्जा'न पारथे यथा शाक्यानामन्यः करोति अन्यः प्रवित्सेवदयतीत्यत आचा-
 रित्वास्मिन्मिति, यः सांख्यानं वा प्रकृतिः ज्ञाती, स्यात्किं सत्यं?, 'मिच्छि भूएहि कप्पए' मेज्जतां मेयंति वा तदिदं मित्रं, मित्रस्यं
 भेरी, कल्पनासदोऽप्यनेकार्थः, तद्यथा-समाख्ये वर्णानायां च, छेदणे कपो तथा ! औपम्ये चाधिवासे च, कल्पशब्दं विदुर्बुधाः ॥१॥

सामर्थ्ये अट्टममासे वितीकण्यो भवति, वर्णने विस्तारतः छत्रं कल्पं, छेदने चतुर्गुल्यज्जे अगक्खे कप्पति, करणे 'न वृत्तिं चिन्तयेत्' ग्राह्यं, धर्मभयानुचिन्तयेत् । जन्मप्रभृतिभूतानां, वृत्तिराद्युद्य कल्पितम् ॥ १ ॥ औपम्ये यथा चन्द्राऽदित्यकल्पाः सायवः, अधिवासो जहा सोहम्मकणवामी देवो । अत्र कारणे कल्पः गुब्दः ॥ स्यात्-किमातद्व्याज् केवलं सञ्चो एतेज्जस्ति?, णणु वंयुत्तरेण णिमिच्छीमिधि सञ्चो एसित्तव्वो, उच्यते- 'माता पिता ण्डुसा भाया' ॥ १६२-२६५ ॥ सिलोगो, जहा एलाणि न वेव ताणाए वा सरणाए वा एवं तुमपि तेसि ण ताणाए वा सरणाए वा, अयमपरः कल्पस्तु न संपन्नः क्रियते, अर्थं हि वंयुनिमित्तमात्प्रानिमिच्चं च, तव ता बहुभिरपि कारणविशेषैः संबद्धा माता पिता ण्डुया, मातयति मन्यते वाऽसौ माता, (मिमीते)मिनोति वा पुत्रधर्मानिति माता, पाति विमार्चिं वा पुत्रमिति पिता, स्नेहाधिकत्वात् माता पूरं, स्नेहेति श्रवन्ति वा तामिति स्तुता, विमार्चिं भयते वासौ भार्यो, पुनतीति पुत्रः, इयति अयतेऽनेति उरः उरसि मया आस्माः, अन्येऽपि सन्ति क्षेत्रजातादयः तत्प्रतिषेधार्थं औरसग्रहणं, 'गाळं ते मम ताणाए' अलं पर्याप्तौ, न पर्याप्ताः त्राणादत्राणाय ते, त्रायते अन्येऽनेति त्राणं, कुतो तद् त्राणं?, 'सुप्यंतस्स सकम्मुणा' आत्मानमपि तावये न त्रातुं समर्थः, कुवस्ताहं पेणा?, अथवा अर्थिया उक्तास्ताद्विपक्षे विद्या, सा च त्रैराग्यलक्षणा, तद्यथा- न्तु एवमसन्ध्या मयति तदा विरक्त इति ज्ञेयः, कथं?, तदुच्यते- 'माता पिता ण्डुसा' आत्मदेहस्तु यदि केनचिदुच्यते- किमर्थं वंयुभ्यो भवान् विरक्तः?, ततो व्रथीति-माता पिता णालं ते मम ताणाए सरणाए वा, यथैव बान्धवाः, एवं विभवा अपि, कथ- मात्सत्सपमे व्रृत्त इति । यत्तथैव- 'एयमट्टं सपेहाए' ॥ १६३-२६६ ॥ सिलोगो, एतादेति यदिदमुक्तं यथा बान्धवा न त्राणाय, सम्यक् प्रेषया सपेहाए, पायतेऽनेनेति याद्यः, सम्यगिदं दर्शनं देसणे, अथवा समिदं जस्स देसणे से मवीत समिद-

मयं(यं)श्च यद्वक्तव्यं प्राणिनां ततो वै संसृजति, इह च कल्हादि परत्र च येन संसारमनुभूयतीति तस्मादुपगतः ॥ उक्तं प्राणातिपात-
 वेरमयं, परिग्रहवेरमयं प्रतिमाधयति- 'आदायं पारयं डिस्स' ॥ १६७-२६६ ॥ सिलोसो, आदियत इत्यादानं, नरक उक्ताधी,
 सारं कारणो(यो)पचारात्, आदानादौ नरको जायत इत्यतः आदानमेव नरकः, उक्तं हि- विपं विपकालं संचर्यादि, विपं व्याधि-
 रूपं धितः ॥ १ ॥ (विपं उपठिता निद्या, विपं व्याधिलोक्षितः । विपं गोष्ठी दरिद्रस्य, इदस्य तरुणी विपम् ॥ १ ॥) त्वेति
 रुन्नि वा नृणं, नृणामन्मसि नाददीत, ग्रीते (अपि) ग्रहणं अग्रतिसकलक्षणं, निवृत्तये तु धर्मसाधनादिग्रहणार्थमपदिश्यते-
 'दोगुंठी अप्यणो पाते' दुशुछा- संवसो, किं दुशुंति ?, असंजमं, पाति लीवानात्मानं वा तेनेति पात्रं, आत्मीयपात्र-
 ग्रहणात् मा भृत्कीधत्तरपात्रं गृहीत्वा गद्ययति तेन पात्रग्रहणं, य सो परिग्राह इति, जिनकल्पिकं वा प्रतीत्य पठ्यते- अप्यणो
 पाणिपाते विघ्नं संजेञ्च भोग्यं ' एव मुसावाद् अदत्तादानमनुभूयति ॥ अत्राह- उक्तं प्रासाविद्या, ननु तद्विधानानि उपदि-
 शन्ति, वदुच्यते- 'इहमेगे उ मत्तोति' ॥ १६८-२६६ ॥ सिलोसो, अयः कल्पः अधिद्यां हिता मियापूर्विका निवृत्तिः कार्यो, सा
 चोक्षा, 'अन्मत्यं मज्जो सव्यं' एतच्छ्रुता चरणादिपरः, 'इहमेगे उ मत्तोति' 'इह' ति इह मनुष्यलोके, एगेति
 पाब्वाद्याः, ते सव्ये 'अपरस्माराय पायमं' पानयति पातयति वा पापं, ते पुण 'आयरियं चिदिता' आचरंति तमित्या-
 चारः, आचारे निमित्ताचारितं, आचारीयं वा तमित्याचारः, आचारीयं वा विदिता सच्चदुस्त्वा विमुद्बह, ननु कृत्वा, तेषां हि
 ज्ञानादेय मोक्षः, प्रकृतिपुणान्तरं यथा वेति तमित्यं विदिता अकारिता, यतस्तेषां यमनियमात्मको धर्मः, तं अकमेन्ता, अपरः
 कल्प ग्राह- ये नाम गानं ग्रीलभिच्छन्ति ते नाम भोग्यमाप्नुवन्ति, यथा शाक्यादयः, उच्यते, तेऽपि, केवलमेव वदन्ति, ननु

कुर्वन्ति, कथं?, अहिंसागुणेषु पुनः शब्देषु स्नानादि विहासदेशेषु (दिकेषु) (दिमिषेण) प्रवर्तन्ते, एवं तो—‘भयंता अकर्हिता यं’ ॥१६९-२६७॥ सिलोगो, मोक्षं प्रतिज्ञानन्तीति मोक्षप्रतिज्ञानन्तो, पुण ‘वाया वीरियमेत्तेणं’ वक्तीति वाक्, एवं वीरियं, मात्र-प्रहणं केवलं नृवन्ते, न कुर्वन्ति, आद्यसति कथिचं सभामसति, तंजहा-वयं जानका इति सभयाश्चासयन्ति, ययाऽऽत्मानं तथा परमपि, स्याद् बुद्धिः-कथं भगता अकर्हिता य एवंते, ननु वे ज्ञानेनैव तार्यन्ते?, उच्यते—‘न चित्ता तायए भासां’ ॥ १७०-२६७ ॥ सिलोगो, चित्रानाम धातूपसर्गसन्धितद्धितकालप्रत्ययप्रकृतिलोपागमविशुद्धया, ‘कथो’ कस्मात् कारणात्? उच्यते, निशानुशासनात्, विद्याहितमनुशासनाय तमेव, तस्यैका तु क्रिया मोक्षाय उच्यते, यथा गदपस्त्रिज्ञानं, वे पुनः चित्र-शास्त्रविशारदाः यतो ‘विसन्ना पावकम्मोहिं’ तेन मोक्षाव(इति) वाक्यशेषः, विधिषं सन्ना विसन्ना, पापान्येतत् कृत्यानि पापकिंचाहं, पावं वा हिंसादीनि तेषु श्रन्ता, न तानि श्रक्तुवन्तो कर्तुं, ‘पाला पंडियमाणिणो’ स्याद् बुद्धिः-केनोच्यते?, स्पष्टरूपं हि दुस्तरं कर्तुम्, अविशिष्टमुच्यते—‘जे केई सरिरे सत्ता’ ॥ १७१-२६८ ॥ सिलोगो, ये इत्यनिर्दिष्टस्य निर्देशः, शीर्यत इति शरीरं तस्मिन् सक्तिः, नृणोति नृणांते वर्णयन्ति वा तस्मिन्ति वर्णः, रूप्यत इति रूपं, संसर्चिः धावते वा सर्ववस्त्रं सर्वतो, मणसा ययसा चैव, मणसा तावत्कथं रूपवन्तः स्याम इत्येवं चिंतयन्ति, वायाए भिपजोऽनुपानक्रियां पृच्छति, ‘सव्वे ते दुक्खसंभवा’ नाम दुक्खं पश्यंते, एवमाद्या अन्याऽप्यविद्या संसारादिव, तेनाविद्यासंभानविद्यावता संसारोच्छेदाय प्रवर्तितव्यं, स चात्मा संसारी भुक्तो वा, तत्र योऽसौ संसारी स हि सति (अ)विद्याविषये भिभुत्वमासाद्य—‘आवण्णा दीहमद्धानं’ ॥१७२-२६८॥ सिलोगो, अथया उक्त्वा अविद्या, तद्विषयभूता विद्या, स च विद्यावान् ‘आवण्णा दीहमद्धानं’ (१७२ सू० २६८) आपन्नान् आपन्नः, अणादि, दीर्घिते

वा दीर्घः, अथति प्राणीनिति अध्या, दीर्घमचानं नाम संसार एव, न तत्रावस्थानमस्ति, अथवा ब्रह्म जायमानस्य वा कुतोऽव-
स्थानमित्यत्र वा दीर्घः, उक्तं च-“प्रथवा दीर्घमघालमनादिकमनन्तकं । स तु कर्मभिरापन्ना, हिंसादेरुपवीपते ॥ १ ॥ तेषां
स नरकादिषु विधाकाः स त्रैदीश्रियाः तन्महा सव्यदिसं पस्य” तस्मादि’ त्रि वस्मात् संसारमवा(शो)त्र सर्वं उक्ताथं, दृश्यते अनेनेति
दिकृत्सा दिशा सचविद्या-नामदिशा ठवणादिशा दन्व०येच०कालदिशा सव्य(त्रिव)रेचदिशा भावत्रिचदिशा पण्यवगदिसा, गामदिसा
बहा अमतरा दिसाऽङ्गमारी, ठवणादिशा अकल्पनिकरुपादिसु दिक्षाविभागो ठवितो, स तु सउणरूपरूवरणादिसु ठाविज्जति,
दन्वदिशागु सव्यपदेसपं वपं तरेससु चैन पदेससु ओगाढं, एवं दससव्यदिसागं जहृष्णमं दब्बं, रेचदिशा अट्टपदेसियो रुययो,
अतो इंदाग्याओ दस दिशाओ परचंति, वायेरेचदिशा जस्य जओ आदिन्वो उएइ सा पुब्बा, जतो अत्यमेति सा अवरा,
दाहिणपसे दक्षिणा, यामओ उचरा, पद्मवगदिसा जतोदुचो पण्यवगो ठाति सा तस्य पुब्बा, दाहिणेण सा दाहिणा, पच्छतो अवरा,
यामओ उचरा, एवासिं च अंतरेणं अन्नाओ चत्तारि अणुदिसाओ माणियच्याओ, एतासिं चैवउट्टुहं अंतराओ अट्ट दिसाओ,
एताओ सोत्तय सरिरउत्सपगद्दुष्ठाओ सव्याओ तिरियदिसाओ, पादतलेह्हा अथेदिसा, सीसस्य उवरि उट्टा, एता अट्टासवि
पण्यवगदिसाओ मवंति, भावदिसा अट्टारसविधा, तंजहा-पुट्टविकाहओ आउकाओ तेउकाओ. वाऊअगगवीया मूलवीया पोरवीया
एंपवीयाट पेइंदिया वेइंदिया चउसिंदिया पंचेदिया तिरिवउजोणिसा १ ससुम्भुच्छिमपणुस्सा कम्मगुसा अकम्मभूमगाई अंतरदीवया १ ६
देवा नारगा १ ८, दिश्यते अनयेति दिक्षा, मा तस्य भाविनो मारस्तेण प्रकासेणोपदिश्यते, तद्यथा-शुथिवीकापिको वा एवं यावदु देवो नारको
वा, एवं पश्यत इति पस्य, मा समारमस्य, अत एव दृष्टाज्जो दिग्भवति, यतो न सगं आरम्यते असमारममानं, ‘अप्पमसो पट्टिबण’

पथा कामादि दिष्टं न विराधयेत्, उक्तं श्राणातिपातविरमणं, अपरिग्रहश्रुतिद्वये तु 'बहिःश्राणा उद्धमायाय' ॥१७३-२२६॥ सिलोमो,
स्वात्-श्राणुपादिष्टं यथा'अन्मत्स्यं सञ्चततो सञ्च', तथैव च'आदानं नरकं दिस्ते'ति श्राणातिपातविरमणं परिग्रहविरती य भणित्वा, किं
पुण भणति?, उच्यते, तत्र भेदा नोपदिष्टः, इह तु अष्टादश दिश उक्ताः, परिग्रहेऽपि तत्राविशिष्टमुक्तं—आदानं नरकं, इह वि-
शिष्यते-इदं श्राणमिदमश्राणमिति, तद्यथा-'बहिःश्राणा उद्धमायाय' हेतु बहिःश्राणा, उद्धियत इति उद्धं, उद्धं नामात्मानं वक्ष्येत्यर्थः,
यथा लोकायताः प्रातिपन्नाः उद्धं देहात्पुरुषो न विद्यते, देह एव आत्मा, तथात्मानं शरीरोपचारं कृत्योपदिष्यते 'बहिःश्राणा
उद्धमायाय, नाचकंसे कयाहवि', स्वात्-शरीरात्मा किंनिमित्तं धार्यते, उच्यते, 'पुञ्चकम्मकलपट्टाप' पूरयतीति पूर्व,
क्रियते इति कर्म, क्षणं क्षणः, 'इम' मिति इदं औदारिकं सम्यक् उद्धरेत् खुहादिपरिस्तेहेहि पडमाणं समुद्धरे, तस्यैवं पूर्वकर्म-
क्षयहेतोः तं देहं धारयतः साम्प्रतं कर्मात्पुण्यहेतोः इदमपि दिश्यते, किं, 'विबिच कम्मणो हेडं' ॥१७४-२६९॥ सिलोमो,
विबिच्येत्यनुमतार्थे उपदेशो वा, क्रियत इति कर्म, हिमोतीति हेतुः, हेतोरिति यतः कर्म प्रसूयति, स चाविद्यैव, उक्तं हि—
'कट्ठणं भंते ! जीवा अट्ट कम्मपगडीओ बंधंति, राणा दोसा वा" वन्धहेतवः एकैकस्य तु तत्प्रदोपनिहवादयः, एवं सर्वत्र,
येषु लोके वा कैच्चियं कालं णिरोमित्वा?, उच्यते—'कालकंली परिव्वए' कालनाम यानदायुषः तं पंडितमरणकालं काङ्क्षमाणः
सर्वश्राणसम्बन्धमानः परिग्रहेत्, सर्वात्तवैरित्यर्थः, स एव निरुद्धश्राणो यानरकालं काङ्क्षतो आराच्छरीरधारणार्थमाहारश्राणग्रहणं
फलाति, न हि निरुग्रहाणि शरीराणि दुक्नन्ते उद्धेडं, तत्रोग्रहमाहारः उपकरणं वा, तत्राहारपरिणामार्थमपदिश्यते-मानं
पिंडरस पाणरस' शीयते मात्रा, पिण्डग्रहणात् त्रिविध आहारः, पाणग्रहणात् पानकमेव, कडं नाम

निव्यक्तियं पायुगं किञ्चं उं रीतादि फ्रासुगं, तीपि (ण) अत्तद्वाए, इटपुसलि(?) न वा, तदपि देष्णां, मध्येत् खादियमेव, स्वादिममास्वाद्येत्, अयानमस्वीयात्, पानकं पिबेत्, कन्यातुलोमातु मध्येत्, वं उ हुक्तेपममुक्तशंषं वा- 'सन्नधिं च न कुञ्चिज्वा०' ॥१७५-२६९॥
 मिलोगो, नदिधानं संनिधिः न प्रतिकेये, अणतीत्ययुः, मीयत् इति मात्रा- तिलतुसमागमित्तेपि 'दिवमायाय संजप' क्रोऽर्थः?,
 क्षेत्रेऽपि ण संसारे पत्ते बरथे वा, किमंन गुण असणादिश्रद्धा, अतिप्रसक्तलक्षणनिवृत्तये वा भूत्तदुपकरणसपि न संवास्वति,
 तेन तदुपकरणं यत्र गच्छति तत्र तत्र 'पक्वपिपत्तं समादाय' पक्षी पत्रसमारं वा पतत्यनेति पत्रं पिच्छमित्यर्थः, निमार्त्ति तमिति
 भारः वतुल्यो, यथाऽसी पक्षी तं पत्रमारं ममादाय गच्छति एत्सुपकरणं मिधुःपदाय निरोपसी परिव्वए, नास्याक्रादृशा विद्यत
 इति निररकादृशी, उक्तं पूरकर्मक्षयार्थं शरीरं धारयेत्, वृद्धारोऽपयः, तद्यथा-आहार उपकरणं, तदपि- 'एसणासमिओ लज्जू'
 ॥१७६-२७०॥ मिलोगो, एमणासमिओ, लज्जू नाम लज्जावान्, लज्जुप्यमाण उकार्थः, 'अणियतवासी' अनियतः केवलं मासे,
 न एमणासमिओ एव जाव इंदियादिपमादा परिवज्जए येनोपरियते- 'अप्पमत्तो पमत्तेहि' इंदियादिपमत्तेसु गिहृत्येत्तु, पिंडस्म
 पिंडयोः विण्डानां वा पातः २ अतस्तं पिंडवावं 'गयेपयेत्' मार्गैरिदित्यर्थः, 'एवं से उयाहु' ॥१७७ २७०॥ मिलोगो, एव-
 मर्मावधारणे, 'स' इति मगरान् तीर्थकरः, उदाहृति उदाहृतवान्, 'अणुत्तराणी' अणुत्तराणी, नातो उत्तरोत्तरं
 अणुं जानं आर्येत्ति अणुत्तराणी, 'अणुत्तरदंसी' केवलदंसिति, अणुत्तराणादंसणधरो जाव से उदाहृतवान्, स्याद् बुद्धि-
 जोऽसौ १, उच्यते, 'अरथा णापयुत्ते' अर्हतीत्यर्हन्, नास्य रहस्यं विद्यते, वावकुलप्पभू(ए)त्ते सिद्धत्यसुनिययुत्ते, मगरान्,
 मणोऽस्पासीति मगरान्, ऐश्यादि, 'वेसालीण' चि, गुणा अस्य विशाला इति वैशालीयः, विगालं शासनं वा, विशाले

या इक्ष्वाकुपुत्रो मया वैशालिया, 'वैशाली अननी यस्य, विशालं कुलमेव च । विशालं श्रवचनं वा, तेन वैशालिको जिनः
॥ १ ॥ 'वियाहिते' व्याख्याते, केचिदन्यथा पठन्ति- 'एवं से उदाहृ अरहा पासे पुरिसादाणीए भगवन्ते वेसालीए बुद्धे
परिणिब्बुडेत्ति येमि ॥ अर्हं पूजायां, पूजामर्हतीत्यर्हः, पश्यतीति पाशः, पुरुशग्रहणं सत्यपि त्रिलिङ्गग्रहणमित्यत्रे पुरुष एव
तीर्थभूतो भवति प्रायः, स न द्वयोल्लिङ्गयोः, आदातत्र्य आदानीयः, पुलौयो आदानीयः, ज्ञानदर्शनचारित्रिसर्वपराक्रममृत्त्यादि-

गुणा अस्य इति विशालीयः, अपमुक्तं, बुध अवयवेने, बुद्धवान् बुद्धः, समन्तान्निवृत्तः, एवं जन्मोभयवान् आयुष्यान् सुधर्मा
कथयति-एवं ते उदाहृ जाय परिणिब्बुए इति वेमि ॥ न्याय पूर्ववत् । सुदृग्गणियंठिजं छट्टमज्झयणं सम्मत्तम् ६ ।

उक्ता अविद्या सविद्याश्च, ते तु अनिष्टचालमानो नोक्ताः, श्रेणु कर्मसु प्रशस्य तद्विपाकं नापेक्ष्यते उरभ्रवत्, इत्येषो क्रियते
गम्यन्थः । तस्स चत्तारि अणुओगहारो, उवकमादी, ते परुवेअण गामणिफण्णे उरभ्रिज्जं, उरभ्राज्जातं औरभ्रियं, उरभ्रस्येदं
औरश्रीयं, सो उरब्भो णामादि चत्तर्विधो, दब्बे दुविहो-आगमतो णोआगमतो य, आगमओ जाणए अणुवउत्तो, णोआगमओ
विविहो-आणगसरीरादि ३, तत्प 'जाणगसरीर' ॥२४५२७१॥वतिरिचो द्व्योरब्भो तिविहो, तं० एगमविओ वद्दाउओ अभि-
मुहणामुत्तो, भावोरब्भो दुविधो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो जाणए उवउत्तो, णोआगमेत्त्यादि, णोआगमतो भावो-
रब्भे इमा गाहा-उरब्भउणामगोपं' ॥२४६-२७१॥गाथा कण्ठ्या, एतस्स इमा अत्थाजविकारणाथा 'ओरब्भे य' ॥२४७-२७१॥
गाहा, ओरब्भे कागिणी अंए एवहरो सागरो, एते पंच दिट्ठता उरभ्रिज्जं अज्झयणं वणिज्जंति । 'आरंभे रसागिद्धि'
॥ २४८-२७२ ॥ गाहाः उरब्भारंभो कीस गते १, उच्यते, सोऽप्यासितो २ मारिज्जति, ण य तत्थेवायो कोजवि, एवं अंसज्जा

निच्यत्विं पापुं वं क्षियं वं शीरादि फ्रासुं, तं पि (ण) अचट्टाप, टडपुसळि(?) न वा, तदपि देणं, मध्ययेत् खादियमेवं, स्वादिममास्वादेयेत्,
 प्रममनीयान्, पानकं पित्रे, वन्धतुलोगासु मध्ययेत्, तं तु भुक्तोपमभुक्तोपं वा- 'सार्द्धिं च न कुञ्चिज्जा०' ॥१७५-२६१॥
 मिलोपो, सदिधानं संनिधिः न प्रतिकेये, अणवीत्यणुः, मीयत इति मात्रा- तिलतुसभागमिचंपि 'लिवमापाय संजए' क्रोड्यः?,
 नेत्रपि ण संनाने पने बत्थे वा, क्रिमंण पुण अस्सणादिअहुं, अतिअस्सकलक्षणनिवृत्तेये मा भूत्तुपकणमपि न संवास्वयति,
 तेन वृत्तुपकरणं यत्र गच्छति तत्र तत्र 'पक्कयीपत्तं समादाय' पथी पत्रसंभारं वा पत्त्यनेनेति प्रं पिच्छमित्यर्थः, विभक्तिं तमिति
 भारः वृत्तुलो, ययाज्ञी पथी वं पत्रभारं समादाय गच्छति एवमुपकरणं भिक्षुरादाय गिरिवस्सी परिव्यए, नास्यात्ताइक्षा विद्यत
 इति निरसत्ताइथी, उक्तं पूर्वकर्मक्षयार्थं दुरीरं धारयेत्, वेदाखोपायः, तद्यथा-आहार उपकरणं, तदपि- 'एसणासमिओ लज्जू'
 ॥१७६-२७०॥ मिलोपो, एसणागमिओ, लज्जू नाम लज्जान्, लज्जुप्पमाण उक्कार्यः, 'अणियत्तवासी' अनियतः केवलं मांसं,
 न एसणासमिण एव जाव इदियादिपमादा परिगज्जए येनोपदियते- 'अप्पमत्तो पमत्तेहि' इदियादिपमत्तेसु गिहत्थेसु, पिंडस्स
 पिइयोः पिडवाना वा पातः २ अनसं पिडवावं 'गयेपपेत्' माणियदित्यर्थः, 'गवं से उयाहु' ॥१७७-२७०॥ सिलोपो, एव-
 मथोभयारणे, 'स' इति भागान् वीर्यकरः, उदाहृतिवि उदाहृतान्, 'अणुत्तराणी' ति केवलपानी, नातो उत्तरोत्तरं
 अणं वाणं श्रीयति अणुत्तराणी, 'अणुत्तरदंसी' केवलदंगिनि, अणुत्तराणदंसणधरो जाव से उदाहृतवान्, स्वाहृ बुद्धि-
 बोओ?, उच्यते, 'अरसा पायुत्ते' अहीनीत्यर्थे, नास्स रहस्यं पिधते, पातकुलप्पयू(स्व)ति सिद्धत्थरातियपुत्ते, भगवान्,
 भयोऽस्सासीवि मगरान्, ऐथयादि, 'येसालोप' चि, गुणा अस्य विशाला इति वैशालीयः. विमालं ग्रामनं वा, विशाले

न इहाद्युग्रे मया वैशालिषा, 'वैशाली जननी यस्य, विशालं दुलभम् च । पञ्चाल ३५५५ वा, तेन वैशालिको जिनाः
॥ १ ॥ 'विपाहिते' व्याख्याते, कोचदन्वया पठन्ति- 'एवं से उदाहृ शरशा पासे पुरिसाद्राणीए भगवन्ते वेसालीए बुद्धे
परिगिन्नुउत्ति येमि। अर्ह एजायां, पूजाभर्हवीर्यहं, परयतीति पायाः, पुरुषग्रहणं सत्यपि निलिङ्गग्रहणमिद्वत्त्वे पुरुष एव
तीर्थकृतो भवति शयः, स न द्वयोलिङ्गयोः, आदातव्य आदानीयः, पुरुषैर्वा आदानीयः, ज्ञानदर्शनचारिजनसर्वपराक्रममष्ट्यादि-
गुणा अस्य इति विशालीयः, श्रेयमुक्तं, पुष अवशेषने, बुद्धान् बुद्धः, समन्तान्निर्दूषः, एवं जन्मोभगवान् आयुष्मान् मुधम्मा
कवयति-एवं से उदाहृ ज्ञाप परिगिन्नुए इति वेमि ॥ नयाश्च पूर्ववत् । बुद्धुगणियांठिजं छट्टमज्झयणं सम्मत्तम् ६ ।

उक्ता अविद्या सन्निधाथ, ते तु अनिष्टचारामानो नोक्ताः, श्रुतु कर्मसु प्रशस्य तद्विपाकं नापश्यते उत्तमवत्, इत्येषो क्रियते
सम्बन्धः । तस्स चत्तारि अणुआंगहारा, उवक्कमादी, ते परूवेज्ज णामणिप्फण्णे उरिम्मज्जे, उरत्राज्जातं औरिअियं, उरअस्सेदं
औरिअियं, सो उरब्भो णामादि च्छेविघो, दव्ये दुविहो आगमतो णोआगमतो य, आगमओ जाणए अणुवउचो, णोआगमओ
ठिविहो-आणगत्तीरादि ३, तत्थ 'जाणगत्तीरि'॥२४५२७१॥वित्तिरो दब्बोरब्भो त्तिनिहो, तं० एगमविओ बद्धउओ अभि-
गुहणामुचो, मापोरब्भो दुविघो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो जाणए उवउचो, णोआगमेत्थादि, णोआगमतो भावो-
रब्भे इमा गाहा-उररब्भउणामगोयं॥२४६-२७१॥गाथा कण्ठ्या, एतस्स इमा अत्याडधिरागाथा 'ओरब्भे य'॥२४७-२७१॥
गाहा, ओरब्भे कागिणी अंबए बवहारो सागरो, एते एच दिट्ठगा उरिम्मज्जे अज्झयणे वणिज्जन्ति । 'आरंभे रसागिद्धि'
॥ २४८-२७२ ॥ गाहा, उरब्भारंभो कीत्त गते १, उच्यते, सोऽप्यासितो २ सारिज्जन्ति, ण य तत्थोवायो कोऽपि, एवं असंजता

निव्यचियं पारुणं क्रियं च तीरादि फालुगं, त्रिपि (ण) अचट्टाए, दृढपुसलि (?) न वा, तदापि देणं, भक्षयेत् खादियमेव, स्वादिमगास्वाद्ययेत्,
 अग्नमन्नीयात्, पानं पियं, वन्यादुलोमासु भक्षयेत्, तं तु भुक्तोपमभुक्तशेषं वा - 'संनिधिं च न कुञ्चिज्जा०' ॥१७५-२६९॥
 सिलोगो, सन्निधानं संनिधिः न प्रतिषेधे, अणवीत्यणु, मीयत् इति मात्रा- तिलतुसभागमिचंपि 'लेवमायाय संजए' कोऽर्थः ?,
 लेजपि ण संसारे एचे वत्थे वा, किमंण पुण असणादिअट्ठा, अतिप्रसक्तलक्षणनिवृत्तये वा भूत्तदुपकरणमपि न संवास्वति,
 तेन ननुपकरणं एत् गच्छति तत्र तत्र 'पक्खीपत्तं समादाय' पक्खी पत्रसंसारं वा पत्त्यनेनेति पत्रं पिच्छमित्यर्थः, विमत्तिं तमिति
 भारः ततुल्यो, ययाज्जी पक्खी तं पत्रमारं समादाय गच्छति एतमुपकरणं मिथुरादाय पितरेक्खी परिव्वए, नास्याकादक्षा विद्यत
 इति निरवकाद्विधी, उक्तं पूर्वक्रमश्यायार्थं शरीरं धारयेत्, तद्वत्सोपायः, तद्यथा-आहार उपकरणं, तदापि- 'एसणासमिओ लज्जू'
 ॥१७६-२७०॥ सिलोगो, एषणासमिओ, लज्जू नाम लजावान्, लज्जुणमाण उकार्यः, 'अणियत्तवासी' अनियतः केवलं मांसं,
 न एसणासमिन् एत् ज्ञाप इदियादिपमादा परिगज्जए येनोपदिश्यते- 'अप्पमत्तो पमत्तेहि' इदियादिपयचेसु गिहत्थेसु, पिडस्स
 पिडयोः पिडानां वा पातः २ अतस्तं पिडवात् 'गयेपयेत्' गयेपिदित्यर्थः, 'एवं से उयाहु' ॥१७७-२७०॥ सिलोगो, एव-
 मर्थावधारणे, 'स' इति भागान् वर्धकः, उदाहुरिति उदाहृतवान्, 'अणुत्तरनाणी' ति केवलणानी, नातो उत्तरोत्तरं
 अणं गानं अत्येचि अणुत्तरणाणी, 'अणुत्तरदंसी' केवलदीमिचि, अणुत्तरणाणदंसणधरो जाय से उदाहृतवान्, स्यात् बुद्धि-
 बोज्जी ? उच्यते, 'अरहा णायपुत्ते' अर्हतीत्यर्हन्, नास्य रहस्यं विद्यते, णात्तकुलप्पयु (सु) ति सिद्धत्यसत्तियपुत्ते, भगवान्,
 मणोस्सवासीति भगवान्, ऐश्यादि, 'वेसालीए' ति, गुणा अस्य विशाला इति वैशालीयः, विशालं ज्ञानं वा, विशाले

सा इहाङ्गं मया पंगुलिष्या, 'पैंगुली जन्ती यस्य, विद्यालं प्रवचनं च, तेन वैशालिको जिनः
 ॥ १ ॥ 'विपारितं' व्याख्याते, केचिदन्याथा पठन्ति- 'एवं से उदाहृ अरहा पासे पुरिसादाणीए भगवंतं येसालीए बुद्धे
 परिणिघ्णुडंति चेमि॥ अहं एवापां, एजामहंतीत्यहं; परयतीति पायाः; पुरुषग्रहणं सत्यपि त्रिलिङ्गग्रहणसिद्धने पुरुष एव
 परिधत्तां ममति प्रायः; स न दुर्योलिङ्गयोः, आदावग्य आदानीयः, पुरुषयो आदानियः; ज्ञानदर्शनचारित्र्यसर्वपराक्रमवृत्त्यादि-
 गुणा अस्य इति विद्यालीया; श्रेयमुक्तं, युध अवरोधने, बुद्धान् बुद्धः, समन्तावृत्तः, एवं जन्मोभगवान् आयुष्मान् सुषम्मा
 कथयति-एवं से उदाहृ जान परिणिघ्णुए इति चेमि ॥ नयाश्च पूर्ववत् । खुद्गुगणियांठिल्लं छट्टमञ्जयणं सम्मत्तम् ६ ।

उक्ता श्रिया सप्रियाथ, ते तु अनिष्टवात्मानो नोक्ताः, श्रेयु कर्मसु प्रथस्य तद्विपाकं नापेक्ष्यते उत्प्रवत्, इत्येपो त्रिपते
 गमन्य । तसा चचारि अणुशोणदारा, उवक्कमादी, ते पल्लवेण णामणिफण्णे उरब्भिब्बं, उरभाब्जातं औरीधियं, उत्तरस्येदं
 औरीधियं, सो उरन्तो णामादि चतुर्विधो, दब्बे दुविधो अगमतो णोआगमतो य, आगमओ जाणए अणुवउचो, णोआगमओ
 विविहो-जाणगमरीरादि ३, तस्य 'जाणगसररि'॥२४५२७॥विवरित्तो दब्बोरब्बो तिरिहो, ते- एगमविवो वद्धउओ अभि-
 मुरणामुत्तो, मायोरब्बो दुविधो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो जाणए उवउत्तो, णोआगमेत्वादि, णोआगमतो भावो-
 र्भे इमा गाहा-उरब्भमाउणामगोयं'॥२४६-२७१॥गाथा कण्ठ्या, एतस्स इमा अथाडधिकारागाथा 'ओरब्भे य'॥२४७-२७१॥
 गाहा, ओरब्भे कागिणी अंभए क्वहातो सागरो, एते पंच दिहंता उरब्भिब्बे अब्बयणे वणिण्जंति । 'आरंभे रसागिद्धि'
 ॥ २४८-२७३ ॥ गाहा, उरब्भारंभो कीस गते १, उच्यते, सोऽप्यासितो २ मारिज्जति, ण य तत्थोवावो क्कोजिचि, एनं असंजता

जीवा 'आर्भे' चि मंससमिद्धा, उरब्धमच्छमहिंसादयो, तेसि दोगतिगमणपञ्चवाया भवति, इत्यत 'उवमा कया उरब्धे,
 उग्निग्ज्जस्म शिञ्जुती' षामणिफ्फण्णो गतो ॥ जाव सुचाणुगमे सुचं उच्चारेणव्वं, तं च इमं 'जह्वाऽऽएसं समुद्दिस्स'
 ॥१७८ द्र. २७३॥ सिलोगो, पेन प्रकरणे यथा, आपसं जाणतिचि आदसो, आवसो वा, आविशति वा वेरमानि, तत्र आविशति
 वा गत्वा इत्याएसा, दोमनं गतं संगतं तं चा उदेस्य समुदेस्य, कथमुदेस्य ?, आपसो अप्यराहितो यथा आगमिष्यति, अद्भुगो
 वा, तदा एवं मारेणा तेण सह भक्तिउस्सामि, उच्छब्दिने वा 'कोपि' चि कश्चित्, कूरुक्कम्मो पापः, 'पोरुब्बा' 'पुप पुष्टो'
 पति एत्थत्कारितो एत्थल्लुक्, कथं पोसवति ? 'ओषणं जवसे देति' उवाचि उदाचि वा तमिति ओदनं ददाति, जवसो मुग्ग-
 मासादि, यानि चान्यानि तद्योग्यानि विमयणामादि, जौ जस्स विसाति स तस्स विसयो भवति, यथा राज्ञो विषयः, एवं
 यदस्य विषयो भवति, लोकैऽपि वक्तारो भवन्ति सर्वे वात्सगृहे राजा, अंगति तस्सिन्निति अंगनं, गृहांगनमित्यर्थः, अथवा
 विषया एसादयः तान् गणयन् प्रीणितोऽस्य मंसिन विषयान् भोक्ष्यामिति, अथवा विषयान् इति, धर्म परलोकभयं वा, एत्थ
 कथितं उदाहरणं— एगो ऊरणो पाट्टणयनिमित्तं पोसिज्जति, सो पोणियसारीरे मुट्ठातो हलिहादिक्रयंगरागो कयकण्ण-
 चलो, कुमारया य ते नाणाधिहेहि कीलाविसेहेहि कीलावेति, तं च वच्छो एवं लालिज्जमाणं दट्टण मालए णहेण य
 गोविपं दोहएण य त्वशुकंपए मुक्कमपि टीरं ण पिचति रोत्तणं, ताए पुच्छिओ भणति— अम्मो ! एस णीदयगो सव्वेहि
 एएहि अग्ग सामिसालेहि इट्ठेहि जयसजोगासणेहि तदुवजोगेहि च अलंकारितो अलंकारितो पुत्त इव परिपालिज्जति,
 अहं तु मंदमगो मुक्कणि ठणाणि काहेपि लमामि, वाणिनि ण पज्जचयाणि, एं पाणिपंदि, ण य मं कोऽपि लालेति, ताए

मण्यति— पुत्र ! ' आउरचिन्नाइं पयाइं ' ॥२४९-२७३॥ गाथा, जहा आउरो मरिउकामो जे मगगति पत्यं वा अपत्यं वा तं दिञ्जति से, एवं सो ङंदिवो मारिञ्जिहिति जदा तदा पेच्छिशिसि, उक्तो दृष्टान्तः । प्रकृतमुपदिष्यते— ' तयो से पुष्टे परि- द्युदे ' ॥१७९-२७४॥ सिलोगो, ' तत ' इति तवो जसमौदनप्रदानात् पुष्यते वा पुष्टः परिष्टुहितः परिष्टुडः, मियतेज्जेनेति मेदः द्युदे ' ॥१७९-२७४॥ सिलोगो, ' पीणिए ' विपुलदेहे, श्रीणीतः तपिठ इत्यर्थः, विपुलदेहे नाम मांसोपचितः, उदीर्णन्तः उदीर्यते वा उदरं ' पीणिए ' विपुलदेहे, श्रीणीतः तपिठ इत्यर्थः, विपुलदेहे नाम मांसोपचितः, परिक्वंपए ' कर्मवत् कर्मकर्तेतिकृत्वाऽप्यदिश्यते-भांसोपचयादसौ स्वयमेव मेदसा सुष्टानिव आप्तं परिक्रवए, कथं सो आपाच्छेदिति, उत्सयादियो, यत्रायमुपयुज्येत, अथवा परिक्रवति, ' जाव न एज्जति आपसो ' ॥१८०-२७४॥ सिलोगो, याव- त्यरिमाणवधारणयोः, कइं इही जसमौदनेऽपि दीयमाने ऽ, उच्यते, वधस्य वच्यमाने इष्टाहारे वा वध्यालंकारेण शब्दक्रियमाणस्त किमिव मुखं ? एवमसौ जसमौदगादिसुखेऽपि सति दुःखमानेवा, ' अह पत्तामि आपसे ' अथेययं निपात आनन्तये, श्रिताः तस्मिन् श्राणा इति श्रिताः तवो सो वच्छगो तं नंदियं पाहुणगसु आगएसु वधिञ्जमाणं ददुं विसितोऽपि भएणं माऊए थणं णाभिलसति, ताए मण्यति— किं पुत्र ! मयमौतोऽसि ऽ, गेहेण एण्हुयपि मं ण पियसि, तेण मणइ— अम्म ! कपो मे मज्ज थणाभिलापो ऽ, एणु सो वच्छो ङंदिवो मज्ज केहिपि पाहुणएहिं आगएहिं मं अगतो विणिगवजोहो विलोलनयणो विसारं रसवो अत्ताणो अत्तराणो विणिहत्तांति तम्मथातो कवो मे पाउमिच्छा ऽ, तवो ताए मण्यति— पुत्ता ! एणु तदा चेए ते कइयं, जहा आउचिन्नाइं एयाइं, एत्त तेत्तिं विवागो अयुपत्तो । एत्त दिट्ठवो ' जहा खलु से ओरम्म ' ॥१८१-२७४॥ सिलोगो, यथा येन प्रकारेण, एतु विंयणं, स एव विभिष्यत इति स इति प्रागुक्तः, उरसा श्राम्यति विसात्तिं वा तमिति उत्तरः,

श्रीउत्तरा०
वर्णा
० और-
श्रीया०
॥१५९॥

जीवा ' आरंभे ' चि मंससगिद्धा, उरब्धमच्छमहिंसादयो, तेषि दोगतिगमणव्यवाया भवति, इत्यत्र ' उवमा कया उरब्धे, उरन्मिज्जस गिज्जुची ' धामणिफण्णो गतो ॥ जाय सुत्ताणुगमे सुत्तं उच्चारेयन्नं, तं च इमं ' जहाऽऽएसं समुद्दिस्स ' ॥१७८ घ. २७३॥ सिलोगो, येन प्रकारेण यथा, आएसं जाणतीचि आहसो, आवसो वा, आविशति वा वेरमनि, तत्र आविशति वा गत्वा इत्याएसा, शोभनं गतं संगतं तं वा उदस्य समुद्दस्य, कथमुद्दस्य ?, आएसो अम्परहितो यथा आगमिष्यति, अमुगो वा, तदा एवं मारंत्ता तेण सह भवेउस्सामि, उच्छवदिने वा ' कोपि ' चि कश्चिद्, कूरुक्कम्मो पाप, ' पोसेज्जा ' ' पुप पुट्ठो ' एति एत्याकारितो एत्थल्लः, क्वयं पोसवति ?-ओपणं जवसे देति ' उवाचि उदाचि वा तमिति ओदनं ददाति, जवसो मुग्ग-मासादि, यानि चान्यानि तद्योग्यानि विसयणामादि, जो जस्स विसाति स तस्स विसयो भवति, यथा राज्ञो विषयः, एवं यथस्स विषयो भवति, लोकेऽपि वक्तारो भवन्ति-सर्वो धात्सगृहे राजा, अंगति तस्मान्निचि अंगतं, गृहांगनमित्यर्थः, अथवा विषया रसादयः तान् गणयन् प्रीणितोऽस्य मासेन विषयान् मोक्ष्यामीति, अथवा विषयान् इति, धर्मं परलोकभयं वा, एत्य कल्पितं उदाहरणं— एगो ऊरणगो पाहुणयनिमित्तं पोसिज्जति, सो पाणिपसरो सुट्ठतो हलिदादिकयंगरागो क्वकण्ण-चूलतो, कुमारगा य तं नाणाविहेहिं कीलाविसेसेहिं कीलावेति, तं च वच्छगो एवं लालिज्जमाणं दददूण माऊए णंदेण य गोविंयं दोहएण य तयशुक्कए मुक्कमचि टीरं ण पिचति रोसणं, ताए पुच्छिअओ भणति— अम्मो ! एस णंदियगो सव्वेहिं एएहिं अम्हं सामिसालेहिं इहेहिं जयसजोगासणेहिं तदुवथोगेहिं च अलंकारविसेसेहिं अलंकारितो पुत्त इव परिपालिज्जति, अहं तु मंदमग्गो मुक्काणि तणाणि काहेपि लमामि, ताणिपि ण एज्जचयणि, एतं पाणिपंपि, ण य मं कोजवि लालेचि, ताए

श्रीरचारा-
शूर्णो
७ आर-
श्रीया०
॥१५९॥

भणति— पुत्र ! ' आउरचिन्नाहं एयाहं ' ॥२४१-२७३॥ गाथा, जहा आउरो मरिचकामो ज मग्गति एत्थं वा अपरथं वा ते दिज्जति से, एवं सो णंदितो मारिज्जिहति जदा तदा पोच्छहिसि, उक्तो दृष्टान्तः । प्रकृतमुपदिष्यते— ' तओ से पुढे परि- बूढे ' ॥१७९-२७४॥ सिलोगो, ' तत ' इति तवो जवसोदनप्रदानात् पुष्यते वा पुष्टः परिश्रुहितः परिवृढः, मिद्यतेऽनेनेति मेदः उदीर्णान्तः उदीर्णते वा उदरं ' पीणिए ' विपुलदेहे, प्रीणीतः तथित इत्थं; विपुलदेहे नाम मांसोपचितः, ' आएसं परिकल्पए ' कर्मवत् कर्मकर्तृकृत्वाऽपदिश्यते-मांसोपकयादसौ 'जाव न एज्जति आएसो' ॥१८०-२७४॥ सिलोगो, वाव-आगच्छेदिति, उत्सवादिर्वा, यत्रायमुपपुण्वते, अथवा परिकल्पति, त्यस्मात्प्रधारणयोः, क्वं दुही जवसोदनेऽपि दीवसाने !, उच्यते, वधस्य वधमाने इष्टाहारे वा वध्यालंकारेण वाऽऽक्रियमाणस्तस्मिन्निमित्तं सुखं !, एवमसौ जवसोदनादिसुखेऽपि त्वत्ति दुःखमानेवा, ' अह पत्तंमि आएसे ' अयेत्ययं निपात आनन्तये, श्रिताः, तवो सो वच्छगो तं नंदियं पाहुणंगेसु आगएसु वधिज्जमाणं दढं तिसितोऽपि मएणं माऊए यणं णामिलसति, ताए मणति— किं पुत्र ! भवभीतोऽसि !, वेहेण णण्डुयं पि मं ण पियसि, तेण भणइ— अम्म ! कचो मे मज्ज यथाभिलापो !, णणु सो वच्छतो णंदितो अज्ज केहिवि पाहुणएहिं आगएहिं मं अगतो विणिग्गयजीहो विलोलनयणो विस्सरं रंसवो अत्ताणो अत्ताणो विण्हित्वात्ति तन्मयातो कतो मे पाउमिच्छा !, तवो ताए मणति— पुत्ता ! णणु तदा चेव ते कहरियं, जहा आउरचिन्नाहं एयाहं, एस तेसि विवागो अणुपचो ! एस दिहुवो 'जहा खलु से ओरअमे' ॥१८१-२७४॥ सिलोगो, यथा येन प्रकारेण, खलु विशेषणे, स एव विशिष्यत इति स इति प्रागुक्तः, उरसा भ्राम्यति विभर्त्सि वा तमिति उरत्रः

समीहितमिति स्वर्गधीक्षितः, ' एवं बाले ' एतन्मध्यारणे, एतन्मृगमनि, द्वाभ्यामाकलितो बालः, अधम्मो इदो जस्स स भवति अधम्मिद्वो, ' ईहति ' ईहेते नाम चेट्ठे, नरकः उक्तार्थः, आयुक्कमुक्कार्थः, नरकेण आयुषं कुत्तितं नरकायुक्कं, अत्राह- यथाज्जो मांसमंत्रंदिवात्समा आणं परिकंखति एवमतौ बालः केन चंडिवात्समा नरकायुः कंसुत्तिं, उच्यते, 'हिंसे बाले मुसावाइ' ॥ १८२-२७६ ॥ मिलोगो, हिसयवीति हिसः, द्वाभ्यामाकलितो बालः, रागद्वेषाभ्यामित्यर्थः, मृपा वदतीति मुसावादी, अत्तो प्राणानिवि अद्दा, विविधो लोका २, अद्दानमि विलोकं अद्दानमि विलोकः, पन्थमोप इत्यर्थः ' अण्णदत्तहरे तेणे ' अन्नमि दत्तं हत्तीति अन्नदत्तहरा, अहवा अन्नसि दत्तं तं हरति, स्तेन स्त्यायत इति स्तेनः, मायाऽस्यास्तीति मार्या, कस्स हत्तामी किन्नु हरामाति चा, किन्तुहरः, कृठः कैतवो, पंचास्य(सु)वि प्पमत्तो, 'इत्थीविसयगिद्धे य' ॥१८३-२७७॥ मिलोगो, इत्थीणं विसया इत्थीविसया, इत्थीविसयमोग इत्यर्थः, इत्थीविसयगिद्धे, अथवा द्वीपु विपयेषु गृद्धः, गृथ्यते स्म गृद्धः, महत्तो आंसो यरीगहो य जस्स (स) भवति 'महारंमपरिगहो' 'धुंजमाणे सुंरं मंसं' गन्थे तत् मन्थते वा तं मन्थते वा स मक्षयिता वेनेपेमुक्तेन बलिनमात्मानं मांसं, परिचुद्धितः—परिचुद्धः, तेन मांसिन परिचुद्धिताः, परे य दमयतीति परदमो, 'अयककर- भोई य' ॥ १८४ ॥ मिलोगो, अवतीत्यजः, कक्करं नाम महुरं दंतुं मांसं, अजा इव कक्करमोजनदीला अयककरभोई, तुंदिळ- मस्य जावं तुन्दिलः, चित्तं यस्य लोहितं चियलोहितं, स तेषु हिसादिभिराश्रयवृत्तः, मांसमक्षयिता आयुगं नए कंसे, एति याति वाऽयुः, आनीयते तीसन्नरकं, काथतीव कांहाते, का गहिं भावना, नासो नरकस्योद्दिजते येन नरकसंबर्तनीयानि कर्माण्यारभते, स एव दधान्तः, जहाणं च एलए ॥ अत्राहिवि पगारोहिं निरयाउयकं सुत्ति—'अण्णं मयणं जाणं ॥१८५-२७५॥

धीउत्तरा०
चूणी
७ और-
प्रीया०
॥१६०॥

सितांगो, आस्यं उवचिसुणपीडगादि, शय्यवे वसिमिति शयनं-पङ्कसादि, ज्ञाणं-सागडहस्थिअस्तादि, दित्तं-हिरण्यसुवण्णादि, तत्र गृह्णाः वदुत्थादयन्तः संश्रमाणाश्च 'कामाहं भुञ्जिता' कामान्-इत्थिविसया, एगगगहणे वज्जातीयानां प्रहणमितिकुत्वा सोमदियविसयावि घट्ठा, वैभुञ्जित्वा 'दुस्साहणं घणं हिञ्चा' साहडं णम उयावितं, दुहं साहडं दुस्साहडं, पोरंति पोरंति उवरोधं काउण्णंति मणितं होति, दुस्स्येण वा साहडं दुस्साहडं, सीतवातादिक्किलेसेहि उवचितंति, अपवा क्वाकत्तं देव-व्यपदेवज्जं रोत्थयउलावत्थं दुस्साहडं, दुस्सावितंति मणितं होति, 'पहुं सीचिणिया रयं' रीयत इति रज्ज, सो अब्बिहो कम्मयो। 'ततो कम्मयुरु जंतू ॥ १८६-२७५ ॥ सिलोमो, 'वठ' इयानन्तेयेण क्रियत इति कम्मं, गृणातीति गीपिते वा गुरु, 'जंतुं' चि जीवसयाख्या, प्रयुत्थये सुटे रज्जेते लपोक्कपिठिकुत्वा 'पच्चुप्पणयापराय(लज्जे)णे'अण्व आगयाएत्ते' अन्न-वीर्यदः, अनेन तण्यः अण्व, जहा सो आपवद्धो मारोच्चिउकामो सोयति, एवं सोवि मारणंतिपदेदणामिसूतो पलोगभूतो तोयति, एकाधिकारे प्रकृते अयमनेकादेशः। ततो आयुपरिक्खीणे (यत्ते) लीणे ॥१८७-२७६॥ सिलोमो, एति याति या, आयुपि परिक्खीणे चुला इतो, उवभुतो १, देहात्त विविधम्-अनेकप्रकारं हिंसकाः विहिंसकाः 'आसुरियं दिंसं बाला' नास्य द्यतो धिञ्जति, आसुरियं वा नास्का, जैसि चरिउत्थिउत्थमात्रं धूरो उद्योते वात्थि, जहा एयोदियाणं दिसा मावदिता खेत-दिसापि पेप्पति, अत्तात्थियुरा, असुराणामियं आसुरियं, अद्योगतित्थियेयं, अवसा णाम कम्मवसणा 'तम' पिति अन्व-कायं, ए तस्य नास्कावि गतो बहु दुवत्तमणुमयन्तो पतित्थपति ॥ दिट्ठो- 'जहा कागिणीए हेडं' ॥१८८-२७७॥ सिलोमो, येन मरारेण पथा, कामिणी णाम ख्यगत्स असीतिमो माणो, वीसोवपत्स चतुभाणो, अब्बोदाहरणम्-एगो दमणो, वेण विचि

क्रांतं सहस्रं काहावणाण अङ्गिरं, सो य तं गदाय सत्येण समं समिहं पत्थितो, तेण भक्त्यमित्तं रूवगो काशिंगीहिं भिन्नो,
 एतो दिने दिने कागिणीए भुंजति, तस्स य अवसेसा एया कागणी, सा विस्सरिया, सत्ये पहाविए सो चिंतति-मा मे रूवगो
 भिदियव्वो होहिंति णउल्लं एगत्य गोवंतं कागिणीमित्तं णियचो, सवि कागिणी अनेण हडा, सोऽवि णउल्लतो अण्णेण
 दिट्ठो ठविज्जंतो, सोऽवि तं पेषूण णट्ठो, पच्छ सो परं गवो तोयति, एस दिट्ठो, 'अपत्थं अंयगं सुच्च' अह कस्सह रवो
 अंयाजिण्णेण विमुहया ज्ञया, सा तस्स वैज्जेहिं महता जत्तेण विगिच्छया, भणितो य-ज्जह पुणो अंवाणि खादिसि तो विण-
 स्ससि, तस्स य अतीव पिपाणि अंययाणि, तेण सदेसे सव्वे अंभा उच्छादिया, अण्णया अससवाहणियाए णिग्गतो, सह अम-
 वेण अस्येण अयहरिशो, असो दूरं गंतूण परिसंतो डितो, एणमि यणसंहे चूरच्छायाए अमंषेण वारिज्जमाणोऽपि णिविट्ठो,
 तस्स य देहा अंवाणि पडियाणि, सो ताणि पराहुसलि, पच्छ अग्याति, पच्छ चकिरउं णिच्छहति, अमच्चो योरेह, पच्छा
 मक्खउं मतो । मणितं दिट्ठवदुगं, कागिणीदिट्ठोवसंयारणसिद्धीए यण्णति- 'एवं माणुस्सगा कामा' ॥१८९-२७७॥ सिलोगो,
 तरणाम कोरं मणुस्सकामा दिव्वकामण अंतिए कोज्जा, अत्तिकं समीपमित्यर्थं, एतो ते कागिणीओऽपि अण्णतरा होज्जा,
 जहा कामा तथा आणुपि हो(जो)ज्जा, अनुवर्त्तमान एव श्लोकः, एवं माणुस्सयं आणुं दिव्वमाउस्स यंतिए, दिव्वा पुण 'सहस्स-
 पुणित्ता सुज्जे' चि, ण केवलं सहस्सगुणा, अणंतगुणा वा दिव्वा कामा, दिव्वं चाणु; वंयाणुलोमयाओ आउं कामा य
 दिव्विया ॥ स्यात्-कथमाणुते जिन्यतो, उच्यते- 'अणंगवासा नउता' ॥१९०-२७८॥ सिलोगो, न एयमेवकं, वर्षतीति वर्षः,
 णउवं णाम चउरत्तीवियपसहस्सणि (पुत्र्याणि) ते एगे णउवंगे, चउरत्तीतिणउतंगत्तसहस्सणि से एगे णउवं, चउरत्तीति-

गडयस्यसदस्मानि से एगे पडती, एवं गैतब्धं, 'अणेगाहं' ति असंखेज्जाहं, ताहं जाहं 'पण्णवतो' प्रज्ञा अस्सास्वीति प्रज्ञा-
वात् अतस्सस्स ज्ञानवत्त, स्वीयत्त इति स्थितिः, 'जाहं जीयंति दुग्मेहे' इमेहं अप्पकालिएहि जीयंति 'दुग्मेह' चि दुब्बुद्धि-
या 'ऊणे याससयाउपं' हीणवाससयाउए, भगवता वरिससताउएसु मणुएसु धम्मो णणीतो इत्यतः ऊणे वाससयाउए, भणितो
कामिणी अग्रदिट्ठो य । इदानीं बवहारदिट्ठो, तप्पसिद्धिनिमित्तं भण्णति-जहा य तिण्णि वणिगया॥१९-२७९॥सिलोगो,
जहा एयस्स वणिगयस्स तिण्णि पुत्ता, तेण तंमिं सदस्सं सहस्सं दिट्ठं काहावणाणं, मणिगया य-एएण बवहारिज्जा एचिएण
कालेण एज्जाह, ते तं मूलं पेपूण णिग्गया सण्णरातो, विधियथेसु पट्टणेसु टिया, तथेगो भोयणच्छायणवज्जं जूयमज्जमं-
संसायसणविरहितो वीहीए बवहरमाणो विणुल्लयासससन्धितो जलो, वितितो पुण मूलमविद्वंतो(जहा)लामयं भोयणच्छायणमच्छा-
संकासादिसु उपसुंजति, ण य अच्चादरेण बवहरति, तवितो न किंचि संववहरति, केवलं जूयज्जमंसंवेसंगमद्वतंबोलसरीरोपकार-
क्रियासु अप्पेण कालेण तं दवं विट्ठविथंति,जहायहिकालस्स सपुरमागया,तस्य जो छियमूलो सो तव्वस्स असामी जातो, पेसए
उवचरिज्जति, वितितो पालावारे पिउचो मतपण्णसंतुट्ठो, ण दायव्वभोग्गेषु बवसायति,ततिओ सव्वस्स वरवित्थरस्स सामीकतो,
केई पुण क्कंति-दिक्खि वाणियया पचेयं २ बवहरति, तथेगो छिन्नमूलो पेत्तचमुवगतो, केण या संववहारं क्कंठे १, अच्छिन्नमूलो
पुणरवि वाणिज्जाए भवति, इयो वंथुलहितो सोदए, एस दिट्ठो, अयमत्थोवणतो-बवहारे उवमा एसा, एवं धम्मं विजाणहं
(१९२-२७९) एवामेव-तिक्खि संसारिणो सचा माणुस्सेसु आयाता, तथेगो मदवज्जवादिगुणसंपन्नो मज्झिमारंभपरिगहजुतो
कालं कालण काहावणसदस्समूलयाणीयं तमेव माणुसचं पडिल्लदति, वितितो पुण सम्मईसणचरित्तगुणसुपरि(णि)हितो सरागसंजमेण

लद्वलाभयणिय इव देवेषु उवकां, तलितो पुण'हिंसे शाले मुसावाते'(१९३-२८०) इत्येतेहि पुत्र्यभयितेहिं सावज्जलोगेहिं वडिउं
 लिअमूलवणिय इव गारगेसु (तिरिएसु) वा उववज्जति । एतदेव पुरस्कृत्यापदिश्यते- 'दुहृतो गती बालस्स' ॥१९४-२८०॥
 सिलोगो, तस्स पावस्स कम्मस्स पवचसणस्स दुहतोचि द्विधा, द्विप्रकारा इत्यर्थः, तद्यथा-नरकगतिः तिर्यग्गतिय, बालस्येति
 राणदपकलित्तम्, सा तु 'आवती यथमूलिका' तत्र शीतोष्णाद्या आघयथ आवती व्ययस्तु प्रमाणं ताडने या, मूलद्वेतुं वा
 आदौ व्यय इत्यर्थः, स तु 'देवसं माणुससं च' तस्मात् कारणान् 'जिते' जितो लौल्यभावो लोला श्राद्धेति ग्राममेवेति (उपती-
 ति या) उक्तः, न धर्मचरणोद्यमान्, कोऽभिप्रायः, यद्यसौ ते मनुष्यके कामगेण भुञ्जते प तेहि देवचं माणुसचं च जिञ्जते,
 णीयो पक्खतो इत्यर्थः, 'ततो जिए सई होइ' ॥१९५-२८०॥ सिलोगो, तत्त इति दुर्गति गतः, कुत्सिता गतिः दुर्गतिः, इत्यं
 तस्मादि ततः 'दुल्लहा तस्स उम्मज्जा' उम्मज्जनं उम्मज्जा, उम्मज्जावति, 'अद्दा' कालः 'सुचिरादवि' यदुक्तं सुचिरकाला-
 दपि 'एवं जियं सपेहाए' ॥१९६-२८०॥ सिलोगो, एवमेव, को जिनः, शलः, कथं जितो, जेण माणुसंणि णासादितं, सम्यक्
 समीक्ष्यते यथा समीक्षा तथा 'तुलिया थालं च पंडियं' तुल्यित्वा तु तुलिया बालस्यं च पण्डितस्यं च, कुतो, शलो विसीयति,
 पण्डदाव् जे य ण जितो, ण वा न्युत्तलाभक इति, स्यादेतत्-यथा जितस्य नरकतिरयोनिपूपकस्य दुल्लभा तस्स उम्मज्जा,
 एवं जे ण जितो ण य लद्वलामो, जे य लद्वलामो संतारी, तयोः इय गतिः !, उच्यते-यस्तावन्न जितो न च लब्धवान् स
 पुनरपि माणुपमासादयति, ततोऽपदिश्यते 'मूलियं ते पविस्संति' जहा ते मूलपवेसा पुणरपि वाणिज्याय भवन्ति, एवं जे
 संसारिणे पुणरपि माणुसचणं पावेति ते मूलमेव पविस्संति, ते मनुष्यं धेनवात्यादिशिशुदं, पुनरपि धर्मचरणयोग्या भवन्तीत्यतः

मूलमेव पवंसति, 'माणुसं जोषि' जर्णीति जोषिः, स्यादतत्-किमाचरतो माणुसत्वं पावंतीति 'विमायाहिं सिक्खाहिं'
॥१७-२८०॥ सिलोगो, सिक्खा नाम विमात्रा, सिक्खाते शिक्षन्ते वा तस्मिन्नि शिक्ष्या, त्रियव इति
प्रत्, न ब्रह्मचरणशीला सुमताः, पृथक् च 'ले' परा निहिष्ठुव्या' तत्र शिक्षानाम शास्त्रश्लासु कौशल्यं, वेमाता नाम अनेकप्रकाराः
पुरिसे पुरिसविसेसे इत्यतो वेमाता, सुमता गाना (नाम) परतिमद्या, उक्तं च- 'वडहि ठाणेहि वीवा मणुयाउं पकरेति, तंजहा-
पगतिमद्याए पगातिविर्णयियाए साणुकोसयाए अगच्छरियाए' 'उवंति माणुसं जोषि' मनुष्याणामियं माणुसी, 'कम्मसञ्चा
हु पाणिणो' कृमाणि सञ्चाणि जेसिं ते कम्मसञ्चा, तस्स जारियाणि से तावंभिधिं गतिं लभति, तं दुभमसुभं वा, अथवा
कम्मसत्या हि, सत्त्वं कम्मं, कम्मं अवंदे नवइत्ति, यदि हि कृतं कम्मं न वेद्यते ततो न कम्मसत्याः स्युरिति, यदिवा नष्ट-
कम्मं, इष्टफलमायुयादिति, पृथक् च- 'कम्मसत्ता हु पाणिणो' कर्माधिः सक्ताः, उक्तं अरपरंभपत्तिहवतां फलं, यैस्तव
कम्मं, इष्टफलमायुयादित्त्वं ॥ लद्धलमं प्रतीत्योव्यते 'जेसिं तु विउला सिक्खा' ॥१९८-२८२॥ सिलोगो, ये इति अनिर्दिष्टस्य निर्देशः,
मूलमासादित्त्वं ॥ लद्धलमं प्रतीत्योव्यते 'जेसिं तु विउला सिक्खा' ॥१९८-२८२॥ सिलोगो, ये इति अनिर्दिष्टस्य निर्देशः,
विपुला विगाला इत्यर्थः, सिक्खा दुविधा-गहणा आसेवणया, 'मूलियं ते उट्टिया' उट्टिता नाम अतिक्रान्ता, पृथक् च- 'मूलं
अइच्छिया' अतिक्रान्ता इति, लब्धलाभक्ता वा 'सिलमंता' सह विसेसण सविसेसा, सविसेसा नाम लाभगए वा लाभग
वा शीलवता सविसेसा इत्यर्थः, णो दीणो अदीणो इति अदीणो नाम जो परीसहोदए ण दीणो भवति, अथवा शोगिवव
अपत्याहारं अक्कामः असंजमं वज्जतीति दीनः, ते पुण ह्यण्यन्ति इव ते अदीणा जंति देवयं ॥ उक्तं शीलवतां फलं, 'एवं अदी-
णवं भिक्खुं' ॥१९९-२८३॥ सिलोगो, एवमवधारय, दीयते दीनमात्रं वा दीनः, न दीनः अदीनः, परीसहोदए इति सति अदीनः,

तदेवमदीणवं भिक्षुं देवलोगमानि तं मत्वा, अगारमस्यास्तीति अगारी तं चागारीणं, वेदित्वा, मानुष्य उपपन्न इति वाक्यशेषः, अगारी यः थायकः, असावपि देवलोकवान्, एकान्तदण्डस्तु नरक एक एव भवति, एवं सो बालो अप्येहि कामोर्हि यद्दु जीञ्चति, स एवं त्रितयस्यास्य विशेषज्ञः 'कहन्तु जित्तमेल्लिक्वं' कथमिति परिग्रह्णे, जिञ्चतोऽपि एल्लिक्वंति एरिसं, सर्वेषु कथमी- दृष्टाः १, त्रितयविशेषाभिज्ञो जिञ्चेज्ज, जिञ्चमाणं वा अप्पाणेण संवेदेज्जा, तदाऽहं अप्पसुहुरथे देवसुहं जित्तो मूलं वा वमिति इति, अथवा जिञ्चति यथा सा जिञ्चा जेतु-वेमात्रेण हि जित्वा लक्ष्यते जेतुमस्तीति, जिञ्चा सो तु रुद्धं लक्ष्यते। उक्ता व्यव- हारोपमा, साम्प्रतं सागरोपमा, अगार-वक्ष्यति भवं सागरोपमं, इदं तावदस्तु, पदुक्कं कागिणीदृष्टान्तः स नोपपद्यते, ननु चक्रयच्चिबलदेववासुदेवमण्डलिक्रेश्वराणां अन्येषां पृथग्जनानां यथा यस्तूपमानि इष्टानि विषयसुष्टानि इक्ष्यति, तथा मनुष्यवशमासा- वेमापदिश्यते, इत्यतस्तानि न काकिणीमात्राणि विषयसुष्टानि, उच्यते-त्वे हि काकिणीमात्रादप्यवस्थिता एव, कहं १, जेण ते वंतासवा० अणितिया बहुसाधारणा इति, तिरिया य, तद्विपरीतास्तु देवकामाः, अप्येवं सहस्रमात्राभिभेदशेनं, ननु तत्रैवाप- दिष्टं 'सहस्रगुणिता मोज्जो'चि आवज्जंगुणे'चि अयं तु सुमहदंतरविषयकरो दृष्टान्तः, सात्त्रिरुद्धतरथ, येनोच्यते-जहा कुसगणे उद्वगं ॥२००-२८३॥ सिलोगो, येन प्रक्रारेण यथा, समंताद् अवति उचा पृथिवी सर्वतस्तेनेति समुद्रः, कुशाग्रं, यथा कथित्कुशाग्रे लम्बमाणमुदकं दृष्ट्वा ब्रूयात्-यदिदमुदकं कुशाग्रे लंबते एतस्समुद्रोदकं न, उच्च यथा प्रमाणताविधुरं 'एवं माणुससया कामा' अंतिए णाम तस्स समीधे क्कता, तैः सह तुल्यमाना. विम्भ(न्दु)मात्रा अपि न पूर्यति । 'कुसगमेत्ता इमे' ॥२०१-२८४॥ कुशाग्रमात्रा इति कुशाग्रोदकविदुमाया इमे'ति मानुष्यकाः सागाकुशाग्रमात्रा 'सत्त्रिरुद्धंमि आउए' सत्त्रिरुद्धं न

धरिसमतातो परं जीवतीति, अंतरापि य गाणाविधौहं उवकमविसएहं मन्निह्लदते, ततो अप्यसांसु कांशु सनिरुद्वे य आउतामि
 मवान'कस्स हेतुं पुरो काउं'कसोति कस्स कारणं भवं असंजमं पुरस्कृत्य अथम्मार्गिय प्रवृत्तोऽसि, किमन्यज्जो(न्नो) चदिश्याति, न
 तु स्वयं चेदाबाल्यादुपचितं कर्म वेत्तव्यामिति, येनात्मा 'जोगक्षेत्रं न संविदे' ? संक्षेपार्थस्तु कस्सहेहं अघराहं उवोरि काउं? के
 वा पुरतो किञ्चां अप्पण जोगक्षेत्रे ण संविद्याति, उन्मत्तयत्, किंच-इह कामाऽणियदस्स' ॥२०२-२०३॥२८५॥ सिलोगो,
 'इहे'ति इह मनुष्यत्वे, काम्यत इति कामाः, कामेभ्य अनिवृत्तस्य, इयचो इच्छति वा अर्थो, आत्मार्थ एवापराधयते, 'सुच्चा
 नेयाउपयं मग्गं' नयणशीलो नैपायिकः 'मग्गं' ति दंतणचरिचमइयं मोक्खमग्गं, तं श्रुत्वा, पठथते वा-पत्तो गेयाऊयं मग्गं,
 जं मुज्जो परिभरसति, प्राज्ञः सन् नैपायिकं मार्गं जं पुणराधि सव्वतो भस्सति, जं पुणरावि मिच्छजं चैव गच्छति, एतस्स चैव
 सिलोगस्स पच्छदं केति अण्णाहा पठंति-'पूतिदेहनिराहेणं, मये देवेति मे सुयं' पोसपतीति पातयतीति (पृति) औदा-
 रिकगरीरमित्यर्थः, पूतिदेहस्स निराधे पूतिदेहाणिराहो णासी देहो हांतो जइ अत्तट्ठो नावरज्ज्वो इति मे सुयं, इति उपपददर्शनार्थः,
 मे इति मया, श्रुतमाचार्येभ्यो, नान्यतः। उक्तं बालियाफलं, देवलोकात् च्युतमनुष्येषु 'इड्डी जुत्ती' ॥२०४-२८५॥सिलोगो, इड्डी-
 कड्डी, श्रुतस्यनेनेति श्रुति, अश्रुते सर्वलोकोपिचि यशः, वृणोति वृष्यति या तमिति वर्णः, एति याति अस्मिन्निति आयुः, 'सुत्वं'
 सौख्यं 'अणुत्तरं' ति मणुसेसु जं सच्युत्तमं 'जत्थ मुज्जो मणुस्सेसु, तत्थ से उववज्जतिचि कंठं, उक्तं बालपंडितयोः
 फलं, तदनुपह्नादेवापदिश्यते-'बालस्स पस्स थालत्तं' ॥२०५-२८५॥ सिलोगो, कंठवा। 'धीरस्स पस्स धीरत्तं' ॥२०६-२८५॥
 सिलोगो, धातीति धीरः, प्रेतं कण्ठयं। 'तुलिआण बालभावं' ॥२०७-२८५॥ सिलोगो, तुलियातो-चोलायित्वा, बालतो भावो

बालयं नरकादिगमनं, 'अयाष्टं चैव पंडिते' अबालो पण्डित इत्यर्थः, तस्मादेबालोके गमनं, एतानि तालयित्वा 'चङ्कण बालभावं, अयालं सेवए' आचरेत् 'मुनी' मुनीति त्रैलोक्यवाक्यस्यान् भावानिति मुणी, इति येमि नयाः पूर्ववत् ॥ उरन्निभज्जं णाम सत्तममज्जयणं सम्मत्तम् ॥

इदानीमलोभाध्ययनं, तस्स चत्तारि अणुओगदारा उवक्कमादि परूरेअण (णाम) निष्फन्निकस्खेवे काविलिज्जति, तत्थ गाहा- 'निकस्खेवो काविलंसी' ॥२५०-२८६॥ गाहा, निस्खेवो नामादिचउन्विहो, णामठवणाओ गयाओ, दव्वकाविलो दुविहो-आगमतो णोआगमतो य, आगमतो जाणए अणुवउत्तो नोआगमओ विविहो- 'जाणगसरीरादि' ॥२५१-२८६॥ तत्थ जाणगसरीरमवियसरीरवतिरिचो कविलो तिविहो-एगभविविओ वट्टाऽऽउओ अहिमुहणामोचो, भावकपिलो दुविहो-आगमओ णोआगमतो य, आगमतो जाणए उवउत्तो, णोआगमतो इमा गाहा- 'काविलाउणामगोयं' ॥ २५२-२८६ ॥ गाहा, कण्ठया, एतस्स भावकविलस्स इमा य उप्पत्ती- 'कोसंबी कासवज्जसा' ॥२५३-२८९॥ गाहा। तेणं कालेणं तेणं समएणं कोसंबीए नयरीए जितसत्तू राया, कासवो वंमणो चोइसविज्जाठाणपारगो, राइणो बहुमतो, विची से उवकप्पिया, तस्स जसा णाम भारिया, तेसि पुत्तो कविलो णाम, कासवो तंमि कविले सुट्टुअए चैव कालगतो, तारे तीमि मए तं पयं राइया अण्णस्स मरुय-मस्स दिण्णं, सो य आसेण छत्तेण य धरिज्जमाणेण वच्चइ, तं ददइण जसा परुष्णा, काविलेण पुच्छिया, ताए सिट्ठं-जहा पिया ते एवंविहाए इइहाए णिगण्ळियाइओ, तेण मण्णति-कयं ई, सा मण्णति-जैए सो विज्जासंएणो, सो भणइ-अहंपि अहिज्जा-

मि, सा भणइ-इहं तुमं मच्छेण ण कोइ मिकउमंति, वच्च सारथीए नयरीए, पिदमिचो इंददचो णाम माहणो, सो ते सिक्खा-
 वेदिति, सो गतो वस सगासं, तेण पुच्छितो-कोइसि तुमं ? , तेण जहावचं कहियं, सो तस्स सगासे अहिल्लिउं पपत्तो,
 तरय सालिमरो णाम इन्धो, सो वेण उवज्जाएण णंघतियं दवाविठो, सो तरय जिमित्ता २ अहिल्लइ, दासचेडी य वं पत्ति-
 सेइ, सो य हसणतीलो, तीए सोइ संपलमो, तीए भणइ-तुमं मे विपितो, ण य ते किंचिदि, णवरि मा हसिज्जासि
 पोचमुष्णिमित्तं अहमणेहिं २ समं अच्छामि, इयहाइं तुज्ज आणमोज्जा । अणया दासीण महो तुक्कइ, सा तेण
 समं निविण्णिया, णिइं सा न लहर, तेण पुच्छिया-कृतो ते अत्तो ? , तीए भणति-दासीमहो उवट्ठितो, ममं पचुप्फाइमोल्लं
 यरिथ, सहीअणमज्जे विणुणिसं, तादे सो अधिं पगतो, ताए भणति-मा अधिति फोहि, एरय घणो णाम सिद्धी, अ(इ)प्पमाए
 नेर जो णं पढमं वद्धावेइं से दो मुरण्णए मासए देइ, तत्थिमं गंतूण वं वद्धावेहि, आमति तेण मणियं, तीए लोभेण मा अण्णो
 गच्छिदिचि अतिपमाए पेसितो, वच्चंतो य आराखियपुरिसोहि गहिवो, वद्धो य । ततो पमाए पसेखइस्स रण्णो उरणीतो, राइणा
 पुच्छितो, तेण सन्भावो कहितो, रायाए मसितो-जं मगसि तं देमि, सो भणति-चित्तिचा मग्गामि, रायणा तद्धति भणिए
 अतोपयणियाए चिन्तेउमारद्वे-किं दोहिं मासोहिं साडियाभरणा पडियासगा जायवाहणा उज्जाणेषमेवगा मम ययस्सांणं
 पव्यागयाण धरं मज्जाचट्ठयं जं चउज्जं उरउज्जं ? , एवं जाय कोडाएवि ण ठाएवि । चिंतवो सुहज्जवसाणो संवेगमावणो जाइं
 सारिअण सयंउदो मयमेव लोयं काअण देवयाट्ठिणगहियायारमंडवो आगतो रायसगासं, रायणा भण्णति-किं चित्थियं ? , सो
 भण्णति -जाहा लोघो तहा लोमो' गाहा (* २.४.२५.६-२८९) कूठया, राया भण्णति-कोडिपि देमि अज्जोचि भणति राया पड्ड-

मुहुरणो । सोऽपि च्छब्दकोटिं जातो समयो समियपवो ॥ १ ॥ (२५७-२८१) छम्मासा छउमत्थो (२५८-२८१) छम्मासा छउमत्थो
 आसी, इचो य रायमिहस्स नयरस्स अंतरा अट्टारसलोयणाए अडवीए यलभएपामोक्खा इक्खदासा गाम पंच चोरसया
 अच्छंति, अइसंसे उव्वणो (२५९-२८९) गाहा । णाणेण जाणियं, जहा ते संयुज्जिहस्सति, तवो पट्टितो, संपचो य तं पएसं, साहि-
 एण य दिट्ठो कोऽपि एतिचि आसण्णी भूतो, नाओ बहा समणगोत्ति, अरहं परिभविठं आगच्छति, रंसंग व गहितो, सेणयइ-
 समीपं पीतो, तेण मण्णाहि-मुयह गंति, ते मणंति-खेडिस्सामो एतेणंति, ताव एते मणंति-नच्चसु समणगोत्ति, सो भणइ-यांतवो
 णत्थि, ताहे ताणिवि पंचवि चोरसयाणि चालं काहंति, सोऽपि गायति धुवगं, "अधुवे आसासयंमी, संसारंमि दुक्खपउराए" किं
 णाम तं होज्ज कम्मयं? जेणाहं दुग्गहं ण गच्छेज्जा ॥ १ ॥" (*२०८-२८९) एवं सव्वस्य सिलोयंतरे धुवनं गायति, 'अधुवे' त्यादि,
 तस्यं येइ एटमसिलोसे संयुद्धा, केइ रोए, एवं जाव पंचवि सया संयुद्धा । णामणि फफ्रो, सुत्ताणुगेमे सुत्तमुच्चारंतव्यं, सो भगवं तेमिं चोराण
 चोहणमिचं इमं धम्मं गीतवं गायति- 'अधुवे आसासयंमि' ॥ २०८ ॥ तस्य निवृत्तं, अधुवो णाम णरगादिगामणसंबद्धो संसारो जतो अ-
 धुवो, यत् एव असासतो, कथं, जतो एव ममं प्रियाश्रिय इत्यत् एवाहं वांचयितुमानति; न हि भक्तिवादे पुनरुक्तमपि, यथा सर्वातिशयनि-
 धानं तथा आपवणियाए तथा प्रसापं (दे) उपदेशे च, एवमिदमपि अधुवे असासते य, उवदेशतो भगदरिसणओ य ण पुणरुत्तं भवति, अधुवे
 असासयंमि माणुस्सतं णच्चवं भवति तेण अधुवं, ण कोइ अच्चंतमणुस्सो अत्थि, असासयं तु सोपकमाणुपत्त्वात्, संसरतीति
 संसारः, सारिरमाणसाथि दुक्खाणि जत्थ पउराणि संभवंति दुक्खपउरो, अतो तेमि संसारंमि दुक्खपउराए तीणोऽपि स भगवान्
 तं तितीर्षुः इदमवोचत्- 'किं णाम होज्ज तं कम्मगं' किमिति परिप्रजे, किं नाम, क्रियत इति कर्म, जेणाहं, दुग्गइतो

मुच्येज्जा, ज्ञेय कम्मणा क्लेण अहं दुग्गइतो भुव्वेज्जा, कुत्थिता गति दुर्गति, सा चतुर्विधा-गोइयदुग्गती तिरियंमणुय० देवदु-
ग्गती य, पागकर(ल्लु)णीया पुण पढति 'अधुवामि मोहं' गाह, एतेवि एमेव धुव्वं पच्चुगायांति, नाळि च कुट्ठित, वेहिं पच्चुगातीए
फ़विलो भणति- 'विजहिंत्तुं पुव्वसंजोगं' ॥२०९-२१०॥ विविषं हित्वा वि०, पुव्वो णाम संसारो, पच्छा मोक्खो, पुव्वेण संजोगो
पुव्वस्स वा संजोगो पुव्वसंजोगो, अथवा पुव्वसंजोगो असंजोगेण णातीहि वा, स्निहते अनेनेति स्नेहः, न कुत्थिदिति, न
तान्यनुसरे। 'तो णाणदंसणसम्मगो' ॥२१०-२११॥ वृत्तं, तो इति ततो पुवाणंतरं स भगवान् कपिलः ज्ञानदर्शनसयन्वितः हियनि-
सेत्ताय, वत्थ हितं पत्थं; इह परत्र च नित्यं निधितं वा श्रेय। निश्रेयसं असयं, संसारपुच्छेदायत्यर्थः, कथं हि सर्वे सत्त्वा। संसार-
विच्छेदं कुर्युः, 'तेसिं विमोक्खणट्टाए' 'तेसिं' ति तेसिं चोराणं, वेहिं सव्वेहिं पुव्वमेवे सह कविलेण एवाहं संजमो कवो आसि,
ततो वेहिं सिगारो कतिछओ जम्हा अग्गे संवोपितव्वेति, अतो भण्णाति-तेसिं विमोक्खणट्टाए, अथवा तेसिं विमोक्खणट्टाए,
कथं हि एते चोराः सर्वकर्मविमोक्षाय अभ्युत्थिण्युः, वेसिं विवोहणट्टाए मासति सुणियरो, दुग्गीनां वरः-प्रधानं, विगतो मोहो
यस्य स भवति विगतमोहः, केवलीत्यर्थः, किं सोऽपि तथा ? न, उच्यते- 'सव्वं गंधं कलहं च' ॥२११-२११॥ वृत्तं, 'सव्वं' ति
अपरिसंतं, प्रच्यतं वा येन स प्रच्यः, स द्विविधः-याहोऽम्यन्नरथ, कलाम्यो हीयते येन स कलहः, भण्हनमित्यर्थः, तथा-
विधं-तथाशक्तं, यद्विधं असंयतानं, भिक्षुरक्तः, अथवा तथाविधो भिक्षुः। "सव्वेहिं कामजाएहिं' सव्वेहिं-अपरिसिंसेसु,
काम्यंत इति कामाः, कामजातेमुंति कामप्रकारेषु, इच्छाकाममदनकामचिंत्यर्थः, 'पासमाणे' ति तेषामिह परत्र च पापं परयन्
'ण लिप्पति' चि न हि प्राज्ञः अव्ययं दृच्छाऽऽचरति, त्रापतीति त्रायी, संसारमहाभयादात्मानं त्रापतीति त्रायी, पुनः। 'भोगा-

मिसद्रोसविसन्ने' ॥२१-२-२१॥ वृत्तं, मुख्यत इति भोगाः, यत् सामान्यं बहुभिः प्राप्यते तद् आमिपं, भोगा एव आमिपं २, दोसो णाम इह परत्र च दुर्योत्पत्तिकारणं, भोगामिस एव दोयो, विपमवत्, यतो न शक्नोति पङ्कविपत्र इव गजमारमानं समुद्रतु, अतो भोगामिसदोसो हि विसत्ता भोगामिसदोसविसत्ता, तदेव 'हियनिसैयसबुद्धिबोच्चत्थे' इतिमिह परत्र च यत्थ(प्रियोऽ)र्थः, निःश्रेयसं मोक्षपदमित्यर्थः; बुच्चित्थापो जसस इति निःश्रेयसे अर्हितानिःश्रेयससंज्ञा, विपरीतबुद्धिरित्यर्थः; स एवगुणजातीयत्वात् उवचए थूलसररीरो मरहट्टाणं मंदो भवति, अवचए जो किससररीरो सोपि मंदो मण्णपि, भावमंदो अवचए जसस थूला बुद्धि सो मंदबुद्धी भण्णइ, एत्थ थूलबुद्धिमंदेण अधीकारो, मंदो णाम कज्जाकज्जमयाणणो, सोविदियविसदो(यवसट्टो)वा, अहवा बालमंदमूढा अक्रपुन्दरवदेकार्थमेव, सो एवंविधो बालो मंदो मूढो भोगामिसदोसविसदो' षज्जति मच्चिद्यया च खेत्थमि' जहा मच्चिद्यया विखेत्थेण विषक्केण नाम शिल्था यथन्ते एवं सो भोगासंश्लिष्टत्वात् अट्टविहेण कम्मणेण यज्जति- 'दुप्पारिच्चिया०' ॥२१-२-२१॥ वृत्तं, दुःखं परित्यजन्ते इति दुप्परित्यजाः 'इमे' इति इमे मनुष्यजाः क्षामाः, क्षामाः कामा न सुखं त्यजन्त इति णो सुजहा, दघातीति धीरः न धीरः अधीरः, पुरुषाः उक्तायः, 'त्यब हानो ओहांस् त्वाणे' इत्यतः पुनरुक्तं, उच्च न भवति, कस्मात्, अधियोगितोदेगात्, उक्तं च- 'दुप्परिच्चिया इमे ननुपादिटं केन केभ्यः, तत उच्यते- 'णो सुजहा अधीरपुरिसेहिं' जहिं, अधीरपुरिसा भवन्ति वेसि दुप्परिच्चिया, यद्यपि अधीरपुरुषैः दुस्त्यजा तथापि अह संति सुच्चया सब्बे 'जे तरंति वणिगिया व समुहं' अथेयानन्वये, निषातो वा, सत्तीति विद्यन्ते, जे, किं कुर्वन्तो, क्वचित्तु पठन्ति 'जे तरंति अतरं वणिगिया व' अतरो णाम समुदो, समन्ताद्वाचि उजा वा शुभिर्वा कुर्वत अनेनेति समुद्रः, ये इत्यनुदिटस्य निर्देशः, वणिगिभस्तुल्या वणिगिया, कामं दुरुत्तरः समुद्रः तथाविधच्छेन तीर्यते, एवं दुस्त्यजा कामा

अधरेः तथापि वृणमिव पदान्ते लभनं स्वान्तिक्के पुनः गृहेभ्यो विनिसृत्य, 'समणा सु एवे वयमाणा ॥ १४-२९ ॥ वृत्तं, श्राम्यन्तीति श्रमणा, 'सु' इति आत्मानिर्देशः, एकं, न सर्वे, ये मिव्याद्यष्टिदर्शिनः परतन्नाः, प्राणनं प्राणः, प्राणानां पधः प्राणवधः अतस्तं, मिया इति मृगा मृगशूता न हिताहितज्ञा, ते हि प्राणांश्वेव ण पाणंति, कुतस्त्वहिं श्राणिवधं ज्ञास्यन्ति, कथं केसिति, एमिदिया अजीवा एव, तमजाणंता 'मंदा नरगं गच्छंति' मंदा नाम शुद्ध्यादिभिरपचिता, मंदबुद्धय इत्यर्थः, नीयते वस्मिन्निति नरकः, नारकं कर्म कुर्वते ते नरका, कारणे कार्यापचारादिति, गच्छंति, 'पाला पात्रियहिं दिष्टीहि' बाला उक्ताः, पातयति पासयति वा पापं, दर्शनं दृष्टि अतस्ते तस्याभिवेशोत् पापदृश्यो भवति, बहुत्वग्रहणं तु सर्वे कुत्रचिन्नो मिथ्यादृष्टयः, स्यादाशङ्का-स्वर्यं न कुर्वते प्राणवधं, उच्यते, अस्तु तावत् स्वयमभरणं, अनुजायामपि एवं दोषः, यतोऽपिदृश्यते- 'न हु पाणवहं अतु' ॥ २१५-२९४ ॥ वृत्तं, न प्रतिपद्ये, प्राणपध उक्तः, ये नौदेशिकं कुर्वते ते नाजुजाणंति, ण य प्राणवधं अजुजाणो भुव्वेज्ज कदाचिदपि 'दुक्खाना' मिति सारोमाणसाणं, अटविधस्स कम्मस्स दुःख- निति संज्ञा, स्यादेतत्-केनोपादिष्टं !, उच्यते- 'एवमारिण्हिसक्खायं' पाणदं सणचरिचारिया, स्यादन्येऽप्यार्याः क्षेत्रायादियः तद्विज्ञेष्णार्थम्. (अ) केनाल्ल्युदात्ताथमुपदिश्यते 'जेहिं सो सायुधम्मो पन्नत्तो' साधूणां धर्मः सो सायुधर्मः, न च तीर्थकर एव स्यात्, कथं श्रमणो भवति !, उच्यते, 'पाणे य नाइयाइज्जा' ॥ २१६-२९३ ॥ वृत्तं, प्राणनं प्राणः, अतिपतनमत्तियातः, प्राणा- व्रातिपातमेव, चयन्दान् हणंते णाजुजाणामि, मृषावादादीन्यपि न संयेत, 'से समियत्ति' से इति निर्देशः, नम्यह इतः यमितः, शान्त इत्यर्थः, तत्रागत इति प्रतीकं, एवं समितात्मनः 'ततो से थाययं कम्मं निज्जाइ उदगं व थलाओ' निज्जाइ

नाम अधो गच्छति, दृष्टान्ता उदयं वा यथातो, केषां नातिपातेज्जा ? उच्यते, 'जगणिस्सितभूतानं तसणामाणं च धावरानं च' पठ्यते च-जगनिस्सितेसु धावरणामेसु भूतेसु तसणामेसु वा ॥२१७-२१४॥ वृत्तं, जेसु ते प्राणाः आथिला इत्यर्थः, येऽप्येवं पठन्ति-जगणिस्सिसणहिं० धावरेहिं वा' तेषामस्त्ययिरुद्धं, कथं ? हिंकारस्य सन्निधानत्वात् कारणत्वाच्च, तत्र कारणे बहुवचन एव उपयोगो हिंकारस्य, तत्रैवा वेहिं कथं, सन्निधाने तु एकवचन एव हिंकारोपयोगः, तत्रहा-कहिं गतो आसिं, ऊहिं च ते सद्धां, इत्थानुलोम्यात् अनकेऽप्येकादेशोऽविरुद्धः, तेन पुनरपि प्रमः, शिष्योऽसौ, महद्व्यात्(महाध्यात)सन्धानुकुपवा च 'न तेहि(सि)मारभे दंडं'न इति प्रतिषेधे, तेहिं तोहिं पुब्बादिद्वेहिं तसोहिं थावरोहिं या(वा)ण इणे, मणेणवि अप्पणा ण इणे, अज्जापि केनचिदुच्यते-धीत्तासयाऽभिनियेसेन वा प्रणयाद्वा स्वयमभारयता, एवत्सर्वे यदि मासंति ततस्ते न मास्यामि, कस्यादिथिवो हन्य-मानो तथापि नो वेहिं आरमे दंडं, एत्थ दिद्वेतो-उज्जणीए सागरस्स सुतो चोरेहिं हरिदं मालवके दयमारस्स इत्ये विककीतो, लवणे मारयसु, ण मारवासादि, इत्यापादत्तासणं सीसास्सुपकरणं चेति । स एवं प्राणत्यागेऽपि सन्धानपरोधी, मगसा वयसा क्कयसा चैव, मणेण सर्वं पाणाइयातं न करेति, एवं योगव्रयक्कणव्रयेण नव मंथा भाणियव्वा ॥ उक्ता मूलगुणाः, तदुपकारीति उच्यते-ने च समितिगुण्यदयः (त्र) गवेणसामितिमिधकृत्योपदिश्यते-सुद्धेसणाउ णळ्वा' ॥२१८-२१५॥ शुद्धयन्ते गोभते वा शुद्धाः, एपति एभित्तेपणा, ततथं चान्ता तत्थ सुद्धेसणाओ सत्तणं पिडेसणाणं जाव अलेक्कडाओ, वाओ पुण उवरिष्ठाओ चत्तारि, अथवा सव्वाओ चैव एसणाओ सुद्धाओ, तास्वेवात्सानं स्थापयेत्, ताहिं भिगळं गेण्ठतिणि, इत्थं तामु अणा ठावितो भवति, तामु य ठावेतिण संजमे अणा ठावितो भवति, तदप्येपणीयमेपित्वा 'जाताए वासमेसिज्जा' जाता

नाम यात्रा मात्रा, प्रस्यते प्रसत इति प्राप्तः, अथवा जात्रप्रहणात् यत्रासुकृतात्, तदापि भुंजानः 'रसगिद्धे न सिष्या भिक्षुणाए' न रसगिद्धो होञ्जा, भिक्षां शुकुः भिक्षुणाए, स्वात्-किमालंबणं १, उच्यते- 'पंताणि चैव सेविञ्जा' ॥२१९-२१५॥ इत्तं, प्रगतं अन्तं प्रान्तं, किं च तत् प्रान्तम् १, उच्यते- 'स्रीयपिंडं पुराणकुम्भासं, अतु बुद्धसं पुलगं वा' अतुवेत्यथा, बुद्धसो गाम कुत्राणन्माढणं च, अथवा सुरागलितसं बुद्धसो भवति, तत्र सुक्कवल्लण पृतलियाओ कज्जति, पुलगं गाम निस्साए णिफ्फाए चण्णादि, यद्वा धिनएं स्वभावतः तत् पुलगाणुपदिस्यते, 'जवणट्ठा निसेवए मंथुं मथ्यते इति मंथुं सतुचुत्ताति, उत्तर-गुणरुणाधिकारे प्रठते इमेवि उत्तरगुणा एव, ते तु केचिदनुशाय अपदिस्यते केचिच् प्रतिषेधतः 'तत्प सुद्धेसणाउ णञ्चेति' एवं कर्त्तव्यमिति अनुशाय, प्रतिषेधस्तु 'जे लक्खणं च सुविणं च' ॥२२०-२१५॥ इत्तं, ये इति अनुपदिष्टस्य निर्देशः, लस्यतेऽनेनेति लथणं, तामुद्रयत्, सुच्यते स्यजमात्रं वा स्वमं, समाधयनमित्यर्थः, अंगतीर्यां, अंगविद्या नाम आरोग्यदाहं, प्रयुजतीति, लोकस्योपदिस्यन्ते- ण तु ते समणा युञ्चति, एवं आयरिण्हिं अक्खायं' कण्ठयः, एवं गृहाण्यपि हित्वा इंदियवत्तया 'इह जीविणं अनियमिच्छा' ॥२२१-२१६॥ इत्तं, 'इहे' ति इह लोके, जीवितं संजमजीवितं, न नियमिच्छा अनियमिच्छा, इंदियनियमणं, नो- इंदियनियमणं, ये विविधैः प्रार्थैर्वा भृशं भ्रष्टाः प्रभ्रष्टाः, समाधानं समाधिः योजनं योगः समाधियोगोहि प्रभ्रष्टाः एवमट्ठा समा- धियोगोहि, ते 'कामरसगिद्धा' काम्यन्त इति कामाः- इच्छाकामा मदनकामा य, भुञ्ज्यत इति भोगाः, रसास्तिक्तादयः, गृध्वते स्म गृधुः, ते लवणादीनि काममोगरसगाद्धर्थाद् ग्रंथेचा 'उचवञ्जंति आसुरे काए' उपपत्तनमुपात्ता, उपपवन्ते स्म, असुराणामय आसुरः, ते हि वा (सहिचा) रिससमणा असत्थभावणाभाविया असुरेसु उपवञ्जंति, अथवा असुरसदृशो भावा आसुरः, क्रूर इत्यर्थः,

‘उच्यञ्जति आसुरे काए’ चि रैद्रेणु तिर्यग्यानिक्पे उच्यञ्जति, ‘ततोऽधिप उच्यञ्जति’ ॥२२२-२९६॥ वृत्, तवः असुर-
 क्रायातो उच्यञ्जिता, संसर्तीति संसारः, चट्टति चउरासीतियोनिलञ्जभेदः पुनः पुनः, अणुपतिरि परियङति, बहुकमलेबलिचाण
 ‘चट्टु’ति अट्टविधमत्रि कर्म अणगभेदं, अथवा ‘चट्टु’ति दीहकालद्वितीयं, कर्मण्ये लेपः अतस्तेन कर्मलेपेन, लिप्तानां युद्धयते स्म
 शोधः युष्टु दुर्लभः दुर्लभः ‘तिसिति’ असुरकायानिचद्वानी, बहुकं मुचिरकालं संसारं ममिस्सति, स्वाच्छश्यादीनि किमर्थं
 प्रयुज्यते ऽ, लोभायै, न लोभस्यान्तोऽस्ति, कथं ?-‘कसिणं पि जो इमं लोयं’ ॥२२३-२९७॥ वृत्, कसिणं-कृतस्त्वं प्रतिपूणं, अपि
 पादायै, ‘यो’ य इति अनिदिष्टस्य निर्देशः, यः कश्चित् ‘इम’मिति प्रत्ययं, लोभयत इति लोभः विविधः ऊर्ध्वलोकादि, प्रतिपूणे
 नाम पूषित्वा, ‘एकस्ये’ति अन्यतमस्वासांयतस्य ‘तृणावि से ण (सं) तुस्से’ इति दुप्पूरण इमे आया’ इति उपप्रदर्शने, दुःखं
 पूर्वत इति दुप्पूरण, ‘इमे’ इति असंयत्त्वात्मानः स्वात्-कथं लोकेनापि रत्नपूणेन न तुष्यत, उच्यते-‘जहा लामो’ ॥२२४-२९७॥ वृत्
 अत्र दृष्टान्ता, इदमेव ममेव हि दोषासकतं कञ्चं कञ्चवः, स्वाद् यमित्वा मुनिः क्रियाकाङ्क्षो, ननु स्त्रीविषयार्थ, उक्तं-“कामथ
 वितं च वपुः क्षियथं, तस्यैता मनुष्यराक्षस्यो, पिशितैरिय राक्षसः न शक्यन्ते वसुभिस्पोषयितुं इत्यतस्त्वाणु नो रक्त्वसीसु
 ॥२२५-२९७॥ वृत् ‘नो’ इति प्रतिषेधे, राक्षसीमित्तुल्या राक्षस्यो, न गृधेत, न लुभ्येत इत्यर्थः, गच्छतीति गंडं, गंडं नाम स्तनो
 वक्षःसु गंडानि यासां ता भवति गंडवक्षसः, अनेकानि चिचानि यासां तेन भवन्त्यनेकीचिताः- कुर्वन्ति तावद् प्रथमं प्रियाणि,
 यावन्न जानन्ति नरं प्रसक्तं । ज्ञात्वा च तन्मन्यथाशब्दं, ब्रह्मामिपं मनिसिवाद्भरति ॥१॥ अथवा-अत्रं भणति पुरतो अत्रं यासेण
 वज्जमाणीशो । अत्रं च तासि दिवए न जं रामं तं क्वेति महिलाओ ॥१॥ ‘जाओ पुरिसे पलोभित्ताणं’ जाओचि अनिदिष्टस्य

निर्देशः, पुरुष उक्तार्थः, इत्यं मत्वा नार्थः तासु, नारीसु नो पमिच्छिञ्जन्ता ॥२२६-२९८॥ वृत्तं, मानुषीषित्यर्थः, मृगं मृद्वयत्
प्रगृह्येत्, 'इन्धीविष्णुजदे अणगारे' स्त्रीमेददर्शनार्थं पुनरुक्तं, जेण तिरिसखजोणित्थियो णारीवडरित्ताओ तेण ण पुणरुत्तं,
विधिघोहे पगारेहि जहेज्ज विष्णुजहेज्ज, स्मात्-कुओ न गृह्येत १, उच्यते- 'घम्मं च पेसलं गन्धा' घारयतीति घर्मः, प्रियं
करोतीति पेशलः, यथावत् ज्ञात्वा तत्रैवात्मानं स्थापयेत्, तमेवाचरेदित्यर्थः, 'इह एस धम्मं अक्खाए' ॥२२७-२९८॥ वृत्तं, इति
उपप्रदर्शनार्थं, एए इति पाठ्यमुक्तः, घारयतीति घर्मः, 'अक्खान्तं' सि कहिते परुविते इत्यर्थः, केन?- कपिलेन, स कीदृशा ?
'विमुद्दपणोण' विमुद्धा प्रज्ञा यस्य स भवति विमुद्धमज्ञः तेन, केवलज्ञानवता, 'तरिहिंति जे तु काहिंति, ते एतं करिहिंति'
तरिहिंति संसारोपं तोहं आसाहिया दुवे लेणुत्ति इह लोणे तावत् बहूणं सानयादीणं अच्वणिज्जो, परलोएयि णो आगीच्छसति
हत्तवेच्चं/अहमेदवचा) वेदणादि, अहया इहं अच्चांसगसुहाभिज्ञा सरिसयावित्तत्याञ्च सर्वलोप-स्तेनाराधितः परलोकैऽपि निर्वाणसुख-
मित्यतः तेन इहाराधिताः दुवे लेणुत्ति, एवं ते सब्वे संसुद्धा इति श्रेमि । नयाः पूर्ववत् ॥ कापिलिज्जं सम्मचम् ८ ॥

अलोलता उक्ता, इहमपि अलोलता एमंपडधस्स चचारि अणुयोगद्वाराणि परूवेज्ज णामणिम्फणो णिकखेवे णमी पव्वज्जा
य दुपदं णामं, वच्च 'णिकखेवो उ णमिमि' ॥२६०-२९१॥ गाहा, णमी चउच्चिहो-आमादि, दुवणमी दुविहो-आगतो णोआगतो
य, आगतो जाणए अणुचउचो, णोआगतो 'जाणगसरर' (२६१-२९९) जाणय० भवियसरीर०, वच्चइरिचो तिक्थिं-एयसवियादि ३,
भावणमी इक्थिं-आगतो णोआगतो य, आगतो ब्राह्मण उवउचो, णोआगतो 'णमीआउणामगेत्तं' (२६२-२९९) गाहा,

कृष्णयां, नमिसिगतं, इदानीं 'पञ्चज्जाणिकेवकी' (२६३-२९९) गाहा, पञ्चज्जा चउब्बिहा, गामादि, दवपञ्ज्जा जाणयसरारो
 वनिरीणा अन्नउत्थियादीण, मावपञ्चज्जा भवस्स य सावज्जारंभपरिच्योगो, सो जह केण कळी?, उच्चते, 'करकंडु कळिंगेसु'
 ॥२६४-३०६॥ गाहा, कळिमज्जावणए कंचणपुरं एमं, तस्य करकंडुराया, तस्म उप्पची जहा जोगसंगहेसु जाव दाहिवाहणो राया
 करकंडुयस्स ह्वं दाळ्णा पञ्जहतो, करकंडु दोण्हवि एज्जाणं समी जातो । पंचाल्लवणए कंपिलपुरे गगरे दुम्भुहो गाम राया,
 विदेहज्जाणए मिहिलाए नयरीए नमी राया, गंधारल्लवणए पुरिसिपुरे गगरे नग्गति गाम राया । एतस्सि संशोधकाराणाणि इमानि,
 तंजहा 'वमभे अ इंद्रकेज्' ॥२६५-३०६॥ गाहा, तस्य करकंडुस्स ताव भण्णति-सो करकंडु राया गोउल्लापियो, तस्स अणेगाइं गो-
 उलाइं, सो अक्या सरयकाले गोउलं गतो, पेच्छइ वळ्ळमं थिरयोरत्तात्तं तंतं वण्णं, राइणा गोघालो भणितो मा एतस्स मातरं
 दुइज्जह, जाइ य वदिदतो होज्जा ताहे अण्णोमिपि गायीणं दुद्धं पाएज्जह, तेहिं गोवेहिं तेहव कयं, सो वसभो महाका(व लो जातो,
 जूहाहियो कतो, अद्यया राया कसइ कालस्स आगतो पेच्छति महंतं वसभपइएहिं थिइज्जंतं, भणति गोवे कहिं सो वतहोचिं, तेहिं
 सो दाइतो, पेच्छततो राया विसादं गतो, अणिव्वतं चित्ततो संयुद्धो, 'सेअं सुजानं सुविभत्तसिं' ॥ २७१-३०६ ॥ गाहाओ
 विचि, करकंडु संयुद्धो ॥ इदानीं दुम्भेहो-जो इंद्रकेउं उस्सितं लोकेण महिज्जंतं पासइ, पुणो य महिभावसाणे विलुपंतं पडितं सुचपु-
 रिसाण मद्धे, पासिज्जा अणिव्वयं चित्ततो संयुद्धो । 'जो इंद्रकेउं समलंकिंयं तु' ॥२७२-३०६॥ गाहा कृष्णया, इदानीं णमिणामा,
 तस्य गाहा—'महिलावइस्स णमिणो' ॥२६६-३०६॥ भवति गाहा, णमीति किं ताव तित्थकरो किं ताव अन्नो कोइत्ति । अत
 उच्चते-दोमिपि नमी धिदेहा' ॥२६७-३०६॥ गाहाओ विचि कृष्णया, एव्य नितिएण णमिणा अधिक्कारो, अस्सञ्जया केनापि

पुत्रकर्मोदण दहज्जरो संयुक्तो, विज्जा ण सक्कंति त्रिगिच्छंतुः एवं छम्मासा गता, तस्य दाहोपसमनिमित्तं देवीओ चंदणं
 पसंति, तामिं कलियाणे रालरलेंति, सो मपति-कण्णघातोचि, देवीहिं एकेकं अयणीयं, तथापि कथापातो, ततो चितियं, एवं
 जाय एकेकस्यं ठियं, तेण मण्णति-कीस इदाणि एलउलसदो नत्थि १, ताओ मणति-इदाणि एकेककणं वलयगं, तेण सदी गत्थि,
 एवं मणितो संयुद्धो, बहुआणं सद्यं सुव्या ॥१७४-३०६॥ गाहा कण्ठथा, सो तेण दुक्खेण अब्भाहतो परलोणाभिकखो चित्ति-
 जइ एयाओ रोगाओ बुच्चामि तो पव्ययामि, क्किययुण्णमा पट्टवि, एवं सो चित्तितो पामुत्तो, पभायाए रथणीए सुमिणए
 पासति-संयं नगरायं मंदरोवरिं च अचाणमारूढं, णंदियोसत्तेण य विवाहितो, दइसुद्धो चित्तइ-अहो पहणो सुविणो दिट्ठोचि,
 पुणो चित्तइ-कथ मया एवंपुणजातितो पव्वतो दिट्ठपुव्वोचि, चित्तपंतेण जाती संभरिता, पुव्वं माणुसमवे-सामणं काउण
 पुफुत्तरे विमाणे उववणो आसि, तस्य देवचे मंदरो विणमहिमाइसु आगएण दिट्ठपुव्वोचि संयुद्धो पव्वतितो। एयमेते करकंडादी
 पत्तारिवि रायणो पुफुत्तराओ चइअ एयासएण संयुद्धा, एयासए केवल्लणं, एयासएणं सिद्धियमणंति। इदाणि णमतास्सि
 'ओ चूअरुकुलं तु मणाभिरामं' ॥१७५-३०६॥ गाथा, सो ओहेइएण णिमगच्छंतो तो चूतपादवं कुमुमितं मासइ, तेण ततो एया
 चूतमंजरी गहिता, ततो अन्नंवि, जया अन्नंवि ण य होति ताहे अन्नोहिं पत्ताणि-गहिताणि, एवं सो चूतो-सपुण्यपचो कइअ-
 मेतो कवो, राया वेणव मग्गेण आयातो, ओपच्छंतो पुच्छति, अमच्छेण दाइतो कइअवेसो, अणच्चियं चित्तियंतो संयुद्धो पव-
 इतो। एयमेते पव्वतितता समाणा विहरता चित्तियतित्ठियनगरे गता; तस्य णयसज्जे चाउदारं देउलं, तं पुब्बेण अरकंडू पविट्ठो,
 दुम्महो दंकिरणेण, किइ साहुस्स अन्नतोमुहो अच्छामित्ति तेण वाणंमंतेरेण दंहिणपांसोवि मुहं क्कं, णमी अवरेणं, ततोवि कयं,

श्रीउद्या०

पूर्णा

०

नम्यस्य.

॥१८०॥

मंधारस्तस्ये उत्तरेण कर्म, तस्स थ करकंडूस आवालथभिति सा कंडू अत्थि, तेण कंडूयंग गहाय मसिणं २ कण्णो कंडूतो, तं तेण एगत्थ संगोविंयं, तं दुम्महो पेच्छइ, सो भणइ-‘जया रज्जं०’ ॥२७६-३०६॥ सिलोगो कण्ठथ, जाव करकंडू पडिवयणं न देति तत्त णमी थयणसकं इमं मणइ-‘जया ते पेतिते रज्जे०’ ॥२७७-३०६॥ गाहा, किं एगस्स तुमं आउत्तगोत्ति नमी नग-त्रिणा मण्णत्ति, ताहे गंधारो भणत्ति-‘जया सब्वं परिच्चज्ज’ ॥२७८-३०६॥ गाहा कण्ठया, (ताहे) करकंडू मणत्ति-‘सुकूलमग्ग-पवणणां (पवनेत्तु)’ ॥२७९-३०६॥ गाथा कण्ठया, एत्थ पुण णमिणो अधिमारो, जेण णमिपव्वज्जत्ति भण्णत्ति ॥ गतो णाम-पिप्फण्णो, सुत्तालावगणिक्कण्णे सुत्तमुच्चारतव्वं, तं च इमं सुत्तं-‘चइज्जण देवलोगाओ’ ॥२८०-३०७॥ सिलोगो, चइत्ता-चइज्जण देवानां लोको देवलोकः तस्माद् देवलोकान् उत्पन्नान्, माणुस्सायं लोगो मणुस्सलोगो, उवसंतमोहणिज्जो दंत-णमोहणिज्जं चरित्रमोहणिज्जं च उवसंतं जस्स सो मवत्ति उवसंतमोहणिज्जो, ‘सरत्ति पोरणिमं जाइं’ पोरणज्जात्ति अन्नमि माणुसमवगहणे संजमं काज्जण पुक्कुरायमाणं आसी तं पुलियं । ‘जाइं सरित्तुं भगवं’ (२२२-३०७) सहसा संबुद्धो सहसंबुद्धो, असंयत्तगो-समणत्तणं, स्वयं नान्वेन बोधितो, स्वयंबुद्धः कुत्र’ अणुत्तरे धम्मं पुत्तं ठवित्तुं रज्जे’ पुनात्ति पिवत्ति वा पुत्रा, अशिनिकप-मत्ति इम अधिनिकपमात्ति, कथासां १, नमी राया, स्यादेतत्तु, कुत्रावस्थितः कौटद्यान् वा भोगान् यमुत्वा संबुद्धः १, तत्त उच्यते ‘सो देवलोगसरित्से’ (२३०-३०७) स इति ते नमी, देवानां लोगो देवलोगो तत्सदृशे, अंतोपुरवगतो, अन्तःपुरस्-उत्परोधः वर-प्रधानं, प्रधानं अंतपुरे, अनन्यसदृशे इत्यर्थः, ‘वरे भोगे’ ति देवलोकसरित्से चैव वरे भोगे युंजित्तुं णमीराया भाञ्जण वा, केइ पठत्ति-बुद्धवान् बुद्ध, बुद्धा तु भोगे परिच्चयंति, ‘महिळं सपुरजणवयं’ ॥ २३१-३०७ ॥ सिलोगो, भियिलं णारं च अन्नेसिं च

पुरावेदि राजन्यपण, इत्थं चतुरंगिणीसिना, उरोगो अंतउरं, परियणं सयणादि, 'सम्बवं' ति अपरिसिरो 'चिच्छा'त्यस्या अभिसुर-
निष्कान्तः 'एगंतमहिद्विओ भयवं' एगंतं नाम उज्ज्वाणं, विज्जणमित्यर्थः, एगंतमहिद्विं जेण सो एगंतमहिद्वितो, अथवा एगंत-
महिद्वितो मगं, एगंतं नाम-एकोडं, न च मे कथिद, नाहमनस्य कस्वचित् । न तं पश्यामि यस्माहं, (नासौ यो) मम दृश्यते
॥ १ ॥ एतं एगंतमहिद्वितं जेणास्सो एगंतमधिद्वितो, एगंतण वा अधिद्वितो जो सो एगंतमहिद्वितो, वेराग्येनेत्यर्थः 'भग'
इत्याख्या, सा जस्स इति सो भगं, 'कोलाहलग(प)भूतं' ॥२३२-३०८॥ सिलोगो, आक्रंदितविलपितरूजिताघाः शब्दा
जमदस्य कोलाहलभूता इति, समेन कोलाहलशब्देन आकुलाभूतामित्यर्थः, 'अब्भुट्टियं रायरिसि' ॥२३३॥ सिलोगो, अभि-
मुत् स्थितं अब्भुट्टिवं, राजा एव श्रापिः राजपिः, कृपीति धम्ममिति श्रापिः, प्रज्या एव स्यानं प्रज्यास्यानं, तदेवमुत्तमं पवज्जा-
टाणमुत्तमं 'सकको माहणरूपेण' शमनोतीति शक्रः, से विष्णणत्थं वंभणरूवं काऊण तस्स समीनं आगलण इम्ममिति प्रत्यथं
वचनं, अव्रयीत्, उक्कवानित्यर्थः, 'किं तु भो अज्ज मिहिलाए' ॥२३४-३०८॥ सिलोगो, क्रिमिति परिश्रमे, दुर्वितर्के, किंनु स्यात्?,
भो इत्यामन्त्रणे, 'अज्ज मिहिलाए'त्ति अज्ज अहनि, भियिलाए नयरीए कोलाहलयं नामाक्रंदितविलपितरूजितैः सम्यग्
आकुला रंकुला, शृण्वन्ति श्रूयंतं वा सुब्बवि, दास्यति दीयति वाजेनेति दाळाः, प्रसीदन्ति अस्मिन् जणस्य नयनमनांसि इति
प्रासादः, गृह्णातीति गृहं, श्रतो ते हि 'सुब्बवि दाळा सदा' पासादेसु गिहेसु वा 'एतमहुं' ॥२३५-३०९॥ सिलोगो, अहुंचि वा
हेतुचि वा कार्यावि वा एगहं, एतं अहुं एयमहुं, निसामेपा शुत्सा, हिनोति दीयते वा हेतुः, करोति कारणं, चोदितं-शुच्छंतं, ततो
णमी रायरिसी दीयेदे इणमन्वयी । 'मिहिलाए' ॥२३६-३०९॥ सिलोगो, वीयत इति चैद्वयं, चित्तिं वा, ततः चेतनाभावो वा

जायते चेतियं, अतो तंमि चेइए, 'वच्छे'चि रुक्मरस्साभिधानं, सुतं श्रियवावरणं वच्छा, पुता इम रविहृज्जंति वच्छा, अतो
 तेहिं वच्छेहिं, सीयला छाया कवा जस्स स भवति सीतलच्छायो, एत्थ सिलोगभंगयया हिकारस्स लोवो कओ, मनांसि स्मते मनोरम,
 अतो तंमि मनोरमे उज्जाणे, पत्तेहिं पुष्पेहिं फलेहिं च उवते पचपुष्पफलोवेतो बहूणं दुष्पयचउष्णयपक्खीणं च बहुगुणेति, वा-
 इयोवेए पचोवेए पुष्पोवेए फलोवेए 'सदा' इति सुवयकालोवभुज्जति 'वाएण हीरमाणमि' ॥२३७-३०२॥ सिलोगो, सो यातो
 सक्रमेण वेडब्बितो, 'हीरमाणे'चि तेण वातेण रुक्मरसु भज्जमाणेसु जे तत्थ उज्जाणे रुक्मरसु एगा ते दुहित्ता असराणा,
 अत्राणा इत्यर्थ; कंदति-विलंपति, अस्माकं वृक्षप्रयोजनामिति, 'एतमहुं' ततो णमिं सक्को भणति-स एय अगिणा णगरिं
 इज्जमाणं विडोव्वज्जण आह- 'एस अग्गी अवाओ अ' ॥२३९-३१०॥ सिलोगो, अगतीत्यग्निः, वार्ताति यातः, मंदिंरणमणगरं,
 मयं अंतपुरं तेण 'कीस णं नावपिस्सवह' कीस नावपेक्खसि-नावलोकयसिचि । ततो णमी आह- 'सुहं वसामो जीवामो'
 * २४१-३१॥ सिलोगो, किंचणं दुविहं-द्वये भावे य, सेंसं कण्ठयं, 'चत्तपुत्तकलत्तस्स' ॥२४२-३१॥ सिलोगो, कण्ठयः, 'यहुं लु-
 णिणो भदं' ॥२४३-३१॥ सिलोगो, भार्ताति भद्रं, मनुते मन्यते चा जगति त्रिकालावस्थामावानिति युनिः, द्रव्यादिद्युनिप्रतिपेधार्थं
 अणगारस्स भिस्सुणो, अथवा स युनिः योजनगारः यो भिक्षुः, सज्जतो विष्णुक्कस्स, कथं?, 'एगंतमणुपस्सओ' एकत्वं नाहं
 कस्सपिद, अथवा एकान्तं निर्वाणं असंसारावासिमित्यर्थ; शक्र उवाच- 'पागारं' ॥२४६-३१॥ सिलोगो, शक्रुर्वन्तीति शक्राराः,
 गोभिः पूर्यति इति गोपुर, 'उस्सूलए सयग्धीओ' उस्सूलगा णाम खातिआ उवाया जत्थ परवलाणि पडंति, अंतं चन्तीति
 अतन्त्रयः, सेंसं कण्ठयं । नमिल्लाव 'सद्धं णगरिं किच्चा' ॥२४७-३१॥ सिलोगो, श्रद्धाज्ज्यास्तीति श्रद्धी, नातिक्ररो विद्यत

इति नरकं, अतस्तं 'सद्वं गणं किञ्चे'ति 'तवसंवरमंगलं'ति तवो वारसविहोः संवरो दुविहो-ईदियसंयरो गोहृदियसंयरो य, 'वर्ति णिउणपागारं' एती-खमा 'मित्तुत्तं' मणोवायाकाएहिं 'दुप्पदंसयं'ति दुक्कं परीसहवलेणं विदं'सिञ्जति । 'घणुं परक्कसं किञ्चा' ॥२४८-३१॥ सिलोगो, ध्वन्ति तेन धारयंति वा धनुः, जीवा खेरियासमिती, धिति च केपणं किञ्चा, सिंग-पणुअस्स मल्लं कट्टुगइओ सुहीओ गृहंतो येन तं पल्लिखणं कीरति तं केपणं दुञ्चति, 'सुञ्चेण पल्लिकंथए' पल्लिकंथते येन तं पल्लिकंथनं भवति, ए च ष्हाळ्ळया--'तवणाराय' ॥२४९-३१॥ सिलोगो, नरं सुंचतीति नाराचा, तपोनाराचयुक्तः, भेतूणं कम्म-मेव कंचुओ, तं च अट्टपगारं कम्मं, 'सुणी विगयसंगामो' संग्रामत इति संग्रामः, भवनं स्थितिविभवः तस्मात् भवात् समन्तात् सुच्यते परिसुच्यते ॥ शक्र उवाच- 'पासाद०' ॥२५१-३१॥ सिलोगो, पासाद उक्तः 'बहुमाणगिहाणि' गाम मवणप्पगारा अणेग-विधा, यालमपोत्तिधा गाम मृतिवाओ, केचिदाहुः- जो आगासतल्लगस्स मज्जे सुट्टुलओ पासादो कञ्जति । 'संसयं खलु०' ॥२५३-३१॥ सिलोगो, संशयनं संशयः, संशय्यते च अर्थद्वयमाश्रित्य युद्धिरिति संशयः, कथं संशयो भवति ?, अनिद्वारणार्थः संशयः, न तेनावधारितं यथा मया इत्थं णमेतावतं कालं वसितव्वं, यदा सार्थं लुप्स्यामस्तदा गमिष्याम इत्यतः संशयनं मनसि कृत्वा गृहमसवघाने करोति, अत्ति प्राणानित्यच्चा तं, एवं नित्याधाने-- नित्यप्रस्थाने जीवलोकं न गृह्णासि नित्यस्वर्गकर्तव्यानि 'अत्थेव गंतुमिच्छेज्ज' सोऽगृह्णामस्तु ज्ञानादिभिस्तस्य कार्ये इति । शक्र उवाच- 'आमो (सेहिं) से०' ॥२५५-३१॥ सिलोगो, आमोकरंतीत्यामोकरा पंधमोपका इत्यर्थः, लोमाहारा गाम पेल्लणमोत्तगा, ग्रान्वि भिंदति ग्रन्थिमेदका, जुचिसुवणगादीहिं लोणं मुत्तन्तीत्यर्थः, तस्सरो नाम पौरः, तदेवमेकं स्वयं करोति, एते (हितो) नगरस्य धर्मं ऋज्जा, नमिरुवाच- 'असहं तु मणु-

श्रीउपमा०

पूर्णा

९

नमःपुन्य.

॥१८४॥

रसैर्हि' ॥२५७-३१४॥ सिलोगो, असकृत् अनेकशः, मिच्छाच्छण्डो नाम अनपराध इत्यर्थः, कोऽभिप्रायः?, लंघापाश्रयः(पशुः) कारकमपि
 भृंगोव, तंमं कृष्यं । शक्र उवाच-जे कंद् पत्थिया० ॥२५९-३१४॥ सिलोगो, पृथिवी अस्वास्ताति पार्थिवः, राजेत्यर्थः, जे वा
 पार्थिया नाममति, न वसे ते वर्तन्ते इत्यर्थः, सेसं कृष्यं । नमिरुमाच-जो सहस्सं० ॥२६१-३१४॥ सिलोगो, 'जे' लि अनिदिष्टस्य
 निर्देयः, सहस्सं सहस्रं गुणितं, नमन्तं प्रमत्ताति संग्रामः, दुक्खं जिणज्जतीति दुब्बया; अतस्ते दुब्बए जिणे, ण तेण किंचि
 न्तिमेवं जिणे, रित्तु 'णं' जिणज्ज अप्पाणं' कृठयः, पसमः प्रधान इत्यर्थः, अधवा 'अप्पाणमेव' ॥२६२-३१४॥ सिलोगो,
 इह पुण अप्पा जिवो भवति?, 'पंचदियाणि०' ॥२६३-३१४॥ सिलोगो, एते हि आत्मानुमता एव भवन्व, एतान् जित्वा, पच्छद
 कृठयं। शक्र उवाच-जइत्ता पिउल्ले जेण० ॥२६५-३१५॥ सिलोगो, यजति त यज्जा, तान् यजान् अधमेधवाजेयपोडरीकादयः,
 तां यजित्वा पिपुलानां ग्रामभोगानां प्रक्रामओ दानं यहुसुवर्णकादयः 'भोएत्ता' भोजयित्वा तमणा अदुय माहणा-धीयासा,
 दल्पं देज्जा, भोव्या-भोत्तया स्वयं जट्टा य यव्यंत्यर्थः, यज्जमिति यास्यद्येयः। नमिरुमाच-जो सहस्सं सहस्साणं मासे मासे०'
 ॥२६५-३१५॥ सिलोगो, मीयते तमिति मासः, गच्छतीति गोः, तस्सावि संजमो सेओ' जो तो मासे २ गमां शतसहस्र ददाति
 तस्सापि संयम एव श्रेयः । किं एवं धनं प्रयच्छमानस्सापि?, तत आकिंचन्याश्रयानय संयमा ॥ शक्र उवाच- 'धोरास्समं
 चइत्ताणं०' ॥२६९-३१६॥ सिलोगो, 'पुर तांमार्यअन्दयोः' घूर्णते अस्य भवं घोरा, दुलं हि यथावदनुपाल्यते, उक्तं हि- 'या गतिः
 वत्तेअदग्धानं, गृहेणु गृहमेधिन्याम् । पुत्रदारं भरेतानां, वां गतिं व्रज पुत्रक ! ॥ १ ॥' आश्रयन्ति तमित्याश्रयाः, का भवन्ता?
 गुणे हि प्रवन्त्वा क्रियते, दुराणं गृहाथम इति, तं हि सर्वार्थमास्तर्कवन्तीत्यतः घोरा; सेसं कृष्यं ॥ नमी उवाच- 'मासे मासे'

सिलोगो, भवितेऽनेनति मासः, शेषं कण्ठ्यं, नरं कामभोग इत्यभिधीयते, शोडशीसपि कलां नार्थति । शक्र उवाच-‘हिरण्यं सुवर्ण्यं’ ॥२७३-३१७॥ सिलोगो, हिरण्यं-रजतं शोभनवर्णं सुवर्णं, मन्यत इति मणिः-रेखलियादि, मोचियं जलयं वेल्यं च, कंसं कंसत्रादि, दूनं वत्थपगारा, एताणि, सह बाहणेण सुवाहणं, अस्सहस्त्रिमादि, सेसं कण्ठ्यं । नमिस्त्वाच-‘सुचक्ररूपस्स’ ॥२७४-३१७॥ वृत्तं, सोहणं कर्णं सुवर्णं, शंभते तोदिति रूपं, परंतीति पर्यतः, सियाऽप्यधारणा, केलासो नाम मन्दरो, तत्समाः तुल्य्याः, नास्म संख्या शक्यते तुलापरिमाणेन क्तुं इत्यतः अंतखता, सेसं कण्ठ्यं । ‘पुढवी साली जवा चेव’ ॥२७६-३१७॥ सिलोगो, प्रथते पृथति वा तस्मां पृथिवी, सालियवा प्रसिद्धा, हिरण्यं रूप्यं, पश्यतीति पशुः- गोमादिष्यादि, पशुभिः सह, पडिपुयं नालमेग्गस्स, उचमसंयं दुगान्यपि एतानि यद्येकस्य भवन्ति ‘अलं पर्याप्तिवारणभूणेपुं’ न अलं नालं पर्याप्तिसमानि स्युः, इत्थुपदर्शनायै, इति ज्ञात्वा त्वं चरे, चोत्थनुमतायै॥शक्र उवाच-‘अच्छेरगमममुद्दए’ ॥२७८-३१८॥ सिलोगो, अतीव भवत्यद्भुतं श्रतिमाति यस्तान् भवान् विद्यमानान् कामान् हित्वा असते भोगे इच्छसि, संकप्पेण विह(द्यो)सि, अस्ससंकल्पः तेण अस्ससकल्पेन विहन्यसि, नेमिह्रमान्-नाहं कामान् कामयापि, कस्माद् ? उच्यते-‘सहं कामां’ ॥२८०-३१८॥ सिलोगो, अलति मूलयति वा अल्पं, जहा सहं देहलभं अणुदीज्जंति दुक्खापेति, तुल्या कामा, वेयेष्टि विज्याति वा विपं, जहा हलाहलं विसं माणंतिथं, एवंविधाः कामाः, आसी दाढा, दाढासु जस्स निसं स आसीविषां भण्णाति, सो य सय्यो, आसीमिसेण उवमा जेत्तिं कामाणं ते आसीविषोक्कमा कामा, सेसं कण्ठ्यं । ‘अहे वयह कोत्तेण’ ॥२८१-३१८॥ सिलोगो, सकको तं पव्ययंतं यद्दहि उमाएदि विज्यासेउं एोमेउं अस्सचो-‘अचउ [इ] जिद्वज्जण’ ॥२८२-३१९॥ सिलोगो, वग्गणाम सोयणं, अहवा चाग्गिमेव वग्गु ।

श्रीउत्ता०

पूर्वा

१०

दुमपत्रके

॥१८९॥

‘अथ से निरिजतो काहो०’ ॥२८३-३११॥ सिलोगो, कण्ठयो, नवरं निरिक्कं नाम या पृष्ठी, पृष्ठतः कृतत्वर्थः, ‘अहो ते अज्जं सारू०’ ॥२८४-३१९॥ सिलोगो, तेसं कण्ठयोइ [अ] हंडस्सि उत्तमो०’ ॥२८५-३२०॥ सिलोगो, इहंस्सि उत्तमो राया, पुब्बा-परमंमि, पदं १, उत्तमं ठाणं, लोयुत्तमा सम्यद्धेनज्ञानचारिणाणि वस्स फलं परिनिर्वाणं अतो लोयुत्तचमं ठाणं सिद्धि गच्छसि ‘गिरओ’ निरुम्मो इत्थं; ‘एवं अभित्युणंतो०’ ॥२८६-३२०॥ सिलोगो, कण्ठ्यः, ‘नमी नमेइ अप्पाणं’ सिलोओ, कण्ठ्यः ‘एवं कंति संपपा (संबुद्धा)०’ ॥२८९-३२०॥ सिलोगो, एवंशब्दः प्रकाशवचनं, एवं कंति एतेण प्रकारेण, पण्णा बुद्धिः सह पण्णाए मंपत्रो, पंडिता विदुसा, पवियक्खणा प्राज्ञः, सपण्णा पंडिता पवियक्खणा, सुल्ल(पुण्ण)ति वेहेण उच्यते, सपण्णा इति कमे-बला दशिता, पण्डिता इति सा बुद्धिः परिकम्मिता वेत्ति, पवियक्खणा यायाएवि परिग्रहणसमत्था, विणियद्वृति भोगेदि, शित्तंसेणं निवर्त्तन्ति विणियद्वृति, भोगेदि, जहा से पमी रायिरीसी, येन प्रकारेण यथा, आसणं तट्टाहारणं तेण पत्थुतो पमी रायिरीसी इति चेमि ॥ नयाः पूर्ववत् ॥ णमिपव्वज्जा णयममलक्षयणं समत्तम् १ ॥

अलोभ उक्तः, ए तु अनित्यतां भासयता अलोभः कर्णीयः, तत्राद्ययत्नं दुमपत्तयति, तस्स चचारि अणुयांगदाराणि, तस्य णामनिपत्तं दुमपत्तयन्ति, दुमे पत्तं च दुपदं णाम, तस्य दुमो चउत्थिथो, ‘णामंठवणा’गाथा (णिकखेवो उ दुमंमी) ॥२८०-३२१॥ णामंठवणाओ यपाओ, दव्वदुमो दुरिहो(जाणग० ॥२८१-३२१॥) जाणगसरीरभविषयरीस्यतिरित्तो विविधो-एयभरियादि, मानदुमो ‘दुमयाउनामगोयं०’ ॥२८२-३२१॥ गाथा कण्ठथा, एतस्स पुण अज्जयणस्स उपोद्दातो जहा णिज्जुत्ति-गाहादि रायिगेहिपट्टुचोप सालमहासालाण णिकरुमणं वेत्ति णायुणची भगवतो गोतमस्स अट्टापदगमणं तावसपव्वज्जा पारणां

॥१८६॥

उभेदघातः

परमण्यं पञ्चागतं भार्यं अणुभासति, गौतमा ।, चत्वारि कडा पण्यत्ता, तंजहा-सुंङ्कडे विदलकडे चम्मकडे कंजलकडे, अत्रतो
 यत्तिसं राहज्जति(?) चम्मकडेसु महवावि अचोप सककोति मोएडं, एवासेव गौतमा! चत्वारि सीसा पण्यत्ता, सुंजकडसमाणे४, तुमं
 च णं गोयमा ! मम कंवलकडसमाणे, किं चिरसंसडे सि गौतमा ! चिरपरिचिते सि गोयमा ! पत्रचीआलावगो जाव
 अपेससन्नागत्ताए णं भविस्सामो, किञ्च-गोयमा ! देवाण ययणं गेज्जं ! आयो जिणायं !, गोयमो भणति-विणायं, तो किं
 अधिति कोसि !, तं सोऊण मिच्छामिदुक्कडं करोवि, तोहे सामी गोयमनिस्साए दुमपचयं भणति ॥ गामणिफण्णो गतो, सुचा-
 णुगमे सुचं उच्चारेयव्वं जहा-दुमपत्तए पंडुपए०' ॥३९०-३३४॥ वृत्तं, दोसु मानो दुमो: दुमस्स पचं दुमपचं, पंडूणाम काल-
 परिणामेण आपंडुतीभूतं 'जहा' इति येत्त प्रकारेण 'पडति'चि, किं विलगं अच्छरि, 'राती'ति राती, गणो नाम यहोलं, अच्छए
 णाम रा(पू)या, एत्थ णिज्जुचिगवमुदाहरणं कृप्पितं भण्णवि, किसलयपचोहिं सुकुमाराए सुवण्ययाए य हसतिचि धासो, सासयसु-
 दाएण, 'पंडुपचाणि'चि गतो पंडुपचं'परियट्टियलायणं०'॥३७३-३३५॥ गाथा, जो पण्णे सुकुमारासुवण्यलावण्यविससो आसि
 ते(ने)प्रायाचितं विगतलावण्यं चलमाणसव्वसंधि वेदं धंधणाओ टलंतं एवं पत्तं वसणपत्तं कालप्राप्तं भणति-जह तुम्भे०'॥३०८-३३५॥
 गाथा, जह तुम्भे सपत्तं किसलयभावे वट्टमाणानि अम्हे हसह एवं अम्हे य किसलयभायो आसि, जहा य अम्हे संपयं कालपरि-
 णामेण विवदच्छयियाणि एवं तुम्भेवि अचिरकाला भविस्सह, मा तुज्जे ताव गव्वह, युवा एसा हटु अणिचता, अणवत्थिताणि
 जोव्यणाणिसि, अप्पाहणिया णाम उवेदसो, पुत्तसेव पितामातरं तो उवदिसति, एवं पंडुरपत्तं किसलयाण उवदंसं देति, 'णवि
 अत्थि०' ॥३०९-३३५॥ गाथा कण्ठया, 'एवं मणुयाण जीवियं'ति एवमवधारणे, जहा पडुच्च चलाडं, एवं मणुयाउयंपि, मनोरप-

त्यानि मनुजा, जीव्यते येन तज्जीवितं, अनित्यं अधुवं चतुर्भित्तयर्थः, समं सम्यक्, अयं अस्मदीये समये, मोक्षम इति- गोत्रान्ते-
नेरासौ, भयानामंत्रणे, 'अमानोनाः प्रतिपेधे', प्रमादय, अथवा समयमात्रमपि सा प्रमादय, नित्यमेव सा प्रमादयान् भव, एवं
सेत्स्यति अचिरात्, स्वाय किमर्थं अप्रमादः क्रियते ? उच्यते, जीवितस्थानित्यत्यमेव स्थापयति, यथा अतीव च दीर्घव्यमायु-
षः, तद्यथा-कुसुमगे जह ओत्सर्षियुए०'॥२९१-३३५॥ वृचं, कुसुमो दृग्भयसिंसो, कुसुम अगं कुसुमं, अतस्वास्मिन् कुशाग्रं, यथा
येन प्रकारेण, ओसा सरयकाले पडवि, तस्मिं विंदु कुसुमगे ठितं, तत् कुसुमो हि तनुतरो भवति दर्भात्, तेन तदा तद्ग्रहणं, दर्भाग्र-
ऽपि धिरं भवति, सहि अगालितः वातपथात् द्रव्येण वा संशोभितः अच्चेति इत्येव दृष्टान्तः॥ 'एवं मनुयाण जीवियं' कष्ट्यः,
यद्युत्पत्त्यविशेषः किंचिन्नाम निरुलो]यक्रमं स्यात् तदपि च न दीर्घकालमिदमवोऽपिदिर्यते-इह इत्तरियंमि आउए०'॥२९२-३३६॥
वृचं, इति उपदर्शनार्थं, इतरियं अल्पकालियं वर्षशतमात्रं, एति याति वा तमित्यायुः, जीव्यतेऽनेनेति जीवितं, तस्मिन् जीवितेऽ-
नुकृष्णा, जीवित एव 'बहुपञ्चवायए' एतं प्रति अणयाः, तद्यथा-अब्धवसायनिमित्ते० यावद्वर्षकृतं न पूर्यते यावद्वा ते अणया
नापञ्च्यंति वाव 'विदुष्णाहि रयं पुरे(रा)ऋडे' विविहं सोदिविसेसण वा धुणाहि, रज इति कर्म, पुराकृतं पुरेऋडे; य कथं
विपूर्यते ? समये अप्रमादवदित्यर्थः, समयं इदं चालयनं कृत्वा अप्रमादः कार्यः, कथं ? तदस्थ्यामः- 'दुलहे खलु माणुसे
भवे०'॥२९३-३३६॥ दुःखं सम्यत इति दुर्लभः, मनुष्याणामयं माणुसे, भवतीति भवः, 'चिरकालेणवि' अणंतकालेण इत्यर्थः,
सन्वपणिणं सन्वसदो अपरिसिंसाची, याणा एषां सन्तीति प्राणिनः, सर्वग्रहणं नास्ति अत्यन्तमनुष्य एव कथन वंधस्य,
एकान्ते न सुलभं मानुष्यं 'गाढा य विवाय कंसुणो' गाढं चिकणा दटा इत्यर्थः, विविधैः पाको विपाको मनुष्यत्वविधातीनि

कर्मणि विक्रमामि, अत्र त एव चोत्क्राया दृष्टान्ता यक्तव्याः, अस्मान्त्व कारणान् सुदुर्लभं मानुष्यं यस्मादन्येषु जीवस्थानेषु
 चिरं जीवोऽप्यिच्छते, मनुष्यत्वे तु स्त्रोक्तं कालमित्यतो दुर्लभं, तत्र तावत् शृथिव्यां 'पुढविकायमतिगतो' ॥१९४-३३६॥ वृत्ते,
 पुढवि-भूमी कायो जेसि ते पुढविकाइया, पुढविकाय एव वा पुढविकाइया, एत्य कायसदरे सरिरामिधाने, पुढविकाए वा, तत्र
 पुढविकाइया पुढवीनि, एषु निस्तारे विच्छिन्ना इति पुढवी, अहस्यं पुढविकायमतिगतो-अणुविद्दो उक्कोसं तासां सर्वे-
 उरुकृष्टं जीवो तु संवसे, कालं सरदावीवं, संख्यामाहिक्रान्तामित्यर्थः, तत्रैव मरिउं उवक्ज्जति असंखेज्जाओ उस्सपिणी(अवसापिणी)ओ
 कालतो, एसां य कालो वेणतो विसिसिज्जति-असंखेज्जाणं लोमाण जावइया आगासपदेसा एवचियाणि पुढविककायमरणाणि मरिउं
 तथेय नरथेव च उवक्ज्जइ, ततो रेचवो असंखेज्जाणं लोमा, एवतिथं कालं पुढविककाए उक्कोसेणं अच्छति । 'आउक्कायम-
 तिगतो' ॥१९५-३३६॥ वृत्ते, 'अप' इति आऊ, सो कायो जेसि ते आउकाइया, आउक्काए वा भवा आउक्काइया, 'आनृ व्याप्तो'
 इति आपः, अतो तं आउक्कायमतिगतो, जहापुढविककायं, 'नेउक्कायमतिगतो' ॥१९६-३३६॥ वृत्ते, तेजो कायो जेसि ते तेउ-
 ककाइया, 'विउ निदाने' तेउ, तेइव वा गतिगन्धनयोरिति वायुः तस्यवि तेइव, वन णण संसक्काविति 'वणस्सइ' ॥१९८-३३६॥
 एतस्य अपंतमालं अपंतमालं उस्सापिणीतो कालओ, रेचओ अणता लोमा, दव्वतो असंखेज्जा षोगलपरियइदा, सच्चयौगमला
 जावतिण्य कालेण सरिरासअशनादीहिं फासेज्जति सो षोगलपरियइतो मवति, ते असंखेज्जा षोगलपरियइदा वणस्सइकाए
 अच्छति, तस्य णं अंतोपन्नस परिमाणं आवलियाए असंखिज्जतिभागो, आवलियाए असंखिज्जइसो भागो जावतिवा समयया एवतिया
 षोगलपरियइदा वणस्सइकाये अच्छति ॥ 'वेइइय' ॥१९९-३३६॥ तिहंइय' ॥२००-३३६॥ चउरिदिपु' ॥२०१-३३६॥ संखे-

ज्ज्वालं॥ 'पंचिन्द्रिय०' ॥३०२-३३६॥ तिरिसलजोषिण्यसु सत्तट्ट भवगहणाणि, द्वेषणेरदृणसु०' ॥३०३-३३६॥ एककैवकं भवगहणं, एवं (भव) संसारे० ॥३०४-३३६॥ वृत्तं, एवमेतेन प्रकारेण, भवनं भूतिर्वा भवः, संसरणं संमृतिर्वा संसारः, भव एव संसारः भव-संसारः नरकादिः, अन्ते भवसंसारं संसारात् परीति गच्छतीत्यर्थः, सुभासुभाणि सातअसातादीणि, क्रियते इति कर्म, जीवत इति जीवः, यमादो मज्जपमादादि पंचविधो, बहुशः बहुलो, अतः समयमात्रमपि प्रमादं मा झुरु, यद्यपि कदाचित् तन्मानुष्यं लभति तदापि 'लड्ढणजवि माणु (सत्तणं) सं' ॥३०५-३३६॥ वृत्तं, तत्रापि आर्यत्वं दुर्लभं, वेध्यायत्वं रायणिहमगहचंपादि, जतो यहवे दस्सुअ-मिळिक्खुया, दस्सति दस्सइति वा दस्सुः-चोरा, ते हि प्रत्यन्तवासिनो धर्म्मोधर्मवेदिह्कृता, 'भिलेक्खुया' स्लेच्छा अविस्पट-नापिणः अनार्यभाषाः, गम्यागम्यअपरिहारिणः शक्खवनादयः, निःसंज्ञाः, ताद्धियेन किं मनुष्यायेन? 'लड्ढणजवि आरियत्तणं०' ॥३०६-३३६॥ पुब्बदं क्कच्छथं, विकलानि इन्द्रियाणि यस्य स भवति विकलेन्द्रियः 'दीसति'ति प्रत्यक्षमेव दीसंति, अपूणेन्द्रिया एव जायमानाः, जावा अपि च व्याच्यपराध्यादिभिरुपक्रमविशेषैर्विनाशमिन्द्रियानि प्राप्नुवन्ति इत्यतः 'विगल्लिदियता हु दिस्सइ' अतो धम्मस्स अजोगा, तं जाअ अविक्कलैदियणीरोगो ताव समयं गोयमा 'अर्हणियंचिन्द्रियत्तंपि से लमे०' ॥३०७-३३६॥ वृत्तं, यद्यपि अहीनेन्द्रियत्वं लभ्यते, तथापि 'उत्तमयम्मसुती हु दुट्टभा' उत्तमा-अनन्यतुल्या सर्वज्ञोक्ता धर्म्मस्य श्रुतिः, धरणं श्रुतिः, 'कुत्तिथिणिसेवते जणे' तीर्येते तायेते वा तीर्थं, कुत्स्यानि तीर्थानि शाक्यादीनां, तान्येव तु निषेवते भूयिष्ठो जनो इत्यतः 'कुत्तिथिणिसेवए जणे', अत इदमस्सदीर्यं तीर्थं संसाराणं वतारणाथमेव, गाहा, समयं गोयम मा प्रमादेय 'लड्ढणवि उत्तमं सुइं सइहणा पुणरावि दुल्लहा । मिच्छत्तणिसेवए जणे०' ॥३०८-३३६॥ मिच्छत्तं विवरितगग्रहो बहा अधमे धम्म-

सत्रा षण्मे अहम्सत्त्वा एवमादि, अथवा ज्ञे अपत्यं इह च पत्र च तत्रैव चिन्तयापिमिति, उक्तं च-“प्रायेण हि यदपत्यं तदेव चातुराजप्रियं भवति। विषयातुरस्य जगतस्तथाऽनुकूला। प्रिया विषया॥१॥” अथवा इमं सुति कहेज्जमाणांपि स्वदोषोपहतत्वात् मिथ्यादर्शनभावितत्वाच्च न गृह्णन्ति, उक्तञ्च-अह घ(च)मकारसुणिया छेदप्या(चम्मापिया)छेदगण बहुयागं। धाता मधुव्यत-
 जुतं परमण्यं गेच्छ्ये मोचं ॥ १ ॥ अहवा-अह पिस्वादिगदितो तस्सुवसमण्यथाणियं मयुरं। अहुगमिति मण्यमाणो ससकरं निच्छर रीरं ॥ १ ॥ तदेवं तावत् शुतिशुचीर्यं समतं गो०। ‘घम्मंमपि हु सवहंतया०’ ॥३०९-३३८॥ वृत्तं, तं गुण किं कारणं ण क्कसति १, उच्यते-‘इह कामगुणोर्हि मुञ्जिता’ ‘इहे’ ति इह मधुव्यलोके कामगुणाः-गुन्द्रादयः, मूर्च्छित इव मूर्च्छितः, अह पिचमुच्छादिमुञ्जितो इह लौकिके अपाये ण चितेति तथा श्रावकौषाद्(घा), यावत् शुद्धास्ति ते धर्मे ताप कामेभ्यनाद्युत्तो भूत्वा समयं, इतश्च अप्रमादः कर्णीयः, कुतः १, शरीरदोर्बन्धात्, इदं हि-‘परिजूरति ते सररियं०’ ॥३१७-३३९॥ वृत्तं, परि सर्वतो माये, समन्वाञ्जीयेते परिजूरति, व्याधिज्वरादिरुपक्रमविद्योयैः, श्रियते शरीरं, क्लिरयन्त्येभिश्च क्लिष्टाः, क्लेशयन्ति वा कामिनः क्लेशाः, ते तु ण्डुरा भवन्ति, इतीवर्णान्वात्सकान्ता इत्यर्थः, से सोयवले हायति, मंद मन्दं मृणोतीत्यर्थः॥ समयं गोपमा, एवं चकसुयाणजिन्माफासा, से सव्ववले ते, सव्ववले नाम एतेसि चैव पंचदं इंदियाणं परिहाणीए सव्ववले परिहाणी भवति, अथवा वलं तिविहं-सारीरं याइयं माणसियं, सारीरं प्राणवले स्थानचंक्रमणादि च, वाचिकं वलं स्मिग्थनीहा-
 रितुस्सत्ता, सा हीरमाना रुद्धा मंदा अल्पा बहुमायासा च भवति, माणसियमपि ग्रहणधारणाऽसामर्थ्यं भवति ‘अरई गंठं विस्सइया०’ ॥ ३१६ ॥ वृत्तं, गच्छतीति गण्डं, सूचिरिय विदधतीति विध्वञ्चिका, विविधैर्दुक्खाविशेषैरात्मानमद्भकयतीति आत-

इकः, वैश्वदेवीर्निःविहडति-विहडति ते शरीरान्, समयं गोयमा । पतक्ष्यं व्याख्यादीनामातंकाणां सामान्यमशु(शिरं च शरीरं तस्मात्-बुच्छिद सिण्णहमप्पणो०' ॥ ३१७ ॥ वृत्तं, विविधं छिद वोच्छिद, स्निहत इति स्नेहः, 'अप्पणो'चि आत्मीये शरीरे, कर्मनीयं कुमुदं, शरादि जातं शारदिकं, पातव्यं पानीयं, 'ते सब्वसिण्णवज्जिण्ण' सर्वस्नेहा नाम आत्मनि च गच्छेयु च वयु(स्त्रो)यु, सर्व एव क्वथित्वा समयं गोयमाः। 'जि(चि)ञ्चाण(च)घणं च भारियं०'॥३१८-३१९॥वृत्तं, 'विञ्चया'लत्तवा घणं-द्विण्णसुवण्णचतुप्पदादि, दधाति शीयते वा घनं, धा(भ)रणियासौ भार्या, 'पब्बइओ हु (हि) सि' प्रयतो गृहात् संसारातो वा पब्बइओ, अण्णारियं नास्यागारं विद्यत इत्यनगारः अतः प्रयजितत्वं अण्णारियं, मा वंतं पुणोविआविण्ण अमानोनाः प्रतिपेधे, वंतं मुत्तपडिगगलितं मा तं पुणोऽविआदिए-आपिय, पुलाग(गुणो)द्धसमाकुल्लमणस्स मन्नंत मुजगमणा वा । रोसवसविण्ण-मुक्कं ण पिवंति विसं (अगंधणया) ॥ १ ॥ विसंविण्णज्जमसीला । 'अवउज्झिय मित्तचयं०' ॥३१९-३१९०॥ वृत्तं, 'अवउ-ज्झिय'चि छड्डेउं, मेज्जति मज्जति वा मित्रं, सहजाता माया मित्रा, वंधये हि अहिता नियत्तयति, ते च पुव्वपब्बा संथुता, विपुलं विच्छिण्णां सुमहारसि संचयो द्विरण्णस्स सुवण्णस्स चतुप्पदादेः कुवियस्स य मा तं वितियं गवेसण, समंतं गेतमा ! ॥ इदं अनागतोभासितं सुत्तं-ण हु जिणे अज्ज दीसइ०'॥३२०-३१९०॥ वृत्तं, यद्यप्येव्यक्काले आसन्नं न द्रुच्यन्ति तथापि तैरिद-मालवणं कर्त्तव्यं 'बहुमए दीसइ मग्गदेसिए' बहुमतो णाम पंधो, जहा णगरं अपेच्छमाणोवि पंधं पेच्छंतो आणइ-इमेण पंधेण णगरं गंयति, एवं 'संपइ नेआउए पधे' 'संपति'चि साय्यत्तकाले, नयनशीलो नैचारिकाः, पच्यत इति पन्थाः समयमदर्शन-ज्ञानचारित्रमयः ते एवं मगवं असंदिग्धपन्था व्यवस्थितः सन् समयं गोयमा ! 'अवसोद्वियं०' ॥३२१-३१९१॥ इत्तं, दब्बक्कट्टकाः

बन्धककटादि अवसोषेड जहा गमति, एवं सावककटादि तीव्रतरकरपरिनामकादि कुशुतिकल्पक, यथा तान् कुशुतिकण्ट-
कान् अवसोषेहिय उचिन्नोसि एवं महालयं अवतीर्णस्त्वं, एवं सम्यग्दर्शनचारित्रमयं 'महालयं'ति आलीयन्ते तस्मिन्निशालयः,
महामार्ग इत्यर्थः, 'गच्छसि मग्नं विसोर्हिया' यास्यसि मार्ग-सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रमयं विशेषयितुं, अतिचाराविरहितं
कृत्यैतयर्थः, समयं गोपमा ॥ 'अथले जह भारवाहए०'॥३२२-३४१॥ वृत्तं, यथा अवलो भारवाहकः पर्वतं दुर्गं पन्थानममयात्त
अवलत्वाच्चं तुवर्णमार्गं माण्डभारं वा शोद्धय स्वगृहं प्राप्तः, तैर्निर्घनत्वाद्भिन्नवर्हीनः पथादनुत्पद्यते, तदद्वेष भवानपि संयमभारं
मुज्जा स पच्छा पच्छाणुतावए, समयं गोतमा ! ॥ 'तिष्णो हुसि अण्णवं महं०'॥३२३-३४१॥ वृत्तं, तीर्णवान् तीर्णः तीर्थेव इति
वा, अतरणशीलो वा अण्णवो, किं पुण चिद्धसि तीरमागओ ? , द्रव्यार्णवः समुद्रः, भागार्णवस्तु संसार एव, उक्कोसद्धितयाणि
वा कम्मोणि, तस्य भवार्णवस्य तीरं प्राप्तः, किमुक्तं भवति ?- उक्कोसोद्धितयाणि सञ्चयाणि एवइजा शोवरुम्मायसेस इत्यर्थः, अव-
सेसाणं अभितुर पारं गमेचए, समयं गोतमा' ॥ 'असुल्लवरसेणिमूसिया०'॥३२४-३४२॥ वृत्तं, क्लमेरं नाम सरीरं, न कडेवरं २,
श्रयति तामिति श्रेणि, अग्रररश्रेणित्यर्थः, सा त संजमट्टाणाणि सेणी, तं संजमट्टाणसेणं उस्सविय उवरिमाहं २ संजमट्टा-
णाणि उवसरंठो सिद्धिं गोतमा ! लोगं गच्छति, सेमं शिवं अनुत्तरं, परिय ततो अनुत्तरंति समयं गोतमा ! ॥ 'बुद्धे परिणिब्बुए
खरे०'॥३२५-३४२॥ वृत्तं, धम्मं बुद्धो, परिणिब्बुवो णाम रागदोसविमुक्के, चोदिति अनुमतार्थे, कुत्र चरे?, गामे पगो तु, वज्रजो
ता प्रसति बुद्धयादीन् गुणानीति ग्रामः, नात्र करो विद्यत इति नकं, सम्यग् गते, 'संतिमगं च बूहए' गमनं शान्तिः, शान्तेः
मार्गः २, अथवा शान्तिरेव मार्गः शान्तिमार्गः, बृंहयेत बूहये, बुद्धः परानपि बोधयेदित्यर्थः, समयं गोतमा ॥ ततः स भगवान्

गौतम एतत् बुद्धरस भ्रासिपं०॥३२३-३४२॥वृत्तं, 'बुद्धस्स'चि भगवतो तीर्थकरस्य, निशाम्यति श्रुत्वत्यर्थी, भासितं शोभनं कथितं सुराशितं, अर्थपदैरुपशोभितं, अस्य फलं-चागं दोसं च द्विदिय, माया लोभो य रागो, क्रोध माणो य दोसो, 'सिद्धिं गतिं गतो'विद्वान्ना गतिः सिद्धगतिः, सिद्धानां गतिं गतो गौतम इति वैमि। नयाः पूर्ववत्॥बुध्मपत्तयं सम्मत्तं दससङ्कयणं१०॥

को अशुसासति १, बहुसुतो, ततो वेणं अशुसासितेण बहुसुवस्स पूया कायव्वा, अहवा अप्पमाददित्तेण बहुसुत्तस्स पूया कायव्वा, एतेण अभिसंपयेण बहुसुत्तुज्जं ब्रह्मयणमागतं, तस्स चचारि अशुशोहरारा उवक्कमादी, नामनिष्फणे निक्खेवे'बहु-सुए पुज्जं०'॥३१०-३४३॥वि, तस्य चंद्र-पूया यो)पिक्खियव्यंति(दु)प्रदं णामं, तस्य गाहा'बहुसुयपूया'गाहा॥३१०॥ तस्य बहु चउ-ब्बिहं पागादि, दव्वबहुं जाणगत्तरीरमधियत्तरीरवित्तिरिचं पंच अत्थिक्काया, एदयपि जीया य पोमाला य बहुगा केव 'भावबहुणेण बहुगा' गाथा॥३४३॥ताव बहुसुजो चोदसपुब्बी, अणंतगमजुत्तत्ति अणंतोहं गमेहिं शुत्ते भावे जाणति, ज्ञेयानां भायानां पज्जवे जाणति, किहं पुब्बाणं अणंतगमा भवंति?, तस्य णिदरिसणं मणुस्सा दव्वादि ४, दव्वातो तं चेव मणुस्सदव्वं जाणति, खेचओ जेमि सेत्ते, कालतो अणंतोहं भवगारणेहं शुत्तं तं मणुस्सदव्वं जाणति, भावतो कालादिपज्जाया स जाणाति, एवं संबं ज्ञेयं अणंतोहं गोमेहं पज्जरोहि य संजुत्तं जाणति, गमा दव्वादि पज्जवा यालादि, भाते खओवसमिए सुतणणं, खइयं केवलणणं, बहुगत्ति गंतं, इदानीं सुतंतं चउब्बिहं णामादि, जाणगमधियत्तरीरवित्तिरिचं दव्वयुत्तं पचयपोत्थयल्लिहितं, अथवा सुत्तं पंचविहं पण्यत्तं अंधयादि, भावसुत्तं दुविहं पं०, तंजहा-सम्मसुत्तं भिच्छसुत्तं च, तस्य सम्मसुत्तं'भवसिद्धियाउ जीवा०'॥३१३-३४४॥गाथा, किं कारणं सम्मसुत्तं भणति १, उच्यते, जग्हा कम्मस्स सोधिकरं । इदानीं भिच्छसुत्तं, 'ता भिच्छविट्ठी जीवा'॥ ३१४ ॥ गाथा,

कदा मिच्छयुतं मष्णति ? उच्यते-अग्ना कर्मस्त वंशणं भणियं, आदाणं नाम वंशणमित्यर्थः॥स्तुतंति गतं, इदानीं पूया, सा चतुर्विद्यानामादि, इव्यपूजा दव्यनिमित्तं दव्यभूता वा, तस्य गाथा-ईसर तलवर०॥३१५-३४४॥ गाथा, दव्यनिमित्तं ईसरमाईणं विष्णुरदब्दादीणं च, यं ते हि गुणेहिं जुता तेण तेषिं दव्यपूजा, (भावपूया)अरहं तमाईणं जेण तेषिं संसाराओ उचारेतिचि भावपूया, एतय सोइसपुव्विपूयाए अधिक्कारो, गतो नामनिष्फणो, मुत्ताणुगमे सुत्तं उच्योतव्वं, तं च सुत्तं इमं-संजोगा विप्पमुक्कस्स०॥३२७-३४५॥सिलोगो, एव्वदं अहा विणयसुते, आयारं पाउक्करिस्सानि, (पूयचि वा विणओचि वा)आयारोचि वा एगद्धं, 'जे यावि होइ निव्विज्जे०'॥३२८-३४५॥ सिलोगो, य इत्यनुदिएस्स निदंशः; नास्य विद्या निव्विज्जेऽपिअत्सविद्योऽपि अविद्य एव भवति यः स्तब्धो भवति, उक्तञ्च-ज्ञानं मदनिर्मथनं मायति यस्तेन दुश्चिकित्स्यः सः। अगदो यस्य विषयति तस्य चिकित्सा कुतोऽन्येनः ॥ १ ॥ लुब्धो आहारादिषु, वद्विपाकं न ज्ञानते, अणिग्गहं अंकुशभूता विद्या तस्या अभावादनिग्रहः, अभिक्खणं-पुणो पुणो उल्लव्वतिचि जुरमठेण अदिट्ठारेण सुव्वति अन्हे षडिचोदेति, अविण्णितो य भवति, केण, जेण अबहुस्सुतो, यस्तु स-विद्यो भवति सो ण दव्यति तं दोसं जाणते, अलुद्धो णिग्गहीतप्पा, विज्जा ठाणे उल्लव्वति विणितो य भवति, बहुश्रुतत्वाद्, तं च तं बहुश्रुतत्वं कथं ण लब्धति ? इमेहिं-अहं पंचहिं ठाणेहिं०॥३२९-३४५॥ सिलोगो, अथेत्यानन्तरे, पंचेति संख्या, ठाणेहिंति प्रसारा, 'जेहिं' ति अणिदिट्ठाय णिदंसे, मोक्खो, गहणसिक्खावि णत्तिय, कतो ओसवणसिक्खा ? क्वरे पंचट्टणा ? उच्यते-थंथा कोहा पमादा रोगा आलस्सा, तस्य ते णो कोइ पाडेति, इयरो थद्वत्तेण ण वंदति, कोहा कोहणसीलो, पमादो पंच-विद्यो, तंजहा-मव्वप० विसयप० कत्तायप० णिदाए० विगहापमादो, अत्थाहारेण अपत्थाहारेण वा रोगो भवति, आलसिगो य

ण लम्बति । कथं लम्बति ? तेषि पंच विवच्यते । अथवा इमेहि लम्बति-अह अट्टहि ठाणेहि' ॥३३०-३४५॥ सिलोगो,
अपेल्यामन्त्रणे, शिष्यां शीलवर्तीति शिक्षाशीलो, गृह्णातीत्यर्थः, इसनशीलो इति न हसितोऽहसिः, दंतो इंदियद्रमेण णोइदि-
यद्रमेण य, ण य मंमं उदाहरति अयोरियाणं जेण दुम्भज्जति, णोऽशीलो गृहस्थ इय, ण विशीलो भूतिकम्मादीहि, ण सिया अय-
पुंते अलोत्तर आहारियादीहि, अकार्हेणे ण लसति, सञ्चरतो ण मुसावादी, संजमरतो वा, सिक्खतीलो जस्स सिक्ख-
यति यस्सिं रीलं, अविणयस्स ठाणाई-अह चोइसहि ठाणेहिं ॥३३३-३४७॥ सिलोगो, कण्ठ्यः! अम्भिव्वणं ॥३३३-३४७॥
पुणो लुणो लुणति, एवं च पकुब्बति-अच्चंठं कुब्बति, तथा मित्तिज्जमाणो वमनित्ति जहा कोइ मायणादि रंगंठं ण यणोति,
अणो धम्मसट्ठाए अहं करोमिचि, इयो प्रत्युपकारमया णेच्छति, सुयं लब्धं मज्जति अइवइस्सुतोचि । 'अचि पावपरिक्खेवी'
॥३३४-३४७॥ सिलोगो, ण पावं परिक्खिवति, किंचि पडिचोदितो माइयविषयाणि उगणेति, मिचाणवि रुसति, सेसाणं च रुहो
पंच, ज्ञाय मुट्टुपितो मित्तो तस्स पांइहस्स अचंभासति र्हेचि, जाहे न सुय(ण)ति कोइ मणति, जाणादिसु उज्जुत्तं, सो इतरो
पडित्तो (यो) मणति, 'पहसवाई' ॥३३५-३४७॥ सिलोगो, अपरीवित्तो जस्स च तस्स व क्खेति, दुहणशीलो दुहिलो, महित्तो या
दुहिलोचि, यदं उदं अनिगोहं पुन्मणित्ता, 'असंविमार्गी आहारादिसु, अचियत्तोऽदरिस्सणो वा, अथवा तं तं भासति यद्ध(ट्ट)ति
वा जेण अचियत्तो भवति, अप्रिय इत्यर्थः, एवंगुणजातीओ अविणीओ । 'अह पत्तरसहि ठाणेहिं' ॥३३६-३४७॥ सिलोगो,
पुव्वं कण्ठयं 'जीयवत्ति' ति जीयावित्ती, कथं ? उच्यते- 'णीयं सेज्जं गंतं(ति) ट्ठाणं, णियं च आसणाणि य । णियं च पायं
येदंजा, णीयं कुज्जा य अंवल्लि ॥ १ ॥' 'अचवले' चि चवलो चउल्लिहो-भति ? ट्ठाणं भासां भावे, गतिचवलो दवदवचारी,

ठाणचबलो जो चलतो अच्छी, पिपणो ण अच्छति, इत्थं वा पादं वा सीसं वा पोलो)लितो अच्छति, अथवा सन्वं अंगं चालेति, अबद्धासणो वा, मासाचबलो चडाविहो, तंबहा-असपलावी असन्मपलावी असन्मपलावी अदेसकालमलावी, तस्य असप्-
 लावी नाम जो असतं उछावेति, असन्मपलावी जो असन्म उछावेति, हरफरसअवदोसादि असन्मं, असामिखियपलावी
 असामिखिलं उछावेति, जं से मुहातो एति तं उछावेति, अदेसकालपलावी जाहे किंचि कज्जं अतीवं दाहे भणति-अति पकरंति
 सुंदरं हों, मए पुब्बं चव चित्तिवेछ्छं, तो(भाव) चबलो, सुचे अत्थे य, सुचे उदिहे असमं चव दांसि अन्नं गेण्हति, एवं अत्थेऽपि,
 'अमाई'त्ति जो मायं न सेवति, सा य माया एरिसप्पागा, बहा कोइ मणुव भोयनं लद्धण पंतेण छातेति 'मा मेयं दाहयं संतं
 दद्वणं मयमादिए' अङ्कतूहली विसएसु विज्जासु पावठाणत्ति ण वट्ठित्ति'अप्यं च अहिक्खवत्ति० ॥३३७-३४७॥ सिलोणो,
 अल्पशब्दो हि स्तोके अमावे वा, अर अमावे द्रष्टव्यः, ण किंचि अधिखिवाति, नाभिक्रमतीत्यर्थः, 'पयं च ण कुपा(व)त्ति',
 अचंतल्लो न मवति, भित्तज्जमाणो मज्जति, प्रत्युपकारसमर्थः, उपकृतं वा जानति, 'सुयं लद्धुं न मज्जति' तं दोसं जाणतो,
 लो 'न च पावपरिबन्धी'॥३३८-३४७॥ सिलोणो, य छिदाति मगति, णो चाहेतो पमादसुलियाइ उगणोति, ण य भित्तसु
 कुप्पति, अणसा न कुप्पति, किं पुण भित्तसु, अपिययस्सावि भित्तसु रहे कल्लाणं भासइ सवस्सेव कल्लाणं भासइ,
 प्रियः अनुकूल इत्यर्थः, 'रहे'त्ति जइ कोइ पंगुहं किंचि भणिज्जा जहा णाणइसु ण उच्चुत्तोत्ति तं पडिसेहेति । 'कलहड्डमर०'
 ॥३३९-३४७॥ कलह एव डमरं कलहड्डमरं, कलहेति वा भंडणेति वा डमरेति वा एगट्ठो, अथवा कलहो वाचिको डमरो इत्यारंभो,
 वज्जेति ण क्केति, बुद्धो धम्मो विणये य अभिजाणते, विणोतो कुलीणे य, ही लज्जायां, लज्जति अचोखमायंतो, पडिसलीणो

भंडवरा०
पूर्णा
११
रघुवरा०
॥१९६॥

ण हन्मति । कयं लम्बति !, तेसि चेष विब्रचसेण । अथवा इमेहि लम्बति-अह अहृहिं ठाणेहिं ॥३३०-३४५॥ सिलो गो,
अपेत्यामन्त्रणे, शिवा शीलपतीति शिवाशीलो, गृष्णातीत्यर्थः, हसनशीलो हसितो न हसितोऽहसितः, देवो इंदियदमेण गोइदि-
यदपेण प, ण प मंम उवाहरति आपरियाणं जेण दुमिज्जति, गोऽशीलो गृहस्थ इय, ण विशीलो भूतिकम्मादीहिं, ण सिया अव-
पूते अदलेण्ण आहाराशिवीहिं, अकोहणे ण रूसति, सच्चरतो ण मुसावादी, संजमतो वा, सिक्खयासीलो जस्स सिक्ख-
यति एसिं सीलं,अविणयस्स ठाणाइ-अह चोइसाहिं ठाणेहिं० ॥३३२-३४७॥सिलो गो, कूठमः'अभिकवणं०' ॥३३३-३४७॥
पुणो पुणो रूसति, एरं च पडुव्वति-अच्चंतं कुव्वति, वहा मित्तिज्जमाणो वमतित्ति जहा कोइ भायणादि रंगंठं ण याणेति,
अन्नो धम्मसद्धाए अंइ करोमिणि, इयरो प्रत्युपकारमया णंछति, सुयं लद्धूण मज्जति अइयहुस्सुतोचि । 'अवि पावपरिक्खेची०'
॥३३४-३४७॥ सिलो गो, ण पायं परिक्खियवति, किंचि पडिचोदितो माइक्खयिपाणि उगणेति, मिचायायि रुस्सति, संसाणं च रुढो
चेन, जाव सुट्टु पितो मिचो तस्स परंहुस्स अवन्नं मासति र्दोचि, वाहे न सुप(ण)ति कोइ भणति, गाणादिसु उज्जुचे, सो इतो
पडिसो (यो) भरति, 'पह्लवार्इ०' ॥३३५-३४७॥सिलो गो, असंविमानी आहारादिसु, अचियत्तोऽदरिसणो वा, अथवा तं तं भासति यद्ध(ट्ट)ति
दुहिलत्ति, थद्वे लुद्वे अनिगरे पुज्जमणिवा, 'असंविमानी आहारादिसु, अचियत्तोऽदरिसणो वा, अथवा तं तं भासति यद्ध(ट्ट)ति
यां जेण अचियचो मवाति, अप्रिय इत्यर्थः, एवंगुणजातीओ अविणीओ । 'अह पन्नरसहिं ठाणेहिं०' ॥३३६-३४७॥ सिलो गो,
पुव्वदं कूठयं 'गीपघत्ति' ति' गीयाविचो, कथं ? उच्चते--'गीयं सेज्जं यतंति' द्रुणं, गीयं च आसणाणि य । गीयं च पायं
वेदंजा, गीयं कुज्जा प अंबालि ॥ १ ॥ 'अचबले'त्ति चयलो चउच्चिहो-मति ? द्रुणं भासा ३ भाये, मतिचबलो इवदवचारी,

अविनीत
: विनीत
स्थानानि

॥१९६॥

ठाणचवलो जो चलतो अच्छति, पिपणो ण अच्छति, इत्थं वा पदं वा तासं वा ॥१॥ (लो)लितो अच्छति, अथवा सब्बं अंगं चालेति, अथद्वसणो वा, भासाचवलो चउच्चिहो, तंनहा-असप्पलावी असम्भपलावी अदेसकालपलावी, तत्थ असप्पलावी नाम जो असंतं उच्छवेति, असम्भपलावी जो असम्भं उच्छवेति, खुरफ़लसअक्कोसादि असम्भं, असमिखियपलावी असमिखिउं उच्छवेति, से से मुहातो एति तं उच्छवेति, अदेसकालपलावी जाहे किंचि कम्मं अतीतं ताहे मणति-जति पकरेति सुंदरं होतं, मए पुब्बं चय चित्तेल्लयं, तो(भाव) चवलो, सुचे अरथे य, सुचे उदिहेअसमचे चय तंसि अन्नं भेण्हति, एवं अरथेऽपि, 'अमार्ह'ति जो मायं न सेवति, सा य माया एसिस्सणगारा, जहा कोइ मणुत्तं भोयनं लद्धण पेतण छतेति 'भा मेयं दाइयं संतं ददुणं सपमादिए' अकुत्तहली विसएसु विज्जासु पावठाणत्ति ण वट्टुतिचा'अप्यं च अहिक्खचति० ॥३३७-३४७॥ सिलोणो, अलसब्बो हि स्तोके अभावो वा; अत्र अभावे द्रष्टव्यः, ण किंचि अधिक्खियति, नाभिक्रमतीत्यर्थः; 'पयंघं च ण कुण(व्व)ति', अन्वत्तच्छो न मवति, मिच्चिज्जमाणो भजति, मयुष्णकारसमर्थः, उपकृतं वा जानीति, 'सुयं लद्धुं न मज्जति' तं दोसं जाणतो, जो 'न च पाचपरिकलंबी० ॥३३८-३४७॥ सिलोणो, ण छिदाति ममाति, जो चाइतो पमादक्खलियाइ उमणेति, ण य मित्तेसु कुप्पति, अण्णस न कुपति, किं पुण मित्तस्स ? अण्णियस्सावि मित्तस्स रहे कल्लाणं भासइ स्वस्सेव कल्लाणं भासइ, प्रियः अनुकूल इत्यर्थः; 'रहे'त्ति जइ कोइ पंसुहं किंवि मणिज्जा बहा णाणाइसु ण उब्बुचोचि तं पडिसेहेति । 'कलहडमर० ॥३३९-३४७॥ कलह एव डमरं कलहडमरं, कलहेति वा भंढणेति वा डमरेति वा एण्डो, अहवा कलहो वाचिको डमरो हत्यासो, वल्लेदि-ण करेति, बुद्धो धम्मो विपये य अभिजाणते, विणीतो कुलीणे य, ही लज्जायां, लज्जति अचोक्खमापरतो, पडिसलीणो

अपारंपरायं शिष्यांशुशिषि, एतेहि गुणैरि उर्यदो गुणिणीवो उच्यन्ति-मनति, किं यद्गुना १, जह इमेहि गुणैरि उच्येवो-
 'यते गुणकृते निरुचं०' ॥३४०-३४८॥ मिलोगो, अयसिपसमनि अच्यति निरुचं सदाकालं, आह हि- "पाणस्त होइ भागी शिर-
 परगो हंसने वीचि य । पन्ना अत्रकदाए गुठकुलवासं न मुंचति ॥ १ ॥" जह जोगवं भवति, जोगो मणजोगादि संजमजोगो
 य, उच्चोवं वट्टाव्ये फोइ, उच्यमाणवं जो जो गुपस जोगो तं तंइ करेति, पियं फरोतीति पियं करो, आघाउवहिमादीहि
 एन्द्राणुलोमेरि पाठशियसमादीहि य, 'पियंयादी' न क्खिचि अपियं यदति, से सिक्कं लडुमरिहति, तीभि एवंगुणजावीवे
 मीमे देति गुंठं आपीओ, तीमो पठिच्छेवो सोमति, विराजवे इत्यर्थः, को दिट्ठो १, उच्यते 'जह संवमि पयं निहियं०'
 ॥३४१-३५३॥ मिलोगो, ययेसोपम्ये'संगमि' संवमायणे एवं-तीरं गिसितं ठधियं न्यस्तमित्यर्थः, उच्यते दोहवो, संखो वीरं
 य, अरया एवो वीरं य, वीरं संखे न परिस्सपति न य अंरिलं भवति, विरायति - सोमति, एतं उच्यंहाणं, अणुमाणं य,
 पट्टरतुए गुणविमाओ ज्ञापक इत्यर्थः, स एव भिक्खु, मायणे देवसस पम्मो भवति किची य, सो वहा सुचं अवाधितं भवति,
 अपणे देवसस अणुतेमर भवति, अथवा इहलोगे परलोगे जसो भवति पचदारं(चि), अथवा एवंगुणजावीए भिक्खु बहुसुते भवति,
 पम्मो किणो जसो भवति, गुणं येसे मरति, अथवा इहलोए परलोए विराजति, अथवा सीलणे य सुतेण य । भूयो वित्तियो
 दिट्ठो- 'जहा मे कंभोगाणं०' ॥३४२-३५३॥ मिलोगो, जहा जेण पणारेण, सेचि गिंसो, कंभोतेसु मवा कंभोजाः, अथा इति
 पाष्येअणः, शहीनि गुणैरि मीलरूपपलादीहि य, कंय, 'अस्सो' अस्सेचि अस्सेति असति य आसु पहातीचि आसो, जवेण
 पपरोचि जसो हि सवसो पसं विभूतुणं डाठी, जवोरेवोचि मणियं होति, अहा सो आसो जातीअवावेवचणेण सेससु पहाणं

लभति, एवं बहुश्रुतोपि सीलशुतवोषवैतचे पूजनीयो भवति । 'जहाऽऽइन्द्रसमारूढे' ॥३४३-३५३॥ सिलोगो, आइण्णो भणितो, सम्यगारूढः समारूढः, सुरे दृढपरकम्मो, दृढपरकम्मो नाम आसणे दढो ष(व)हारे परकम्मो य, उम्मयो णंदियोसिणं, उमयो दोहि पओहिं, अहवा आगितो णिच्छतो य, णंदियोसोत्ति णंदियोसो तस्स, कतो य नंदियोसो?, उच्चयेत्ते, वे एसि अस्से इल्लहति तस्स णंदीपि मवति, जहा सो अप्पणं परं च रक्खति ससुपफहातो, एवं इमोऽपि परतित्थिएहिंत्तो रक्खति बहुश्रुतत्वात् ॥ 'जहा करेणुपरिक्खिण्ये' ॥३४४-३५३॥ सिलोगो, करेणु इत्थिएणियाओ ताहिं परिकिण्णोत्ति कुंभूमं तं जेती कुंजं, हायणं वरिस्से, सट्ठिवरिसे, परं वलहीणो, अपक्खलो परेण परिहाति, वलं वल्लेण मत्तो अपडिहोत्ति, अणेहिं सत्तेहिं ण हम्मतेत्ति, एवं बहुश्रुतेऽपि परप्पवाहिं न हम्मति । 'जहा से तिकखवासिणे' ॥३४५-३५३॥ सिलोगो, तिकखसिगत्वात् ज्ञातस्कन्धत्वाच्च अणेहिं व-समेहिं णामिद्विज्जति शोमते च, एवं बहुश्रुतोपि परतित्थियं अंगमचेण शोभति ॥ 'जहा से तिकखदाढे' ॥३४६-३५३॥ सिलो-गो, उदग्गं पधानं शोभनमित्थयं, उदग्रं वयसि धत्तमानं, जहा सो सीहो सत्तेहिं दुप्पहंसणीयो, एवं बहुश्रुतोऽपि परतित्थिय-मियावीहिं दुप्पहंसणीयो । 'जहा से वासुदेवे' ॥३४७-३५३॥ सिलोगो, जहा वासुदेवो सब्बय अपराजितो, एवं बहुश्रुतोपि कुर्वीत्थिएहिं अपराजितो ॥ 'जहा से चाउरंते' ॥३४८-३५३॥ सिलोगो, चाउरंतित्ति तिहिं दिसाहिं समुदो एगतो पव्वतो, जहा सो चक्खवट्ठी महड्डिण मणुसिद्धीए, अपराजितो य, एवं बहुश्रुतोऽपि महड्डेण सुयविभूतीए, न तीरह य परप्पवाहिं परालिणितं, 'जहा से सहस्सक्खे' ॥३४९-३५३॥ सिलोगो, सहस्सक्खेत्ति पंच गंतिसयाइं देवाणं तस्स, तेसि सहस्सो अक्खीणं, तेसि णीतिए दिट्ठमिति, अहवा जं सहस्सेण अक्खणं दीसति तं सो दोहिं अक्खीहिं अब्भाहिपतायं पेच्छति, एवं बहुश्रुतोऽपि

गुणधामनं अणते भावे जाणति ण पासति, जह य इदो महन्वाण सुताविधुतीए वच्चति, एवं सोऽवि । 'जहा से तिमिरविद्धसे' ॥३५०-३५३॥ सिलोगो, तिमिर-अन्धकारं तं विद्धसति-विणासति, जाव मज्झणो ताव ट्ठेति, ताव से तेपत्तेसा वद्धति, पच्छा परिहाति, अह्मा तचिद्धतो सोमो भवति हेमंतिपवाल्लयोरिओ, एवं जहा आहन्वो तेएण जलति एवं बहुस्सुतोअवि तेवाम् । 'जहा से उडुवई चंदे' ॥३५१-३५३॥ सिलोगो, उडुई-णसुचाइं तेसिं पती उडुपति, सो य अद्धये णिद्धपरियारो (अट्टी-आरायु णेहपरियारो) पडिपुण्यो हि पडिपुण्यमंडलो पुण्यमातीए अतीवि सोमयति, एवं बहुस्सुतोऽवि चंद इव सोमलेसो सीस-परिचारितो सोभवति, एवं एएअरेअण गुणेण दिइता मणित । इमो अणेगेहि भण्णति-जहा से सामाहयाणं ॥३५२-३५३॥ सिलोगो, जहा कोट्टागारो णाणाविधाण धण्णाय सुपडिपुण्यो, एवं बहुस्सुतो णाणाविधाण सुतणणविससाण सुपडिपुण्यो । 'जहा सा तुमाण पवरा' ॥३५३-३५३॥ सिलोगो, जह जंजू अमितफला देवापासो य, एवं बहुस्सुतोऽवि सुयण्णअमिपफलो, देवावि य से अभिगमणादीणि क्कंति । 'जहा सा नईण पवरा' ॥३५४-३५३॥ सिलोगो, जहा सीवा सव्यणदीण महत्ता वद्धि च जलासवेहिं च आह्णा, एवं चोइसपुञ्जीविजेससुतणणेण महाब् प्राधान्ये वट्टति, अणो य णं सुतत्थी उवसप्पंति । 'जहा से णाणा पवरे' ॥३५५-३५३॥ सिलोगो, जहा मन्दरो थिरो उस्सिओ दिसाओ य अत्थ पवत्ति, एवं बहुस्सुतोऽवि बहुदुयत्तणेण व थिरो उस्सिओ य दव्वदिसावदिसापभावो य ॥ किं बहुणा ?—'जहा से सयंसुरमणे' ॥३५६-३५३॥ सिलोगो, जहा सयंसुरमणो समुहो अक्खयोदेणे रण्णाणि य अत्थि गंभीरो य, एवं बहुस्सुतोवि अक्खयसुयणजलो णाणादिरयणोवेवो सुव-णाणगुणोवेत्तणेण य गंभीरो, न हु उच्चलो । 'समुहंगंभीरसमा' ॥३५७-३५३॥ सिलोगो, जहा समुहो अवगाढचणेण गंभीरो

पामं नेत्र इयहररथा, तेष माहृणा पुरोहितपुत्रां पुच्छित्तां-एसा रथा निव्यदति ? , सो पुरोहितस्य पुत्रो चिवेति-एस उव्यदति,
 मणति-निव्यदति, सो पट्टिओ, इयो य अलिददित्तां पेच्छति अतुरियाए गईए वच्यंते, सो आसंकाए उड्ढणो तं त्थं, जात्र सा
 वम्प तयप्पमारोणं गीवत्ताभूता, आउट्ठो, अहो इमो महावत्तस्सी मए आमादितो, उज्जवाणठियं गन्तुं मणति-भगवं । मए पाव-
 रुम्मं कयं, कइं वा तस्स भुंसेज्जाभि ? , तेण मण्णति-पचायइ, एव्वइतो, जातिमयं रुम्मयं च काउं मओ, देवलोगमणं, चुओ
 संतो मयगांणए वीरे वल्लोद्धा नाम हरिएमा, वेसिं अहिवाइं वल्लोद्धो नाम, तस्स दुरे मारियाओ-ओगी गंधारी य, गोरीए
 कुच्छिदिनि उवयणो, सुमिणदंमयं, वसंतमासं पेच्छति, तत्थ कुलुमियं चूवपायवं पेच्छइ, सुमिणपाठयणं कइियं, तेहिं मण्णति-
 मइणो ते पुत्रो भमिस्सति, समएण पइया, दारगो जाओ कालो विरूओ पुव्वमवजाइरूयमयदोसंणं, वल्लोद्धोसु जाउत्तिं यलो से
 नामं कयं, मंडणतीलो अराइणो, अन्नपा ते छणेण समागया भुंजति सुरं च पिंधति, सो अप्पियाणि क्रोइत्ति निच्छूट्ठो अच्छति
 समंतओ पलोएंतो, जाइ अही आगतो, उट्ठिया सहसा सव्वे, तो अही णेहिं मारिओ, अणुहुवत्तस्स भंरुडसत्थो आगतो, भेरुंडो
 नाम दिव्यगो, भीया पुणो उट्ठिया, णाए दिव्यगोत्तिकारुण मुक्को, वल्लस्स विद्या जाया-अहो सदांसए जीवा किलेसमागिणो
 भंरंति, तद्दा-“मएण्णेन होयव्वं, पावति मइत्थि मइओ । सविसो इम्मती सपो, भेरुंडो तत्थ मुच्चति ॥ १ ॥” एवं चित्तो
 संउट्ठो, पव्वत्तिओ, विहरंतो वाणारसिं गओ, उज्जवाणं तेंदुयवणं, तेंदुयं नाम वक्कत्तायणं, तत्थ गंडी तेंदुगो नाम वक्कत्ता परिप
 सति, सो तत्थ अणुण्णवेउं टिवो, वक्कत्ता उवसंतो, अण्णो वक्कत्ता अण्णहिं वणे वसति, तत्थवि अणे चइ साहुणो टिया, सो य
 गंडीवत्तस्सं पुच्छति-ण दीसिसि पुणाइं वं, तेण मणियं-साहुं पच्चुत्तासामि, तत्थ य तेंदुए दिव्वाण्णेण साहवो, सोऽवि उवसंतो, सो

मणति-भमवि उज्जणे यइवे साहू ठिया, एहि ते पासामो, ते गया, तेथुंसायु समावतीए साहुणो विकहं कहेमाणे अछोति, सो भणति-“इत्थीण कहउथ वट्ठइ, जणवरायकहउथ वट्ठइ । पडिगच्छह रम्म तेंदुगे, अइसहसा बहुंहुंदिए जणे ॥१॥” अह अण्णया जन्सायणं कोसलियायथूया भदानाम एण्णधुवमादी गहाय आच्चउं निगया, पयाहिणं करेभाणी तं दइट्ठण कालं विगसालं छिचिरुज्जण निट्ठइति, जकखेण रुट्ठेण यणाइद्धा कया,णीया वरं, आवोसिया भणति ते-णवरं मुंचामि जइणं तस्सव देह, ते च साहति-जहा एइए सो साहू वुंनिच्छेइओ, रण्णावि जीवउच्चिककज्जण दिण्णा, महचरियाहिं समं तत्थाणीया,रुचिं ताहिं भण्णति-वच्च पठित्तयासति, पविट्ठा जवखायणं, सो पडिमं ठिओ णेच्छति, ताहे सरिता, ताहे जवसोवि इतिसरीरं छाइज्जण दिव्वरूवं दंसोति, पुणो मुणिरूवं, एवं सव्वरतिं विलविचा, एभाए णेच्छणचिककज्जणं पविसंती सवरं पुरोहिएण राया भणिओ-एसा रिसि-मज्जा वंभणणं कप्पइत्ति, दिण्णा तस्सेय । सो य जण्णे दिक्खिखज्जिउकामो, सा अणेण लद्धा, सावि जण्णपत्तिचिककज्जण दि-क्खिया । गतो णामणिप्परणो, सुत्ताणुगमे सुत्ताणुगमे सुत्ताणुगमे, तं च सुत्तं इमं-‘सोवागकुकलसंभूओ’ ॥३५९-३५९॥ सिलोगो, जयति थोसति वा था धेन पचतीति थपाफः तोसिं कुले संभूतो, गुणं अनुचरं धारयतीति अनुत्तरुणथरो, मनुते मन्यते वा धम्मो-धम्मनिधि मुनिः, हरिएसबलो नाम हरति हियते वा हरिः हरिं एततीति हरिएसो ‘बल्लो’ बल इति संब्वा, नयति नीयते वा नाम, आसीत्, भिक्खु मणति, विवाइंदिद्याणि जेण सो जिइंदिओ । ‘हरिएसणभासाए’ ॥३६०-३६९॥ सिलोगो, पुब्बदं कळ्ळं, ‘जओ आयाणणिकत्तेवे’ यत्तवान्-यतः, आदीयत् इत्यादानं, निश्चियत् इति निक्षेपः, संयं यतो संयतो, संजमज्जो गेसु सम्ममाहितो समाहिओ । ‘मण्णयुत्तो’ ॥३६१-३६९॥ सिलोगो, पुब्बदं कळ्ळं, भिक्खवट्ठा भिक्खनिमिचं, वंभणण जण्णं इज्जत इति इज्जं तं

देव तस्मात् पुरोहितस्स जण्णवाद्युपवाहितो । तं पासिज्जामिज्जंतं ॥३६२-३५९॥सिलोगो, सं त्वेण परिशोषितं, शहरितं च शोषि-
 तम् । 'पंतोषादिउवगरणं' उपदेशाति तीर्थं उपधिम्, उपकरोवीत्युपकरणं, तं नाम जीर्णमलिनं उपहसन्ति, न आर्या अनार्याः ।
 'जाहमयं पबिधत्ता' ॥३६३-३५९॥सिलोगो कच्छ्या, ते पुरोहितसिस्सा जंते जण्णत्थमागता ते भण्णि- 'कयरे तुमं एसिच विसरूखे'
 अथवा ते अन्नमन्नं मण्ति- 'कयरे आगच्छति दिचरूखे' चि, दीप्त रूपं प्रकाशचचनं, अदीप्तरूप इत्यर्थः, अथवा विकृतेन दीप्तरूपो
 भवति पिशाचवद्, कालो वर्णता, विकरालो दंतुरः, श्लेष्मकजासो नाम अगोपलनासो ओनयणासो, पाउए लक्खीयत इति,
 चंलं, ओमं नाम स्तोत्रं, अचेलजोधि ओमचेलजो भवति, अयं ओमचेलगो असत्वांग्रावृतः जीर्णवासो वा, पश्यति पाण्य(अग्र)ति वा
 पांशुः, पिशितासः पिशाचः, पांशु पिशाचभूतः, पांशुपिशाचभूतः, (स) कालो वर्णतः विकरालो दन्तुरः, पुनश्च
 पांशुभिः समधिष्यस्तः, एवमेपोडपि, 'संकरदूसं परिहरिय कंठे' तृणपांशुभस्मगोमयादीनामुक्करः संकरः, तस्य दूसं संकरदूतं,
 उपहृलडियासिचयमित्यर्थः, स भगवान् अनिश्चितोपकरणत्वात् यत्र यत्र गच्छति तत्र तत्र पंतोषकरणं कंठे ओलेषुं गच्छई
 यतस्तेन आह-संकरदूस परिहरिय कंठे । सत्रिकृष्टं ते तपूशुः- 'कयरे तुमं इय अदंसणिल्लजे' ॥३६५-३६०॥द्रष्टव्यो दर्शनीयः
 न दर्शनीयः अदर्शनीयः, आशुंसंति तमित्याद्या, पुनरपि यः तथैवाशुः 'ओमचेलगा पंशुपिसायभूया गच्छ व खलाहि' स्थल इति
 परिभवगमननिर्देशः, तदथा- 'खलयस्सा उच्छज्जा', अथवा अवसर अस्माद् स्यानात्, 'किमिहं त्रितोडसि' 'इहे' ति इह द्वारा-
 गणे, इयुक्तः स तैस्त्वण्णो आयातः भगवान्, स च भगवान् यत्र यत्र गच्छति तत्र तत्रावहितो भूत्वा स यज्ञः तेन्दुकुक्कृवासी त-
 न्तुगच्छति, अथासौ 'जक्खो तंहिं तिदुय' ॥३६६-३६०॥ वृचं, तस्स त्रिदुगठाणस्स भज्जे महंतो त्रिदुगल्लखो, तदिं सो भवति

वसति, तस्मैव दिडा चेदयं, जत्थ सो साह ठितो, सव्यतेण उड्डितो, 'अणुकंपतो तस्स महासुणस्स' महंतं सुणातीति महा-
 सुणी 'पच्छादायिचा गियतं सरिं' दिव्यपभावेण सायुसरारमण्युभविसह, इमाणि वयणाणि उक्कान्, वचनीयानि वाक्पानि,
 'समणो अहं संजजो वंभयारी' ॥३६७-३६०॥ सिलोगो, संजतवंभचारिग्रहणं चरकादिप्रतिपथार्यं, समणो अहं संपतः,
 वृंहति वृंहितो वा अनेन धर्मे इति, प्रचणशीलो वा, अथवा कः श्रमणः !, वः संयतः, कः संयतः, यो गृहचारी, श्रितो धनसयन-
 परिमाहाओ, दध्या(था)वि वं धीयते धीयन्ते वाज्जेनेति प्राणिन इति धनं, पचवं पारुः परिग्रहो-दिरणादि, 'परप्पवित्तो(वित्तस्स)
 पराथेपवृत्ता जत्तयं किमिधं आगतोचिं, वदुच्येवंअन्नस्स अट्ठा इहमागओमि, इदं च 'वियरिज्जइ खज्जइ पिज्जति(मुज्जइ)
 यं ॥३६८-३६०॥सिलोगो, वियरिज्जति याम अनुज्ञायते दीपते वा, खाइमं खज्जति वा योज्जं भुज्जति, वा, प्रसूतं अमितं, 'भवता-
 णनेयं'ति आणुम्मिकमेत्त, अयेवं विंशपतः जाण धम्मं, 'जायणजीविणु'ति जीयते येन याचितुं जीयति याचितेन वा जीयति
 जायणतीविणं, अहवा जाण धम्मं, यथैषा जायणजीविणोचि, सेसावसेसं यदत्र मुक्करोपं ॥ इत्थुक्कंअध्यापक आह-उक्कखड
 भोयण' ॥३६९-३६१॥ वृत्तं, 'उक्कखडं'ति उपसंस्कृतमित्यर्थः, 'अत्तट्टियं सिद्धमिहंगपखलं' आत्मार्यं सिद्धं 'इहे'ति इह
 यथे, एगपकं नाम नात्राहणेम्मो दीयते, उक्तं हि- 'न शूद्राय थलं दद्यान्नोच्छ्रं न इधिः कृतम् । न चास्योपदिशेद धर्मं, न
 चास्य व्रतमादिशेत् ॥ १ ॥' यत्तथैवं वंभणा 'ण तु वपे एरिसमन्नदाणं, दाहामो तुज्जं किमिहं ठिओअसि' पात्रभूते-
 म्यस्तदीयते ब्राह्मणेभ्य इति । वतो यथ उवाच-यदि पुण्यार्ये दीयते तेन ममापि दीपतां, कस्मात् ?, जतो-धलेसु वीयाहं,
 ॥३७०-३६२॥ वृत्तं, विष्टति वस्मिन्निति स्थलं, कृपतीति कर्षका, निन्नं नाम वेद्वा, आसशा नाम जीविष्यामः, अनेन यदा सुष्टे-

वसति ननु यथाशान्तिना शीतानां मंगयतीति, मन्दरुशं तपस्वतानां, यथापि मरता विप्रमुद्रितरत्नतः तथापि बलभूते ममादि
 दीपता, ननु अत्रपि शिला भोरिपलाः, यतः- 'आरात्तुग पुष्पमिषं तु गित्तं' । 'नित्तानि अभ्द्रे ष्हं वितियाणि लोप०'
 ॥१७१-१६२॥ एवं, दुपदं च्छ्रय, 'जे माहणा जाहकिञ्जोवपेया' जननं ज्ञापते वा ज्ञातिः, वैधतेऽनेनेति वेदः, वेदउपवेता,
 वंषानुजोन्माद् विज्जोरेसा, ताइं तु गित्ताइं तानि तु व्रात्रणगमनि, धीपत इति ध्रं, मुद्दु पंपसालि गुपंपसालि, गोभनं
 श्रीपिरे व, यथ उताप- 'तोषेरे य माजो य० ॥१७२-१६३॥ एवं, पुब्बदं रुच्छं, क्रोहमाणगहणेण यचातिवि क्ताया यपेयेति,
 यत्र न होपायाः अनुसा आसा मरति ते आस्तज्जावीपेयपि 'ते माहणा जाहकिञ्जाविहीणा', कथं हीणो ?, जो दि अना-
 योपि स्त्रीपि क्सांति गस कि ज्ञात्या वेदनं वा, मरेवथ दितादिकर्म्यद्रया एरं याइं तुम्भे ऐचाइं गुषायगाइं- मुद्दु पावगाइं ।
 स्पांदेव, ननु वेदंदाहगथा विद्याः पात्रानि मरति, उक्तं हि- "सममन्नाहणे दानं, द्विगुणं ब्रह्मचर्युपु । सहस्रगुणमाचार्यं,
 भ्रन्तं पंदरासे ॥ १ ॥" अथोच्यते- 'तुन्मिस्थ म्भो ! भारहृता० ॥१७३-३६३॥ वृचं, सारं धारयंतीति भारपता, गीयते गित्ति
 दृत्तानि वा गिता, तुम्भे क्तत्वमेव गितासारं घोह अर्थात् वेदानु, येन हि यो वेदपुक्तं- "यह वै मन्त्रीरस्यामृतः त्रियाप्रियोर्य-
 क्षीपानि, अक्षीरं वा रथं प्रियाप्रियं न सृजती" ति प्तमादीनां भरन्तः पटन्तोऽपि अर्थं न ज्ञांति, केरत्वमेव हिमायं उप-
 दिज्जनि, न च दिगया दूर्गातिरं निरस्येते, ये तु द्वियक्षाः ने तु आरउल्लेथतुल्याः, ने पुण 'उच्चाययाइं मुणिजो चरन्ति'
 उच्चाययं नाम नानाप्रकारं, नानाभिधानि त्सांति, प्रहा उच्चाययानि गोमन्तुलादि, मनुजे मन्थते वा धुनि, 'ताइं तु
 पेत्ताइं सुंरगत्ताइं' सुपतिपादनगमार्थानित्सां; उक्तस्त्वप्यपकं ने छात्रा निर्भरं द्युनोः- 'अज्ञातवयानं पडिक्क-

धीपणम०
 यथो
 १२
 हरिकेशीय
 ॥२०३॥

भासी० ॥३७४-३६४॥ वृषं, अध्यापयतीति अध्यापकः, यद्यपि प्रभृतमेतदन्नं 'अवि एयं विणस्सउ अन्नपाणं, न य णं दाहासु तुमं नियंठा' नियंठा नाम निर्गन्धो, यश्च उवाच- 'समितिसु (हिं) मज्झं सुसमाहियस्स०' ॥३७५-३६४॥ वृषं, कण्ठं, एवं यक्षणेकं अध्यापक आह- 'के इत्य स्वस्ता०' ॥३७६-३६४॥ वृषं, शत्रा नाम धृशियपुत्राः, ज्योतिषः समीपे (उप)ज्योतिषो, अध्यापका नाम ये तत्रान्ये अध्यापकाः, घोकाः, चट्टा छात्रा इत्यर्थः, एतं दण्डेन फलेन हत्वा, दण्ड्यतेऽनेनेति दण्डः कोप्पराभे पातः, फलं तु पाणीपातः । 'अञ्जनावयचणं वयणं सुगित्ता०' ॥३७७-३६४॥ वृषं, काम्यतिज्जो काम्यति वा क्रीडत इति कुमारः, 'दंडेहि' दण्ड्यतेऽनेनेति दण्डः, विच इति संज्ञा, शक (कश्च) वीति शक्यः (कश्च) समागतः, ऋपति धर्म्ममिति ऋषिः । 'एण्णो तहि कोसलियस्स पूया०' ॥३७८-३६५॥ वृषं, कोसलायां भवः कोसलिकः, भयते भाति वा भद्रा, अथवा भद्रेति वा संज्ञा, अण्यतेऽनेनेति अंगं, अनिदितान्यंगानि यस्याः सेयमनिदिवांगी । 'तं पासिया संजप इम्ममाणं' कण्ठ्यः, 'देवाराभिजोगेण निओइएण०' ॥३७९-३६५॥ वृषं, देवानामभियोगः २, अभिमुखं ध्याता अभिध्याता, मनसः अभिमता इत्यर्थः, नोऽप्रियेति कृत्वा राज्ञा अहमस्मै दत्ता, तथापि जेनं भगवता नारिदेविदऽभिवदितेण 'जणामि वंता इसिणास एसो' एण ग्रहणं यो हि जाम देवैरपि पूज्यते स कथं भद्रद्विनिरस्यदे, न यंत्रो एयं जाणंति, अहमेतं वेद्यि, 'एसो हु सो उरगतवो महप्पा०' ॥३८०-३६५॥ वृषं, सो इति पूर्वोदितस्य निर्देशः, संतप्यते येन संतापयति वा तपः, उग्गे-उग्रं तपो यस्य स भवत्युग्रतपः, महान्तास्या यस्य स महात्मा, जितानि इन्द्रियाणि येन स भवति जितेन्द्रियः, सम्मं ज्जोर, बृहति बृंहितो वा अनेनेति ब्रह्म, ब्रह्मेण ब्रह्म वा चर्यं चरतीति ब्रह्मचारी, 'जो मे तथा निच्छद्दिज्जमाणी' कण्ठं, 'महाजसो०' ॥३८१-३६५॥ वृषं, कण्ठ्यं, महंति तमिति महान्, अस्त्ये

सर्वलोकोपनि यथा; महान् यज्ञो यस्य स भवति महावशाः; अणुभाव प्राप्त शापानुग्रहसामर्थ्यं, घूर्णत इति घोरः; परतः क्राम-
 तीति पराक्रमः, परं वा क्रामति, 'मा एयं हिलिह अहलिणिज्जं' 'द्विट्ट (हील) विवाथावां' 'संसं कण्ठय्य, 'एयाहं तीसि०'
 ॥३८२-३६८॥ इत्तं, पाति तांमिति पत्निः, सोमयाणि भासित्वाणि सुभासित्वाणि, इति चि या रिसिचि एगद्धं, 'वेयावडियट्टाए'
 विदारयति वेदारयति वा कर्म वेदावडिवा, नैति क्षयमिति यक्षाः, अन्येऽपि चास्य यक्षाः सहायकाः, काम्यतेजसौ कामयति
 या श्रीजनकानि कुमारः, विपियंनि/पतयति विति(नि)पतयन्ति । 'ति घोररूचा ठिअ अंतलिकखे०' ॥३८३-३६८॥ वृत्तं, घोरानि
 रूपाणि जेसि वे घोररूपा, अंतलिकखमाकासं अंतलिकखरस्यं, असुरे भवा आसुरा, 'तहिं' ति तस्मिन् जन्मवाट्टाणे 'ते जणं'
 छात्रजणं वाडयन्ति-दूषंति, वे च श्राद्धणासंस्ताडिवाः सन्तः भूमौ निहितविदारितदेहा रुधिरभलभलस धम्मभाषा क्रन्दन्ति,
 तवसे भिन्नदेहाः; भिन्ना देहो जेसि ते भिन्नदेहाः, इति भणंतो उवा रुधिरं यमंतो-युधेन उगिगंतो 'पासेसु भदा इणमाहु
 सुज्जे' । 'गिरीं मेहेहिं लणहं' ॥३८४-३६८॥ सिलोगो, गिरिरिति गृणाति गिंति वा तस्मिन् गिरी, न क्षीयति नखाः; गिरी
 नाम पत्न्यतोचि, तं गिरीं पहेहिं तण्णथ, अयर्चोत्थयः; दस्यते एभिरिति दन्ताः; अयं-खेहं तं लोहं देहं देहिं खायह, जात एव तेओ
 जम्मकल एव सो चायतणा-व्रगी, णतु जहा उदातो सोमो(धरो), मज्झंहे तिच्छे, एज्जेतेज्जेति पादः; अतो जे(तुम्मे)जाततवयं पादेहिं
 इणह जं भिससुं अयमन्नह । 'आसीविसो' ॥३८५-३६८॥ वृत्तम्, 'आसीविसो' दाढासु विसं जस्स स भवति आसीविसो, स च
 पन्नमः; किं मणितं होति ?; जहा सो आसीविसो आगलिते सितोवि णासाय, एवं सोवि भगवं, उगं तपो यः स भवति उग्र-
 तथा; प्रधानतया इत्थं; महंतं एसवीति मेहेसी, निर्वाणमित्यर्थः; घोरानि व्रतानि यस्य घोरवतः; दुरुत्तरानित्यर्थः; घोरः

पराक्रमो यस्य स मयति धोरपरक्रामः, अनन्यसदृश इत्यर्थः, तं एवंगुणसंपन्नं तुग्मे 'अगणी व पक्वंद पयंगसेणा' अगणं अग्नी, मिसं आदितो वा खंदे पक्वुदे, पंतं पततीति पतंगा, सिनोति सीयते वाऽसिना वाऽनौ दानमानसक्कारादिभिः सेना, यथा तस्याः पतद्भ्रसेनायाः अग्निं प्रस्कन्दत्या विनाशो भवति एवं भवतामपि 'जे भिक्खुं भत्तकाले वहेह' । ततस्ते तया-जुशास्ताः किं कुर्म इदानीं ? सा चैव तनुवाच- 'सिसिणा एयं' ॥३८६-३६८॥ वृत्, श्रिता तस्मिन् प्राणा इति शिरः, अतो तेण वीसेण, पतदिति एतं सायुं, सरणं उवेह-उवागच्छ, सम्पगागता समागताः, सब्वज्जेण तुग्मे जइ इच्छह जीवियं वा घणं वा, एसो इ कुवियो वसुहं वडिब्जा, उफं च- 'न वदं यदस्सेयु, यच्चान्नो यच्च मारुते । मिये च रुधिराप्पे, साधो च कृतनिशये ॥ १ ॥' बहूनि नियते इति वसुधा । ततस्ते- 'अयहेडियं' ॥३८७-३६८॥ वृत्, सृशति तां सृशयते वाऽऽमाविति शृष्टिः, उचमं अंगं उचमंगं, अवतीडितानि शृष्टिं श्रति उचमंगानि येषां ते एते 'अयहेडियपिट्टिसडचमंगा', पसारिया बाहु निकम्मचिद्धे, णिन्मेरियच्छे, णिन्भरितं-निगतमित्यर्थः, अजोवित्याधिकृत्यते, यमते रीधरं, उडुमुहे निगतजीहणिये, खन्यते तत् खनोति वा त्वं भुत्तं, जायते जयति जिनति वा लिह्वा, नयतीति नेनं, 'ते पासिया' ॥३८८-३६८॥ वृत्, खंडयन्तीति खण्डिका, क्रम्यतीति क्राफं, 'विमणो विसन्नो अह माहणो सो, इति पसादेति सभारियाओ' भरणी मार्यो, (यो) 'हिलं च निन्दं च खमाह भंते' । यालेहिं मूढेहिं ॥३८९-३६८॥ वृत्, अव्यक्त्वसो शाला वेदयुतिविमूढधीः, अत एव अजापगा, 'जं हीलिया तस्स खमाह भंते' भयस्य भवस्य वा अन्तं गतः भवतः 'महप्पसादा इसिणो भवंति' महप्पसादो जेसिं ते महप्पसादा २ नाम समाहिमि(ण)चा, 'ण ह्मुणी क्कोवपरा' मन्यते मनुते वा मुनिः, उतः स भयान् तदादुअंत्वा मुनिराह- 'पुड्विं च पच्छा व

(इति च) अणाशयं च० ॥३१०-३६९॥ इत्तं, पुल्लि गाम पूर्वकाले, विहेडनपूर्वकात्, परतः पश्चाद्धिहेडनकालात्, 'समो-
 ज्जाति' विहेडनकाल एव, मनः प्रदुष्यत इति मणप्यत्रोसो न मे अस्ति कोह, 'जक्त्वा सु(हु)वैयाचडियं करोति, यान्ति क्षयमिति
 यथः, विदारयति वेदारयति वा कर्म वेदाचडियं, 'तम्हा' तस्मात् एते निहताः कुमाराः । तत् उपाध्यायप्रमुखा ब्राह्मणा ऊचुः-
 'अयं च घम्मं च वियाणमाणा० ॥३११-३६९॥ इत्तं, इयति रक्षति वा अर्थः, दुमाद्युम इम्मवियागं रागद्वेषविषाकं वा धारय-
 तीति घम्मः, सुतघम्मं चरितघम्मं च, अहया दसविहं तसणयम्मं, विशुब्दं नानाभावं, अनेककारं जाणमाणा, निरयं आत्मनि
 गुरुच बहुवचनं । तुब्भे नचि कुप्पह् मूहपण्णा' भूति मंगलं बुद्धिः रक्षा, प्रागर(गेव) ज्ञायते अनयेति प्रज्ञा, तत्र मद्दले सर्व-
 मंगलोचमाज्ज्य प्रज्ञा, अनन्तज्ञानवानित्यर्थः, रक्षयां तु रखाभुताऽस्य प्रज्ञा सर्वलोकस्य सर्वसन्धानां वा, पच्छदं कण्ठं । 'अच्चंसेमु
 ते महाभाग० ॥३१२-३६९॥ इत्तं, अर्थनीयं अचिभो, सुंजाहि सालिमं शालितीति शालिः शालिभ्यो जाता शालिम, नाना-
 प्रकारं ब्यञ्जनैः संपुतः नानाब्यञ्जनसंयुतं । 'इमं च मे अत्थि पभूयमन्नं० ॥३१३-३६९॥ इत्तं, कण्ठं, प्रतिशालिभिते तस्मिन् पंच
 दिव्याणि पाठभूयाणि, 'तहियं गंधोदयपुष्पवासं० ॥३१४-३६९॥ इत्तं, गन्धोदकं न्यं पुष्पवस्तिं, वसुनि [मास] रत्नानि यत्नानि
 धारा, पुष्पस्रवला पपात, पहात्तो देवदंतुहिओ, आगासे सुतेहिं अहोदाणं पुंठं । अथ ते ब्राह्मणा ऊचुः- 'सकत्वं सु वीसिइ०'
 ॥३१५-३७०॥ इत्तं, साक्षात् दृश्यते तपःप्रसादः, अथ तान् मुनिराह- 'किं माहणा जोज्झसमारभंता ॥३१६-७३२॥ इत्तं, कित्तो
 खें प्पुच्छाय यद्वट्ठि, ऐसो निदा, एत्थ निदाए, किं माहणा जोज्झसमारभंता, धुत्तं द्योतिः, सर्वभावेन आरभंता समारभंता,
 अग्निरित्यर्थः, अग्निसमारभं करोता, 'उदएण सोहिं बहियावि मग्गहा' उदकं-पानीयं, शुद्धत इति शोधिः, अतः तेन

उदकेन या शोधिः सा वासा, उक्तं च-दुविधा सोषी-दन्वसोषी भावसोषी य, दन्वसोषी मलिनं वस्त्रादि पानीयेन शुद्धयतो,
 भावसोषी तमसंजमादीहिं अद्विविहकम्ममल्लितो जीवो सोषिज्जति, अदव्यसोषी भावसोषी, वाहिरियं जे तं जलेष वाहिर-
 सोषी मगह, 'ग तं सुदिट्ठं कुसला वर्यति' न तं सुदिट्ठं कुसला वर्यति, सुदुदु दिट्ठं सुदिट्ठं कुसला वर्यति, कुसा दुविहा-दब्ब-
 कुसा भावकुसा य, दब्बकुसा दन्वा, भावकुसा अट्टप्पारं कम्मं, ते भावकुसे लुन्तीति कुसला, इतस्ते कुसला वदति, इतय
 'कुसं च जूवं च०'॥३९७-३७२॥ वृत्तं, कुसा-दन्वा, युवंति वेनात्मानः समुच्चयेन यूषा, वृणेडि वृण्वति वा तमिति वृणं, कथ-
 तीति काष्ठं, सोयं नाम पात्री, प्रातः-पूर्वाद्दी अग्निं जुह्वंत इत्यर्थः, 'पाणाहं भूयाहं विहेइयंतो' प्राणनं प्राणाः, जम्हा तिसु
 कास्तेसु भवान्ति अतो भूतानि, वहेइनं विनाशनं, सुज्जोडवि पुनः पुनः, मन्दा मन्दयुद्धयः एकस्मिन् कसेह, पतयंतोति वा
 पापं, कम्मरत्थे, अथेत्यानन्वये । ब्राह्मणा पयच्छुः-कहंचरे भिक्खु०'॥३९८-३७२॥ वृत्तं, कथमिति केन प्रकारेण, भिक्षो इत्या-
 मन्त्रणं, धयं जयामो वयमिति आत्मनिर्देशः, वयं जिन(त)वन्त्वा, संसं कण्ठं, पुनिराह-छञ्जीवकाए असमारंभता०'॥३९९-३७२॥
 वृत्तं, इदियणोइदियहि । 'सुसंयुद्धो पंचहिं संचरोहिं०'॥४००-३७२॥ वृत्तं, सुदुदु संयुद्धं पंचहिं संचरोहिं-अहिंसादीहिं इहे ति इह
 मानुष्यलोके जीवितं असंजमर्जवितं 'अणवकंलमाणो' 'धोसट्टकाए' विविधकुत्सुयो विशियो विशेषेण वा उत्सुट्टः कायः-
 नरीरं, शुचिः अनाश्रयः, अणुण्डवत्रि इत्यर्थः, त्यक्तदेह इय त्यक्तदेहो र नाम निश्रतिकर्मशरीरः 'महाजयं' जवतीति जयः,
 प्रधानो जयः महाजयः, जयंतं यजंति वा तमिति यज्ञः स यज्ञानां श्रेष्ठः, आह-के ते जोई के व ते जोइठाणा०'॥४०१-३७४॥ वृत्तं,
 संवप्येडेअनेति तापयति वा तपः, जीवो जोविहाणं, ज्योतत इति ज्योति स्थानं, ज्योतिवे ज्योति, उचररूपमेतद् व्या-

ल्वानमिति न चांवेच्छिरुनं, अत्र तु ज्योतिस्तत्स्थानशुक्कार्यापाङ्गैशान्निहोमप्रक्षरं ह्ये] मुनिराह- 'तवो जोर्हं' ॥४०२-३७४॥
 वृत्तं, संतप्यतेऽनेनेति वापयति वा तपः, नीचो जोर्हद्वानं, ज्योतत इति ज्योतिः, ज्योतेः स्थानं ज्योतिस्थानं, अग्निहोत्रमित्यर्थः,
 मनोवाक्काययोगा शुरु, शरीरं कारिसांगं, क्रियते इति कर्म, कर्मैधाः कर्म द्रष्टव्यं, संप्रयोगाश्च, शान्तिः सर्वजीवानां आत्म-
 नश्च, एतद्दोमं जुहोम्यहं 'इसिणं पसत्यं' ऋषिर्धर्ममिति ऋषिः, एतदृषीणां, प्रशस्यते येनासौ प्रशस्तः, तीर्थमित्यर्थः, अव्या-
 बाधस्तु महप्रयोजनं गुणेषु च । भूप आहुः-किं ते हरए० ॥४०३-३७४॥ वृत्तं, हरतो नाम इहो, 'संतितित्ये'ति श्रमनं शान्तिः,
 शान्तिस्त्व तीर्थः, अथवा सन्तीति विद्यन्ते, फलतराणि सति तित्यानि, सेसं कण्ठ्यम् मुनिराह- 'धम्मं हरए०' ॥४०४-३७४॥ वृत्तं,
 अहिंसादिलक्षणो धर्मः, स एव धर्मः (हरः), वृंहति वंहते चांहते तेन धर्म इति ब्रह्म, तच्च ब्रह्माष्टादशप्रकारं, श्रमनं शान्तिः,
 तित्यं दुविहं-दव्यदित्यं भावदित्यं च, प्रमासादीनि द्रव्यतीर्थानि, जीवानाणुराधकारिणीतिकृत्वा न शान्तितीर्थानि भवति,
 एस्तु आत्मनः परेषां च शान्तये तद्भावतीर्थं भवति ब्रह्म एव शान्तितीर्थं, अणाहृष्टे अकल्पे-मिध्यात्वकृपायकल्पपरिहंते,
 आत्मनः, श्रान्तोपशान्तलेसो, पीतशुक्लाद्या लेभ्याः, आत्मनः ग्रहणं न शरीरस्य तीर्थं, शरीरेत्यस्य तु हि अशुद्धास्वापि आत्म-
 लेस्या शुद्धा भवति, शुद्धा अपि शरीरेभ्यः भवतीया, अथवा अत्त-इति या इष्टाः, वाश्र पीताद्याः, वाश्र शुद्धाः, अनिष्टास्तु
 अणजाशो, उक्तं हि—'अत्ता इहा कंता पिपा मणुणा', अत्ता एव प्रसन्ना, अत्ताश्च प्रसन्नाश्च अचपसत्रलेसं, जहिं सि ष्हातो विग-
 वोऽस्य मल इति विमलः, विगतं पापमस्येति विगतपापः, सुसीद्भूतो भवति-भृशः जहामि दोसमिति पापं । एतं 'सिणाणं
 कुसलेण(हिं) विट्टं' ॥४०५-३७४॥ वृत्तं, एतदिति यदुक्तं सिणाणं, महासिणाणं नाम सत्वकम्मकवशो, तं महासिणाणं इमिणं

पत्न्यं, बहिं सि ष्ठाता अहिंसादिलक्षणे धमे हरते विगतमला विमला, विगतमलत्राञ्च विशुद्धा, महारिषी उत्तमं ठाणं- सिद्धिं पत्ता इति धेमि । नयाः पूर्ववत् ॥ इति हरिकेशीयं वारसमं अञ्जयणं समप्तं १२ ॥

इदानीं चित्तसंभूज्जं, तस्स चत्तारे अणुत्रोगदारा उवक्कमादि, तत्थ गामानिफ्फन्ने णिकखेवे चित्तसंभूज्जंति, तत्थ गहा- 'चित्ते संभूअंमि अ०' ॥३२८-३७६॥ गाथा, चित्तसंभूताणं णामादि चठव्हिहो णिकखेवो, णामठवणायो गयाथो, दब्ब- चित्तसंभूता ज्ञाणमवियादि विविधा, भावचित्तसंभूता 'चित्तसंभूअं उवंत्तो' ॥३३०-३७६॥ गाथा कळथा, एतंसि उपत्ती- इव उंबुदावे दीवे भारहे वत्से कोसलाज्जवते ताएते णारं चंडवडंसओ णाम राया, तस्स धारिणिए देवीए सुणिचंदो णम कुमारो, अणया चंडवडिसओ नाम राया सुणिचंदकुमारं रज्जे अभिसिचिळण णिकखंत्तो, विद्युयक्कममलो य परिणिब्बुतो । अणया सागरचंदणामा आयरिया बहुसिस्सपरिवारा साएते णारे समोसरिता, परिसा णिगया, राया विणिग्गतो, धम्मकया य, सुणिचंदो राया रज्जे पुंअं अभिसिचिळण पक्वतियो, तयो सागरचंदायरिया अन्नया अद्दाणं पवण्णा, मुनिचंदो य मचयाणनिमित्तं एगानी पचंतं गाममणुपविट्ठां, पट्टिता साणुणो, गदियमत्तपाणो य अडविपेहण पट्टितो, पन्दुहुदिसाभागो य रुक्खलतागुच्छ- गुग्मगहणं अणेवासदूद्लसीहपवरं णिणुण्यतचलणिंपक्कहुलं सावतसउणरुदसइसाणुणावि मढंती विद्वाडवीमणुपविट्ठो, ततो गिरिदरीसु हिंडमाणो उचणेतु पादवच्छादित्तु वणेतु सुमहहअच्छमन्नङ्गं गारिगिजुत्तेसु गिरिणियंकेसु हिंडमाणो तदिदे दिवसे उचिण्णो अहविं, तिसाणारगतसरीरो य सोक्खोहुंठठाहुणो एगाए रुक्खच्छायाए मुच्छावसणट्टेचंदो संगि (विहिट्ठो), तिण्हंरिच णाइदू गोउलं, ततो चत्तारि गोवालदारा गोरसभावित्तु उदगं धेचूण गोरकयुणमिचं णिगता सोताणि(आगता), तेहिं साधू पचड-

माणो दिष्टो, ततो अशुकुंभपरं हि तुरितं गंतूण परिमिचो सो साधू तेण सितियणएण, विइतो वरथपंतण, समासरथो य प-
 च्चिवो, तं उचिचि (प्याडि) य र्णतो गोउलं, पडि [ट्टि] भरितो य वेदिं एराए भर्चीए, तेण वि जिणदेसियं धम्मं गाहिता, तत्थ माहा- 'तण्हा-
 हुहा किलंतं' ॥ ३३२ ॥ गाहा, उत्तारथा, 'ततो दुब्बि दुगुंछं काउं' ॥ ३३३-३३६ ॥ माथा, वेसि गोवाणं दो गोवा साधुदुगुंछाए
 भीतानोयं कम्मं निव्वरेंति, साधुअशुकुंभए सावसत्तेण य तेवि चचारिवि मरिअणं देवलोणं गता । ततो जे ते अदुगुंछिणो ते
 कतिवि भवंवारियातो सुसुमारपुरे माहणदारगा जाता, दुगुंछिणो पुण दसज्जाजणवते एरास माहणस्स दासा जाता, एवं
 सव्या वंभदस्ती हिंडी भाणितव्या । गतो पानणिफण्णो, सुचायुगमे सुत्तहुत्तारयव्यं, तं च इमं सुचं- 'जाईपरालिओ
 खल्लु' ॥ ४०६-३७६ ॥ सिलोचो, जाई चंडालजाती पुवं आसीत्, अथवा संसारजातयः गोपालदासाद्या, वेदिं दुक्खेहिं पराइतो
 कासि नियणं तु हदिधणपुरंमि नगरंमि गतो, देवलोणं गतो, ततो चुतो कं पिच्छुरे नगरे वंभस्स एणो भारियाए चुलणीए
 वंभदो आयतो पउमयुग्मवो विमाणवो, 'कंपिच्छे संभूओ' ॥ ४०७-३८३ ॥ सिलोचो, चित्तो पुण पुरिमवाले नगरे इन्मकुले
 पुचचाए पचायातो, त्थारूपाणं धेराणं अंतियं धम्मं सोअण पचवित्तो, विहरंते कं पिप्लुपुरमागतो । तत्थ- 'कंपिच्छंमि अ नयरे'
 ॥ ४०८-३८३ ॥ सिलोचो कण्ठ्या । 'चकूकचट्ठी' ॥ ४०९-३८४ ॥ सिलोचो, महायसोत्ति, अस्सुते सर्वलोकमिति यशः, मायं बहुमाणेण,
 बहुमानग्गहणे मानेन, न कुतल्लेन उपचारमात्रेण, काले (न) स्याय इति श्रेष्ठः, इदं वचनमवधीत्- 'आस्सिमो भायरा दोऽवि'
 ॥ ४१०-३८४ ॥ सिलोचो कण्ठ्या, 'दासा दत्तन्नये आसी' ॥ ४११-३८५ ॥ सिलोचो कण्ठ्या; दसण्णाजणवते दासा आसि, सुयेते इति
 मृगः, मिगा कालिबिरे णो, न गच्छवीति नगः, पवंत इत्यर्थः, 'इंसा मयं गतीराए' इहस्तीति इंतो; गां गच्छवीति गंगा,

मत्तगंगा-देष्टुमीए गंगा, अण्णपणोहे ममोहि जेण पुव्वं येद्वुणं पच्छाण वहति सा मत्तगंगा मण्णति, वस्यास्तीरं मत्तगंगातीरं,
 तति तेनेति तीरं 'सोवागा क्वासिभूमिप' मयति स्वसिति वाचा पुनः पवंचीति म्पकाः, काशीजनपदमवति, 'देवा य देव-
 खोगंनि०'॥४१२-३८४॥ सिलोगो कण्ठयः, ततः अहमसौ त्वया विना राजकुले जातः, राज्यं प्राप्य जातिमनुस्सुत्याचिति-यन्मया
 तावद् पूर्-सच्चसोअप्पगडा०'॥४१४-३८५॥सिलोगो, सद्धयो द्वितं सत्यं: शुद्धयेत्तेनेति सोयं, अथवा अयायमारोस्यं शुद्धो वा
 प्रताम्युपगमः, अथवा सत्यमिति संपमः, शौचमिति तपः, कम्ममा पगडा ते इति पूर्वोक्ता मासोपवासदायः तेषां फलं देवलोक-
 सुभूप इहापि ते अद्यापि भुंजामि, 'किं नु चित्तेवि से तहा' किमिति परिसन्ने, नु वित्तके, किं नु चित्रस्यापि एवंविधा क्रद्धि-
 र्थया। स मुनिराह-ननु राजा 'सर्व्वं सुचिण्णं सफलं नराणं०'॥४१५-३८६॥ वृचं, संसार्त्ति घवति वा सर्व्वं, शोभनं चीर्णं सुचीर्णं,
 सह फलेन सफलं, 'कडाण कम्माण' वद्धपुव्वा णियत्तणिक्कदाणंण मोक्खतां अत्थि, यतः-अत्थेहि कामेहि अ उत्तमेहि' उत्तमाः-
 सर्व्वप्रधानाः, 'आया ममं पुण्णफलोययेओ। जाणाहि संभूप०'॥४१६-३८७॥ वृचं, यथा त्वमात्मानं एवं मन्ये हे सम्पूत ! न
 'माहिद्धियं पुण्णफलोयवेयं चित्तंपि जाणाहि तहेव रायं।' तावदयं पुरा भ्राता आसीत्, तत्कथं आत्मोपमया देव ! न
 जानीये 'इत्थी बुत्ती तस्सवि अप्पभुआ' स्याद् बुद्धिः- कथमहं श्रेष्ठिश्रियं विहाय प्रयत्नितः?, उच्यते-पुरिसतालसमांतरितानं
 धेराणं 'महतपस्सुवा ययणं०'॥४१७-३८८॥ वृचं, महंत्यर्थपदरूपाणि महत्परूवा, उक्तिर्वचनं, प्रभूतग्रहणं विकल्पकः एकैकमर्थं
 कथयन्ति, स्याद्वादो न दृश्यते तेन रूपग्रहणं न कर्त्तव्यं, एत उच्यते-ते हि भगवन्तः पूर्वापरदोषविशुद्धाणि रूपाणि(निरूपणानि)
 वचनानि दर्शयन्ति, उक्तं हि- 'नानामार्गेण०' महन्ती रूपाध्वङ्गानि गच्छन् वृक्तन्तु, गाथा तत्र गुणाति वा व्यावृत्तः ऐदं

नैति शान्तिं वां गीपते वाऽसौ गाथा, अतु पश्चाद्भावे स्तौत्रे वा, पूर्वविनैस्तच्छिष्यैश्च गीतान्यनुगायति गाढानुगति, नृत्यत इति नरः, समूहः संघातः, समूहग्रहणं न एक्याः कथयति विगुह, नरसंघमच्छत्वा स्वगुणावा अवदातवाचं कथयति, पतय यथैव कथयन्ति तथैव चरन्तीत्यतः 'जं भिक्खुणो सीलमुणोववेया' यस्माच्छीलमेव गुणः 'इहे'ति इह प्रवचने, इह आर्य-चे, तेन तत्सङ्घे श्रमणोऽहं जातः, क्वचित्तु पठन्ति 'इहञ्जवं ते समणोऽमिह जाओ' यस्माद्भिक्षवाः दालिमुणोववेया आर्य-त्वावस्थिता इत्यतोऽहं तान् दृष्ट्या पृष्ट्वा च तत्सङ्घाद्दर्शनं श्रुत्वा सुमनो जातः, प्रसन्नमना इत्यर्थः, राजोवाच-साधु भगवन् ! यत् प्रव्रजितः, क्लिप्त मया दीयमानान् भोगान् मुहुरिष्य, इमं तु पंचसु पासादप्यु लु लु तावत्॥ तंजहा-उच्चोदए०॥४१८३८६॥ इत्थं, अथवा ममते पंच प्रासादा तेषु तावद्विद्यन्ते, तंजहा-उच्चोदए महु कक्के मघे व्रप्ता 'प्रवेदिता आवसथा य रम्मा' देवै-र्बद्धाङ्गुरभरैः प्रवेदिता इत्यर्थः, आवसति वेवित्यावसहा, ते च नान्यभजनप्रकाराः, सर्वे ते, कामकमा नाम यत्र मम रोचते तत्र भवन्ति, अथ स्थितं तु 'इमं गिहं चित्तं गिहोववेदं' इममिति यन्नगरस्य मध्ये, गृहणातीति गृहं, धन-द्विरण्यादि वित्तं तदेव सर्वलोकपोष्यं मयम्यो महानिधिभ्यो आनीतं, पंचालानाम जनपदः तदुगुणान् विपयान् पञ्चलक्षणान् तैरुपेतं तस्मिन् गृहे, यचीसतिवदेहि नाडयासहस्रादि 'णट्टेहि गीतिहि यं॥४१९-३८६॥ वृत्तं, गारीहि य आमणविभूसियाहि परिवारयंतो, सेसं कण्ठयं, 'तं पुब्बनेहेण कयाणुरागं॥४२०-३८७॥ वृत्तं, कण्ठयं, चित्र उवाच-सत्त्वं विलवितं गीतं०॥४२१-३८७॥ वृत्तं, गीयं कृण्णजाणियं विलापणयमिठ्ठित्त्वा सत्त्वं विलवितं गीतं, अथवा तथा कायि इत्थिया पवसितपत्तिया पत्तिणो (गुणे) सुमरमाणी तस्स समागमकालिया समरती य भलुणो गुणे वित्थाओ पदोसपच्चुसेसु दुहिया विलयति, भिच्चं वा पच्चुस्स कुवियस्स पसाद-

गाणिमिचं जाणि वयणाणि भासति, णञ्जो दासभवे अष्णं उवेज्ज, सोवि विलावतो, ते चैव इत्थी पुरिसो वा अण्णेणसमा-
गममिळासी कुविदपसादणमिचं वा जाओ क्कामणोवावियाओ क्कियाओ पंडजति वाओपि विजातिणिवि(द)दाओ
गीतंति उच्चति, तं पुण चित्तह किं विलावपस्से न वट्ठति, अथवा यथा कारणे कारिल्लमाणो रोगाभिभूता वा इष्टवियोगाचो वा
विलपति, वेदवेत्ताओ छउमेण क्कामाणा कारेज्जमाणो रागवेदणाभिभूतो विषयप्रयोगे वा गायन् विलपत्येव, अथवा कारणे क्कामवदुप-
चारात् रुत्ता सर्वे विलकिंतं गीतं, यदेतद्दीपते अस्म हि द्रुवो नरकादिपु विलाप, इदाणि 'सन्वं पटं विडंबणा' इति, इत्थी
पुरिसो वा जो जससाहो परावरुद्धो वा यज्जयीतो वा जाओ क्कामयिक्खेज्जावीओ दंसेति जाणि वा वयणाणि भासति विडंबणा,
जइ एवं तो जोडवि इत्थी पुरिसो वा पट्टुणो परिओसणिमिच णिउजितो धणपटिणो वा विदुमुअणमिदं विविधमणुसासितो पाणि-
पादीसरणपणाधरादि संचालेति सावि विडंबणा, परमत्थेण आभरणा भारत्ति गहेयव्याणि, जो सामिणो णियोगेण मउडादीणि
आभरणगाणि मत्ता(त्थ)अतापि वेहेज्जा, सो अवस्सं पील्लिज्जति भांरण, जो पुण परविम्हवणणिमिचं जणि चैव जोगेसु सरि-
त्थेसु संनिवेशिवाणि सो रागेअपि भांं बहेज्ज, यो ते परिसमाओ, भावेमाणो क्कमगरुपताए ण मणेज्जा व भांं, तस्सवि भांरो
परमरयतो, 'सन्वे कामा दुहावह'ति कामा दुविहा-सदा रूवे य, तत्थ सद्दुच्छित्तो मिगो सद्दुहंमि पुण्णमणो भूढताए वध-
बंधणविषावो-बंधनधमरणाणि पावेति, तदेव इत्थी पुरिसो वा सदाशुवाली सदे साधारणा मम बुद्धी, तस्स हेउं सारक्खणपरो
परस्स क्कल्लसहिअवो पटुस्सति, ततो रागवसंधपाडितो त्यमादियति, तचिमिचं वा संसारे दुक्खमायणं मनति, तदा रचो रूव-
दुच्छित्तो साधारणे विसए मम बुद्धी रूवरक्खणपरो परस्स पटुस्सति, संकिल्लित्तो सुविन्वो य पापक्कममिज्जणते, तस्सभवं भांं

संसारमाणो दुःखभाषणं भवति, एगग्रहणे तज्जातीयग्रहणं, एवं भोगेभ्युचि गंधरसक्रांसेसु सज्जमाणो परंमि य पदुस्तंतो मूढ-
चाए रुम्ममादियति, ततो जाह्नवराभाषणदुलं संसारं परियद्वति, वेण दुहावहा कामभोगा परिच्ययित्वा सेयस्थिणा ॥ 'नरिद' ।
जाती० ॥४२३-३८८॥ वृचं, नरिद इति हस्तसंज्ञां हे नरिद ।, जाती अधमा णाम सब्बजहणा, शुनः पचंतीति श्यापाकाः,
'दुहृतो'चि दोशवि जणा गता आसीत्, पच्छदं कण्ठ्यं, 'सेवागनिवेशणाणि'चि सोवागधराणि । 'तसि अईइह उ
पावियाण०' ॥४२३-३८८॥ वृचं कण्ठयम् । 'सो द्राणि सिं राय ! महाणुभागो' ॥४२५॥ वृचं, 'सो द्राणि'चि स भगवान्
पुरा सम्भूतः जणगो आसीत् 'द्राणि सि राय ! महाणुभागो' कण्ठयानि शक्यानि, तत्पुनरपि एताइ जहिसु भोगां अ-
सासवाइ, आदाणमेवं अणुचितयाहि, अथवा आदाणहेटं अभिणिक्खमाहि, आदाणं णाम चारिचं, तद्वंतु अभिणिक्खमाहि ।
'इह जीविए राय०' ॥४२६-३८९॥ वृचं, पुज्जदं कण्ठ्यं, 'से सोअई मच्चुमुहोवणीणं' मरणं मृत्युः, खन्यते वा वत् खनति वा
तगिति, मृत्योर्गुणपुनरिति; तसं कण्ठ्यां 'जहेह सीहो' ॥४२७-३८९॥ वृचं, येन प्रकरणे यथा, 'इहे'ति इह मनुष्यलोके, त्रियते
इति पुनः, 'हिंस्त्रियमाणो न सिंहाय अलं तद्वद्यमपि न मृत्यवे अलं, येसपि या माशाया ज्ञातया; तेऽपि मत्तस्स कालंमि तंमंसहरा
भवन्ति, अंतो नाम दुःखभागः तमस्य न हरति, अहवा स्वर्गवितथिन ण तं मरंतं धारयंति ।' न तस्स दुक्खं० ॥४२८-३८९॥
वृचं, कण्ठ्यं, स वान् रन्धूरं विक्खेयतो हित्वा 'चिच्चा दुपयं च चउप्पयं च०' ॥ ४२९ ॥ वृचं कण्ठ्यं, 'तं इक्कणं तुच्छ-
सरिगं०' ॥४३०-३९०॥ वृचं, तुच्छं णाम शून्यमित्यर्थः, केन तुच्छं?, जीवेन, रहितमित्यर्थः, चीयत इति चित्तिका, 'भज्जाय
पुत्तावि य नायओ य' कण्ठ्यं, 'दायारमन्नं अणुसंक्कमंति' ददातीति दाता, य एषां तद्विहीनानां वृचि ददाति, सोगो वा

अग्निञ्जइ 'उचगिञ्जइ जीवियमप्पमायं' ॥ ४३१-३९० ॥ वृत्, तस्म उपनाथ ५८यवे परलोकमयेनेत्येवोपयणं, जरा वृण्णो-
अवदादि, सर्वोधिप्रोञ्जया भवति, पंचालराया । वयणं सुणाहि, मा कासि कस्माहं (जि) महालयाइं (णि) अनन्ता-
नीत्यर्थः, दुम्भोपकलाञ्च निरास्थितीयानि । 'अहंपि जाणामि जहेह साह' ॥ ४३२-३०९ ॥ वृत्, कण्ठयं, जो एत्य सारो
भोगेसु य तातो कदलीगर्मजलदुदुदसाक्षिभः । किन्तु 'भोगा इमे संगकरा भवन्ति' संगं कुर्वन्तीति संगकराः, जे पुब्बं ता अग्धा-
रितेहि अज्जो असिद्धिधा (या) नाम अविनीवरुष्णा, आर्य इति साधोरामन्त्रणं, स्याद् कयं दुस्सयान् ? पूर्वनिदानदोषात्,
'हृत्थिण्णुरंमि चित्ता' ॥ ४३३-२९१ ॥ श्लोकद्वयं कण्ठयं, कामभोगं सत्पत्याद् इच्छन्नपि न शक्नोति कामपंकादुत्पत्ते, दृष्टान्ता-
'नागो जहा पंक्रजलावसन्नो' ॥ ४३५-३९१ ॥ वृत्, नास्य किंचिदगमं नागः, स्यालायालं स्पर्शी, सेसं कण्ठयं, साधुराह-यदि
भोगान् न शक्नोति त्यकुं भिक्षुमार्गमनुयात्, तेषपि च भोगा बहुन्तराया, तत्र मूलान्तराय एव दृत्तुमालः, स चायं-अञ्चे-
इ कालो ॥ ४३६-३९१ ॥ वृत्, अति एति अत्येति-स्वीरितं यान्ति, रात्रयो 'न यायि भोगा पुरिसाणा निच्चा' भूत्वा न भवन्ति
रोगादिविषावैथ, 'उविञ्च भोगा पुरिसं जहंति' उपेत्य हुज्जंत इति भोगाः, पुरुष उकार्यः, जहंति-त्यजन्ति भाग्यहीनं,
दिहंतो-दुमं जहा लीणफलं व पक्खी । 'जहंति भोगे चइउं असत्तो' ॥ ४३७-३९२ ॥ वृत्, अज्जाइं णाम आयसियाणि, धम्मं द्दित्तो
अपणारधम्मं 'सव्वपयाणुकेपी' चि छज्जाविणिकायाणुकंपगो, ता होहिसि देवो 'इतो' इति अस्माद् मत्तुप्यमवादनन्तरं 'विउ-
ब्बी' वैक्रियारीर इत्यर्थः, 'ण तुज्ज भोगे' ॥ ४३८-३९३ ॥ सिलोगो, (वृत्) पुब्बद्धं कण्ठयं, मया तु माहं कथो, मोहो णामा-
नर्थक एव, वीचारप्रलापो विलापो विप्रलापो । 'गच्छामि रायं । आमंतिओअसि' तमामन्य यथासुखं प्रविजहार इति ।

‘पंचाक्षरायाऽविय धंभदत्तो०’ ॥१४१-३९३॥ वृत्, अशुचरे सो नरए पविद्धो, अण्विद्वारणे इत्यर्थः। ‘चित्तोऽवि कामेहिं विरत्त-
कामो०’ ॥१४४०-३९४॥ वृत्, उदत्तं नाम प्रधानं, तस्य चारित्रं तपो यः स उदत्तचारिचतुषः, महाति एततीति महेशी, ता अशुचरं
तंजमं पालयित्वा, वीतरागसंज्ञमित्यर्थः, अशुचरं सिद्धिगदं गओचि चेमि । नयाः पूर्ववत् ॥ चित्तसंभूद्भूजं तेरसंमं अ-
ज्जयणं समत्तं ॥

समन्वयो-निदानदेशो तेऽसंमं, चोद्दसंमं पुण अणियाणगुणा, एतणाभिसंबंधेणयायातस्स चोद्दसमज्जयणस्स चचारि अणुओ-
गदारा उक्कम्मादी, ते पल्लेज्जण यामणिफुण्णे णिकेखेवे उमुयारिज्जंति, तय गाहा-‘उमुओरे निक्खेवो’ ॥३५९-३९३॥
गाया, उमुयारो चउव्विहो-आमादि, गामउमुयारो जहा उमुयारएज्जातो, जस्स वा उमुयारोचि नामं, ठवणा अक्खणिकखेवो,
दब्बतो उमुयारो दुविधो-आगमओ य, आगमओ जणए अशुवउचो, णोआगमतो ‘जाणगं’ ॥३६०-३९६॥ गाया,
जाणगसरीरभियसरीरवतिरचो विविधो-एगभवियादि, मानओ उमुओरे इमा गाया-‘उमुआरनाम गोए(तं)०’ ॥३६१-३९६॥
गाया, क्कउथा, उमुयारस्स इमा उप्पची—जे ते दोत्ति गोवदारया साहुअणुक्कंपयाए लद्धसंमचा कालं काज्जण देवलोणे चउप-
लिओवमाहुइइआ देवा उववन्ना, वे तओ देवलोगाओ चउं खिइएइट्टियनपरे उववन्ना, दोऽवि भायरो जाया, तय तेसिं अन्नेवि
चचारि इक्कमारगा वयंसया (जाया), तयवि भोमे भुजिउं तहास्वाणं थेराणं अंतिवे धम्मं सोज्जण पव्वइया, सुचिरकालं संयमं
अणुपालेज्जण भवं पच्चक्खराहं कालं काज्जण सोहम्मं कप्पे एउमगुम्मं विमाणे छावि त्रणा चउपल्लिओवमाठितिया देवा उववणा,
तय जे ते गोवक्खजा चचारिणि देवा ते चइज्जण बुक्कणवए उमुयारपुरे नयेरे एगं उमुयारो णाम राया जातो, बीओ तस्सेव

॥४४१-१९॥मिलो, 'पुरे भयमी'चि अर्णतरे भये 'कयी'चि वेसि छहं उणाणं, पूर्वत इति पुं, पुराणं-चिंतणं, उलुआर नाम, उलुआपुरमित्यर्थी, 'नात' प्रथितं समुद्रं चहिरन्वथ साणे सुलोगसरिसं मुहव(त)चणेण, काणणुज्जाणवाचिपुक्खुरणीहि देव-
 तोगरम्मं, 'सरुम्मसेसणं' ॥४४२-१७॥ वृत्, 'सरुम्मसेसणं'चि देवलोगाओ अवसिदुएण 'पुराकरणं'चि पुब्बं कतेणं संन-
 नेणं, इलेयु मुदुत्ते-उगो पएया । उदंजाइं जाइं जाइए कुलेण धणेण य, उक्तं च-"जाइं इमाइं कुलाइं मवन्ति-अडडाइं दिचाइं०,"
 संगार एर भयं संसारमयं तस्स निव्विल्लो, जहाय भोगे मातापियादयथ 'जिण्णिदमग्गे' याम शाणदंसणचारिसाणि, सरणं
 पवणा, अट्टु च्चुए गला इत्यर्थे; 'पुमत्तमागम्म कुमारयोधी०' ॥४४३-३९॥ वृत्, तत्थ पूर्वभवे यंसया'पुमत्तमागम्म'त्ति
 माशुस्सं, देसलोणं, देवलोगा पुण माशुस्संति, तंमि माशुस्से रंते दोषे कुमारा वेसि पिता पुरोहिठो, तस्स पचीवि जसा णामलो,
 भिन्डिअन्निओ-निगालत्ती'चि, राया उयुयारो, वा देवी कमलावइचि । 'जाइंजरामच्चु०' ॥४४४-३९८॥ वृत्, जायत इति जातिः,
 चीपंत इति जरा, बाठी च जरा च जातिजरा, इत्योर्भेयं २, अवस्सया जातिजसया इत्युभयेन च अभिनूतो लोको, वहिंविहारो
 भोगो तस्स हेऊ णाणादीए तंमि अभिनिवेशितं, दिंत्तं, संमात्पक्कं छब्बहं, उंवहा-ओतो जरा मुहं दुययं जीवितं मरणं, तस्य
 विमोधायं, विपद्यमत्तं इत्थं कामो वे सुचिरा, के वे १, उच्चते-पियपुत्तगा० ॥४४५-३९८॥ वृत्, पुरस्य हितः तथा 'सुचि-
 र्ण'त्ति, ण जिदाणोहत्तं, सत्तं क्कत्थं'त्ते कामभोगेसु० ॥४४६-३९८॥ वृत्, कामा दुविहा-सदा रूया य, भोगा तिविधा-अंधा
 रसा कासा, 'ते' इति वे दाराया असज्जमाणा, मशुस्सता वाव वेलासवादी, दिव्वावि विधुला चयणधम्मा य, कयं ण सज्जंति ?,
 जेण मोक्खआभिक्कंठी, अल्पयं वीया अद्दा, ताव उवागम्म रत्तं उदाहु- 'असासयं' ॥४४७-३९८॥ वृत्, अमकवतीति आश्वत

न शाश्वत अशाश्वतं, जतो वे ददृष्टुं इमं इति मशुस्तसंबं, विहरणं विहारः, भोगो इत्यर्थः, जतो भवति 'भोगभोगाहं मुंजममाणो विहरति' 'बहुअंतराणं' चि ते भोगा अंतरावबहुला, व्याघ्यादिभिरुपद्रवविशेषैः 'ण प दीहमायुं' 'तम्हा' तस्मान् 'गिहंसि न र्हं लमामो' 'आमंतपामो' चि आपुच्छ्या, चरिस्सामो मोणं जलाणि उपश्रमं करिप्पामः, मुण्णिभावो मौनं, संयममित्यर्थः, 'अह तापओ' ॥४४८-३९॥ वृत्तं, अथेत्यानन्तये, तवस्त वाघायकं दयासी, तुक्खतो दरिसणओ य, जहा इमं वयं वेयविओ वपंति, जहा न होई असुआण लोणो' इममिति प्रत्यक्षीकरणे 'वप' मिति वाग्, 'विहृज्ञाने' विंदति तमिति वेदः, विज्जाणा, वेदं जानंतीति वेदविदु, किं वदन्ति-अथ अयुत्तस्य लोक एव नास्ति, तस्मात् 'अहिज्ज वेए' ॥४४९-३९॥ वृत्तं, अधीत्य वेदान् श्रद्धादिषु च मोचयित्वा विप्रं पुत्रांश्च जनयित्वा तौथ गृहेषु स्थापयित्वा, त्रीवाहयित्वेत्यर्थः, भोगौथ भुक्त्वा ह्यग्निः सार्द्धं, पच्छ अंतरकाले वणप्पावेसं तावसादीणं एतत्प्रवेदास्तं प्रशुत्त प्रशस्यतो वा, नातो विपर्ययेनेति । 'सोअग्गिणा आयगुण्णिघणेणं' ॥४५०-४०॥ वृत्तं, शोक एवग्निः शोकाग्निः अतस्तेन शोकाग्निना, आत्तयुणा रागादयः त एव च इंधनं 'मोहानिलापज्जलणाहिएणं' महाणगरादाहातोवि अधिअतरण संवत्तभावो वस्स सवतो तप्पमाणं बहिसत्त्वद्य लोलुप्पमाणं लोलुप्पमाणं मरुपोसणकुलसंताणेसु य तुभे मचिस्सहचि, यहुधा-पुनः पुनः बहं च-यहुप्पगारं । 'पुरोहिंयं ते कमसोऽ-णुजंतं' ॥४५१-४०॥ वृत्तं, अधिज्जवेदादिपहिं बहुक्कमं कामओ गुणेहि सदादि भोव्या सुतपदाणं च काठं, कुमारया तस्स ते वयणं तुदिता इदमुक्कवन्तः 'वेदो अर्थाता न भवंति ताणं' ॥४५२-४०॥ वृत्तं, कस्माद्, हिंसकत्वात्, उक्तं च-अकारण-अधीचानो, झालणस्तु सुधिष्ठिः । दुग्गीलेनाप्यर्थोपान्ते, शीलं तु मम रोचते ॥ १ ॥ तथा-दिल्लमघपनं नाम, वृत्तं ब्राह्मण-

तद्वत् । एवम् ब्राह्मणं ब्राह्मणं वदन्ति वदन्ति ॥ २ ॥ "मुक्ता विद्या निति तमं तमेणंति अजिद्विद्या हि भोजिवा
 (नमो) परतो ततोरे चं नमत्रमं तंमि निति, 'जाता य पुत्ता न भवंति ताणं' बह्व-सर्वे पुत्रसहस्राहं, सगरो किर मेदिभि ।
 एतौपण गो समनो एवतिगो, इह एतु पुत्ता न ताणाए, को नाम वे अशुभमिज्ज चावयं, एतदुक्ते त्वया-अधीता(त्य) वेदा, जे
 प काममुत्ता व एरंविद्या' एवमि चरु, म्पा० ॥४५३-४०१॥ वृत्, एवमिति कालः सो य सच उस्तासणीस्साता एत थोवो एस एव एणो
 भन्ति, तास्सालं गोत्वं रिपेयु, बहु-कालदुस्सा, कामभोगासक्ता हि नरकेशूपत्वा, अनेकानि पल्योपमानि सगरोपमानि
 दूरगुमनुमंतिणि बहु-कालदुस्सा, एवामुस्सा पञ्जचित्तदुस्सा, अणिकामसोयत्वा न गिकामं, अपर्याप्तसौख्या इत्यर्थः,
 एतास्सोसयस रिपसगुभवा, प्रत्यनोकभूता इत्यर्थः, एताणी अणत्थाण उ कामभोगा, एतनिः-आकरो य एकार्य 'परि०
 ॥४५४-४०१॥ वृत्, पल्लियंतिणि यति योवनं 'अणियत्तकामो' अणियत्तदुच्छो 'अवो य रातो परितप्पमाणो' परि-समंतात्,
 सतिस्यापः परिगणः, शिभर्वा योमिः तापः परित्तापः, असंपचीए सदादीणं, अणपपमतो आहाराय सु-भृशं मत्तो-मुच्छित्तो
 गिदे-नाहिते अन्तोसयने, अथा गरिगिपत्तदरादिदु ग्रसमं मुच्छित्तो, धणं-हिरण्णादि ते एसमाणो उवज्जिणमाणे उवज्जिए वा
 अपरिभुज्जं चेर प्राप्नोति मृत्युं पुत्तिगा वरं न प्राप्नोति, एथात्र दुक्ताति तदुपभोक्तुं, व्यर्थकमेवोपार्जनं भवति, अथा एवं
 परितप्पति-इमं न मे अत्तिप० ॥४५५-४०१॥ वृत्, इमं च मे अत्तिपं तरिरे महिलाए, गृहोपभुज्जं वा, इमं च गणत्थितो वं उव-
 निजामि, इमं कवं इमं करोमि, अयस अच्छड वा वं इमं अदकयं, इमं ताव करोमि, तंमि दरनिद्विविते वं चेम, वं एवमेवमत्तयं
 उल्लप्पमाणं हरति हरः, मृत्युल्लय्यः, किंवाहिता मृत्युना, नित्युच्यते, इतीति हराः-व्यापयः बहु-जदिवससंबच्छरा वा आयु

हरति, उक्तं च-किं वेसि ण वेभिया आसक्खित्तेरहि सिंग्खलगाणं । आयुवलमोडयाणं दिवसाणं आवडताणं? ॥ १ ॥ एवं णब्बा
कहं पमातो केयव्यो धम्मेषि तां, 'धणं पभूतं' ॥४५६-४०२॥ इत्तं कळ्खं । कुमारवाह- 'घणेण किं धम्मघुराहि' ॥४५७-४०२॥
युत्तं, धम्मघुरा-संजमधुरा, सयणो एवसंयथादि, कामगुणा सहादि, उक्तं च- 'छट्टेयुणं गम्माह सारं दारं च पुत्रदारं च । अति-
णिवगं पि सरीरं छड्डेउमवस्स गंतव्वं ॥ १ ॥' 'समणा भविस्सामु गुणोहघारी' गुणोहो-अद्वारस सीलंगसहस्साणि धारता
'यहिं विहारा जमिग्गम भिहिंइव्वं' यहिंविहारे स्थित्वा भिक्खारा भविस्सामो, यहिंविहारो णाम अप्पडिबद्धविहारोपि
ता । आह-यदयुक्तं प्राक् 'णिव्वाणमगस्स विपक्खभूता' प्रत्यनिकभूता तं निर्वाणमेव नास्ति, कुतः ? बंधामात्रात्, कथं बन्धो
नास्ति ? जीवामात्रात्, कथं जीवो नास्ति?, 'जहा य अग्गी अरण्णित्त्ततो' ॥४५८-४०३॥ युत्तं, येन प्रकारेण यथा, अंगती-
त्यग्निः, उचरारणिसंयोगात् मय्यमानोऽभूत्वा सम्भवति, विद्यते उपलभ्यत इत्यर्थः, भूत्वा चोत्तरकालं न भवति, इत्येवं जीवोऽ-
भूत्वा भवति, उक्तं च- 'एतावेनेव पुरुणो, यावानिन्द्रियोचरः । भद्रं! एकपदं हेतयद्ददन्ति वहुश्रुताः ॥ १ ॥' तथा क्षीरोऽपि
कालान्तरपरिमाणत्वात्, तथाऽन्यायेपुरुषप्रबलान्च सर्पिल्लयधत्ते अभूत्वा, उत्तरकालं च न भवति यथा, एवमात्माऽपि एवमेव जाता ।
एवमवधारणे, ज्ञाता इति पुत्रा, सरिरीमि सत्त्वा संशुच्छिस्संति अजसंपातवत्, णासत्तिचि श्लयमेति एवमात्सापि, एवं तैकल)मपि,
एवमेव ज्ञात्वा, तथाविधताशेषलभ्यौ मस्स विद्युदं स्सेदात् (शिक्षित)मिति, चित्तमात्र आत्मा, कुमारकावाहत्तुः, यदुक्तं-नास्त्यात्मा
वदभावाच्च निर्वाणैकत्वमिति, अत्रोच्यते-(अस्ति निर्वाणं) कुतः ? स्वभावव्यवस्थितत्वात्, इह यो भावः येन भावेन व्य-
स्थितः तोऽस्ति, को दृष्टान्तः ? यथा घटः सेने भावेन व्यवस्थितः, तस्मात् स्वभावव्यवस्थानात् पदयामः जीवोऽस्तीति, इतद्य

जीवोऽस्ति, इति । प्राणाननिर्मोन्मेषजीवनमनोगेतन्द्रियान्तरविकारुत्तुदुःखोपलब्धेः इत्यात्मनि एते भावा भवन्ति, को
 रक्षन् । यथा यापुः, शालामूत्रैः कणैरप्रत्यक्षोऽप्यस्मदादिभिरुपलभ्यते, तथा चात्मा प्राणाननिर्मोन्मेषजीवनमनोगेतन्द्रि-
 यांतरविकारुत्तुदुःखोद्वेगप्रत्यक्षभृतिभिः प्रत्यक्षैरनुभाषते अस्ति स जीवो एषां भावानां कर्त्तृति, तस्मात् प्राणाननिर्मो-
 न्मेषजीवनमनोगेतन्द्रियांतरविकारुत्तुदुःखोपलब्ध्यापि पस्याम, जीवोऽस्तीति, इत्य जीवोऽस्ति, कुतः ? पूर्ववृत्तार्थस्म-
 र्णात्, को रक्षन्ः ? यथा षटः पूर्ववृत्तस्मर्त्ता न भवति न च तथाऽऽत्मा, आत्मा हि इहलोकचतृचानामर्थानां कश्चिच्च परलोक-
 दृष्टानामप्ययानां जातिस्मर्त्ता भवति, तस्मात् पूर्ववृत्तस्मरणान् पस्यामः जीवोऽस्ति, यद्यस्तीति कथं निस्सरन् प्रविशन् वा
 नोपलभ्यते ? उच्यते-‘नोदंदिपगिञ्जु’ ॥४५९-४०३॥ वृत्ते, नोदंदिपग्राहः, कथं नोदंदिपग्राहः ? उच्यते, अमूर्तत्वात्,
 नोदंदिपं मनः, मनधार्त्रेव, अतः स्वप्रत्यक्ष एवापमात्मा, कस्मात् ? उच्यते-त्रैकाल्यकार्यव्यपदेशात्, तद्यथा-कृ(ज्ञ)तरानहं
 ज्ञानेऽहं शस्येऽमिति योज्यं त्रिकालकार्यव्यपदेशहेतुः अहंप्रत्ययोऽयमातुमारिको न, नागमिकः, किं तर्हि ? स्वप्रत्यक्ष एवापं,
 अनेनैवात्मनां प्रतिपापस्यात्, नापमनात्मके षटादातुपलभ्यते, इन्द्रियातिरिक्तो विज्ञाता तदुपरमेऽपि तदुपलब्धार्थानुस्मरणान्,
 यो हि तदुपरमेऽपि तदुपलब्धमनुस्मरति स तस्मात् अपन्तरमुपलब्ध्या दृष्टः, यथा-पंचवातायनोपलब्धार्थानुस्मर्त्ता देवदत्त इति,
 अतः नोदंदिपगिञ्जु अनुमनायादिति, अमूर्तत्वाच्च नित्यः, आह-आकाशस्येव नित्यस्यामूर्त्तस्य कथं जीवस्य कथो भवति ?,
 उच्यते, ‘अम्भतथेऽं गिततस्स षंध’ आत्मानं प्रति यद्वर्णते तदयत्नं, तच्च रामेद्रपमोहमिध्यादयानाविरतिप्रमादकषाय-
 योगा, ‘देव’चि हेतुः कारणं तु, अपदेशः-निमित्तं, अस्मात् कारणात् नित्यत्वामूर्त्तत्वसाधान्येऽपि आकाशस्य सति वैशेषिके

परमः अथ्यात्महृत्तौ स्यहृत्तः जीवस्य संसारेहृत्तः, कथं सन्धमादृष्टिः- 'जहा वयं घम्ममज्जाणमाणा०' ॥४६०-४०३॥ वृत्तं, येन प्रक्राणेण यथा, ययमित्यात्मनिर्देशः, सैनं घर्ममज्जानमानाः, पातयन्ति पासयति वा पापं रागद्वेषोद्भवं साधुषु उद्वेजननिमित्तकं पुरा- प्रथमं क्रियत इति कर्म अकार्यत्वं, ओरुञ्जमाणा जं तुम्होई घणियं समं लमंता, परिराखिस्वज्जंता साधु एलका (संपत्का) तं णेव मुज्जोंघवि समापरामो पायं गिहवासे चोति, किमयं गृहवासे रति न लमहा, वेगति । 'अब्भाहयंमि' ॥४६१-४०३॥ सिंलोगो, यापुरादिद्वेणं, जहा मिगजूहं वादेण अब्भाहयं-चापुराए परिकिरुचं असोदहणाणि पहरणाणि पडंवि, तव्यस्यानि भूमीए वों पडंति, एयं अस्माइते लोके गिहवासे न रमानो । पुरोहित आह- 'किण अब्भाहओ लोओ' ॥४६२-४०४॥ सिंलोगो, कण्डः, पुच्छाए कुमारकाह- 'मच्छुणज्जमाहओ लोओ' ॥४६३-४०४॥ वृत्तं, पुण्डं कण्डं, असोहा रयणी, किं दिवसतो ण माति १, उच्यते लोकादिदं वन्मतीति (रत्ति) गहंती य, अहवा सो न दिवसे विणा (रत्तीए) तेण रत्ती भण्णति, अपच्छिमत्वाद्वा णिणमा रत्ती, कइं सोती १, उच्यते- 'जा जा वच्चइ रयणी' ॥४६४-४०४॥ सिंलोगो, 'जा जा' इति वीप्सा, सेसं कण्डं, 'जा जा वच्चइ रयणी' ॥४६५-४०४॥ सिंलोगो, कण्डः आह- सत्यमेतत्, किन्तु, किंचिकालं (संवास) अतो एगट्ठा चैव पव्वयामो, उच्यते- एगओ संचसित्ताणं' ॥४६६-४०५॥ सिंलोगो, 'एगतो' चि एगट्ठा, किंचिकालं संवसित्ताणं 'दुहओ' चि अम्हे दोउवि जगाइं 'संमत्तंजुत' चि तुम्य एज्जयं धम्मं गहाय पच्छा जाया । गमिस्सामो, अणियचवासी गामे एगारतीओ णगरे पंचरा- तीयो भिक्खुहाारा, आह- 'जस्सइत्थि मच्छुणा सकवं' ॥४६७-४०५॥ सिंलोगो, 'जस्स' चि णिदेसे 'अय' इति आमन्त्रणं, सकयं-मिग्गटा, जस्स होज्ज मच्छुसक्कं दिट्ठं वेणं, जस्स किल जसो मिचो सो वेण णिज्जमाणो मणति- किंचिकालं सह

वेपथुः, न य तंण उद्विभिरतं. कच्च जेहिं वा णिदुक्को जणां वेपथि, जो वा ज्ञापति अयमारोहं सो हु कंच सुए सिपां जहा
 वरं जहामोचि 'अज्जेव धम्मं पडिक्खज्यामो' ॥४६८-४०५॥सिलोसो, अद्येव साम्भतं, धम्मो-समणधम्मो, पडिक्खज्यामो
 अग्युपगच्छामो, न सुणन्सुवगच्छामो संसारं, अणागयं नेच य अत्थि किंचि' जे अहेहिं न भुत्तुब्बं अणंतं संसारं देविंदचक्क-
 चट्टियेणं देवसु, अथवा नास्ति मृत्योः कुत्रचिदगमः, न चिद्यते किंचिदस्माज्ञातं, न भवति, अणागयं नेच य अत्थि किंची, एवं
 ज्ञात्वा अब्बाशंमं धेयः किंचो विणाइत्तु रागं, रागो-ममत्तभावो, उक्तं च- "अयं णं भंते । जीये एगमेगस्स जीवस्स माइचाए
 थियत्ताए भाइत्ताए भोगिणित्ताए पुत्तत्ताए धूयत्ताए सुण्हत्ताए भज्जत्ताए सुहिसयणसंधंथुयत्ताए उक्कण्णणुणे ? , हुंत्वा गोयमा ।
 असतिं अदुवा अणंतरुत्तो" चि । ततो तं पुरोहितं एव्यज्जायिमिदुत्तं स्थितं ज्ञात्वा तस्य वंमणी धम्मविग्यं करेति, ततो पुरोहितो
 भगति-पद्दीणपुत्तस्स हु नत्थि वासो' ॥४६९-४०६॥सिलोसो, एहीणपुत्तस्स उ णत्थि वासो, शुद्धे इति वाक्यशेषः; वासिट्टि-
 ति आमन्त्रणं, यियोः वयो मिदुत्तयो, भिक्षाचारियाकालो पुरथरणकाल इत्यर्थः, उक्तं च- 'प्रथमे वयसि नाथीतं, द्वितीये ना-
 थितं पनम् । तृतीये न तपस्सयं, चतुर्थे किं करिष्यति ? ॥ १ ॥' दिट्ठो जहा दाफुस्स सहाथो छायं (याणुं) सो तं सारस्सणं
 सहायकत्वं च दुरीन्ति, छियो हि गम्मा विणासं च पावंति, तदेव वाहं थाणुभूतो, अन्नेवि दिट्ठता— 'पंथाविट्ठणो व जहेव
 पक्की' ॥४७०-४०६॥ वृचं, पंखविहीणो पक्की पलायणे ण समत्थो सज्जारादीहिं विणासं पावंति, संगमे वा उवांठते भिज्ज-
 विट्ठणो ताया सण्ही पाभिज्जति, सारो घणं, विक्कसारो वणिज इव समुद्दमज्जे पोत्तविणासेण पहीणपुत्तोमि तथा अहंवि,
 माएणी आह- 'सुसंनियामो' ॥४७१-४०६॥सिलोसो, सुदुत्तु संरिता सुसंहिता, सुसंस्कृता द्रव्यादिभिरुपकरणेहिं काम्पणाना-शुद्धदायः

इमे इति ये सामर्थ्यं ग्रहे वर्तन्ते, संपिडिताः, सम्यक् पिडिताः, अग्नरसानां-सुखानां वराः प्रधानाः प्रभृता-बहुकाः, त एव-
 गुणत्रयी एवमु ता कामयुगे पगामं, एज्जचित्तं कामं, गमिस्सानु पहाणभगं पहाणभगो णाम ज्ञानदंशणचरिणाणि,
 दसविधो वा समनघम्मो, पहानं वा मग्गं पहणम्मग्गं, तीर्थंक्राणा(मित्यर्थः), पुरोहित आह-‘सुत्ता रसा०’॥४७२-४०७॥ वृत्तं, के
 वे इत्ता ? रसा भोगा इत्यर्थः, हे भवति वहाति तव यौवनमित्यर्थः, न अंतजमं, संजमद्वा जीवियणिमित्तं पजहामि भोगे,
 सार्धं अलामं च सुहं च दुक्खं संविकथमाणो सहमाण इत्यर्थः, कारिस्सामि भोगं मुनिमावो मौनं, संयममित्यर्थः, माहणी
 आह-‘मा इ तुमं०’॥४७३-४०७॥ वृत्तं, मा पडित्सेधे, हू पूरणे, समणो सोदरिया भावति कामभोगा (वा) जुन्नो व हंसो षडरीए
 पडित्साधं गंतुं अचायंतो अशुतोवमेव गच्छति, एवं तुमं पि दुरशुचरसंजममास्वहणअसमथो भायादीणं भोगाणं वा मुनरिदिसि, अतो
 ‘मुजाहि’ कण्ठं, पुरोहित आह-‘जहा य भोई०’॥४७४-४०८॥ वृत्तं, येन प्रकारेण यथा हे भोवो! ‘तनुजाः’ तनुः-शरीरं, मुजा-
 म्पां गच्छतीति पुनङ्गः ‘निम्मोअणि’ कंचुकं ‘हिन्चा’ छडेचा ‘पलाइ’ गच्छति, मुत्तित्ति णित्सेक्खो, अपडिवद इत्यर्थः,
 ‘एमेए’ति एवमेते भुजङ्गयद् ‘जाया’ इति पुत्रा ‘पयइति भोए’ अत्ययं चयति पयहंति, तेऽहं कहां नाणुगमिस्समिक्को,
 एवो राणइत्तरहितो अहं सवणादी अवहाय, कइं वा अहं एणो अर्च्चाहामि, ‘छिदिमु जालं०’॥४७५-४०९॥ वृत्तं, जालं मच्छ-
 जालं अथलं दुग्गलमित्यायत्तु रोहित मच्छा, एवंययं मोहजालं छिदिमु धूरिवहति धुर्यः संयमधुरावहणसीला तपांसि उदा-
 राणि-उत्तमानि वीरास्तोपेन्द्राः भिक्षोश्चरिया भिक्षुचरिया अतो वं धीरा इ भिक्षव्यायरियं चरंति, ‘एवमेए’ति पुंचेसु
 एज्जमिद्वित्तमवीरु ‘नहे व कुंचा०’॥४७६-४०९॥ वृत्तं, पमे-अक्कासे कौचाण पंतीओ आगच्छंतीओ वत्ताओ-वित्ताओ दलेसु-

छिद्रेतु गोल्लु(न्ति)एवं सति पुत्रा यं कण्ठं । सव्याइं पुरोहितं तं समुप्यं० ॥४७७-४०९॥ वृत्तं, पुत्रद्वं कण्ठयं, कुडुपसारो हिरण्णा-
दि विउल्लं-चहुगं उचमं-पहाणं, अन्नमोगेहितो तं रावा गेण्हिउमारद्धो, पच्छा तेऽवि अभिक्वं-पुणो पुणो, सम्मं उवाय समुवाय,
किडुवाच ? उच्यते— 'वंतासी पुरिसो रागं'० ॥४७८-४०९॥ वृत्तं, वंतं असिउं गीलं पस्यासो वन्ताशी, पुरिसो उक्कार्थं, हे
राजन् ! य सोहति पसंसितो, कहं वंतासी भवति?, जेण माइणेण परिच्चं वणं, कण्ठयां सव्वं जगं जह तुहं(तव)० ॥४७९-४१०॥
सिलोगो, कण्ठया, गवरं जेव ताणाय तं तवत्ति परलोए, उक्कं-अत्थेण पंदराया ण ताइयां गेहणेण कुइअन्नो । घक्केण तिलप-
वेदी पुचेहि न ताइओ सारो ॥ १ ॥ किंच-मारिहिसि रागं ! जया० ॥४८०-४०९॥ सिलोगो, अवस्स यदा तदा दिवा रात्रौ
वा, उक्कं-धुवं उहुं उणं कण्ठं पुमभिच्चं मट्टियामयं माणं । जातस्स धुवं मरणं तूह हितमप्पणो काउ ॥ १ ॥ मनो रमयन्वीति
मनोरमाः, क्षामगुणा सदादयो, अत्थयं जहाय-नहाय, ण ते अणुगच्छंतिचि मणिवं होति । 'इ(ए)को हु घम्मो नरदेव ! ताणं'
एसको-रागदोसरहिठो, अपवा स एव एसको धम्मो, नराणं देव नरदेव ! ताणं भवति, नान्यः कश्चिचाणं भवति स्वजनादि, एवं
स्वजनयनादि असरणादि गाउं 'गाहं रमे पक्खिणि पंजरे वा'० ॥४८१-४११॥ वृत्तं, पंजरो दुक्खभूतो, एवं संसारो दुक्खभूतो,
गेहसंवाणं छिदिउं चरिसामि भोणं, भुमिभावो मौनं, संजममित्थयः, किंचणं दवे भये य, दव्वकिंचणं हिरणादि, भावकिंचणं
कोहादि, 'उज्जुकुब्बा' अमायी, गिरामिसा अहिरण्यसुवणिषया, परिमाहारंमक्केसु दोससु णियचच्चात्, 'दव्वविग्गिणा जहा
रण्णं ॥ ४८२ ॥ सिलोगो, पुत्रद्वं कण्ठयं, अन्नं सत्ता पमोयंति एरिसं जंति वाहादयो, दोसं गच्छंति जे तत्थ डज्जंति,
सत्ता रागद्वेषयसगा संवो, दसमानेप, 'एवमेव धयं मद्दा'० ॥४८३-४११॥ सिलोगो, कण्ठयाः भोगे अ(भो)ज्या० ॥४८४-४११॥

सिलोगो, भोगान् धरना इदानीं वमिषा-छड्डंछा लहु-चालो बाह्ये भूवा लहुभूला, जहा सो वातो अप्पडिबद्धो सदा गच्छत्येव एवं अप्पडिबद्धविहारिणो आमोदमाणा हुदहता, सो संजमे गंदिं मच्चति, दिया इति दो वारा जाता द्विजाः, पक्षिण इत्यर्थः, एक्कासिं अण्डवत्वेन पच्छा अण्डयं मिनरा जायते पक्षिणो, कामदः, कामति सेच्छपा इत्यर्थः, एवं लहुभूतविहारिणो आमोद-
माणा विहस एन विष्णुमुक्ता जण्णं २ दिसं इच्छति ते तण्णं दिसं अप्पडिबद्धा गच्छति-इमे य लद्धा फंदंति०॥४८५४१॥
सिलोगो, 'इमे' इति प्रत्ययं लद्धा-भ्राताः, के ते !, शब्दादयो विषयाः, फंदंतीति(फंदो)चला-अणिच्चा, मम इति आत्मनिर्देशः,
हत्यपत्ता, अञ्ज इति आमन्त्रणं अथवा अञ्ज दियसे संपदुपेता, वयं च मत्ता एतेसु कामेसु चलासु, एते असासए, णिव्माणं,
छड्डिहासो जहा इमेहि छड्डिहा । स्यात् किमर्थं छड्डिच्छंति, उच्यते- 'सामिसं कुल्लं दिस्सा०॥४८६-४१॥सिलोगो, सह
आमिसेण सामिसो, कुल्लो-शिक्षो सउलिया ना, मंतीपेतीए गहिताए अन्नाहिं सउलियाहिं वाहिज्जंति, चत्तए ण वाहिज्जंति,
अतो 'आमिसं सब्बमुज्झित्ता' क्कण्ठ्या । 'गिद्धोवमे य गच्छा०॥४८७-४१॥सिलोगो, गिद्धेण वा उवमा जेसिं कामाणं ते इमे
गिद्धोवमा, जहा सो गिद्धो सामिसो वावज्जति, णिरामिसो ण वावज्जति, कामभोगसंपन्नो तद्विचिनिमिचं वा धिज्जाविदाइयादीहिं,
अतो गिद्धोवमे मोगे गच्छाणं, संसार वडुंतिचि संसावडुणे, 'उरगो सुवण्णपासिच्च' उरणे गच्छतीति उरगः, सप्यो-सुवण्णो
गकडो उरगो वसा पाणे, अन्नाणे मणीपे इत्यर्थः, संकमाणो-धीहमाणो तणुं-भंदं चरति, एवं विसयकसाएसु तणु अंब(संच)रे
'नागुच्च(नागो वा) पंचणं छित्ता०॥४८८-४१॥ सिलोगो, जहा हत्थी वारीतो वंधणाइं छेचा वसाहिं अप्पणो वए, तस्स वसाहिं
अड्डी, नमिल्लिया, एवं सद्धं वसाहिं वए 'इति'चि यदुक्कं 'एतं पत्थं' एतत् पत्थं, वत् स्नेहपासं छेचा, हे महाराय ! उसु-

आरात्ति मे सुतं, इति उपप्रदर्शनार्थं 'मे' इति मया श्रुतं, ज्ञातमित्यर्थः, क्लृप्तं भवति ?-नाग इव स्नेहमन्धनं छिन्ना आत्मानं
 गच्छं वसहिं नय, एतत् पथं हे महाराजा, एतत् मया श्रुतं साधुसमीपे । 'चहृत्ता विपुलं रज्ज्वं' ॥४८९-४१॥ सिलो गो, त्यज्या
 विपुलं-विस्तीर्णं सान्द्र-गन्धं, क्षाम्यत इति कामाः, प्रार्थयन्त इत्यर्थः, दुष्यंत इति भोगाः, अतस्ते भोगा दुःखं त्यजन्वन् इति
 दुस्त्यजाः, णिविसया-सदादिविसयाहिया णिरामिसा-धणामिसेण रहिता निण्णेहा-पुत्तदाराइसु णिममसा णिपिडि-
 ग्गहा दुपदादिसु । 'सम्मं धम्मं वियाणित्ता' ॥४९०-४१॥ सिलो गो, 'सम्मं' जहावस्थितं संसारे सन्भावो धम्मो वं सम्मं
 वियाणिता जहा कामभोगा सयणघणादि वा न परित्राणाय अतो विज्ज्या कामगुणे धरे, धरे-प्रधाने, त्वं परिगृह्य इत्यर्थः,
 प्ररुपेण गृह्य प्रगृह्य, 'अहकूवात्तं' ति यथा ख्यातं तथा प्ररुपितं, अथवा कामं धेतारागचरितमित्यर्थः, धोरं-भयानकं, कातराणां
 दुःखुचरं, धोरो परवक्त्रो जेसिं ते धोरपरवक्त्रमा, दुःखुचरपराक्रमा इत्यर्थः ॥ 'एवं ते कमसो बुद्धा' ॥४९१-४१॥ सिलो गो, एव-
 मनेन प्रकारेण कमसो-परिवाडीए बुद्धा संबुद्धा सन्वे-छावि जणा धम्मपरायणा-धम्मोद्गाता 'जम्ममच्छुभउब्बिग्गा'
 जन्तं जन्म, मरणं मृत्युः, जन्मथ मृत्युश्च जन्ममृत्युभयं तस्मिन् जन्ममृत्युभयं तस्मिन् मीतो-वस्तुः दुरतुचरः 'दुकूल-
 स्संतगवेसिणो' दुःखरस अंतो-भोक्त्रो तं गवेसंति मार्गतीत्यर्थः, 'सासणि विगत' ॥४९२-४१॥ सिलो गो, 'शासु अनुशिद्यो'
 शास्तीति ज्ञासनं, विगतभोहो-केवलणाणी तेसिं सासणे 'पुब्बि भावणाधाविया' पुब्बभवे संजमवाप्तणाए भाविता, विसेसिता
 इत्यर्थः, पुब्बद्धं कण्ठधं । इदाणिं तेसिं णायुक्किक्कणा किञ्चद्-राया सह देवीए' ॥४९३-४१॥ सिलो गो, राया उलुयापो णम
 सह कमलावतीए महादेवीए, माहणो भिन्नू पुरोहितो, माहणी जसा, ते य दासगा, सवेवि एते परिणिब्बुता, तिब्बानं निर्वृतिः, परि-

निष्पृ इति धेमि । गणाः पूर्ववत् ॥ चारुसणह् ७२१७३५५५५५ तुष्णी सम्मत्ता १४ ॥

उक्तं चतुर्दशमध्यायने, इदानीं पंचदशमुच्यते-तस्य कोऽभिप्रसम्बन्धः ? सम्बन्धो वक्तव्यः, स च त्रिविधः, तद्यथा-द्वन्द्व-
प्रकरणाध्यायसम्बन्धविधयः स्मृतः । केचित्तु अवशिष्टेषु, अतः सम्बन्ध इत्यते ॥ १ ॥ केचित्तु आचार्या अभियोगेण-एकविधमेव
सम्बन्धं व्याचक्षते, तद्यथा-द्वयस्य गृहं द्वयेण सम्बन्धः, यथा चतुर्दशमे धर्मकर्मक्षेत्रं एते परिणिञ्चतेति, पंचदशमस्य आदि-
सूत्र-‘मोषं चरिस्सामि’ति, परिनिर्वाणं च मुनेरेवर्तित्येव सम्बन्धः, तथा प्रकरणसम्बन्धो यथा चतुर्दशमे धर्मकथाप्रकरणं
व्याचक्षते एवं पञ्चदशमेऽपि धर्मकथैव वक्ष्यते, तथा श्रव्ययनसम्बन्धः-चतुर्दशमेऽध्ययने अनिदानस्य गुणा व्यवर्णिताः, एवं
पञ्चदशमेऽपि अनिदानगुणसंपन्न एव भिद्युर्भवति, अथवा सामान्येनाध्ययनसम्बन्ध एव वक्ष्यते, अनेन सम्बन्धेनावातस्यास्याध्य-
यनस्यानुयोगद्वारचतुष्टय-उपक्रमो निक्षेपः अनुगमो नय इति, ‘कसु पादविक्षेपे’ उपक्रमणमुपक्रमः उपक्रम्यते वाऽनेनेत्युपक्रमः, तथा
निक्षेपः ‘क्षिप्रं प्रेणे’ निक्षेपणं निक्षेपः, तथा अनुगमः ‘गमू सु ५ गतौ’ अनुगमनमनुगमः, अनुगम्यते वाऽनेनेत्यनुगमः, अनुग-
मस्यते वाऽनेने(स्मादि)त्यनुगमः, तथा नयः ‘णीब् श्राणो’ नयनं नयः, नीयते वाऽनेनेति नयः, उपक्रमो गामादिकः पडिवधः,
मावो द्विविधः-गुरुभावोपक्रमः शास्त्रोपक्रमश्च, अयं गुरुभावोपक्रमः-ज्ञो ज्ञेण पगारेण तुस्तति श्रेति णयाणुविचीहि । आराहणार
मगो सोऽन्वय अन्माहवो तस्य ॥ १ ॥ शास्त्रोपक्रमः आनुपूर्व्यादिकः पडिविधः, स च पूर्वोक्त एवमनुयोगद्वारे, निक्षेपस्त्रिविधः,
श्लेषनिष्पन्नः नामनिष्पन्नः दशालापकानिष्पन्नश्चेति, श्लेषनिष्पन्ना पूर्वोक्तः, नामनिष्पन्ननिक्षेपः सभिद्युक्कमिति भिद्युक्कमस्य निक्षेप-
‘निकर्तवो भिद्युक्ती चउल्लिखो’ ॥१७३-४१॥शाया, इत्यादि, नामस्थापने पूर्ववत्, द्रव्यभिद्युद्विविधः-आगमनो(आगमाम्नां,

आगतः पूर्वोक्तः, नोआगततद्विविधः-द्वयशरीर० मन्व्यशरीर० व्यतिरिक्तो, व्यतिरिक्तश्च निह्नव्रादि, मोक्षाधिकारशून्यत्वाद्, द्रव्यं कुरुमग्नहस्तं भिनत्ति असौ भावमिधुः, अथवा भेचा भेदनं भेचव्यं वेति द्रव्यं मांषे च, द्रव्ये भेचा रहकारादि भेदनं परध्वादि भेचव्यं काष्ठादि, मासतः भेचा साधुः भेदनं तथादि भेचव्यानि अमृति रागद्वेषौ दण्डास्त्रयः गौरवास्त्रयः विख्याथत्वारः (तप्तः) संज्ञाथत्वारः (तप्तः) क्रापायाथत्वारः प्रमादाः पंच एवमादीनि भेचव्यानि, भिन्दं तु भावमिधुर्भवति, उक्तो नामनिष्पन्नो निधेयः। इदानीं द्वात्राळाफकनिष्पन्नो निधेयः (स च) अयसरग्राहोऽपि न निक्षिप्यते, कुतः, द्वात्राभावात्, अस्ति दूत्रे कस्यालापकाः, दूत्रं द्वात्रानुगमे, दूत्रमुच्चारणीयं, सौऽनुगमो द्विविधः-दूत्रानुगमो नियुक्त्यनुगमश्च, दूत्रानुगमे दूत्रमुच्चारणीयं अस्त्वलितादि, नियुक्त्यनुगमश्चिविधः-निधेयनियुक्त्यनुगमः उपोद्घातनियुक्त्यनुगमः दूत्रस्पर्शिकनियुक्त्यनुगमश्चेति, निधेयनियुक्त्यनुगमैव नामस्यापनादिप्रपञ्चेन, उपोद्घातनियुक्त्यनुगमः इमाहिं दोहिं मूलदारगाहादिं अणुगतव्यो 'उद्देश०'। गाथा, 'किं कतिविधं०'। गाथा, एवमवस्थिते दूत्रस्पर्शिकादि चतुष्टयं युगपद्रच्छन्ति, तथा चोक्तं-एत्थ य सुचायुगमो सुचालावगकतो य निवसेवो। सुत्तफ्रासियणिज्जुत्ती णया य पतिसुत्तमायोज्या ॥ १ ॥' दूत्रानुगमे दूत्रं, तत्त्वेदं- 'मोणं चरिस्सामि०' ॥ ४९४ ॥ इत्तं, मन्यते तिकालवस्थितं जगदिति मुनिः, मुनिभावो मौनं, चरिस्सामो 'चर गतिभक्षणयोः' मुनिवसाचरिण्याम, 'समिच्च घम्मं' सं एत्थ समेत्य 'इणं गतो' धर्मं प्राप्य इत्यर्थः श्रुतधर्मं, चारिप्रधर्मं चरिस्सामो, ज्ञानदर्शनचारित्रयतोभिः 'उज्जुकुळे' फ़लुभावं कृत्वा 'सोधी उज्जुयभावस्से'ति, 'णियाणाछिण्णे'ति 'दाब् लवने' प्राणाविपातादिबन्धकरणरहितः छिन्नबन्धनोऽभिधीयते, अप्रमत्तत्पय इत्यर्थः, 'संथं जहिज्ज' संस्तवो द्विविधः-संवाससंस्तवः वचनसंस्तवश्च, अशोभनैः सह संवासः, वचनसंस्तवश्च तथा-

मेव यः तस्यैतिलज्वेद, 'अकामकामे' अकामः-अपगतकामः, कामो द्विविधः-इच्छाकामो मदनकामश्च, अपगतकामस्य वा इच्छा तां कामयति, सा च कामोच्छा मोक्षं कामयतीति, प्रार्थयतीत्यर्थः, 'अण्णायएसी परिव्वए' अज्ञातैपी, अज्ञातमज्ञातेन एते-मिषदे अनी अज्ञातैपी, निश्रादिहित इत्यर्थः, परिन्देत्-समन्ताद् ज्ञेत्वे, सर्वप्रकारं सर्वमाधेनेत्यर्थः, य एवंगुणविशिष्टः न मिश्रुर्भवति। 'राओवरयं चरिज्ज लदे' ॥१४५-४३०॥ इत्यादि, रात्रादुपगतं चरेत्, किमुक्तं भवति, रात्रौ न मुह्यते, रात्रौ गतादि क्रियां न कुर्यात्, विरते नितीमापात्, विरतिग्रहणाच्चारित्रं गृह्यते, पंच महाप्रतादिकं कर्मचरिक्तीकारणे चारित्रं वेदं वेत्तीति वेदमिदं, वेदः श्रुतग्रानं, संपन्नो मोदित्यर्थः, अत्र राक्षितो चारित्रात्मरक्षितो भवेत्, प्राज्ञो-विदुः, संपन्नो आयोपाय-निधिज्ञो भवेत्, उत्सर्गपनादद्रव्याद्यापदादिको य उपायः, 'अभिभूय परीसहान्' अभिभूय विरच्छत्य, 'सव्वदंसी' आत्मवसर्गदर्शी भवेत्, 'जे काम्बियि न मुच्छिण्' यः कस्मिंश्चिदपि न मुच्छितो भवति, न रागं गच्छतीत्यर्थः, प्रविषेण द्वेषं न गच्छतीति म मिशुरिति॥'अफोसचहं' ॥१४६-४२०॥ इत्यादि, एवं वक्ष्यमाणेषु रागद्वेषिभ्युक्तेन भवितव्यं, यदि कश्चिदाक्रोश-यति वच्यं वा करोति, तद्विचिन्तयित्वा जालोच्च धीरो भवेत्, न द्योमः करणीयः, कथम्?-आक्रोशति मां बालः तत्र लाभ एव मन्तव्यः, दिष्टया वा यद् मां न ताडयति, ताडयत्यपि बाले लाभ एव मन्तव्यः, दिष्टया च यन्मां जीवितान्न व्यपरोपयति, एव-मादि, तथा च "आकुटेन मतिमत्ता तन्प्रार्थविचारणे मतिः कार्यो। यदि सत्यं काः कोपः? स्वादनृतं किन्तु कोपेन ? ॥ १ ॥" मुनिभूत्या गच्छेत्, ज्ञानी भूत्या संयमं अव्यग्रमनाः चरेत्, यापयन्नित्यन्तामगुप्तः, सचरित्वाल्को गुप्तो भवेत् इति, अव्यग्रमनसा अंगप्रद्वेष्टे च मरितव्यं, कथं?, दुःखे समुत्पन्ने न शोकात्पेन भवितव्यं, मुले च समुत्पन्ने न प्रद्वेष्टेन भवितव्यं, एवं सर्वमपि

गाद्वैशाखकं यः श्रुते क्षमं स भिदुमवति । 'पतं सयणासयं' ॥४९७-४२०॥ इत्यादि, एषु च क्राणेषु आत्माद्वैदेन भवितव्यं, पतं-भिदुं अक्षमेन क्षणानुनानि भजित्वा-सोचिता 'भन् सेवया' श्रुतोप्यं च सेवित्वा, नानाप्रकारं च 'दंसमसक्रादि' श्राप्य, नानाप्रकारं मन्त्रुणैरुक्तपदादि, अल्पप्रमत्ता असंग्रहेन भवितव्यं, रागद्वयविश्रुक्तेनैत्यर्थः, य एतत् कृत्स्नं परीस- ह्यारं श्रुते स भिदुमवति ॥ नो सक्रियमिच्छद् ॥४९८-४२०॥ इत्यादि, एषु च सवकवादिषु रागो न करणीयः, यदि कश्चि- रसस्कारं करोति, अभ्युयानादिकं, न वदिच्छन् श्रापयेत्, गोमनोकारः सत्कारः, स च न पूजामिच्छति, यस्मादिकं, न वन्दन- क्वमिच्छति, क्षिप्तं भवति ? एषु क्षिप्तमाणेषु च रागं न गच्छतीत्यर्थः, सः संयतः सुव्रतस्वप्सी च भवति, यत्र ज्ञानादिसहितः पारिश्रास्यगेषु च स भिदुमवति ॥ क्षिण पुणो जहाइ जीवियं ॥४९९-४२०॥ इत्यादि, 'ओहाइरू त्यागे' येन प्रकारेण संयम- शीघ्रं परित्यजति तत्र करोति, येन मोहनीयः कर्म यस्मात्ति तच्च न करोति, कृत्स्नं-सम्पूर्णं, कृष्णं च अशुभमित्यर्थः, 'नियच्छति' श्राप्तोति यन्वातीत्यर्थः, तच्च न, जहाति, नरनारीप्रहाणार्थं परित्यागः, यच्च कौतुकं न गच्छति स भिदुम- वति । 'क्षिप्तं सरं भोमं' ॥५००-४२०॥ इत्यादि, एतानि च जानशरि न प्रकाशयेत्, छिन्नमिति यत्सच्छेदः काष्ठादीनां वा छे- दान्, नुमानुमं न प्रकाशयेत्, अधिकरणमिच्छित्वा, एवं सर्वत्र अप्रकाशतां, पुण्याः दुंदुभिस्वरो काकस्वरो वा एवमादिसर- व्याकरणं, मौमादित्वात् मौमः, अकाले सं पुष्पकलं, स्थिराणां चलनं, श्रुतिमानां जल्पनादि, अन्तरिक्षादिशुद्धाहाराशुद्धयादयः, दिव्या श्रुतुदादि, 'सुविणं' सचलक्षणं, तथा पुष्पकौदित्यश्चादिलक्षणं, दण्डो यो यस्मिन् अपराधे भवति, 'बन्धुविज्जा' वास्तुलक्षणं, पुष्पादीनां अंगविकारः, क्वस्य क्षीष्टं अंगं क्षोभनं भवति ?, एषु ऋषयः-ऋष्यास

इत्यर्थः, एवमादिभिर्विद्यादिभिर्यो न जीवति स भिदुर्भवति। 'मंतं मूलं' ॥५०-४२२०॥ इत्यादि, मन्त्रान् साधुकृतान् ज्ञात्वापि न प्रकाशयेत्, एवं मूलानि, तथा विविधान् वैद्यचिन्तान् वमनविरेचनधूमनघ्नस्नायादिकान् न प्रकाशयेत्, तथा आतुरश्चरणं विचिकित्सायै न कुपोद, तं जाषणापरिष्णाए परिष्वाणिकं अर्घतरं पञ्चचरणपरिक्षाए प्रत्याख्यानं करोति स भिदुर्भवति। 'वृत्तिपगण' ॥५०-३-४२०॥ इत्यादि, क्षत्रिया-राजानः, गणा-मह्यगणादयः, उभगा-दण्डयाधिक्रादयः, राजपुत्रा ब्राह्मणभोगिका, धिविधाश्च शिरिनः, एतेषां निःशीलानां प्रशंसां पूजनं वा न करोति स भिदुर्भवति। 'निहिणो' ॥ ५०३ ॥ इत्यादि, गृहस्था ये प्रव्रजितेन दृष्टाः अप्रव्रजितेन चा, तेषां निःशीलानामिहलोकफलायै यः संस्तवं न करोति स भिदुर्भवति। 'सयणासण' ॥५०-४२०॥ इत्यादि, शयनासनपानभोजनानि, परकीयं यदि ते परो न ददाति प्रतिपेययति वा, प्रतिपेयितो वा निर्दूचः सन् यः प्रद्वेषं न करोति स भिदुर्भवति। 'सं किंचाहार' ॥५०-५-४२०॥ इत्यादि, यत्किंचिदाहारं परतो लब्ध्वा यस्तेन आचार्योपाध्यायादि त्रिविधेन वातुकम्पति, 'ब्रह्मे शनुगहं कुञ्जा, साधु होज्जामि तारिओ' यदि मनसा एवं चिन्तयति, वाचा सर्वोदरेण यथापरि-पात्रा निमन्त्रयति, कायेन च परार्थेन ददाति स भिदुर्भवति, यः पुनर्मनसा वचसा कायेन च हुंसंभूतः स भिदुर्भवति। 'आया-मगं चैव' ॥५०-६-४२०॥ इत्यादि, आयासादि ससिद्धमेव नीरसं पिंडं पानकं वा लब्ध्वा 'णो हीलये' न द्वेषं गच्छेत्, शान्तकुलादि च याः परिव्रजति पर्यटति स भिदुर्भवति। 'सद्वा विविधा' ॥ ५०७ ॥ इत्यादि, शब्दा विविधाना नानाप्रकारा लोके भवन्ति, दिव्या मानुषकाः तैश्चाथ भीमा भयानकाः भयैभवाः सुतरां उन्नासनका ओराला-भवा इपसर्गादिषु भवंति यस्वान् श्रुत्वा सतेन न शंभेति स भिदुर्भवति। 'वायं विविहं' ॥५०-८-४२०॥ इत्यादि, वायं विविधैः नानाप्रकारं समिच्च सं एत्य-नात्वा

श्रीतपरा०
चूर्णं
१५
सभिदु
॥२३७॥

‘लोप’ लोकप्रवादं श्रुत्वा ‘सहिते’ सहितो ज्ञानदर्शनचासि संघाणुगतो-रुदेन अनुगतो, खेदो विनयवैयावृष्यस्वाध्यायादिषु, प्रज्ञश्च एतेष्वेव कोवियप्पा-श्लोविदात्मा ज्ञातव्येषु सर्वेषु, परिचेष्टित इत्यर्थः, प्राज्ञोऽभिभूय परीपहान्, आत्मभवत् सर्वदर्शी, उप-शान्तो चिह्नेडनं प्रपञ्चनं, वाचा कायंन च परापवाद इत्यर्थः, अनपवादी पूर्वोक्तगुणानुक्तश्च यः असौ भिद्युर्भवति । ‘असिप्प-जीवी०’ ॥५०९-४२०॥ इत्यादि, न शिल्पेन जीवति, नास्य गृहं विद्यत इत्यगृहः, अग्नित्रः जितेन्द्रियः ब्रह्माभ्यन्तरसंगविप्रमुक्तः अपु-स्तोकं अल्पं, अल्पकषायी, लघूनि-निस्साराणि निष्पात्रादीनि तान्यपि अल्पानि भक्षते, शरीरगृहमपि त्यक्त्वा एके राग-द्वेषरहिता, एभिः गुणैर्युक्तो यः स भिद्युर्भवति । इदानीं नया-णीञ् प्रापणे, नयन्तीति नयाः, नयति गमयति शान्नुवंति वस्तु ये ते नयाः, अथवा द्रव्यार्थिकपर्यायार्थिकौ, अथवा निश्चयव्यवहारौ, अथवा सप्त नयाः, अथवा पंच नयाः, एकैकः श्रुतभेदः, एवं सप्त पंच वा नयनशतानि भवन्ति, अथवा ज्ञाननयधारणनयश्च, एवमेते आत्मीयेनाभिप्रायेण वस्तुगमका अस्मिन्नध्ययने भवतीति । अयं ज्ञाननयः ‘पार्यामि शिण्हियन्वे०’ ॥ गाहा, अयं पुनश्चरणनयः ‘सर्वेऽसिपि नयाणं’ ॥ गाथा, इति परिसमाप्तौ उपप्रदर्शने, वेमि-त्रवीमि आचार्योपदेशात्, न समनीयिकाया ॥ पञ्चदशमध्ययनं समाप्तम् ॥

उक्तं पञ्चदशमध्ययनं, इदाणि षोडशमं, तस्य कोऽभिसम्बन्धः, स सम्बन्धस्त्रिविधः, तथा-‘सूत्र-प्रकरणाध्याय’ इत्यादि, दृश्यप्रकरणसम्बन्धौ लब्धौ, अध्यायसम्बन्धः भिद्युगुणाः पञ्चदशम्यो वर्णिताः, भिद्युश्च ब्रह्मचर्यव्यव-स्थितो भवति, इह च षोडशेऽध्ययने ब्रह्मचर्यगुणो वक्ष्यन्ति, अनेन सम्बन्धेन आयातस्याध्यायनस्पातुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ष्य नामनिष्करणे निक्षेपे दृश्यवंचेरसमाहिद्विष्टाणमिति षाण, दशशब्दस्य ब्रह्मशब्दस्य चरणशब्दस्य समाधिब्रह्मस्य स्या-

नशब्दस्य च निक्षेपः कर्तव्यः, दश एकेन विना न भवन्तीति एकस्य तावन्निक्षेपः कियते, स सप्तमकारः 'णामं ठवणा०' ॥३७०-४२१॥
 इत्यादि, पामैककं देवदत्तादि, स्थापनैककं द्विविधं-सद्भावे असद्भावे च, सद्भावस्थापनैककं लेप्यहस्तादि, असद्भावे अकृतादि,
 द्रव्यैककं सचिचादि, मातृकापदैककं उपप्रेणति वा० 'संग्रहैककं ग्रामादि, पर्यायैककं एको जीवपर्यायो नारकादि, अजीवपर्यायो वा
 गन्धादि, मावैककं औदयिको भाव इति । इदानीं दशशब्दस्य निक्षेपः- 'दसु अ छको०' ॥३८०-४२२॥ इत्यादि, नामदशा दश
 नामानि देवदत्तचण्डिकादीनि, स्थापनादश स्थापनाधा(दशा)नां स्थापना, सद्भावे असद्भावे च, द्रव्यदश दश सचिचादीनि द्रव्यानि,
 धेयदश दश आशयश्रद्धा दशशु वा क्षेत्रशु यद् द्रव्यमवगाढं, कालदश दश समया दशसमयस्थितिकं वा यद् द्रव्यं, भावदशा पयो
 यद्वयं(दशकं), जीवपर्याया अजीवपर्यायाश्च, देवकालपर्याया, (क्रोधादयः) नारकादियतयत्त्वारः, साकारोपयोगोऽनाकारोपयोगश्च, अमी
 जीवपर्याया दश, अजीवपर्याया रूपसगन्धस्पर्शशब्दाः शुभाशुभाश्च पर्यायाः ॥ 'वं भमी उ चउकं०' ॥३८१-४२२॥ इत्यादि, नामब्रह्म
 ब्रह्म इति यस्य नाम, ठवणावंषं वणुण्यत्ती जहा पंमचरेखु, द्रव्यब्रह्म अज्ञानीनां शस्विनिग्रहः, मोक्षाधिकारशून्यत्वाद्, भावेऽपि
 वस्तिनिग्रहः एव ब्रह्मत्वमभिधीयते ज्ञानिनां मोक्षपर्यायित्तानां, तस्य रक्षणार्थममूनि वसत्पदादीनि स्थानानि रक्षणयानि सूत्रा-
 भिहितानि 'चरणे छको०' ॥३८३-४२२॥ इत्यादि, चरणे षट्को निक्षेपः, नामस्थापने पूर्ववत्, द्रव्यचरणं द्विविधं-गतां भक्षणे च
 वचते, गतां भूम्यां गच्छति, चरणे मोदकादीन् भवयति, धेयचरणं यस्मिन् धेये गच्छति भक्षयति वा, यस्मिन् वा धेये चरणं
 व्यावर्णते, एवं कालचरणमपि, भावचरणं गुणानां चरणं 'समाधीए उ चउको०' ॥३८४-४२२॥ इत्यादि, समाधिगुणदस्य चतुर्था
 निक्षेपः, नामस्थापने पूर्ववत्, द्रव्यसमाधिः ज्ञानदर्शनचार्त्तितपश्रात्मिका, स्थाप-

ना(स्थान)शब्दस्य पञ्चदशप्रकारो निक्षेपः नामं उवणा० ॥३८५-४२२॥ इत्यादि, नामस्थापना यो यस्य नाम्नाः अहो, योग्य इत्यर्थः, स्थापनस्थापनं यो यस्य स्थापनाहो, यथाऽऽचार्यगुणोपेत आचार्यः स्थाप्यते, द्रव्यस्थानं सर्वद्रव्याणां स्थानमाकाशः, क्षेत्रस्थानं क्षेत्रमुत्तुमाकाशमुत्स्यं तस्य यच्चात्मस्थानं, 'अद्धा' इति कालस्यास्या तस्य स्थानं समयक्षेत्रं अर्द्धतृतीयद्वीपसमुद्ररूपं, ऊर्ध्वस्थानं राधोः कायोत्सर्गस्थानं, 'उपरनिस्थानं' उपरमण्डपुरतिः, प्राणातिपातादीनां विरतिरित्यर्थः, यसनिस्थानं साधोः स्थानं, स्त्री-पशुपण्डकविनिता वसतिः, संयमस्थानं संयमाध्यवसायविशेषाः, प्रग्रहस्थानं धनुषः खड्गस्य वा ग्रहणस्थानं, समपदं वीशाख-मित्यादि, अचरस्थानं यस्मिन् स्थाने स्थितस्य चलनं न भवति, यथा सिद्धस्य, गणनास्थानं अक्षं(एक)दश शतं सहस्रमित्यादि, संघनास्थानं अयं मूलेन सह संबध्यते वस्तुनि, न अग्रं, अग्रण सह, मूलं वा मूलेन सह संबध्यते, भावस्थानं, सर्वेषां भावाना-मौदयिकादीनां जीवे स्थानं, आश्रय इत्यर्थः ॥ उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं द्वात्रालापकस्य विषयः, स च अवसरप्राप्तोऽपि न निधिष्यते, कुतः ? द्वात्रामावात्, अस्मति च ह्ये कस्य आलापकाः?, ह्यत्रं च द्वात्रानुगमे भविष्यति, सोऽनुगमो द्विविधः-द्वानुगमो निर्दुष्यनुगमश्चिद्विधः-निक्षेपनिर्दुक्तिः उपोद्घातनिर्दुक्तिः द्वात्रस्पर्शिकनिर्दुक्तिय, निक्षेपनिर्दुक्तिः अनुगतैव, उपोद्घातनिर्दुक्तिः इमाहिं दोहि मूलदारागाहिं अयुगंतव्याः तंबहा- "उद्वेत्ते" ॥ गाहा ॥ "किं कतिविहं" ॥ गाहा, एवं द्वात्रानुगमो द्वात्रालापकनिष्पन्नो निस्त्रेयो द्वात्रस्पर्शिकनिर्दुक्तिर्नयाश्च युगपद्रच्छन्ति, तथा चोक्तं- 'एत्य य मुत्ताशुगमो मुत्तालाव-यकपो य निस्त्रेयो । मुत्तप्कासियनिष्जुत्तौ नया य पत्सिमुत्तभायोज्जा ॥ १ ॥' द्वात्राणामे द्वात्रमुच्चारणीयं, तच्चेदं- "सुअं मे आउसीं तेण भगवया एवमकखापं० (सुत्रं २-४४३) ॥ श्रुतं मयां हे आयुष्मन् । तेन भगवता एवमाख्यातं, हे आयुष्मन् ।

इति शिष्यामन्त्रणं, सत्सप्यन्त्रेषु जाल्वादिषु आमन्त्रणेषु आयुर्वं गरीयः, कुतः १, आयुषि तति सर्वाण्येव जाल्यादीनि भवति, के एवमाह-सुधमास्वामी, जन्तुनाम शिष्यमाथित्य द्रवीति, यथा मया भगवतः समीपे श्रुतं, अनेन शिष्याचार्यप्रबन्धः प्रद-
श्रियो भवति, अथवा श्रुतं मया आयुषि सति भगवता, जीवता भगवता एवमाख्यातमितियावत्, अनेन क्षणभङ्गानिरासः कुतो भवति, अथवा श्रुतं मया आसवाज्जु, समीपे निवसता इत्यर्थः, अनेन गुरुकुलवासः कुर्यापिणो भवति, नित्यं गुरुकुलवासिना भवति, अथवा श्रुतं मया आसुपता, गुल्पादाविति वाक्यशेषः, विनयेन मया लब्धं इतियावत्, अनेन विनयमूलो धर्मः भवितव्यमिति; अथवा श्रुतं मया अस्मिन् प्रवचने, खलु अवधारणे, इहैव नान्यस्मिन् प्रवचने, धर्मे स्थिराक-
प्रदायितो भवति, 'इह खलु धेरेहि' इत्यादि, इह अस्मिन् प्रवचने, खलु अवधारणे, इहैव नान्यस्मिन् प्रवचने, धर्मे स्थिराक-
रणत्वादिः तैर्मगवद्भिः स्वधेः ऐश्वर्यादिसम्पदुपैतैद्य ब्रह्मचर्यस्थानानि, प्रज्ञप्तानि कथितानीत्यर्थः, यानि भिक्षुः भिक्षुश-
ब्दश्च पूर्वोक्तः, श्रुत्या निशम्य, अवधारणेत्यर्थः, 'संजमयहुले' संजम-गृथिर्वाक्यादिकः संघः-पंच महाप्रतानि समाधि-
ज्ञानादिकः, बहुलशब्दः पुनः पुनः करोत्यर्थः, एतानि ब्रह्मचर्यावस्थितः सर्वाण्येवाराधयति, तथा च यः गुप्तो मनोवाक्यैः,
तथा इन्द्रियैः ब्रह्मचर्ये च गुप्तः सदा अप्रमत्तो विहरेत्, सः अमूनि स्थानानि आराधयतीति । इदानीं शिष्यः पृच्छति-कतराणि
तानि दृश ब्रह्मचर्यस्थानानि० ॥ (ब्र० ३-४२४) ॥ आचार्यो निर्वचनं करोति-अमूनि तानि, पश्यमाणानि, तंजहा-नो इत्थीपसु-
पंडन' इत्यादि, 'न' इति प्रतीयेधे, स्त्रियः प्रसिद्धाः, पशुवः गवीमहिरीअधगर्दमादि, पण्डका-न्युसकाः, संसक्तानि-आकीर्णानि
तैः, श्रयनानि स्थानानि च, एतानि न सेवते यः स निर्ग्रन्थो भवति, 'तं कथं मित्यादि, तत्कथमिति चेत्(कथं) एतानि स्थानानि
सेवमानो न निर्ग्रन्थो भवति १, उच्यते-एतानि स्थानानि सेवमानस्य ब्रह्मचर्ये शंका भवति, सेवामि न सेवामीति शङ्कामात्रं,

भउत्तरा०
पूर्वा
१६
ब्रह्मचर्यो
॥२४१॥

कांक्षा कर्तमां सेवामिति, किं दिव्या मानुष्याः तिरिथीर्त्वा कांक्षामात्रं, विचिकित्सा मतिविच्छ्रुतिः धर्ममहस्य, किं जायते सेवमानस्य, कर्म ब्रह्मते, असेवमानस्य न ब्रह्मते, ईदृशी विचिकित्सा समुत्पद्यते, भेदं संयमाल्लभते, चारित्र्यखण्डनमित्यर्थः, उन्मादं वाऽऽन्दु-
यात्, ग्रहग्रहीत एव भवेत्, केवलपन्नत्ताओ वा धर्माद् अस्वयेत्, धर्म्मो द्विविधः-श्रुतधर्मश्चारित्र्यधर्मश्च, अस्माद् द्विविधादीपि धर्माद्
अस्वयेत्, तस्माद्द्विदेत् दोषजालं, ज्ञान्वा-णो इत्थीपसुपुण्डगसंस्तारं सयणासणां सैविता भवति से जिग्मथे, अयष्टपनयः ॥ तहां-नो
इत्थीणं कर्हं काहिस्ता भवइ से निग्मथे भवति० । (सूत्रं ४-४२५) । यः स्त्रीणां क्रयामपि न कथयति, सा च इत्थीणं कथा
चतुर्विधा भवति, वंसहा-जातिक्का कुल० रुव० णेवत्यक्का, जातिक्का वंभणी एचिणी सोमणा असोमणा वा, कुलकथा उग्मादि
दमिला मरहाड्दिक, णेवरथं जंजामि देसे सोमणं वा असोमणं वा तं कइयति, तत्कथामिति चेत् यतः तै सार्द्धं निवसतः शयनासन-
स्थानानि सेविनः दोषजालं भवति । तथा कथामपि तथा कथयति तदेव दोषजालं सविशेषतरं भवति, तस्मात् कथापि स्त्रीणां
न कथनीया इति 'नो इत्थीहिं सद्धिं संनिस्तिज्जागए विहरेत्ता भवति०' (सूत्रं ५) ॥ यः स्त्रीभिः सार्द्धं निस्तिज्जागतो न
तिष्ठति, तत्कथामिति चेत्? यथा कथां कुर्वतः दोषजालं भवति तथा नैपद्यागतस्यापि, तस्मात् निपद्यागतेनापि स्त्रीभिः सार्द्धं न स्वात-
व्यमिति । इन्द्रियाण्यपि न निरीक्षितव्यानि तासां, कस्मात्?, दोषजालमयात्, 'एवं नो इत्थीणं०' । (सूत्रं ७-४२६)। कुडूतरे वा
कुचिदादिसदं गुणेचा(न)भवति स निर्ग्रन्थो, पक्षेष्टकादि कुल्वं, केतुगादि भिन्नी, वस्त्रादि दुष्यं, कुपितशब्दं एत इत्यर्थः, शेषशब्दा
गतार्थाः, एवमादयः शब्दाः स्त्रीणां न श्रोतव्याः, पूर्वोक्तदोषजालमयात्, एवं पूर्वतरक्तीडिवानि न स्मर्त्तव्यानि, पूर्वदोषजाल-
मयात्, एवं नो इत्थीणं कुडूतरे टातित्व्यं, पूर्वोक्तदोषजालमयादेव, एवं प्रणतिं रसभोजनं न भक्षयेत्, दोषजालमयात्, प्रणतिं-

गलन्स्नेहं वैलघृतादिभिः । तथा अतिमात्रं यावत् आहारो नाम्बबहुरणीयः, अतिमात्राया अप्रणीतस्य कस्मादभ्यवहरणं न कियते ? उच्यते-पूर्वोक्तदोषजालभाषादेव, तथा विभूषाणि शरीरवद्भादिषु न करणीया, किमिति ?, विभूषितशरीराः स्त्रीणां अभिलषणीया भवति तदस्तेव दोषजालमाजानि । तथा-शुद्धरूपसंगन्यस्वेषेषु यः सक्तिं न करोति स निर्द्वन्द्वो भवति, क्वय-मिति चेत् ? उच्यते-शुद्ध्यादिषु प्रसक्तस्य तदेव पूर्वोक्तं दोषजालमापद्यते । इदानीं एतदेवार्थः श्लोकैः प्रदर्शयति । नयाः पूर्ववत् ॥
उक्तं यमचेरसमाहितानं पोहशमध्यपयनमिति ॥

इदानीं सप्तदशं, तस्य क्रोडभिसम्बन्धः ?, सम्बन्धो रक्तव्यः, स च सम्बन्धः त्रिविधः, तद्यथा-‘द्वयप्रकृताव्यापः’ इत्यादि, एतन्नकरणसम्बन्धो उच्यते, अध्यापसम्बन्धः पोहशमे ददा न्नलस्थानानि वर्णितानि तैः सम्प्रयुक्तः तुश्रगणो भवति, एवं श्रमणेन कर्तव्यमिति, अनेन सम्बन्धेनापातसास्माध्यपनसानुपोगद्वारत्तुष्टवं पूर्ववद् व्यापयते, नामनिष्फले निर्द्वन्द्वे पापशब्दो निर्द्वन्द्वः, श्रमणशब्दश्च ‘पापे छक्’ मित्यादि(३८५-४३१) पापशब्दस्य पर्युक्ते निर्द्वेषः, नामादि, नामस्थापने पूर्ववत्, द्रव्यपापं आगमनोआगमाभ्यां, आगमतः पापदार्थज्ञः अनुपयुक्तः, नोआगमतः सशरीरभव्यशरीरव्यतिरिक्तः सचित्तादि, सचितं द्विवदादि, द्विपदानां पापमनुव्यादि, पापः पापसमाचारः, अशोभनसमाचार इत्यर्थः, एवं सर्वत्र पापं अशोभनवागिधीयते, चतुष्पदानां शृणालादि, अपदानां विषयशक्तिवाककलादि, अचित्तानि एतान्येव त्रीवरहितानि, विश्राण्णि एषामेव भागो जीव-सहितः भागो जीवराहितमिति, क्षेत्रपापं नरकानि, यस्मिन् वा क्षेत्रे नरकादिकं वर्ण्यते, कालपापं अतिदुस्समादि, यस्मिन् वा काले पापं वर्ण्यते । ‘भावे पापं इणमो०’ ॥ ३८७-४३३ ॥ इत्यादि, भावपापं इमं प्राणान्तिपातः मृशावादः अदत्तदानं

अत्र पण्यहः, क्रियते, तानि च श्रद्धादीनि पापस्थानानि अभिधीयते, कारणे क्रयौपचारः, नैः पापं बध्यते इति, ततस्तानि
 पापस्थानानि अभिधीयते, यानि च धूमोदरानीति, इदानीं श्रमणशब्दः—'समणे चउक्कनिक्खेवो' ॥ ३८८-४३३ ॥
 इत्यादि, तस्य चतुस्तो निधेयः, नामादि, नामस्थाने पूर्ववत्, द्रव्यश्रमणः निहणवादि, गावश्रमणो ज्ञानी चरियशुद्धय,
 'जे भावा' ॥ ३८९-४३६ ॥ इत्यादि, 'पयाइ पावाइ' ॥ ३९१-४३६ ॥ इत्यादि, एतद्वाथाह्वयं गतार्थं, ये मात्ताथायोजिना
 इहाभ्यने वर्णिताः तान् मेरमानो पापश्रमणोऽभिधीयते, उक्तो नामनिष्कण्ठो निक्षेपः । इदानीं धूमालापकम् विपयो,
 अस्माद् यान् धूमामुगमे धूमबुच्चरणार्णयं, एतत् पूर्ववद् द्रष्टव्यं, यत्र चंदं-जे केद उ (मे) पन्वइए' ॥ ५२७-४३६ ॥
 इत्यादि, य इधिव् प्रयत्नितः अनिदिष्टस्वरूपः वसेदं सिद्धिपणं, निग्रन्थो वाहाम्यन्तग्रन्थविश्रमुहः, वाहो ग्रन्थः द्विपदच-
 तुपदद्विपथमुष्णोदिकः, अभ्यन्तः क्रोथादि, श्रमणधर्मं श्रुत्वा 'विनयोपपन्नो' ज्ञानदर्शनचास्त्रिउपचारमिनयसस्यत्रो
 इत्यर्थः, 'मुदुलपं लमेज्जा (लहिउं) बोधिलामं' संवगैराम्ययंम्वः संवमं प्रति यतितुमारब्धः, स एवंशुणविश्रियोऽपि भूत्वा
 चौरात्रारण्यविक्रमोदवात् मीदितुमारब्धः यथामुपं विहरति, तत्र चोदितः-किं स्वाध्यायादि न करोति ?, पश्चात् सोदनां यानि
 वरनानि वान्मर्मा वकुमारुच्यः 'सिउजा दडा' ॥ ५२८-४३६ ॥ इत्यादि, शय्या-चमतिः, सा च मे द्ढा निरुच्यते, तथा निसं
 पापरणानि च विद्यन्ते, अन्नपानादि च लभ्यते, न क्वचिदविश्रयो विद्यते, न च बहुशुवात्यश्रुतयोः क्वचिद्वैश्रयः, वतः किं मम
 गलवाडोऽयोपेण, निधेमचनमेतव्, पापश्रमणोऽपि स एव अभिधीयते, एतानि च पापानि कुर्वन् पापश्रमणोऽभिधीयते । 'जे
 केद उ' ॥ ५२९-४३६ ॥ इत्यादि, 'निद्राशीलाः निद्रान्मनावः, निद्रां प्रशमन्नाः मेवते, धुक्का पीत्वा च निरोपेणं स्पपिति, न स्ता-

द्यापादि करोति, असौ निद्राप्रमादं वचमानः पापभ्रमणो भवति । 'आपरिय०' ॥५३०-४३६॥ इत्यादि, श्रुतं मिनयं च यैः शिद्या-
 पितः तानेव शिस्रसि-परिममति चालः-अज्ञः, अमावपि पापो भवतीति । 'आपरिय०' ॥५३१-४३६॥ इत्यादि, तथा आचार्योपाध्या-
 यानां सम्पक् प्रतियत्तिं न करोति, यथ न सम्पक् प्रतिप्लवति, स्तब्ध भवति, असौ पापो भवति । 'समदमाणे०' ॥५६२-४३६॥
 इत्यादि, तथा वीषेषु च यः निरपेक्षः सन् संसर्देवन् अणायुषो गच्छति, पाणिग्रहणाद् द्वीन्द्रियादयः त्रसाः परिगृहीताः,
 बीजहरितग्रहणात् स्थावराः, यथ असंयतः संयत इति आत्मानं मन्यते असावपि पापो भवति । 'संधारं०' ॥५३३-४३६॥ इत्यादि,
 संशोरे यन सुष्यते, फलयं श्रयनं उपविश्यं वा, पीठं उपविशनेमेव, निषद्या पायकबलादि वा, एतत् सर्वं अपमज्जित्वा आरुमती, तथा
 ग्रहणं स्थापनं अपमज्जित्वा यः करोति स पापो भवति । 'द्वयद्वयस्त०' ॥५३४-४३६॥ इत्यादि, निवृत्तारणमेव तरितगामी, युगान्त-
 रप्रलोकी उपयुक्तं न भवतीत्यर्थः, तथा प्रवृत्तश्च अन्यतोऽपि प्रमादेन पुनः पुनर्भवति, उच्छेदन पाटनमन्यतरस्य सत्प्रविशेषस्य
 रोपाविष्टः करोति, चंडो-रोपणः, निरयं रोपणशीलय यः स पापो भवति । 'पडिलेहेइ०' ॥५३५-४३६॥ इत्यादि, तथा प्रतिलेखनां
 च यः करोति प्रमत्तः अन्यतोऽपि प्रमादेन, यादकंभलादि च न प्रतिलेखयति, तदपि दोषदुष्टं अणायुक्तं प्रतिलेखयति यः स पापो
 भवति । 'पडिलेहेइ०' ॥५३६॥ इत्यादि, तथा प्रतिलेखयति प्रमत्तः, किंचिन्मनोहरकलीभिवादि गुणं श्रुत्वा गुरुणा णोदितः
 अज्जो ! न वदति, ततस्तेमेव गुरुं परिभ्रमति यः स पापो भवति । 'चट्टुमाई०' ॥५३७-४३६॥ इत्यादि, बहुमायी सर्वेन प्रयोजनेषु
 मायया व्यवहरति, न सुदृढदयः, प्रमंणेण मुखेन अरिमावहतीति मुखरी, वाट्यं भावे येन सर्वे एव अरिर्भवति, तथा स्तब्धः
 सुव्यथ, यथा मायया क्रोधेन मानेन लोभेन च न क्वचित् किंचित्करोति निग्रहं, एतदुक्तं भवति-सर्वमेव प्राणाविपातादि करोती-

त्यर्थः, न क्वचित् विवेको विरतिर्वा विद्यते, न च संविभागशीलः, एतदोपदुष्टत्वात् न कस्यचित् त्रिया, असौ पापो भवति ।
 'विवापं च०' ॥५३०-४३६॥ इत्यादि, श्रामितिविगतसिद्धाई अधिकरणाई उदीरेति, अन्येषामुपगन्तानामिति विश्रहः उदीरयति, अप-
 मेश्रितस्वात्, अदुबा-अथवा स्वपथं परपथं वा हंति, व्युत्पन्ने कलहे वा युक्तः-आयुक्तः, विश्रहः सामान्येन कलहो वाचिकः,
 यः एवमकारः असौ पापो भवति। अधिरासणे० ॥५३९-४३६॥ इत्यादि, स्थिरासनो न भवति, निकारणमेव इत्यर्थे तथ्य वंभ्रमीति,
 'कुच परिसन्दने' दास्ताः क्रियाः करोति येन परस्य मोहमुत्पादयति, सुद्रुष्टुर्वीए ण निसीएब्ज्जि एतन्न स्मरति, आसनेप-
 धिष्टेनोपयुक्तेन भवितव्यं, तच्च तथा न करोति यः स पापो भवति। 'ससुरमस्व०' ॥५४०-४३६॥ इत्यादि, स्वप्न पादौ न श्रमावे-
 यति, संघाराउघरपादौ (पट्टी)म प्रतिलेखयति, संस्तारकं च तिष्ठन् उपयुक्तो न भवति, सर्वत्र च तिष्ठता गच्छता च उपयुक्तेन भवितव्यं,
 पर्येवं न करोति असौ पापो भवति। 'दुद्धदही०' ॥५४१-४३६॥ इत्यादि, विकृति-अद्योभनं गतिं नयन्तीति विगतयः, वाद्य क्षीर
 विगतयादः, विगतीमाहायतः मोहोद्देशो भवति, न च कथंचिदपि अनशनादि तपः करोति असौ पापो भवति। 'अस्थंतिमि
 य०' ॥५४२-४३६॥ इत्यादि, अल्पमनकालेऽपि आहारं नित्यमाहारयति, यदि नाम कश्चिच्चोदयति किमिति भनं आहारं नित्यमा-
 हारयति न चतुर्थपट्टादि कदाचिदपि करोति १, एवं चोदितः प्रतिचोदयति यः स पापो भवति। 'आयरिय०' ॥५४३-४३६॥
 इत्यादि, आचार्यपरित्यागी परपाण्डसेरकः 'गार्गांगणिए' गणा गणं सेचरति ज्यन्त्येन अपूर्णपण्मासे निष्कारणे असौ गार्गां-
 गणिकोऽभिययिते, 'दुन्भूते' दुष्प्रा(दुष्टा)र्षो, दुष्ट-अद्योभनं मननं यस्य, मननं वर्त्तनं करणमित्यर्थः, या एवंप्रकारः स पापो भवति।
 'सपं गेहं०' ॥५४४-४३६॥ इत्यादि, स्वयं गृहं परित्यज्य प्रजन्यां गृहीत्वा परगृहेषु व्यापारं करोति, निमिचादीनां च व्यापारं

करोति, एवं संयमं प्रति सादृच् पापा भवाता सनाहपिंडं० ॥५४५-४३६॥ इत्यादि, सनाहपिंडं जेसइ निह्निन्द्रयासक्तं, सुलासक्तं य समुदानं मिश्रापर्यटनं नेच्छति, एतच्च एतद्ब्रह्ममपि न भवति, तथा गृहस्थासनानि नित्यं संवति यः असौ पापो भवति। एयारिसे० ॥ ५४५-५४७-४३७ ॥ इत्यादि, वृत्तद्वयं, ईदृशः 'पंच कुसीलसंवृतः' पंच इति पासत्थोसत्तणकुसीलणितियसंसक्तस्त्वपरा इत्यर्थः, मुनीनां प्रवराणां विद्विभो निरुद्धो जघन्य इत्यर्थः, एवंप्रकारस्य आत्मा साधुलोकं विपममिव गहिवो भवति, नासौ इहलोकं पूज्यः, नापि परलोकं, या पुनरुतात् दोषान् वर्जयति यदा स सुत्रतो भवति मुनीनां मध्ये, तस्यात्मा साधुलोकं असृत-मिव पूज्यते, अमृतं कियद्द्वर्गबन्धसोपेतं वर्णयत्पुष्टिमौभागजननं सर्वरोगनाशनं अनेकुणसम्पन्नं कल्पयुक्तफलवदमृतमभिधीयते, स एतद्यविशिष्ट इहलोकं परलोकं च आराधयतीति । इति परिसमाप्तौ उपप्रदर्शने च, गुरुप्रदेशात्, न स्वाभिप्रायेणेति । नयाः पूर्यन्त् ॥ इति पापसमर्णं नाम सप्तदशमध्यायनमिति १७ ॥

उक्तं सप्तदशमध्ययने, इदानीमष्टादशे, तस्य कोऽभिषम्बन्धः ? सम्बन्धो वक्तव्यः, स च त्रिविधः, तद्यथा- 'द्वयप्रकारणा-ध्याय' इत्यादि, द्वयप्रकरणसम्बन्धौ उक्तौ, अल्पायसम्बन्धः सप्तदशमे पापश्रमणो व्यावर्णितः, इह पुनराष्टादशमे सुश्रमणो व्याव-र्णितः, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य अद्वयनस्थासुयोगद्वाराचतुष्टयं पूर्ववद् व्याप्यर्णं नामनिष्कन्ने निस्सखेवे संजइज्जं, 'निकखेवो संजइज्जंमि' ॥३९१-४३८॥ इत्यादि, संजघणब्दस्य चतुर्विधो निक्षेपः नामादि, यावत् ब्रह्मरीसम्बन्धरीत्यतिरिक्तः त्रिविधः, एकमविकादि, भावसंजघो आगमतो य, 'संजयनामं गोयं वेयंतो' ॥३९३-४३८॥ इत्यादि, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं घटालापक इति, अस्माचावच्छेयं यावत् ध्वं-कंपिह्ले नपरं० ॥५४८॥ इत्यादि, नियुक्तिगथाः द्वयगाथाश्च

प्रायसः प्रकटार्थो एव, निश्चुक्तिकारः श्लोकमेवार्थं क्वचिदनुवर्त्तते, अतः एतं गायानुसारेण प्रवेशः आख्यतकप्रत्यय श्रायः भवि-
ष्यति, सो य संबन्धो राया कर्हि आसी ? कर्हि या तेण साहुत्तणं लद्धं ? ते भण्णति - 'कंपिच्छपुरं' ॥२९४-४३८॥ इत्यादि,
कंपिच्छपुरं नयर, तस्य य संजतो नाम राया, सो कइया मियाग्हाए णिग्गतो चउच्चिह्वेणं सेत्तेणं हयेहिं गएहिं खेहिं पुरिसेहिं य,
तेदेर चउच्चिह्वं सेत्तेनासीरं भवद्द, तस्सु य कंपिच्छपुरारस्स समीवे केसर नाम उज्जाणं, घणघडियकडच्छायं, तेण राइणा ते मिया
संसंजतो एकदा संता केसरुज्जाणं पयिद्धा, अफ्फोयमेद्धं रद्दमालीणमं अणगारो द्वाणं श्लियायमाणो चिट्ठति, 'अप्पस्तोव' ॥५६२-४३९॥
इति, सिद्धकं भवति-आकीर्णं; वृषगच्छुगुल्लवासंछणे इत्यर्थः, सो य राया गच्छगते मिये यथेति, तेसिं च मियाणं कति मिया
सीता वेसिं सरणाभिव ममायाणा उपगता, तेण राइणो अच्छरीयमिति चिंता जाता-किं मग्गे इत्थ कोइ होज्जा ? ततो राया
आसगतो ते मिये हए अहए य पासयि, तं च सायुं दट्टुण संभलो भीतो मणति-अहो मया मन्दपुण्णेणं मन्वेज्जगारो विधिघोडति-
रसमिद्धेण 'घट्टुणा' घातणसीनेत्यर्थः, सो राया, 'आसं विसज्जइत्ताणं' ॥५६५-४४०॥ तं साहुं विणएणं वदिज्जण अवसाहं तं
तु 'उामेति राया, ण जाणिया तुभंमे तो सरो पचितो मया, 'अह मोणेण' अह मोणमस्सितो सो अणगारो ण वाहरति तस्स, तन्म-
यमीतो इणमत्थं सो उदाहरति-'कंपिच्छपुराद्विह्वं' ॥ ४०० ४४० ॥ इत्यादि, सर्वां नियुक्तिगाथाः प्रकटार्थाः, द्वयगाथा अपि
प्रायसः प्रकटार्थो एव, यद्वक्तव्यं वदुन्त्येते ततो सो संबन्धो राया गद्दमालिस्स अंतिए चच्चा लन्नं पच्यवतो, ग्रामसमुदायो राष्ट्रमभि-
धीयते, तं तं पच्यइत्त सोज्ज तस्य एचित्तो देवलोपचुतो सारिसवो वीमंसाए पुच्छति-बहा ते दिस्सती लुं, एसन्नं ते बहा

मणो ॥ किनामे किगोचे, कस्तडाए व माहणे! कं पडियरसी बुद्धे, कं विणीयचि बुच्चासि ॥ ५६८-४४३ ॥ उच्यते-संज-
शो नाम नामेण, अहं (तदा) गोत्रेण गोपमो । गहमाली ममापरिया, विज्जाचरणपाराया ॥ ५६९, ४४३ ॥ जम्हा सव्ये पाणिणो
ण हंमि तम्हा माहणेचि बुच्चासि, तथा पुनरपि क्षत्रिय आह-क्रियावादिणं आसातं व्रतं अक्रियावादिनां चतुरशीतिः अज्ञानिक-
यादीनां सप्तपटि त्रैनधिकानां द्वात्रिंशत्, एभिश्चतुर्भिः स्थानैः एकान्तवादिनः 'मितज्ञा' मितज्ञानिनः मितशीलमुपचारः, मितं
परिमितं स्लोकमित्यर्थः, ज्ञानिनः, कथं एवमेतं परसार्थं ज्ञास्यन्ते?, कथं वा परस्योपदेशं दास्यन्ति?, अज्ञानाच्च पापं कुर्वन्ति, ततो
पठति णए धोरे, पुनर्धर्माचरन्ति ते दिव्यां गतिं गच्छन्ति, सव्ये ते विदिता मज्ज इत्यादि गतार्था, पुनरपि क्षत्रिय आह-
अहमसी प्रब्रलोकं कल्पे महाप्राणे विमाणे द्युतिमां चरिससतोवसा, किमुक्तं भवति?-पल्योपसमागारोपमैत्रोपक्रमः क्रियते आसुए,
पाली मर्यादा, या पल्योपमैः स्थितिः सा । ली, या पुनः सागरोपमैः स्थितिः सा महापाली, सोऽहं वदूनि सागरोपमानि ब्रह्म-
लोककल्पे सोगान् भुञ्जा इदं मानुष्यकं भवमायातः, इहापि मम ज्ञानमास्ति येनात्मनः परेषां च आयुं ज्ञापामि, तंजहा-स एव
क्षत्रियः संजवस्योपदेशं ददाति, नानाप्रकारां रुचिं च छंदं च परिवर्ज्यं संजतो भवति जिनसते, एकगान्चिचो मव इत्यर्थः, ये च
अनर्थास्तौ सर्वा ज्ञात्वा परिवर्जयेत्, ये च साधिकरणप्रज्ञाश्च तेषां प्रतिक्रमे, अहो विस्मये, अहो मवां संयमे जल्यता, अहोरात्रं
सर्वमित्यर्था, एतज्जात्वा तपः कुरु, यच्च मां पृच्छसि तद् तं कथयामि, क्रिया अस्तित्वं तत्र रुचिं कुरु, कथं?, अस्ति माताऽ-
स्ति पिता अस्ति सुकृतदुष्कृतानां कर्मणां फलवियक्क इति, नास्तित्वं च परिवर्ज्यं, तस्म्यन्दिर्भूत्वा धर्ममाचर, एतत्पुण्यपदं
श्रुत्वा कृत्वा च ये मोक्षं गता तानहं कीर्चियिष्यामि त्स्विक्रियायर्थं, भद्रोवि भारवातं वेज्जा कामाणि पवइए इत्यादि, एवं-

मादाय धीरा धर्मं कृत्वा मोक्षं गताः, ये पुनर्हेतुभिर्नान्ते उन्मत्तका इव विचरन्ति, एतद् बुधाष्टुभं विशेषं गृहीत्वा ये धीरा बुद्धिमतो दृढपराक्रमाः ते द्रुमं प्रति प्रयतन्ते, ये पुनरन्ये ते विपरीतं कुर्वन्ति, एतज्ज्वात्वा मया अणिदाणस्रमच्चि—अनिदाणस्र-
न्यस्तत्क्षमा तत्समर्थान्स्त्रिपादका, यद्वा अवन्यासिका सत्यभाषामापिता, एतद् कुर्वतः त्रिव्यपि कालेषु परमां गतिं गताः, ये पुनर्हेतुभिः वर्चन्ते ते कथं द्रुमां गतिं यास्यन्तीति, शेषं तदेव, नयाः पूर्ववत् ॥ संजइज्जं अष्टादशमध्ययनं परिसमाप्तमिति ? ८ ॥

उक्तं अष्टादशम्, इदानीमिहोक्तं विद्यतितमम्, अत्र सम्बन्धः, अष्टादशमे भोगकूर्द्वीपरित्यागात् सुश्रमणो भवति, इहापि अग्रतिक-
र्मशरीरत्वात् सुतरां श्रमणो भवति, अनेन सम्बन्धेनायातसाध्ययनस्थानुयोगद्वास्त्तुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्य नामनिष्पन्नं निक्षेपे
मिपायुस्त्रिज्जं, मृगशब्दः पुत्रशब्दश्च निक्षेपतन्त्र्यः, 'णिक्खेवो अ मिआए०' ॥४०५-४५१॥ इत्यादि गायत्रयं गतार्थं । इदानीं
नामनिर्हासं प्रवीति- 'मिगदेवपुत्ताओ०' ॥४०८-४५१॥ इत्यादि, गतार्था, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं सूत्रालापक इति,
अस्माचावदकव्यं यावत्तदं निपतितं, द्रुतं चेदं- 'सुग्गीवे णयरे०' ॥६०१-४५२॥ इत्यादि, द्रुतोक्तमव्यर्थं नियुक्तिकारः पुनरपि
ब्रवीति, किं, द्विषदं द्रु(सुब)दं भवतीति, 'सुग्गीवे णयरे' इत्यादि आख्यानकथायाः प्रायसः गतार्था, 'उण्णंदमाण' इति
'दुनदि सप्ट्ठी' इदयेन सुष्टियद्भुमानो भोगसमृद्धः सः तुल्यो नान्य इति, दोगुंदक इति त्रावस्त्रिभवेया नित्यं भोगपरायणा ते
दोगुंदरा इति मण्यन्ते, एवं सोऽपि नित्यं भोगपरायण इति दोगुंदगः, देहति-पंस्यति, संनिष्णाणमिति संज्ञिनः ज्ञानं संज्ञिज्ञानं
वत्समुत्पन्नं, जातिस्मरणमित्यर्थः, तेन जाइस्मरणेन स्मरति यथा मया अन्यस्मिन् जन्मनि संयमः कृत इति, पच्छा पुरा व जहि-

यवो, पूर्वन्तकालो पुरा लघुव्यस एव, यद्वा युष्माकं पश्चाद्युगतो वा, परित्यज्य, शेषं तावदेव जायते इति, नयाः पूर्ववत् ॥ एको-
नविंशतितमं मृगापुत्रीयं समाप्तम् ॥ २९

इदानीं विज्ञातितमं, तस्य कोऽपिसम्बन्धः ? एकोनविंशतितमे अत्रतिकर्मशरीरता व्यावर्णिता, विंशतितमे महानिर्ग्रन्थत्व-
मिति व्यावर्ण्यते, अप्रतिकर्मशरीरश्च महानिर्ग्रन्थो भवतीत्यनेन सम्बन्धेनायातस्यास्य अध्ययनस्यानुयोगादात्तदुष्टयं पूर्ववद्वया-
वर्ण्यं नामनिष्पन्ने निक्षेपे महानिर्ग्रन्थिञ्च, सुदृढगणिप्रतिञ्चं मण्णति, शुद्धके अन्नाते नो महान्त्वं ज्ञायते ततो शुद्धकज्ञापनार्थं
'नामं उच्यणा०' ॥४२२४६६॥ इत्यादि, नामशुद्धकं शुद्धक इति यस्य नाम, स्थापनाशुद्धकः असद्भावे अक्षादि, सद्भावे काष्ठकर्मो-
दिसुद्धकस्थापना, द्रव्यशुद्धकं जशरीरभ्यव्यशरीरव्यतिरिक्तं सचिच्चोदि, सचितं प्रथममयोत्पत्तं सूक्ष्मपनकजीवशरीरं, अचितं
परमाणु, मिथं तस्य पनकशरीरस्य परित्यागकाले केचित् सचिच्चाः केचिदचित्ताः शरीरप्रदेशाः, क्षेत्रे शुद्धकं आकाशप्रदेशः,
यस्मिन् वा क्षेत्रे शुद्धकं व्यावर्ण्यते, योगः व्यापारः, स च शैलेत्यवस्थायां शुद्धको भवति, भावानामौपशमिक एव शु-
द्धकः, सर्वस्तोक इत्यर्थः, एतेसि शुद्धकानां श्रुतिपक्षे महत्तगा होति, महत्तशब्दोऽपि व्याख्यात एव । इदानीं नियंठशब्दस्य नि-
क्षेपः- 'नियस्वेवो नियंठमि०' ॥४२३-४६६॥ इत्यादि, गाथाद्वयं गतार्थं, भावनिर्ग्रन्थः पंचविधः-पुलाकाः चक्रुः कुटीलः निर्ग्रन्थः
स्नातको, निर्ग्रन्थः स च पंचविधः एभिर्बिद्ध्यमाणैः द्रव्यैरनुगतन्व्यः, तानि चामूनि-पण्णवण वेय रागे' इत्यादि गाथात्रयस-
द्वयहृतानि ॥ ४२५ ॥४२६॥४२७-४७१॥ प्रज्ञापना-एषां पुलाकादीनां स्वरूपकथनं, पुलाको पंचविधो पण्णवो, तंबहा-णाण-
पुलाए देमणपुलाए चरित्रपुलाए लिङ्गपुलाए अहासुद्धमपुलाए णाम पंचमो, तत्थ णणपुलाओ ज्ञानस्य विराधनां करोति, कयं ?

कालविनयवदुमानादीनि न सम्यक्करोति, तथा ज्ञानस्य ज्ञानिनां च निन्द्याद्वेषमत्सरादीनि करोति, एवं ज्ञानं पुलकाकरोति, निस्सारीकरोतीत्यर्थः, एवं सर्वत्र, दर्शनपुलाए शंकादिदोषसहितं दर्शनं धारयति, गुणाद्योपदृष्टणादयः, नात्र सम्यक्करोति, तथा दर्शनिनां च निन्द्याद्वेषमत्सरादीनि करोति, एवं दर्शनं पुलकाकरोति, चरिचुलाओ चारित्रस्य देहे देहास्य लण्डनं सर्वलंढणं वा करोति, तथा चारित्रस्य चारित्राणां च निन्द्याद्वेषमत्सरादीनि करोति, एवं चारित्रं पुलकाकरोति, लिंगपुलाओ लिंग-रजो-हरणमुत्तरवह्निक्राणि तं अविधीए अणादरेण वा धारयति, निन्द्याद्वेषमत्सरादीनि(वा)करोति, एवं दर्शनं पुलकाकरोतिनिस्सारी-करोति, अहासुदुमटाए एषां चतुर्णामपि सस्मान् अतिचारान् करोति, एवं पुलकी व्याख्यातः । वडसे पंचविदे पण्णत्ते, तंजहा-आभोगवडसे अणभोगवडसे संवुडवडसे असंवुडवडसे अहासुदुमवडसे णाम पंचमे, वकुस इति किमुक्तं भवति १-रागेण सरीरो-पकरणादिपु विभूषां करोति, शरीरे देशस्नानं सर्वस्नानं वा करोति, केआदिपु संयमनं वा करोति, शरीरस्य वर्णरूपगन्धादि वा करोति, तथा आभोलिनं ज्ञानं करोति आभोगवकुशः, अनाभोगेन अज्ञान-अज्ञानीभूत्वा करोति अनाभोगवकुशः, संवुत्तः सन् करोति, चारित्रावर्णविक्रमोदयाव, असंवुत्तवकुशः, असंवुत्तो वा करोति अज्ञानसंवुत्तवकुशः, अयाप(यथा)सुदुमं वा यत्किंचिचान्मात्रं करोति, एवं उपकरणवस्त्यादिपु करोति । कुसिले दुविदे पण्णत्ते, तंजहा-पडितेवणकुसिले कसायकुसिले य, पडितेवणकुसिले जहा पुलाए, नवरं कुशीलअब्दोच्चारणं कर्त्तव्यं, कुत्तितं शोलं कुशीलं मूलोत्तरागुणेषु, क्सायकुशीले पंचविधे चैव जहा पुलाए, नवरं क्सायअब्दोच्चारणं कर्त्तव्यं, क्सायाजुगतं शीलं । नियंठे पंचविदे पण्णत्ते, तंजहा-पटमसमयनियंठे अपटमसमयनियंठे चरमसमयनियंठे अचरमसमयनियंठे आहासुदुवणियंठे णामं पंचमं, निर्गतप्रन्थो निर्गन्थः, कम्महाविषं मिथयात्वाविरति दृष्टयोगाश्च,

यथा ग्रन्थो वायोऽभ्यन्तरथ, याज्ञः स्वतन्वान्धवधनकनकरजतादि, अभ्यन्तरः क्रोधादि, अस्माद् ग्रन्थानिर्गतो निर्ग्रन्थः, असौ
 ग्रथमसमयौत्तरत्रः ग्रथमसमयनिर्ग्रन्थोऽभिधीयते, आहसुहुमनिपठो निर्ग्रन्थत्वं यत्किञ्चित्चावन्मात्रेण वर्तते । सिषाते पंचविहे षण-
 चे, तं० अच्छी असवले अरुमंसो संसुद्धणाणदंसणधरे आहा जिणो केवलो अपरिस्सावी, छवि-सरीरं, नास्य छवि विद्यत इति
 अच्छयि, कथं?, यथा नास्य शरीरे मनागवि मूर्च्छा विद्यते, परित्यक्तशरीर इत्यर्थः, न चान्यशरीरप्रतिबन्धकः?, अश्वत्थः बुभा-
 द्युमकर्मविग्रमुक्तः?, यातिकर्माणि श्रुति नास्य स्वोक्तोऽपि कर्मबन्धो विद्यत इति अकर्मशः, यातिकर्माण्येव श्रुतिः, संसुद्धज्ञानदर्शन-
 परे, क्षयिकज्ञानदर्शनधर इत्यर्थः?, देवासुरामनुजेभ्यः पूजामर्हतीति आह, क्रोधादिलयाज्जित्तः, केवलं-सम्पूर्णं ज्ञानदर्शनं धार-
 यतीति केवली, नास्य ज्ञानदर्शनसुखानि परिश्रय-तीति अपरिश्रयी? । पुलकादीनां स्वरूपकथनमुक्तम्, इदानीं तेषामेव पुलकादीनां
 वेदाचिन्ता-चे हि किं सवेदका अवेदका इति?, वेदाह्वयः-स्त्रीपुनपुंसका इति, पुलाए सवेदए, णो अवेदए, जइ सवेदए किं धि-
 अवेदए पुरिसवेदए नपुंसवेदए?, णो इत्थीवेदए, पुलवेदए वा णपुंसवेदए वा होज्जा, यउसा पडिसेवगा तीहिवि सवेदए
 होज्जा, कप्पायकुसीलए सवेदए अवेदए उवसन्वेवदए वा खीणवेदए वा होज्जा, सवेदए तीहिवि वेदेहि वा होज्जा, णियंठो स-
 वेदए अवेदए होज्जा, जति अवेदए उवसन्वेवदए वा खीणवेदए, जइ सवेदए तीहिवि सवेदए, सिषाणए अवेदए खीणवेदए
 होज्जा । पुलकादया सरागा धीतरागा॥ इति ग्रन्थः?, पुलाए सरातो, ण धीतरागो होज्जा, एवं जाप कसाणकुसिले, णियंठे णो
 सरागो होज्जा, धीतरागे होज्जा, उवसन्धीतरागे धीणधीतरागो वा होज्जा, सिषाते खीणधीतरागे णियंठे होज्जा । पुलकादयः
 किं स्थितकल्पे अस्थितकल्पे भवन्तीति प्रश्ने, कः स्थितकल्पे?, पुरिमपथिमानां तर्धिकराणां तीर्थेषु नियमात् क्रियते-अयं कल्पः

ततः स्थितकल्पोऽभिधीयते, शेषाणां अनियताः, स चये-आचलककुद्देसिध सज्जायर रायपिठ श्रितिक्रम्मा । वत जेट्टु पडिक्कमाणे भासे पज्जोसवणकल्पे ॥ १ ॥ कल्पशब्दश्च करणं वर्तते, यथोक्तं-“सामर्थ्यं वर्णनाक्काळे, छेदने करणे तथा । औपम्यै चाधिकारे (बासे) च, कल्पशब्दं विदुर्गुथाः ॥ १ ॥” पुलाक्कादयः सर्वेऽपि स्थितकल्पे अस्थितकल्पे वा भवतीति, अथवा कल्पसामान्यात् पुलाए किं जिणकल्पे धेरकल्पे कप्पातीति वा होज्जा?, णो जिणकल्पे, धेरकल्पे होज्जा, वडसे पडिसंवेणाकुसल्ले व जिणकल्पे धेरकल्पे वा होज्जा, णो कप्पातीति, कसायकुसल्ले तिहि वि होज्जा, णियंठे सिणातो कप्पातीते, पुलाए सामाईयसंजण वा छेदेव-द्वापणियातो वा होज्जा, सेसमु पडिसंधो, एवं वडसपडिसंवेगाधि, कसायकुसल्लो आइहेसु चउसु संजमेसु होज्जा, णो अह-कखाए, णियंठसिणायगा णियमा अहक्खातसंजमे होज्जा । पुलाए किं पडिसंवेए अपडिसंवेए ?, णियमा पडिसंवेते, जति पडिसे-वेए मूलगुणपडिसंवेए उचरगुणपडिसंवेए ?, मूलगुणेषु पंचणं महव्याणं अन्नयरं पडिसंवेज्जा, उचरगुणेषु दसविहस्स पन्चकखा-णस्स अन्नयरं पडिसंवेज्जा, वडसे उचरगुणपडिसंवेए, नो मूलगुणपडिसंवेए, पडिसंवेणाकुसल्ले जहा । पुलाए, उवरिल्ला तिण्णिवि अपडिसंवेगा । पुलाए कतिहि णापेहि होज्जा ?, दोहि वा तीहि वा, वडसपडिसंवेगादि, एवं कसायकुसल्ले, णियंठया दोहि वा तीहि वा चउहि वा होज्जा, पुलाओ न अपुब्बाइं अहिज्जेज्जा, वडसो जहणेण अठ्ठ पयणमाताओ उक्कोसेण दस पुब्बाइं अहि-ज्जेज्जा, एवं पडिसंवेओऽवि, कसायकुसल्लो णियंठो य जहणेण अठ्ठ पयणमाताओ उक्कोसेण चोइस पुब्बाइं अहिज्जेज्जा; सिणातो सुयवतिरित्तो । पुलाओ तित्थे होज्जा, णो अतित्थे, एवं वडसपडिसंवेगावि, कसायकुसल्लो तित्थे वा अतित्थे वा होज्जा, जति अतित्थे तित्थकरो वा एत्थेयुद्धो वा होज्जा, एवं नियंठसिणायावि । पुलाओ किं सल्लिगे होज्जा अणोसि लिंगे वा होज्जा ?,

दन्वलिं पडुच्च महिने वा अन्वलिगे वा होज्जा, भायलिं पडुच्च णिवमा सलिं होज्जा, एवं जाव सिणालो । पुसालो कइहिं सरिहिं होज्जा, तीहिं ओरालियावेयकम्मएहिं, वउत्तपडिसेवगणं वेउविषयं अब्बहिं, कसायकुसीलो पंचहिं सरोरहिं मय-
णाए, णियंठमिणावा जरा पुलाओ । पुलाओ किं कम्मभूमिए होज्जा ? , जम्मणं संतिभावं पडुच्च कम्मभूमिए होज्जा, गो अ-
कम्मभूमिए होज्जा, एवं तेसाधि, ताहारणं पडुच्च कम्मभूमि ए वा होज्जा अरुम्मभूमि ए वा होज्जा, (पुलाओ कंमि काले होज्जा ?
जम्मणं संतिभावं न पडुच्च सुसमदुसमाए दुसमाए,) एवं तेसाधि, साहारणं पडुच्च उमुनि, जम्मणं, सुसमदुसमाए दु-
मममुममाए दुसमाए निगुनि कालेसु होज्जा, उस्समिणीए जम्मणं पडुच्च दुस्समसुसमाए सुसमदुसमाए य दोसु कालेसु हो-
ज्जा, महादिदेहं चतुर्थमतिभावे तर्पकालमेव भवेज्जा, संतिभावं पडुच्च पडुमदुगं छट्ठो य कालो य पडिसिज्जवि, सेसेसु होज्जा,
जम्मणं जोगि काले जन्मोत्पत्तिः, संतिभावो यस्मिन् काले विद्यमानस्य, एवं वउत्तसकुसलिनियंठमिणायाधि साहारणं पडुच्च
पण्य होज्जा, जयरं णियंठमिणातण साहारणं णत्थि । पुलाए कालगेते समाणे कइहिं उववज्जेज्जा ? , जहण्येणं सोहम्मं
कप्पे, उवक्कोसेणं सइस्सारे, वउत्तपडिसेवगणं जहण्येणं तं चेव, उवक्कोसेणं अच्युते कप्पे, कसायकुसीले जहण्येणं तं चेव, उवक्कोसेणं
अच्युते कप्पे, कसायकुसीले जहण्येणं तं चेव, उवक्कोसेणं अणुत्तरोववाइएत्तु, नियंठस्स सन्वाए, पडिसंविचा अहमिदिचाए उववज्जे-
ज्जा, सिणालो मिद्धिगोए उववज्जेज्जा, पुलाए देयेसु उववज्जेज्जा, पुलाए देयेसु उववज्जेज्जा, किं इंदचाए सामाणियचाए वा-
यधीमाचाए लोकाण्णचाए अहमिदिचाए उववज्जेज्जा ? , अविराधणं पडुच्च एतेसु सव्येसु उववज्जेज्जा अहमिदयज्जं, विराहणं
पडुच्च अण्णत्तोरु उववज्जेज्जा, एवं वउत्तपडिसेवगाधि, कसायकुसीले अहमिदिचाए उववज्जेज्जा, णियंठे जइहण्यमणुक्कोसेणं

सव्यद्विसद्वे उवमञ्जञ्जा, एवं वउसपडिसेवयादि । पुलगसस देवलोराट्टिती जहण्णेणं पलिओवमपुहुत्तं, उक्कोसेणं अट्टारससागरो-
 वमाहं, वउसपडिसेवयाणं जहण्णेणं तं चैव, उक्कोसेणं शयीससागरावमाहं, कसायकुसीलसस जहण्णेणं तं चैव, उक्कोसेणं तंचीस-
 सागरोवमाहं, णियंठसस अजहण्णमणुक्कोसेणं तंचीससागरोवमाहं । पुलगसस असंरोज्जा संजमट्टाणा, एवं जाव कसायकुसीलसस,
 णियंठसिणाताणं एगे अजहण्णमणुक्कोसेणं संजमट्टाणे, एतंसि पुलगादीणं संजमट्टाणाणं कतरे कतरेहितो अप्यगा वा बहुगा वा
 उभया वा विसेसादिया वा ि, णियंठसिणाताणं अजहण्णमणुक्कोसा संजमट्टाणा सवत्थोवा, दोण्हवि तुल्ला, पुलगसस असंखेज्ज-
 गुणा, एवं वउसकुसीलाणं असंरोज्जगुणा, पुलगसस अणंता चरित्तपज्जवा, एवं जाव सिणातसस, पुलगोणं पुलगसस सट्टाण-
 सण्णिगासेणं चरित्तपज्जवेदि य सिय हीणे सिय तुल्ले सियज्जमहिते, जइ हीणे वा अणंतयागहीणे वा असंखेज्जमागहीणे वा संखे-
 ज्जगुणहीणे वा, एवं अन्माहियएवि, पुलाए वउससस पराट्टाणसंनियासेणं चरित्तपज्जेरहिं हीणे, णो तुल्लो, णो अन्महिए, जइ
 हीणे अणंतगुणहीणे सेसेदि, एवं पडिसेवगसस कसायकुसीलसस छट्टाणपडिए, णियंठसिणाता जइा वउससस, एवं सेसेहिवि सह
 संजोगो स्यावथो, उवरिल्ला अब्भाहिया हेट्टिच्छ(का हीणा)पुलाए सजोगी तीहिवि जोगोहिं, एवं जाव णियंठो, सिणातो सजोगी वा अजोगी
 वा । पुलाए सागरोवउचे चैव अणागरोवउचे चैव, एवं जाव सिणातो । पुलाए सकसायी तं संजलणेहिं चउहं, एवं जाव पडि-
 सेवओ, कसायकुशीलो छंहि, णियंठो एक्कोवे सुक्कलेसाए, सिणातो परमसुक्कलेसाए । ते पुलाए बहुमाणा हीयमाणा अबट्टितां,
 तीहिवि परिणामतेहिं, एवं वउसकुसीलावि, णियंठसिणाता बहुमाणा अवट्टियपरिणामा वा, पुलाए वट्टमाणापरिणामा जहण्णेणं
 एकं समयं, उक्कोसेणं अंतोपुहुत्तं, एवं हीयमाणेवि, अबट्टिए जहण्णेणं एकं समयं, उक्कोसेणं सत्त समया, एवं जाव णियंठो

सिगातो अमट्टियपरिणामए जहण्णेणं अतोमृदुत्तं, उक्कोसेणं देवणा पुल्लोडी । पुल्ले आउयवञ्जाओ सच कम्मपगडीओ
 पंथति, वउसो सच वा अट्ट वा वन्थति, एवं पडिसेवएवि, कत्तायकुसीले सच वा अट्ट वा छ वा वन्थति, छ आउयमोहणिज्जवज्जा-
 ओ वंथति, गियंठे एगं वेदणिज्जे वन्थति, सिगाए वंधए वा अवंधए वा, जति वंधए वेदणिज्जे एगं वन्थति, पुल्ले अट्ट कम्म-
 पगडीओ वेदति, एवं जाव कत्तायकुसीले, गियंठो मोहणिज्जवञ्जाओ सच वेदंति, सिगाए वेदणिज्जअउयणाभगोचओ
 चत्तारि वेदंति । पुल्ले चैव वेदणिज्जाउअञ्जाओ छ उदीरेह, वउसे सच वा छ वा उदीरेति, आउवेदणिज्जवञ्जाओ छ उदीरेति,
 एवं पडिसेवएवि, कत्तायकुसीले सच वा अट्ट वा छ वा पंच वा उदीरेति, आउवेदणिज्जवञ्जाओ पंच उदीरेति, (गियंठे)
 पंचथा दोन्नि वा उदीरेति, दोन्नि उदीरमाणे गामं गोत्तं च उदीरेति, सिगाए उदीरेण वा, जति उदीरेति गामं
 गोत्तं च उदीरेति । पुल्लो गे पुल्लो गं चहवा कत्तायकुसीले वा अत्तज्जं वा उवसंपज्जति, पडिसेवओ पडिसेवं चइत्ता वउसत्तं
 वा कत्तायकुसीले वा अत्तज्जं वा संजमात्तज्जं वा उवसंपज्जह, कत्तायकुसीले कत्तायकुसीले चइत्तानं पुल्लो गं वा वउसत्तं वा
 संजमं वा संजमात्तज्जं वा उवसंपज्जति, गियंठज्जं चइत्ता कत्तायकुसीले वा सिगाएत्तं वा अत्तज्जं वा उवसंपज्जति, सिगा-
 यतो सिगाएत्तं चइत्ता सिद्धिगतिं उवसंपज्जति । पुल्ले गोसिनोवउत्तो होज्जा, वउसपडिसेवणकत्तायकुसीला उभयं वाधि । गियंठ-
 सिगात्ता जहा पुल्ले आहाए होज्जा, एवं जाव गियंठे, सिगाते उभयहावि । पुल्ले जहण्णेणं एगं भयं होज्जा, उक्कोसेणं तिग्णि-
 भवगहणाहं, वउसे जहण्णेणं एगं उक्कोसेणं अट्ट, एवं जहा कत्तायकुसीले, गियंठे जहा पुल्ले, सिगाए एकं । पुल्लो गत्त एग-
 भग्गहणिया आगिरिस्ता जहण्णेणं एक्को उक्कोसेणं सत्तगत्तो, एवं जाव कत्तायकुसीले, गियंठस्स जहण्णेणं एक्को उक्कोसेणं

दोत्रि, सिणातस्स एकको, पुलगस्स जालाभग्गहणिया आगरिसा जहण्णेणं दोत्रि उक्कोसेणं सच, षडसस्स जहण्णेणं दोत्रि उक्कोसेणं सहस्सग्गसो, एवं जाव कससयकुसीलस्स, णियंठो जहण्णेणं दोत्रि उक्कोसेणं पंच, सिणातस्स णत्थि एककोऽवि। पुलए षडओ केच्चिरं होत्ति, जहण्णेणं अंतोमुहुचं उक्कोसेणानि अंतोमुहुचं, षडसो जहन्नेणं एककं समयं, उक्कोसेणं देखणा पुब्बकोडी, एवं जाव फसायकुशलं, णियंठे जहा पुलए, सिणाए जहा षडसे। पुलका गहव; पुनाक्खेन क्रियच्चिरं कालं [अंतरे] होति?, जहन्नेणं एककं समयं, उक्कोसेणं अंतोमुहुचं, एवं नियंठावि, अबसेसा सब्बद्धं। पुलगस्स केवतियं कालं अंतरं होति?, जहण्णेणं अंतोमुहुचं उक्कोसेणं अणंतं कालं, अबट्टपोग्गलपरियद्धं देखणं, एवं जाव णियंठस्स, सिणातस्स नत्थि अंतरं, पुलगणं केवतियं कालं अंतरं होति?, जहण्णेणं एककं समयं, उक्कोसेणं संरोज्जाइं शासाइं, एवं णियंठाणवि जहण्णेणं, उक्कोसेणं छम्मासो, सेसाणं णत्थि अंतरं। पुलगस्स तिन्नि समुत्थावा पण्णचा, तंजहा-वेदणा कसाया मारणत्तिया, षडसपडिसेवगाणं पंच, तिन्नि ते चव, विउत्थिए तेए य, कससयकुसीलस्स छ, पंच ते चव, आहारए य, णियंठस्स नत्थि एककोऽवि, सिणातस्स एकको, केवलिसमुग्ग्यातो। पुलए लोगस्स कत्तिमाते होज्जा?, किं संरोज्जातिमागे अंसरोज्जातिभाए होज्जा? संरोज्जेसु माएसु होज्जा? अंसरोज्जेसु भाएसु होज्जा? मयलोएसु होज्जा?, गोपमा। अंसरोज्जातिमागे होज्जा, सेससु पडिसेहो, एवं जाव णियंठे, सिणाते सत्वेसु होज्जा, एवं षडसगाणरि। पुलगो एओवसामिते मावे होज्जा, एवं जाव कससयकुशलं, णियंठे सए वा उवसमिए वा भावे होज्जा, सिणाते सए मावे होज्जा, एवं पुण माणा, (पुलाए णं पुय्यपट्टियण्णरा)पिया पडिज्जमाणयावि होज्जा?, गोपमा। सिय अत्थि, सिय णत्थि, जत्ति अत्थि जहन्नेणं एकको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सएपुहुचं, पुय्यपट्टियण्णिया सिय अत्थि सिय जत्थि, जत्ति अत्थि

श्रीउच्यते ॥
 चूर्णा
 २०
 महा-
 नियंठिजं
 ॥२५९॥

जहणेणं एकसो वा दो वा त्रि वा, उक्कोसेणं सहस्रपुहुचं, वउसावि एगसमणं केवतिया पडिवज्जमाणया, (सिय अत्थिय सिय जहणेणं अत्थिय जहणेणं एकसो वा दो वा त्रि वा, उक्कोसेणं सहस्रपुहुचं, पुब्बपडिवणया जहणेणं उक्कोसेणवि को- डिस्सपुहुचं, एवं कुम्भीत्तपडिस्सवगावि, क्कसावकुम्भीला पडिवज्जमाणया जति अत्थिय जहणेणं एकसो, उक्कोसेणं सहस्रपुहुचं, पुम्पडिवणया जहणेणवि उक्कोसेणवि कोडिस्सहस्रपुहुचं, णियंठा पडिवज्जमाणया जति अत्थिय जहणेणं एकसो वा दो वा त्रि वा, उक्कोसेणं वायंठं [वि]मितं, उवगाणं चउप्यणा होति, उवसमाण उ पुब्बपडिवणया जति अत्थिय जहणेणं एकसो वा दो वा त्रि वा, उक्कोसेणं सयपुहुचं, सिणया पडिवज्जमाणया जति अत्थिय जहणेणं एकसो वा दो वा त्रि वा, उक्कोसेणवि कोडिपुहुचं। एते णं मते, पुलारापकुम्भसलणियंठसिणयाणं कतरे क्तोरेहितो अप्पा वा अट्टमयं, पडिवन्नस जहणेण उक्कोसेणवि कोडिपुहुचं। एते णं मते, पुलाारापकुम्भसलणियंठसिणयाणं कतरे क्तोरेहितो अप्पा वा बहुया वा तुल्ला वा विसेसहि या वा ?, गोतमा । सव्वथोया णियंठा, पुक्कामा संखेज्जगुणा, सिणता संखेज्जगुणा, वउसा संखे- ज्जगुणा, पडिसेवणाकुम्भीला संखेज्जगुणा, क्कसायकुम्भीला संखेज्जगुणा इति ॥ उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं द्वाशालापक- सावसरः, अस्मति एते क्कसालापकाः, द्वयं च द्वात्रासुगमे मच्चिथति, तत्रासुगमो द्विविधः-द्वात्रासुगमो नियुत्त्यसुगमश्च, नियु- त्त्यनुगमस्त्रिविधः- निक्षेपनियुक्तिः उपोद्घातनियुक्तिः द्वात्रासुगमो द्विविधः-द्वात्रासुगमो नियुत्त्यसुगमश्च, नियु- त्त्यनुगमस्त्रिविधः- एव य मुत्तासुगमो इत्यादि, द्वात्रासुगमे द्वात्रासुगमो द्विविधः-सिद्धाण गमोक्किच्चा' (६९) इत्यादि, सिद्धस्य- वाध्ययनस्य प्रकटार्थस्यादि यत्किंचिदकव्यं तदुच्यते-सिद्धार्थानां परिनिष्ठितार्थानां नमस्कृत्वा संयतानां च, भावतः परमार्थतः धर्मवतां तथ्यां अनुशास्तिं नृशुत मम, क एवमार्थ-सुधम्मस्वामी, आख्यानकप्रबंधेन कथयति, अत्थिय मगहाविसए रायगिहं

नयनं, तथा नीगञ्जां राया विहारज्जातं निम्गतो, विहारज्जात्ता परिभणिया भण्णति, तन्निभचं निम्गतेण मंडिकुच्छीताम चेइयं, तद्धित्तो साहू दिहो, क्षाणं क्षियायति, तस्य वेसिं समुट्ठायो-रण्णो सायुस्स य, एत्थ अज्झयणे यण्णिज्जाति, त्रायसः प्रकटार्थे एय, ये राजा नं सायुं दट्ठ्या परं विस्सयं गत्ता, अहो अस्य साधोः रूपसौभाग्यसौम्यवचा क्षांतिमुक्ति असंगवचा च भोगेणु लस्सयं, तस्य पादां प्रणम्य प्रदक्षिणं च कृत्वा नातिदूरे निपण्णः, ततो ब्रवीति, (कथं, तद्वगो रूपवान् प्रव्रजितः?, सायुस्सयाच-अना-योश्चं, मम गुह्यम विद्यते, अनुकंपको वा, ततो राजा प्रव्रसितः, एवंगुणसमेतस्य कथं नाथो तव न विद्यते ?, अहं तव नाथो भवामि, सायुस्सयाच-स्वमपि अनाथ एव, मम नाथत्वं कथं करिष्यसि?, एवं साधो राज्ञश्च संवादो वर्ण्यते, जाय विहरति बहुधं वि-गतपापोनि त्रीमि, नयाः पूर्वम् ॥ विंशतितममध्ययनं महािनियंठिज्जं २० ॥

उक्तं विंशतितममध्ययनं, इदानीं एकविंशतितमं, तस्य कोऽसंश्लेषः ?, विंशतितमे निश्रयोऽभिहितः, एकविंशतितमे शिश्निकचर्याऽभिधीयते, स च निश्रयो विविकचर्यासहित एव भवतीति, नान्यः, अनेन संबंधेनायातस्यास्याध्ययनस्वानुयोगद्वार-चतुष्टयं व्याचर्य नामनिष्पन्ने निक्षेपे आदाणपदेन समुद्रपालिज्जं नाम, अर्थतो विविकचर्यानामाध्ययनमिदानीं एकविंशतितमं, नामनिक्षेपं करोति 'समुद्रपालिय'मिति, 'नियस्सेवे' इत्यादि (४२९) नामादिशो चतुर्दो निक्षेपः, नामस्वापनाद्रव्याणि पूर्वशब्द, भावे समुद्रपालिवापुर्वदंतो भावतो तु गातव्यो, ततो समुद्रितमिणं समुद्रपालिज्जमब्धयणं, उक्तो नामनिषयो निक्षेपः, इदानीं पञ्चालापरुत्थाभस्तरा, अस्मादायत्पूर्यं निषतिवं तावदकृत्यं, पूर्यं चेदं— 'चंपाए पालिए नाम'मित्यादि (७१९-४८४) पूर्याभवेशार्थं यत्पुना नियुक्तासो ब्रवीति तत्पुनरुक्तं, तव ज्ञापयति— वैराग्यभावना येन ज्ञायते

न तदनुकूलं, यत्तपमपुष्टिकारमेव भवति, तथा च आह— 'सन्ध्यायस्नानतपः' गाथा ॥ इदानीमास्यान्मकप्रबंधेन
 तस्योत्पत्तिर्नर्दधि कारणं चाभिधीयते— चंया शास शररी, तस्य पाल्लो गोम सत्यवाहो, अहिगतो जीवाधे (दि)पु पदाधेयु, अहंत-
 तासत्परतो, सो अक्षया कयाई पोएणं पन्थिधो, मणिमधरिमभरिणं, गणिमं पूगाल्लज्जातिफलककोलादि, समुह्वीरे पिहुंडं
 नाम नगरं संपचो, तस्य य पाणिपणं दरिया दित्रा, विवाहिता य, अत्रया कयाइ तं पत्ति आवण्णसत्तं घेचणं पत्थितो
 एदेससा, ता समुद्रमब्धेभि पत्तवती पुत्तं पियदसणं लभउणजुत्तं, तस्सा समुद्रपालोत्ति नामं कयं, पंचषाईहि परिकिरत्तो परिव-
 पक्कति, पवत्तिकलापडितो जातो, ततो जुवणपत्तास कुल्लुवाणुत्तरितं चउसाईगुणोपेतं रुविणीनामभारियं अणावेत्ति, सो
 म्पिणीए ताहितो देउंदओ य देवो इंबति भोए निरुब्बिमो। अह अत्रया कयाई सो ओलोवणचिट्ठिते पासचि(नगरं), वब्धं गीणि-
 व्जो पगोदि, ए ददृणं तप्ती विवेगी पाणी मुक्किवहुक्किपणं कम्माणं जाणती फलविवागं, चरित्तारणीयकम्माणं सुवोवसमे-
 नं ए गण्ठो संभेमणुत्तर ए संपचो आयुच्छिळण जगणि णिकसंतो, सायकित्तीओ, काळण तवच्चरणं बहूणि वासाणि सो धुव-
 णित्तो गं ठणं रंगणो जं संपत्ता य सोयेत्ति, एपोऽयं सुदेउमिहित एव, तथापि नियुक्किफारेणाभिहितं; द्विर्बद्धं सुबद्धं भव-
 ण्ति । इदानीं प्रये यदिकिक्कज्जं तद् अवीमि 'अहिन्ससमंगंथ' ॥ (७५९-६८६) ॥ इत्यादि, 'ओहाकूत्यागे' त्यक्त्वा असद्वृत्त्यं-
 कर्म अयोधेन कर्म अदुसफर्मपविष्ण्वात्मकं, नरकविषयोनित्रायोग्यामित्यर्थः, तं, महान् क्लेशो यस्मिन् तं महाक्लेशं, महा-
 न्नोदो यस्मिन्सतन्महासोदं, कृष्णं कृष्णलेस्यापरिणामि, मयानकं, आत्तद्वृत्त्यं त्यक्त्वा संयमपर्याये स्थित्या श्रुतधर्मं अभिरुचिं
 फलोधि, तामाभि-याहाणानि, वीळानि ए उचरगुणानि, तानि च अभिरोचयति, तथा परीपहा सहति अहिसयचित्त्वादि, सव्वेहिं

श्रीउपारा०
 पूर्णा
 २०
 महा-
 निपीठिनो
 ॥१९१॥

परमार्थेपदानि-आनदर्शनचारित्राणि, वेपु तिष्ठते, मिथ्यादर्शनादीनि श्रोतांसि छिन्नानि-अपगतानि तस्य, न क्वचित् भमीकारः, ततः न किञ्चन विद्यते तस्य । 'विद्यिताणि' ॥७८०-४८॥ श्रीपशुपदकविवर्जितानि लयनानि सेवति, तान्येव विद्येयन्ते, अकृतमकारितमसंक्रस्पितानि संयमोपयातविरहितानि पूर्वश्रापिभिः आचीर्णानि सेवति, तथा परीपद्वांश्च सहति, शोभने ज्ञानं सञ्जानं, सञ्जानेन उपगतः महर्षिः, नास्य उच्यते इत्यनुचरं, सर्वप्रधान इत्यर्थः, तं अनुचरं धर्मासंघं चरेत्ता मूलगुणज्ञानधारी भ्राजते ह्येव अन्तरिक्षे, स एवंगुणविशिष्टः शुभाशुभकर्मविशुद्धः संशुद्धज्ञानदर्शनधरः त्रित्वा संसारं समुद्रमिव समुद्रपत्ते अणुणागमं गतिं गतोचि, इति परिसमाप्तौ, नयाः पूर्ववत्, ब्रवीम्याचार्योपदेशात् ॥ एकविंशतितमं अध्ययनं समाप्तं ॥

उक्तं एकापिशतितमं, इदानीं द्वाविंशतितमं, तस्य कोऽभिसम्बन्धः?, एकविंशतितमे विचिक्तचर्याऽभिहिता, द्वाविंशतितमे बृत्ति(धृति)न्यरणं च वर्णयते, सा च विचिक्तचर्या धृतिमता चरणसहितेन च शक्यते कर्तुम्, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्याध्ययनस्यानुयोग-द्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्य नामनिष्कन्त्रे निर्वपे रहणेमिज्जति- 'रहनेमी निवेरसवो' ॥४४३॥४४४॥४४५-४८८॥ इत्यादि-गाथात्रयं गतार्थं, तत्र कोऽसौ द्वरि(रह)णेमी, तस्योत्पत्तिः गाथानुसारैव च विज्ञेया, सिवात्ति देवी अणोज्जंगी, विशुक्तं भवती-अनुपमाह्वी, त्रयमाह्वी इत्यर्थः, रहनेमिस्स चपारि बरिसशते गिहत्थं, एगं वरित्तं छउमत्थे, पंच वर्षशते केवली, उक्तो नाम-निष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं ब्रूवालापकस्यावसरः, अस्मात् यावत् ब्रूवं निपतितं तावदुक्तव्यं, ब्रूवं चेदं- 'सोरियपुरंमि नयरो' ॥ ७८३-४९१ ॥ इत्यादि, एवं गाथानुसारेणैव गेयं यावत् 'जहा से पुरिसोत्तमो' स्ति येमि, नयाः पूर्ववत्, ब्रवीम्याचार्योपदेशात्, द्वाविंशतितममध्ययनं रहनेमिज्जं समाप्तम् ॥

श्रीउपरा०

चूर्णौ

२२

रथनेमियं

॥२६३॥

उक्तं द्वाविंशतितमं, इदानीं त्रयोविंशतितमं, तस्य कोऽभिसम्बन्धः । द्वाविंशतितमे द्युतिरचरणं च वर्णितं, सा द्युतिर्धर्मं कर्तव्या, चरणं पुनश्चारिष्यधर्म एव, अनेन सम्बन्धेनायातस्यासाध्यनस्यानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्वषड् व्यावर्ण्यं नामनिष्कण्ठे निक्षेपे केशीगीतमिज्जति - 'निक्खेवो गोअमंमी चउक्कओ' ॥४५१॥४५२॥४५३-४९८॥ इत्यादि गाथात्रयं गतायं, उक्तो नामनिष्कण्ठो निक्षेपः । इदानीं द्वात्रालोकास्पावसरः, अस्माद् यावद् इदं निरपठितं तावद्रोद्ध्वयं, यत्र चेदं- 'जिणे पास-
स्ति णामे' इत्यादि (८३२-४९९) सर्वं हृदि व्यवस्थाप्य यत्किञ्चिद् धकञ्चं तदुच्यते, अस्य पार्श्वस्वामिनः केशी नाम शिष्यो, ज्ञान-
चरणसंपन्नो बहुउप्यपरिभारः श्रवणस्यां तिरुक्कनाम उद्यानं तत्र समवसुतः, अथ तस्मिन्नेव काले वर्द्धमानस्वामिनः शिष्य इन्द्र-
भूती गौतमगोत्रः, तस्यैव नास्स बहिः कोष्ठकं नामोद्यानं तत्र स्थितः, द्वावपि अत्यर्थं लीनौ, मनवाक्काययुग्मावित्यर्थः, सुस-
माहितौ, ज्ञानादिसमाधिपुष्पाधिर्यर्थः, उभयोरपि शिष्याणां चिन्ता समुत्पन्ना-तुल्ये तर्थाकल्पे किमिति शिष्योपादाननानात्वात्, अथ तौ तत्र विश्रय शिक्षणां श्रितिकर्तितं समागमकृतमतीकौ द्वावपि केशीगीतमौ पूर्वतरं ज्येष्ठ इतिकृत्वा केशीं गौतमः प्रति-
विनयाद् यावद् शिष्यपरिवृतौ तिरुकोद्यानमुपगतः, तस्येदानीं केश्याचार्यः(स्य) अनुरूपं प्रतिपत्तिं कर्तुमुद्यतः, पलालङ्घितृणां च-
साधुप्रायोग्यानि भूनां निषयादुपरि निषद्यां च दापयति, तौ केशीगीतमौ श्रालेते चंद्रहर्यसमग्रमौ । तौ समागतौ ज्ञात्वा बहवः-
पापढा गृहस्था देवदानत्राय समागतः, तयोः किल विवादो भविष्यति, ततः केशी गौतमं पृच्छति, गौतमोऽपि केशीं ब्रवीति,
पृच्छ पृच्छत्येति, यमा-महाव्रतानि, तत्र तत्र पार्श्वस्वामिना चत्वारि महाव्रतानि अभिधीयंते, तानि वर्द्धमानस्वामिना पंच, एक-
कार्यश्रवृत्तानां किमिति सिंसंवादाः, कापं मोक्षः, केशुमेवं युगणं गौतमः स प्रज्ञायते प्रज्ञा प्रज्ञा-ज्ञानेनालोच्य तत्रावतत्रायां च

पदार्थानां त्रिनिशपं आलोच्य देशकालानुसृतं धर्मं कथयति तीर्थकराः, किं तद्विप्रत्ययकारणं ? तदुच्यते, द्वादश कारणानि, प्रत्योक्ता (नि) एव नियुक्तिकारणं शोक्तानि, 'सिपत्वा वया य' इत्यादि (४५५-६-७) गाथात्रयसंगृहीतानि, शिक्षापदानि पंच महाव्रतानि, वत्वारि किमित्यभिहितानि प्रथम, तथा लिङ्गद्विविधं किमिति द्वितीयं, आत्मा कपया इंद्रियाणि च शस्त्रं तृतीयं, पाशानां अवस्त्रयं, वृत्तीच्छेदने पाशानां छेदनमित्यर्थः; रागद्वेषादयः पाशः; चतुर्थं तंतुद्वरणबंधने, तंतु-भवलता उद्वरण-नाशनं तद् बंधने कृते भयलता(उदृशुता)भवति. अग्निविधायनं च पंचमं, अग्निः क्रययः निर्वाणं थुतं शीलं च ६, द्रुष्टाथो मनः ७, पथः सम्भ्रमज्ञानदर्शनचारनाण्य तस्य परिज्ञानं ८, महापरिश्रथोतानि-मिथ्यादर्शनाविरतिप्रमादकणययोगाः तेषां निवारणं ९, संसारा-णवस्य पारगमनं १० तमः-अज्ञानं तस्य विघाटं-श्रकाशं(क्षणं ११, मोक्षस्थानस्य उपसंपदा, मोक्षस्थानप्राप्तिरित्यर्थः १२, एवमेतानि द्वादश स्थानानि ह्यत्र व्याख्यातानि, पुरिमाण दुक्विसोब्धौ उ इत्यादि, प्रथमतीर्थकराशिव्याणां दुर्विशोध्यः संयमः, शत्रुजडत्वात्, पश्चिमतीर्थकराशिव्याणां दुरनुपालकः संयमः, वक्रजडत्वात्, मध्यमतीर्थकराशिव्याणां ऋजुग्रहत्वात् सुविशोध्यः सुखं चानुपालयः, अतो-जनेन कारणेन द्विधा प्रकल्पितः साधु गोतम इत्यादि, सर्वत्र पृच्छा उत्तरं च बोद्धव्यं, तथा अ(स)चेलको मध्यमतीर्थकरैः, स(अ)चेलकः प्रथमपथिर्मैर्धर्मः प्रदक्षितः, लिङ्गद्विविधेऽपि इदमेव कारणं, तथा च संयमयात्रार्थमात्रकं(ग्रहणं)अग्रहणं भवितव्यमिति, परमार्थस्तु ज्ञानदर्शनचारिशाणि मोक्षकारणं, न लिङ्गादीनि, एवं द्वादशसु कारणेषु व्याख्यातेषु केश्याचार्यो गोतमस्य स्तुतिं क्रीति, साधु गोतम ! पन्ना ते, छिन्नो मे संसजो इमो । नमो ते संसयति ।, सव्यसत्तमद्वौदही ॥ ११३ ॥ एवं तु संसए छिन्ने, केसी घोरपरकम्मो वंदित्तु पंजलिउडो, गोतमं तु महामुणी ॥११७॥ पंचमहव्ययश्रुतं, भावतो

इंद्रियार्थोव्याधिमेन गंतव्यं, न च स्वाध्यायं कुर्वता गंतव्यं, तन्मूर्तिना तदेव पुरस्कृत्य गंतव्यं। इदानीं भाषासामितिः- 'कोहे माणे य' इत्यादि गाथाद्वयं (९२२-३०।५१७)। क्रोधादिविरहितेन उपयुक्तेन भाषा सापत्नीया, तथा चोक्तं- 'पुत्रं बुद्धीं पात्त्रेच्च, पच्छा वक्र-मुदाहारे' इदानीं एषणासामितिः 'नघेसजा य' इत्यादि गाथाद्वयं (९३१-२।५१७)। अन्वेषणग्रहणपरिमोक्षिभिः कारणैराहारलपधिद्युव्या विंशोपेत, उद्गमोत्पादना च गवेषणाऽभिधीयते, ततः ग्रहणं, ततः परिमोक्षः, षट्कं विशोध्यत्, संयोजना प्रमाणं अगारः धूमं कारणे च। इदानीमादाननिक्षेपासामितिः- 'ओहोचहिबुग्गहितं' इत्यादि गाथाद्वयं (९३३-४)। द्विविधो उपधिः- औधिको औपग्रहिकश्च, इमं विधिं प्रयुञ्जीत-पूर्वं चक्षुषा प्रतिलेख्य पथाद्यल्लनं मुदूना प्रमानयेत्, इदानीं प्रतिष्ठापनासामितिः- 'उच्चारं पासवणं' इत्यादि गाथा (९३५।५१८)। प्रतापे। उक्ताः सान्निध्यः, इदानीं गुप्तयोऽभिधीयते, मनोगुप्तिः वचनगुप्तिः कायगुप्तिरिति, तत्र मनोगुप्तिश्चतुःप्रकारा, सत्त्वा मृषा सत्यामृषा असत्यामृषा चेति चतुर्विधा मनोगुप्तिः, संरमसमांभात्मकं सत्यं न चिंतयति, एवं सत्तामृषं न चिंतयति, 'संरमः परितोपकरो भवेत् समारमः। आरंभः व्यापचिकरः शुद्धतयानां तु सर्वेषां।। एवं वागुप्तिरिति विज्ञेया, इदानीं काय-गुप्तिः 'ठाणे निसियणे' इत्यादि गाथाचतुर्कं (९४४-७।५२०)। स्थानं कायोत्सर्गादि, निर्षादनं स्ववर्चनं ऊर्ध्वं लघनं उच्छेदनं, उत्क्षेपणं विक्षेपणं चेत्यर्थः, इंद्रियाणं युञ्जतं, स्थविरकल्पे जिनकल्पे वा स्थितः समारंभे आरंभे वा क्लृप्तं वर्त्तमानं नियचयेत् यत्नेन, सामितय-धरणस्य प्रयत्नेन, गुप्तयः अशुभनिवृत्तये, ता एता। प्रवचनमातारो यः समाचरति संसाराद्भिमुच्यत इति, नयाः पूर्ववत्।। आगारौख्यं २४॥

इदानीं पंचविंशतितयं, तस्य कोऽभिसंबंधः, चतुर्विंशतितमे समितयो गुप्तयश्च व्यापिताः, पंचविंशतितमे ब्रह्मणुषा व्याप्यते, तच्च नद्व सामिगिभोगुप्तिभिर्विना नैव भवति, अनेन संबंधेनायातस्यास्याध्ययनस्यानुयोगद्वाराचतुष्टयं पूर्ववदावर्ष्यं नामनिष्पन्ने

निधये जन्मद्वन्द्वं, 'निधये क्रमो जल्पन्मी' त्यादि गाथाद्वयं (४६३-४५२१) व्यतिरिक्तं ब्राह्मणादीनां जयनं, भाषयन्नः तपःसंप्रमाजुष्टानं,
 यययननिकृन्तनाया 'जययोसा' इत्यादि (४६५-५२१) गतायां । उक्तो नामनिपन्नो निक्षेपः, इदानीं ब्रह्मलापकस्यावधारः,
 प्रमात् पारान् श्यं नियमिनां नावदृक्तव्यं, श्य चंद्र-माहृणकुलसंभूतो (१४८५-२३) इत्यादि श्रायसः गतायं, तथापि यत्किंचिद्वक्तव्यं
 गद्वृत्ते, यथा इदं प्रवृत्तं तथा कृष्येते-वाणासीए नगरीए दो विप्या भायरो य, जमलाऽऽती, जयघोसो विजयघोसो, तस्य जयघोसो
 धरां यतो गां, तस्य पंच्यति संपेण मंदृकं गविज्जंतं, सप्पोडरि मज्जाणेण छन्नो, मज्जारो मप्यं अक्कमिंउं ठितो, तथावि सप्यो
 मंदृकं विज्जयंतं सायेति, मज्जारोपि सप्यं चउप्यडमाणं सायेति, उं प्रणयमण्णपात्त इत्यादि मत्तां नियुक्तिगाथा गतायां, जायाई
 तपनतीसः, 'जमजसंति' (समधुल्ल्यां यमयताः, मारणात्मकाः, इंद्रियग्रामं निगृह्णाति, सम्यग्दर्शनादिमार्गगामी, अथ तस्मिन् काले
 ययगोणेण यणः प्रमुगः, ततोऽग्नौ (पि) जयपोषः मामधयणपारणके मिधांधं समुपांस्थता, तेनासौ प्रतिपिद्धः, न ते दास्यामि यो
 मिधो, ये च वेदविदो विद्या, ये च यशस्य याजिनः । ज्योतिर्गान्धिदो ये च, ये च धम्मस्य पारगाणां । ये ममर्थाश्च उद्धतं, आत्मानं
 परंवेर सा । वेपानिदं तु दातव्यं, अक्षरानं हितेषिणा ॥ २ ॥ तत्रचं वेदभुपं पोधि-यत्नानामपि यन्मुत्तं । नक्षत्राणां मुखं यच्च, धर्माणां
 पारि यन्मुत्तं ॥ ॥ ये ममर्थाश्च उद्धतं, आत्मानं परंवेर सा । तेनापि तं न जानीये, अथ ज्ञानी उतो भणा ॥ ४ ॥ अस्यांशुपस्य उत्तरं
 दापुं प्रयत्नः, पोऽग्नौ पारिगाः मरीचि-भगवन्ः शूरे मुखं यथा तथा-अभिप्रोहप्रमुगं वेदा, यज्ञार्थं वेदनां मुखं । नक्षत्राणां मुखं
 पंद्रः, परमानां पान्त्यो मुखं ॥ १ ॥ साधुमुक्तं यथा चंद्रं, नमस्तेति अज्ञानकाः । एतं वेदविदः केचित्, ब्रह्मतत्त्वं न जानते
 ॥ २ ॥ यो गुरोर्धर्मोत्तम्यन् न पुनस्तत्रा मज्जति, यश्च प्रवृत्तं न शोचति, आचांपरचं च रमते, रागद्वेषो च न इच्छे, त स्यं

कर्मब्राह्मणं प्राणातिपातादिविभक्तं, वयं इमं ब्राह्मणं पशुपत्यादिपारुषकर्मरहितं, निरतं न ते ब्राह्मणं मः, एवं अवयवेषु वि-
जययोगो भवति प्रतिपादितः, तस्मैव सक्राये शत्रुवित्तः, तपः कृत्वा 'त्ववित्ता पुण्यकम्माहं' इत्यादि गतार्थाः (०९१।५३१) नयाः
पूर्ववत् ॥ जणणइञ्जं नाम पंचवीसिसमज्जस्यणं ॥

उक्तं पंचविंशतितमं, इदानीं पदविंशतितमं, तस्य कोऽभिस्तंबधः, पंचविंशतितमे ब्राह्मणुणा व्यावर्णिताः, पद्विंशतितमे सामा-
चारी, ब्राह्मणुणवास्थितेन अवश्यमेव सामाचारी करणीया, अनेन संशयेनायातस्यास्याप्यवयवनस्वानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद्व्यापण्यं
नाशनिष्पन्नेः निक्षेपे सामाचारी 'निकम्बेवो सामंभि' इत्यादि गाथाद्वयं (४८३-४५३) व्यतिरिक्तं शीरशक्रीदीनां सामभावो, भावसापं
इच्छामिच्छादिकं, आचारं निकम्बेवो इत्यादिगाथाद्वयं ४८७-८९।५३३, व्यतिरिक्तो नामादि, नामने विणिसलता, घोवने हरिद्रारोगं,
वासने कपिल्लकादि, शिक्षापने युक्तसारिकादि, सुक्राणे सुवर्णादि लब्धि(दत्ता)सार्द्धं गुढाः, एष द्रव्याचारः, भावे दशविषमासाचार्यो-
चारणं, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं ब्रह्मालापकस्मावसरः, अस्माद्यावत् सूत्रं निपतितं तावत्कथ्यं, सूत्रं चेदं-सामाचारिं पव-
यवामि' इत्यादि (०९२-५३४) सर्वं श्रायः गतार्थं, तथापि यत् किंचिद्भक्तव्यं वदुच्यते-दिवा पौरुषिप्रमाणं छापया ज्ञापये, आसाहमासे
इत्यादि प्रयोगेण, रात्रौ पुनः कथं नांतं तदः, उच्यते, यत्रक्षत्रं रात्रिं परितस्मापयति तस्मिन्नक्षत्रे चतुर्भोगे स्थिते प्रथमप्रहरः कालिक-
श्रुते तस्य तस्मिन् स्वाध्यायः क्रियते, तस्मिन्नेव नक्षत्रे जभोमध्ये स्थिते अर्द्धरात्रः, तस्मिन्नेव नक्षत्रे चतुर्भोगे जेपस्थिते पश्चिमः
प्रहरः, दशविधा सामाचारी चक्रबालसामाचारी न अत्रामिहितः, (ओषरूपा च) तौ च आश्रयकानुसरेण ज्ञातव्याविति, नयाः
पूर्ववत्, पद्विंशति-तेमं सामाचारीनामकं समाप्तं ॥

इदानीं सप्तविंशतितमं, तस्य कोऽभिसंबंधः, पञ्चविंशतितमे सामाचारी अभिहितेति सप्तविंशतितमे अशठ्ठा व्यावर्णिता, सा च साधुना सर्वप्रयोजनेषु कर्तव्या, अनेन संबधेनापावस्यस्याध्ययनस्यानुवोगद्वारत्तुष्टयं पूर्ववद्भावर्यं नामनिष्पन्ने निक्षेपे 'नवष्टुकिञ्जामि' इत्यादि गाथाद्वयं (४९०-१५४८) व्यतिरिक्तो बलीवदो मार्याः सुष्टुक्का गली मरालो शठो प्रतिलोमे अविनीत इत्येकार्थः, मायं सुष्टुको प्रतिलोमो, सर्वेषु मोक्षप्रयोजनेषु रालप्रकार 'अवदाली' इत्यादि (४९२-५४८) अवदाली स्क्वधानुगं योत्र च सुविष्णासति, उत्रमति, योत्र युगं च भांडं भनक्ति, उत्सयेन गच्छति, विषयेन-विषयेण पथा गच्छति, 'जे किर द्रव्यं खुज्जं इत्यादि गाथाद्वयं (४९३-४५४८) गतार्थं, 'दंसमसक' इत्यादि (४९५-५४८) दंसमसकतुल्या जात्यादिदुदनेसीला, जल्लुकतुल्या दोपप्राहिनः, कृपिकृतुल्या असमाधिकारिणः, 'तीक्ष्णा' निर्दिश्या मृद्वः अत्यंतं अज्ञाः चंडान-रोपणाः मादोविका-अत्यंतमलसा, एते भाव-सुष्टुक्का । 'जे किर गुरुपटिणीया' इत्यादि गाथात्रयं (४९६-७-८५४८) गतार्थं, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं द्वात्रालापकस्या-यसरः, अस्मापावत् सूत्रं निर्णतितं तावद्वक्तव्यं, सूत्रं चेंद-धिरे गणधरे गरगे' इत्यादि (१०४४-५५०) स्पिरीकरणत् स्थविरः, गण धारयतीति गणधरः-गणी, गच्छञ्जचार्य इत्यर्थं, गरंसागोत्र इति, मन्यते त्रिकालावस्थितं जगदिति मुनिः, विद्याद हेतोः, संग्रहो-पप्रदुदाल इत्यर्थः, गणिभावं प्रति आक्रीणः, सुतरां आचार्यगुणोपेतः, ज्ञानादिसमाधिकारकः, स इदानीं आचार्यः शिष्यस्यापदेदं ददाति-चदने-रथादि वेस्मिन् शुक्तस्य बलीवदतिवहत वातव्योपदेदः अभिवर्तेत, अथ न बहते तत् सस्यैवाशोभनं भवति, एवं शिष्यस्यापि संवययोगान् सम्यग्बहतः संमारच्छेदो भवति, यः पुनः संवययोगेषु अविनीतान् खड्कान् योजयति अयो विधि-चोदनामपि कुर्वन् ह्दित्यति, असमाधिं च लभते, लापवं च प्राप्नोति, वक्ष्यमाणबलीवदसदृशाः कृशिय्या भवति, ते च इमे

‘एगं हसति पुच्छंमि’ (१०४७-५५२) इत्यादि गाथा सर्वाः एकं बलिबदेनिर्घेपं पुच्छे पीतयति, अन्यमभीर्घं तु दयति, अन्यदवस्तत्र द्रुष्टस्त्वाम्नां कृत्वा पार्श्वस्थं उल्लस्य नश्यति, एवमादि कियत् वर्णोप्यामि, यादृशास्ते द्रुष्टवलीवदौ द्रुष्टशिक्षा अपि तादृशा एव, धर्ममार्गे वा वोचिता मय्यन्ते प्रविदुर्वला एभिः कारणैर्मय्यन्ते, सिद्धिरसमावागुल्ययात्, सचलश्रीलत्वात्, क्रोधनत्वात्, मिश्राऽन्यसिक्त्वात्, स्वपक्षपरपक्षमानभीरुत्वाद्भज्यन्ते, अन्यैः अनुदास्वमानोऽपि अन्तरभाषया दोषोदघट्टनात् कुर्वते, आचार्याणां वचनं प्रतिहृत्यति, कथं ? क्वचिद् प्रेम्पमाणो वरीति नासौ मम जनानि, अथवा नासौ मम दास्यति, अथवा निर्गता सा एवमहं मन्ये, अन्यं तत्र प्रेय्वतां, प्रेय्यमानो प्रतिहृत्यति, ततः स्वच्छुद्धीं सुखं विहरति, राजवेष्टिभिव मन्यमानो शुकुट्टि कुर्वति, आचार्येण वाचिता संगृहीता मरुपानेन योषिता जातपथा पलायते हंसा इव दिशोदिशं, ततो आचार्यो विचित्रयति-सुखैकैः सह समागतः किं मम द्रुष्टानिष्ये ? आत्मा मेऽसौदति-‘यादृशा मम शिष्यास्तु, तादृशा गलिगईसा । गलिगईसं परि-त्यज्य, दृढं गृह्णात्यसौ वपः’ ॥ १ ॥ आचार्यः मृदुगंभीरुसमाहितः शीलसमाहितः विहृतीति, नयाः शूर्वयत् । सप्तविंशतितमं समाप्तम् ॥

उक्तं सप्तविंशतितमं, इदानीमष्टाविंशतितमं, तस्य चोऽभिसमन्धः ? सप्तविंशतितमे अशठता व्यावर्णिता, अष्टाविंशतितमे मोक्षमार्गोऽभिधीयते, मोक्षमार्गोऽशठस्यै भवति, अनेन सम्बन्धेनयातस्यास्याध्ययनस्यानुयोगद्वाराचतुष्टयं पूर्ववद्रयावर्ण्यं नाम-निष्पन्नं निर्घेपं मोक्षप्रमग्गती-‘शिक्वेवधो मोक्षवंदि’ ॥ ४९-५००-५५५ ॥ इत्यादि, गाथाद्वयं, क्षमव्यव्यतिरिक्तो निगलारिद्रु, भावमोक्षो ब्रह्मविहङ्गम्मुक्त्वा नोपगो भावमोक्खो, ‘निक्वेवो मग्गंमि’ ॥ ५०१-२॥ ५५५ ॥ इत्यादि गाथाद्वयं, व्यतिरिक्तो जले स्थले वा, भावमार्गो ज्ञानदशनचारिणाणि, ‘निक्वेवो उ गतीए’ ॥ इत्यादि गाथाद्वयं (५०३-४५) व्यतिरिक्तं जीवानां

पुद्गलानां वा गतिः, भावगती पंचप्रकाराः, मोक्षगतीए आधिकारो, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं सूत्रालापकस्यावसरः, अस्माद् शशत्रुं ह्यत्र निषतितं तावद्वक्तव्यं, यत्र चंद्रं- 'मोक्षखमगमगतिं तच्च' ॥१०६१-१५६॥ इत्यादिः सर्वं प्रायः प्रकटार्थं, तथापि धर्किकचिद्वक्तव्यं तदुच्यते, चचारि कारणे ज्ञानदर्शनचरित्रतपांसि चतुष्टयमपि, ज्ञानदर्शनलक्षणं कथं?, येन ज्ञान-दर्शनाभ्यां विना आत्मभारं न लभते, गुणानामाथयो द्रव्यं, जीवद्रव्यस्य ज्ञानादथो गुणाः, अजीवद्रव्यस्य रूपादयः गुणाः, द्रव्या-सूत्राः पर्यायासूत्राश्च, पर्यायाः गुणाःश्रिताश्च, धर्माधर्माकारानि एकद्रव्यानी, न तेषां स्वतः प्रदेशकल्पना विद्यते, जीवाः पुद्गलाः कालाश्च अनन्तानि, वर्त्तनालक्षणाः कालः बालयुवाशूद्रत्वादिभिलक्षणैस्सते, पुद्गलक्षणं तत्रान्वयकारश्चात्रपोद्योतादीनि, पर्यायलक्षणं एकत्वं पृथ-त्वं एकद्विध्यादिका संख्या संस्थानं-आकारविशेषः, संयोगवियोगौ, देवदत्तस्य गृहेण सह सम्बन्धः संयोगः, तस्माद् वियोगो विशागः, जीवादयस्तथ्याः पदार्थाः, तस्या(ध्या)त्तां भावानां निसर्गादधिगमाद्वा शुद्धानां रुचिः सम्भयदर्शनं, तद्व्यग्रकारं निसर्गादि, कथं लभ्यते?, तत्रानां भावानां गुणोत्कर्षितेन सम्यग्ज्ञानानुष्ठानेन व्यापकशुद्धानवलनेन च लभ्यते, सम्यग्दर्शनाविरहितं चारित्रं न भवति, दर्शनं तु चारित्रविरहितमपि भवति, तथा ज्ञानं च दर्शनरहितं न भवति, ज्ञानेनापि विना चारित्रं न भवति, ज्ञानादिगुणविरहितस्य मोक्षो न भवति, अयुक्तस्य च निर्वृतिर्नास्ति, सुखं नास्तीत्यर्थः, ज्ञानादीनां विषयं प्रदर्शयति ज्ञानेन सर्व-पदार्थान् जानाति, दर्शनेन तानेव शब्देत्, चाग्नित्रावस्थितस्याध्वेषपग्रहणं न भवति, तपसा पूर्वोपात्तस्य कर्मणः क्षयं करोति । नयाः पूर्ववत् ॥ अष्टाविंशतितमं मोक्षमार्गगतितानामकमध्यमं समाप्तं ॥

उक्तं अष्टाविंशतितमं, इदानीमेकोनविंशत्तमं, तस्य कोऽभिसम्बन्धः?, अष्टाविंशतितमे मोक्षमार्गोऽभिहितः, एकोनविंशत्तमे अबश्य-

मेवाप्रमादः करणीयः, स एव मोक्षमार्गः, अनेन सम्बन्धेनापातस्यास्वाध्ययनस्यानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्यं नामनिष्पन्ने निर्वेपे अप्यमादञ्छयर्णन्ति, आदानपदेदेवमध्ययनं सम्यक्तपराक्रममभिर्यायते, गौणो संज्ञा अप्रमादश्रुतामिति, अन्ये तु वीतरा-
गश्रुतामिति, तत्र द्रव्ये पत्रादिलिखितं, यथा व्यतिरिक्तं ह्यत्र प्रंचप्रकार-अंडजादि, उक्तो नामनिष्कर्णो निक्षेपः, इदानीं मृशाला-
पकस्यावसरः, अस्माद्भावत्वं श्रुत्रं निरपतितं तावद्वक्तव्यं, इत्रं चेदं-सुतं मे आउसं ! त्रेण ! १३६०-५७२) मित्यादि सर्वं, सम्यक्तपसाहितस्य
पराक्रमः सम्यक्तपराक्रमः, पराक्रमः- उत्साहो, वक्ष्यमाणेषु श्रयोत्तरेषु उत्साहः करणीयः, प्रत्येकराणानि सिद्धयन्ति, संसारं
स्थितय भवति संविश, ' ओदिजी भयचलनयोः' संसारोद्विग्नः, उक्तं च- यथा मृगा मृत्युमयस्य भीता, उद्विग्नवासान लभन्ति
निद्राम् । एवं बुधा ज्ञानविबोधितास्तः, संसारभीता न लभन्ति निद्राम् ॥१॥' संवेगेन कृतेन को गुणो भवति ?, तदुच्यते- संवे-
गेण भंते ! (जीचे) किं ज्ञणयति?, गोयमा! संवेगेणं रुद्धा जणयति' (१५६०-५९८ एवं सर्वेषु पंदेषु पृच्छानिवन्धनं वाच्यं, निव्यं-
तेण सात्तासौख्यात् गृहस्वन्नमन्यच्च निवेदं करोति, निर्विद्वः सन् धर्म उद्यमं करोति, मावसत्यं प्रतिलेखनादिक्रियां यथोक्तो
सम्यगुद्युक्तः करोति, योगा-मनोवाक्कायाः, सत्यमनोयोगः कर्तव्यः, नास्त्यमनोयोगः, एवं वागपि, काये लेखनपुत्रनडवनादि
न करोति, एवं यावत् संभोगभसपञ्चकलाणेणं अणियाई जणयति, अत्र प्रवृत्तौ प्रत्याख्यानशब्दो, यथा श्रम्युत्रतो, अनिष्टविद्य
तस्मिन् सयोगे भवति ' सेलेसी णं भंते ! किं जणयति ?, अकम्मताए जीवा सिद्धीते युद्धति मुच्चति परिनिव्यायंति सव-
दुक्खानं अंतं करोति, त्रवीमांति, नयाः पूर्ववत् ॥ समाप्तं एकोनविंशत्तमम् ॥

उक्तं एकोनविंशत्तमं, तस्य कोऽभिप्रसम्बन्धः ?, एकोनविंशत्तमे आपादो व्याघर्णितः, त्रिंशत्तमे तपोऽभिधीयते, तच्च तपः

अप्रमादरहितस्वर भवति, अनेन सम्बन्धेनायातस्याध्ययनस्यायोगद्वारचतुष्टयं (५१-३-४-५-६-१९९) पूर्ववद् व्याख्येयं नामनिष्पन्नं
 निधेये तपोमार्गगती ' निवन्धेनो तु तवंमी ' त्यादि, गाथाचतुष्टयं, व्यतिरिक्तो पंचतपादि, मांवे द्वादशविधं तपः श्रेणं
 मत्वाये, उक्तो नामनिष्कणो निधेयः, इदानीं युवालापकस्यावसरः, अस्माद् यावद् द्युं निपतितं तावद्वक्तव्यं, द्युं वेदं-जहा
 य पायगं कर्म ' इत्यादि(१०९८-६००)मर्थं 'तप संतोष' तपसो मार्गः तपोमार्गः, गमनं गतिः, तपोमार्गस्य गतिः २, तपो येन
 प्रभारंग श्रियते इत्यर्थः, यदि पूर्व संवृताश्रयद्वारः ततः तपसा निःश्रेणं कर्म धर्यति, प्राग्विषयान्याश्रयद्वाराणि, अनद्यनं
 द्विरिषं-इत्यं यावत्कथितं च, इत्यं चतुर्थीदि, तदा अनेन प्रकारेण पद्विधं भवति श्रेण्यादि, चतुर्थपष्टाष्टमादि एवमाप्तपर्यद-
 माना श्रेणी, श्रेणी श्रेण्या गुणिता प्रतरं भवति, प्रतरं श्रेण्या गुणितं घनं भवति, तदा घनो वर्गितो वर्गो भवति, सोऽपि वर्गः
 पुनरपि वर्ग्यते ततो वर्गवर्गो भवति, षष्टोऽपि चित्तो नानाप्रकारो प्रकीर्णतपोऽभिधीयते, तदस्यत्राभिहितं, श्रेणं दशवैकालिक-
 क्षणां अभिहितं, एवमेव तु द्विविधं, जे सप्तमं आयरे मृणी । से त्रिष्यं संसारा मुंचति पंडितेषि वेमि, नयाः पूर्ववत् ॥ इति
 त्रिंशत्तमं अख्ययनं समाप्तम्

उक्तं त्रिंशत्तमं, अपेक्षितशुचमं, तस्य कोऽभिमतस्यः, त्रिंशत्तमं तपोमार्गगतिभिहितं, एकात्रिंशत्तमे चरणविधिरभिधीयते,
 तपसा न पिना वारं नैव सम्पूर्णं भवति, अनेन सम्बन्धेनायातस्याध्ययनस्यायोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्याख्येयं नामनिष्कणं
 निधेये चरणविधिरिति, निष्कणं चरणमिमं इत्यादि गाथा पंच (५१७-८-९-१०-११-६११) व्यतिरिक्ते चैत्यवन्दनको गच्छति, मोदकं
 मधयति, मांवे पंचरिपनापारमाचरति, व्यतिरिक्ते इन्द्रियार्थानां विधिः, मांवे संयमयोगस्य तपसश्च यो विधिः, उक्तो नामनिष्क-

ष्णां निक्षेपः। इदानीं द्वालापकस्यावसरः, अस्माद् यावद् द्रवं निपतितं तादृक्तव्यं, द्रवं चंदं-चरणविधिं पक्वस्वामि' इत्यादि (११३५) सर्वे, असंयमाद् विरतः, संयमे प्रवर्तन्तं, मंडलग्रहणाच्चतुरंतं. संसारः परिगृह्यते, नारकाविर्यग्योनिमनुष्यामरभावः, विंडेपनायां अवग्रहवर्तिभसु भयस्थानेषु ब्रह्मगुप्तिषु च एवं प्रतिक्रमणाणुसोणं ज्ञेयं, इत्येतेषु स्थानेषु यः प्रवल्न करोति असौ संसारार् विमुच्यते इति त्रयीभाषि, नयाः पूर्ववत् ॥ इति एकात्रिंशत्तमं अध्यायनं समाप्तम् ॥

उक्त एकात्रिंशत्तम, इदानीं द्वात्रिंशत्तमं, एकात्रिंशत्तमे चाणविधिभिर्हिता, द्वात्रिंशत्तमे प्रसादस्थानान्वभिधीयते, वर्णं च अप्र-
मत्संयत्तं मरति, अनेन समन्वयेनायातसाध्यवस्थानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्यं नाभिनस्पन्त्रं निकर्षेवे प्रसादस्थानं,
'नियवन्तो उ पपत्ते' इत्यादि गाथा अष्ट ॥ १५२२, ३-४ ५ ६-७ ८-९६२० ॥ व्यतिरिक्तो द्रव्यप्रसादः मद्यभक्षुप्रसन्नादि, भाव-
प्रसादः निद्रा विक्रया रुपाये इन्द्रियाणां च क्रियास्थानं पूर्वोक्तं, तीर्थकारणां अप्रमत्तता व्यावर्ण्यते, क्षुपकस्वामिनो वर्षेसहस्रेऽपि
संकलिज्जमाणे अशेरात्रं प्रसादः, वैद्वैमानस्थाभिनः द्वादशसु वर्षेषु समाधिषु संकलिज्जमाणे अन्तर्मुहूर्ते प्रसादो, ये पुनर्नित्यं
प्रसादास्ते संसारसागर पर्यटन्ति, उक्तो नामनियन्त्रो निक्षेपो, इदानीं द्वालापकस्यावसरः, अस्माद् यावत् द्रवं निपतितं तावद्
पक्वव्यं, द्रवं चंदं-अच्यंतकालसस०' ॥ ११५६ ६२२॥ इत्यादि, सर्वं, अत्यन्तकालः अनीतोऽनागतो वर्चमानः परिगृह्यते, समूलस्य
सर्वदुःखस्य वा प्रसोक्षस्तस्य, सर्वमूलस्येति दुःखस्य मूलं कर्म, कर्मणो मूलं रागद्वेषौ, तौ छिन्ना भवति मोक्षो क्तमे प्रतिपादयितुः
एकान्तहितं शृणुत, त मोक्ष एवं भवति ज्ञानप्रभावजया अज्ञानमृपावर्जनेन रागद्वेषक्षयेण गुरवृद्धसेवया चालजनवर्जनेन स्याच्ययेन
श्रुत्या च भवति, तथा आहारोण भित्तेन एषणीयेन च, निगुणार्थे शुद्धिस्य स सेव्यो गतिार्थः, निकेतनं स्थानं तद्विद्येकपोथं समाधि-

ष्यभिधीयन्ते, प्रमादवशगो ज्ञीयः कर्मं वच्नाति, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्यार्थानुयोगाद्वाचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ष्ये नाम-
 निष्पत्तये निक्षेपे कर्मपादा 'कर्ममपि निवखेवो' ॥ इत्यादिगाथा अष्ट (५३०.१-२-३-४-५-६-७।६४०.नियुक्तौ) व्यतिरिक्तं कर्म
 इत्थं च नोकर्मद्रव्यं, अनुदयः कर्मणो, नोकर्मद्रव्यं लेपकर्मणादि, माये कर्मणा उदयः, व्यतिरिक्तो द्रव्यप्रकृतिः कर्मणो कर्मा-
 म्नां कर्मणि अनुदयः, नोकर्मं ग्रहणप्राप्त्यानि मुक्तानि द्रव्याणि, माये मूलोत्तरप्रकृतीनां उदयः, - पयतिद्विति अणुभागो
 पदेसकर्मं च मुदुत्तु पाजणं । एतेति संवरे उलु उदयेण उ स्याथि अज्ञतव्यं ॥ उत्तो नामनिष्पत्तौ निक्षेपः, इदानीं मृशालापकृत्या-
 वसरः, अस्माद्यावत्त्वे नियतितं तावद्भक्तव्यं, सूत्रं चेदं-अष्ट कर्ममाहं योच्छामी' त्यादि(१२६७-६४१) सर्वं, तेषां कर्मणो चतुः-
 प्रकृतौ चन्धो भवति प्रकृतिवन्धः स्थितिबन्ध अनुभागवन्ध प्रदेशवन्ध इति, प्रकृतिवन्धेन स्वभावो भेदश्चाभिधीयते, स्थितिः
 कालावस्थानं, अनुभावो यो यस्य कर्मणः शुभो अशुभो वा विपाकः, प्रदेशवन्धः लोचप्रदेशानां कर्मपुद्गलानां च सम्बन्धः, तत्र
 प्रकृतिवन्धो द्विविधः मूलोत्तरभेदः, अष्टौ मूलप्रकृतयः, तद्यथा-ज्ञानावर्णीयं दर्शनानवर्णीयं वेदनानं मोहनां अपुङ्गं नाम गांयं
 अन्तराणामिति, ज्ञानमाहुवोतीति ज्ञानावर्णीयं, दर्शनमाहुवोतीति दर्शनानवर्णीयं, वेदनां करोतीति वेदनायं, मुहतीति मोहनायं,
 पेन नास्कादेभावस्तिष्ठति तदापुङ्गं, गतिजात्यादिभिः प्रकारानामयतीति नाम, प्रधानमप्रधानं वा करोतीति गांयं, अन्तरायं
 करोतीति अन्तराणिकं, इदानीं उत्तरप्रकृतयोभिधीयते-ज्ञानावर्णं पंचप्रकारं अधिनिबोधिकश्रुतवाधिमनःपर्यायकत्वानि, एषा-
 मावर्णं, दर्शनानवर्णं नयपेदं चक्षुरक्षुरावधिकत्वानि तेषामवर्णं, निद्रा निद्रानिद्रा प्रचला प्रचलाप्रचला स्थानादिरिति, श्यामुदयं
 करोतीति, वेदनायं सातमसात् च, जयोत्तरयं करोतीति, मोहनायं अष्टाविंशतिभेदं, उत्तमासदो द्विधिपं-दर्शनमोहं चरिचमोहं, दर्शनमोहं

क्षमां भद्रं, रागद्वेषी कर्मपतिं, मोहदमयं कर्म, कर्म च जातिमरणस्य मूलं, जातिमरणं दुःखमूलं, रागद्वेषी मोहश्च यथा उद्विष्यते
 गुरुरागं वस्ये, एता ते धामं न निपजनीया, आमंत्रिता दामिहरा भवन्ति, श्रीणिष्ठं कुर्वन्तीत्यर्थः, श्रीणिष्ठं च कामा समभिद्वन्द्वि,
 दुर्नं यथा स्वादुक्तं दि पक्षिणः, यथा दद्यानिनः प्रचुरेधनः समालो नोपशमं गच्छति, तथेन्द्रियान्निरपि प्रकाममोजने शुभं न
 पच्छति, शिरिक्रयव्यागनचंत्रिगतौ श्रमसमपणं दमितेन्द्रियाणां रागादयो नाभिभवन्ति चित्तं, पराजितो व्याधिविषयीभिः
 दे इन्द्रियाणां निपया मनाद्या न तेषु रागं करोति, अस्वतोषु च द्वेषं, उदात्तौ समो भवति, बहु रूपं गृह्णाति, ह्येषापि गच्छते
 पापुः, स्वेषु यो गदिसुवनि तीर्थो न श्रीमेषेव विनरयति, श्लोकलोको यथा पंतलाः, ह्युदात्तोऽगो चाननग्राणिनो हिनस्ति,
 ह्यमात्राणानुगनस्य शीघ्रतो दोषः, यस्य जावते परिश्रहादत्ताहारितं ततो मृषावादः, एवं रागद्वेषानुगतो पदुकर्मयंचयो भवति,
 ह्यमात्राको विनामो मगति, दुःखीयसंपलेन च न लिप्यते, जलेन वा पयिनीपत्रं, एवं श्रोत्रम्राणजिह्वास्पर्शा, विनाशमागच्छति
 एतौकं पत्नौकं च, एतौकं तारु उभ्यान् एगो प्राणान्मयुहः मच्छो विहया गतो सग्रेन, इहलोकं एवं विनाशमागच्छन्ति,
 निपयंन न नो दोषमुदापयन्ति, किन्तु पत्नोपु रागं द्वेषं वा करोति स रच्यते, एवं क्रोधादयोऽपि कर्मबन्धहेतवो भवन्ति, यः
 पुनोरेकमारः म कर्मबन्धेन न लिप्यते, ततः शुभाप्यवसापिनः धूपकर्मण्यनुपसृष्टः, ततः क्रमेण मोहनीयव्रानावणीयदर्शनवराणी-
 योमानेषु धयं गतेषु केचन-मरुपे ज्ञानमृत्यप्येन, तव आपुषः युयात् मादिकमनन्तमन्यसाधं निर्दोषणमुषं प्राप्नोति, एवं अनादि-
 कालप्रमरस्य मोषो व्याप्याः, एत अत्यन्तगुप्तिनः मया भवन्ति । इति श्रीमि, नयाः पूरेश्वा समांतं द्वात्रिंशत्तममरण्यनं॥

उक्तं त्रिपिटगमे, इदानीं श्यविंशतमं उच्यते, तस्य कोऽभिप्रवच्यः, द्वात्रिंशत्तमं प्रयादोऽभिहृतः, श्यविंशत्तमं कर्मा-

श्रुतिचरा०
चूर्णां
३३
कर्म
प्रकृत्य०

॥२७७॥

व्यभिधीयन्ते, प्रमादवशगो जीवः कर्मं च ज्ञाति, अनेन सधन्वेनाशतस्थास्याध्यपनस्यानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्ये नाम-
नियन्ते निक्षेपे कर्मपगढी 'कर्ममि निक्त्वेचो०' ॥ इत्यादिगाथा अष्ट (७२०.१-२-३-४-५-६-७) ६४०. निर्युक्तां) व्यतिरिक्तं कर्मै
द्रव्यं च नोकर्मद्रव्यं, अनुदयः कर्मणो, नोकर्मद्रव्यं लेप्यकर्मणादि, मावे कर्मणां उदयः, व्यतिरिक्तो द्रव्यप्रकृतिः कर्मणो कर्मा-
म्नां कर्मणि अनुदयः, नोकर्मं ग्रहणप्रायोग्यनि सुक्तानि द्रव्याणि, मावे मूलोचरप्रकृतीनां उदयः, - पयतिद्विवि अशुभागो
पदसकर्मं च सुदृढ षाड्गण । एतेषि संवरे एष्टु खवणे उ सयापि जेतव्यां ॥ उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः, इदानीं दृष्टालापकस्या-
वसाः, अस्माद्यावत्स्यं निषवितं तावद्द्रव्यं, द्वये भेदं- 'अष्ट कर्माहं वोच्छामी' त्यादि (१२६७-६४१) सर्वे, तेषां कर्मणां चतुः-
प्रकारो बन्धो भवति प्रकृतिबन्धः स्थितिबन्ध अनुयागबन्ध प्रदेयबन्ध इति, प्रकृतिशब्देन स्वभावो भेदथाभिधीयते, स्थितिः
काटावस्थानं, अनुभावो यो यस्य कर्मणः शुभो अशुभो वा विपाकः, प्रदेयबन्धः जीवप्रदेशानां कर्मपुद्गलानां च सम्बन्धः, तत्र
प्रकृतिबन्धो द्विविधः मूलोत्तरभेदः, अष्टौ मूलप्रकृतयः, तद्यथा ज्ञानावस्थायां दर्शनसावृणोतीति वेदनीयं मोहनीयं आयुक्तं नामं गोज्ञं
अन्तराशमेति, ज्ञानमावृणोतीति ज्ञानावस्थायां दर्शनसावृणोतीति दर्शनावस्थायां, वेदनीयं मोहनीयं, मुह्यतीति मोहनीयं,
येन तारयादिमावृणोति तदायुक्तं, गतिजात्यादिभिः प्रकारानामपतीति नाम, प्रधानमप्रधानं वा करोतीति गोज्ञं, अन्तरायं
करोतीति अन्तरायिकं, इदानीं उत्तरप्रकृतयोऽभिधीयते ज्ञानावरणं पंचप्रकारं आभिनिबोधिकशुद्धावधिमनःपर्यायकेश्यानि, एषा-
मावरणं, दर्शनावरणं नवभेदं चक्षुरचक्षुस्वधिकेश्यानि तेषामावरणं, निद्रा निद्रानिद्रा प्रचला प्रचलाप्रचला स्वचानादिरिति, एषामुदयं
करोतीति, वेदनीयं सातमसातं च, तयोस्तदयं करोतीति, मोहनीयं अष्टाविंशतिभेदं, तत्समासलो द्विविधं-दर्शनमोहं चरिचमोहं, दर्शनमोहं

॥२७७॥

प्रमादवर्जने

कामो भवते, रागद्वेषौ कर्मवर्जिते, मोहप्रभवं कर्म, कर्म च जातिमरणस्य मूलं, जातिमरणं दुःखमूलं, रागद्वेषौ मोहश्च यथा उदश्रियते तदुपायं वक्ष्ये, रसा ते कामं न निवर्तनीया, आसेविता दाप्तिरुरा भवन्ति, प्रीणितं कुर्वन्तीत्यर्थः, प्रीणितं च कामा समाभिद्रवन्ति, इयं यथा स्वादुक्ते दि पधिगः, यथा दद्यान्निः प्रचुरोधनः समाह्लो नोपशमं गच्छति, तथेन्द्रियाग्निरपि प्रकामभोजने ग्रमं न गच्छति, विविक्तगुण्यासनयंत्रितानां ओमासणाणं दामितेन्द्रियाणां रागादयो नामिभवन्ति चिचं, पराजितो व्याधिशिवापथीभिः ये शन्द्रियाणां विषया मनोशा न तेषु रागं करोति, अमनोवेषु च द्वेषं, तदात्मौ समो भवति, चतु रूपं गृह्णाति, रूपेणापि गहते पशुः, रूपेषु यो गद्विसुपति तीव्रां स शीघ्रमेव मिनरपति, आलोफलोलो यथा पतंगः, रूपादुगतोऽसौ चराचराणिनो हिनस्ति, तस्मात्त्रागानुगतस्य परिग्रहो दोषः, यस्य जायते परिग्रहादनाहारित्वं ततो मृषावादः, एवं रागद्वेषानुगतो बहुकर्मसंचयो भवति, रूपादिक्तो रिशोभो भवति, दुःखौषपरिषेण च न लिप्यते, जलेन वा पश्चिनीपत्रं, एवं श्रोत्रघ्राणजिह्वास्पर्शा, विनाशमागच्छति इहोके परलोकं च, इहोके तावद् शब्दान् मृगो घ्राणान्मधुकरः मच्छो जिह्वया ग्लो सयुते, इहोके एवं विनाशमागच्छन्ति, निधयेन न ते दोषमुत्पादयन्ति, किन्तु यस्तेषु रागं द्वेषं वा करोति स बधते, एवं क्रोधादयोऽपि कर्मबन्धहेतवो भवन्ति, यः पुनारीकृतापः स कर्मबन्धेन न लिप्यते, ततः युमाध्यवसायिनः क्षपकश्रेण्यनुत्प्रेरशः, ततः क्रमेण मोहनीयज्ञानावरणोयदज्ञानावणी- यतीतांषु धंषं गतेषु केवल-सम्पूर्णं ज्ञानमुत्पद्यते, तव आपुषः क्षयात् सादिकमनन्मव्यासाधं नियोगसुष्टु प्राप्नोति, एवं अनादि- कालप्रभवस्य मोषो व्याख्यातः, येन अरपन्तसुरेणः सद्या भवन्ति। इति त्रयीभि, नयाः पूर्ववत्॥ समाप्तं द्वात्रिंशत्तममध्ययनं॥

उक्तं द्वात्रिंशत्तमं, इदानीं त्रयस्त्रिंशत्तमं उच्यते, तस्य कोऽभिषम्बन्धः?, द्वात्रिंशत्तमे प्रमादोऽभिहितः, त्रयस्त्रिंशत्तमे कर्मो-

ष्यभिधीयन्ते, प्रमादवशतो जीवः कर्म पच्यति, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्वास्थ्यपनस्यानुयोगद्वारश्चुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ष्य नाम-
 निष्पद्ये निषेधे कर्मण्यर्था 'कर्ममि निषेधेवो०' ॥ इत्यादिगाथा अष्ट (५३०. १-२-३-४-५-६-७-८-९-१०. नियुक्तैः) व्यतिरिक्तं कर्म-
 द्रव्यं च नो कर्मद्रव्यं, अनुदयः कर्मणो, नो कर्मद्रव्यं लेपकस्मादि, भावे कर्मणा उदयः, व्यतिरिक्तो द्रव्यप्रकृतिः कर्मणो कर्मा-
 म्यां कर्माणि अनुदयः, नो कर्म प्रहणप्रयोग्यानि मुक्तानि द्रव्याणि, भावे मूलोत्तरप्रकृतीनां उदया, - पयतिद्विति अनुभावा
 पदेसकर्मं च सुदृष्टा उदयः । एतेति संवेरे खलु खणो उ सयाधि ज्ञेत्वं ॥ १ ॥ उक्तो नामनिष्पन्नो निषेधः, इदानीं द्वयालापकस्या-
 वसाः, अस्माद्यावत्त्वं निषेधितं तावत्कर्म्यं, इदं वेदं- 'अष्ट कर्माहं वोच्छामी' त्यादि (१२६७-६४१) सर्वं, तेषां कर्मणां चतु-
 प्रकारो वन्धो भवति प्रकृतिबन्धः स्थितिवन्ध अनुभागबन्ध प्रदेशबन्ध इति, प्रकृतिशब्देन स्वभावो भेदश्चाभिधीयते, स्थितिः
 कालावस्थानं, अनुभावो यो यस्य कर्मणः शुभो अशुभो वा विपाकः, प्रदेशबन्धः जीवप्रदेशानां कर्मपुद्गलानां च सम्बन्धः, तत्र
 प्रकृतिबन्धो द्विविधः मूलोत्तरभेदः, अष्टौ मूलप्रकृतयः, तद्यथा-ज्ञानावरणीयं दर्शनावर्णीयं वेदनीयं मोहनीयं आयुष्कं नामं गोत्रं
 अन्तरायमिति, ज्ञानमावृणोतीति ज्ञानावरणीयं, दर्शनामावृणोतीति दर्शनावर्णीयं, वेदनां करोतीति वेदनीयं, शुद्धतीति मोहनीयं,
 येन नारकादिनावस्तिष्ठति तदायुष्कं, गतिवात्यादिभिः प्रकारैर्नामयतीति नामः, प्रधानमप्रधानं वा करोतीति गोत्रं, अन्तरायं
 करोतीति अन्तरायिकं, इदानीं उत्तरप्रकृतयोर्जभिधीयते-ज्ञानावरणं पंचप्रकारं आभिनिवोधिकश्रुतावधिमनःपर्यायकेवलानि, एषामुदयं
 मावरणं, दर्शनावरणं नवभेदं चक्षुरचक्षुरावधिकेवलानि वेपामावरणं, निद्रा निद्रानिद्रा प्रचला प्रचलाप्रचला स्थानाद्विरिति, एषामुदयं
 करोतीति वेदनीयं सातमसात् च, तयोर्हृदयं करोतीति, मोहनीयं अष्टाविंशतिभेदं, तत्समाप्ततो द्विविधं-दर्शनमोहं चरित्तमोहं

मत्तमेदं जनान्नानुचिन्त्यतः श्लोषमानमायाश्लोभाः। सम्यक्त्वं सम्यगित्यात्वं मिथ्यात्वं, चरित्तमोहनीयं एकविद्यतिमेदं अप्रत्याख्यानाः
 श्लोषादयधत्वाः प्रत्याख्यानवशा श्लोषादयधत्वाः संजलनकोषादयधत्वाः हास्यत्परतिमयश्लोषजुष्पाक्षीपुंनपुंसकनेदा,
 एषामुदयादेतानि भवन्ति, आयुक्तं चतुर्मेदं नरकविषयशोनिमनुष्यदेवानि, एषामुदयात्, नाम द्विचत्वारिंशद्वेदं शुभमशुभं च
 जनयोरुदयात्, गोत्रं द्विषयं, शुभमशुभं च अनयोरुदयात्, अन्तरायं पंचप्रकारं— दानलाभभोगोपभोगवीर्याणि च,
 एतान्यपि तदुदयादेव भवन्ति । इदानीं स्थितिन्योऽभिधीयते- गाणान्तर्गतस्य स्थितिः जपन्येनान्तर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टेन त्रिशत्साम-
 रोपमश्लोकाद्यः श्रीणि च वर्षसहस्राणि आमाया अंतरं भवति, चाथ श्लोकेन, न चाथा अमाया, तत्र उदयो न भवतीत्यर्था, तैश्च
 सत्स्थितिरन्ना भवति, एवं दर्शनवर्षाणान्तरमापयोः, वैदर्नीयस्थितिरन्येन द्वादश मुहूर्त्तो उत्कृष्टेन त्रिशत्सामरोपमश्लोकाद्यः,
 द्वेषं तदेव, मोहनीयं द्विषयं-दर्शनसोहर्त्तयं चारित्रमोहनीयं च, दर्शनमोहनीयं जपन्येनान्तर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टेन चत्वारिंशत्सामरोपम-
 श्लोकाद्यः, चत्वारि वर्षमहमाण्यायाथा अन्तरं भवति, द्वेषं तदेव चारित्रमोहनीयस्य जपन्येनान्तर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टेन सप्तविः सामरो-
 पमश्लोकाद्यः, षष्ठं वर्षमहस्राणि आमाया अन्तरं भवति, द्वेषं तदेव, आयुक्तस्य जपन्येनान्तर्मुहूर्त्तं उत्कृष्टेन त्रयस्त्रिंशत्सामरोप-
 मानि, नामगोत्रयोजन्येन अष्टौ मुहूर्त्तो, उत्कृष्टेन विद्यतिः सामरोपमश्लोकाद्यः, वर्षसहस्रद्वयं आमाया अंतरं भवति, द्वेषं
 तदेव । इत्यप्यस्य कर्मणः स्थितिरन्येन उत्कृष्टेन च समया, अनुसाधप्रदेशन्यथी पूर्वोक्तौ, कर्मन्यकराणानां भेदः करणीया,
 एतानां धपनं प्रति यत्नः फालोप इति, ब्रह्मि, नयाः पूर्ववत् ॥ इति त्रयस्त्रिंशत्साममध्यपनं समाप्तम् ॥

उक्तं त्रयस्त्रिंशत्सामं, इदानीं चतुर्विंशत्सामं उच्यते, तस्य कोऽभिगम्यन्थः। त्रयस्त्रिंशत्सामे कर्मोक्तं, चतुर्विंशत्सामे तत्कारणभूता लक्ष्या,

अनेन सम्बन्धनायातस्याध्ययनस्यानुयोगद्वारचतुष्टयं पूर्ववद् व्यावर्ण्यं नामनिष्पन्ने निक्षेपे लेख्यवर्णं, 'लेखाणं निरुत्वेवो०'
 (५३८-४७नि०६५१) इत्यादि गाया दश, व्यतिरिक्ता द्रव्यलेख्या अकर्मद्रव्यलेख्या, अकर्मद्रव्यलेख्या द्विविधा-
 जीविनामजीविनां च, जीवलेख्या मव्यामव्ययोः, सा सप्तविधा, कृष्यादयः, सप्तमा संयोगज्ञा, लेख्यायायोग्यद्रव्याणि परिगृह्यन्ते, जोगा
 मन्था वस्त्रतवा य यथा उदीर्यापालयं (५४८) जीवलेख्या द्विविधा चन्दादि ग्रन्थत एव ज्ञायन्ते, कर्मद्रव्यलेख्या पद्विषया कृष्यादि,
 अत्रापि जीवसंबद्धानि द्रव्याणि परिगृह्यन्ते, भावलेख्या द्विविधा-विशुद्धा अविशुद्धाः उपशमे श्ये च, श्रेयं गतायं, उक्तो नामनिष्पन्नो
 निक्षेपः, इदानीं सूत्रालापकस्यावसरः, अस्मादावत् सूत्रं निषतितं तावद् द्रव्यं, सूत्रं च दं-लेख्यवर्णं एव क्लृप्तामी० ॥१२९२-६५२॥
 इत्यादि, सर्वे, लेख्यानां दश कारणानि नामादीनि वक्तव्यानि, कृष्यलेख्यावर्णः जीवितो-मेषः, स च स्निग्धः, गवलं-माद्विपं शृंगं, रिष्टो-द्रोण-
 काकः, क्षापते कोहलछगो वेलकरका, रसा जह कङ्कतुंगगादी, गंधा गोमहाती, रसज्ञो जहा करगयादि, परिणामो उत्तमाधममध्यमस्त्रिविधः,
 स एव त्रिभिर्गुणितो नवभेदो भवति, नव त्रिभिर्गुणिताः सप्तविंशतिः, सप्तविंशति त्रिभिर्गुणिता एकाशीति एकाशीतिस्त्रिभिर्गुणिता
 द्वे श्रुते चत्वारिंशो भवतः, कृष्याद्यास्त्रिसो लेख्या दुर्गविगमनाय भवन्ति, लेख्यापरिणामस्य आदिसमये अन्तसमये वा न कश्चित्
 त्रिपते, यदा तु अन्यमुद्दतं गते श्रेये वा भवति तदा परमं गच्छति, अप्सरथाशो परिलब्धेनो, पसरथाशो अहेष्टए मुणिचि, वेमि,
 नयाः पूर्ववत् ॥ इति चतुस्त्रिंशत्तमं अध्ययनं समाप्तम्

उक्तं चतुस्त्रिंशत्तमं, इदानीं पंचविंशत्तमं, तस्य कोऽभिमतम्बन्धः १, चतुस्त्रिंशत्तमे लेख्याजमिहित्वा, पंचविंशत्तमे अपगार-
 गुणा अभिधायन्ते, अन्तगारथ अशस्तलेख्याविगहित्वो प्रशस्तलेख्यायुक्तो भवति, अनेन सम्बन्धेनायातस्यास्याध्ययनस्य अनु-

योगशास्त्रात्पुत्रं पुरं वाप्यं नामनिष्कल्ये निधये अणुगारसमागती 'अणुगारे निकम्बेवो' ॥ ५४९-५०१६६३ ॥ इत्यादि
 गापापं, व्यतिरिक्तं निद्रादि, भावे मन्मददृष्टिः अणुगारासाक्षिनिर्मुक्तः, उक्तो नामनिष्कल्यो निक्षेपः । इदानीं दृशालाप-
 इत्यादि, अणुगारात् यत्र निमित्तं तावदक्तव्यं, यत्र चंदं 'सुणेह मे प्रगमणे' इत्यादि (१२५३-२६६८) सर्वं ' वंज संगे ' एतो
 गीं द्यात्परिस्वीयेत्, एकान्ते, संल्ये आत्मार्थेकते यामं तत्राभितोयेत्, नैव स्वयं गृह्णाति कुर्वति नैव कारापयेद् नैवानुजानीयात्,
 यस्मात्प्र प्रगस्थासार्त्ता एतन्ते वयः, तथा मक्तानं च कर्मकारणानुमोदेने प्रगस्थासार्त्तां वयः, इत्यनें प्राप्य विसर्पते अग्निं,
 वरुणो धारय, संपमयात्रार्थं मुञ्चति, न रसाथं, न एतद्भ्रूजनादि प्राथयेत्, धर्मशुक्ले ध्याते सदा ध्यायेत्, पश्चिमे काले
 आराधयित्वापं कुर्यात्, ' निमगं निरंदंशो, धीवराणो निताश्रयः । मंत्राप्य केतलं ज्ञानं, द्वाधतं परिनिर्दृतः ॥ ' इति त्रीभिः,
 नदाः ३ एतत् । इति पञ्चविंशत्तमं अक्षर्यतमं समाप्तम् ॥

उक्ते पञ्चविंशत्तमं, इदानीं पदविंशत्तमं, एतत् कोऽभिगमन्यः । पञ्चविंशत्तमे अनगारगुणा अभिहिताः, पदविंशत्तमे वीथा-
 वीथानिन्दिरिधीरते, अणुगारे च वीथानाभिमर्कङ्कितव्या, अनेत सुम्बन्धेनायातस्पास्य अथयनस्यानुयोगद्राचतुष्टयं ३-
 ५२ म्पारन्च नामनिष्कल्ये निक्षेपे वीथावीथिमर्कङ्कितः, 'निकम्बेवो जीवेमि' ॥ (५५२-३६७१) । इत्यादि गाथाद्वयं, व्यतिरिक्तं
 गुणव्यतिरिक्तं वीथद्वयं, भागे गुणव्यतिरिक्तं, वीथव्यतिरिक्तं द्वाविधः पंचोन्मूयानि क्रापादयत्रत्तारः मनश्च, महत्तानो गुणाः,
 चमरिभिनः एवावा, गुणाः अणुगाराः प्रगमनाश्च प्रगमना ज्ञानादयो, अणुगाराः क्रोधादयः, एवावा नरक्रादिभवाः, 'निकम्बेवो उ अजीवे'
 ॥५४९-५०१७१॥ इत्यादि गाथाद्वयं, व्यतिरिक्तं गुणव्यतिरिक्तं अणुगाराद्वयं, वरिजामो द्वाविधः अणु-

रूपसंश्रंसंगन्थाः शुभा अशुभाश्च । निरुक्त्वो विभक्तीः इत्यादि गाथा सप्त (५५६-६२/६७१) विभजनं विभक्तिः, जीवानाम-
जीवानां च भेदप्रत्याख्यापनं, जीवानां सिद्धानां श्रिसद्धानां च, अजीवानां रूपीणामरूपीणां च, भावे भावानां विभक्तिः भाववि-
भक्तिः, भावानां भेदप्रत्याख्यापनं, अश्राधिकारः जीवद्रव्यविभक्त्या अजीवद्रव्यविभक्त्या च, जे इति निर्देशे, किलशब्दः प्रो-
धवाची, एवं किञ्च आचार्याः कथयन्ति-ये भव्यास्तेषामपि ये परीतसंसारिणो-भवाष्टाभ्यन्तरे सेत्स्यन्तो, पुनरपि मल्यग्रहणं येषां
तदावाणीयकर्मणां धुयोपशमां विधत्ते किल पठान्ति घीरा छर्त्तसं उतरञ्चाए, तद्वा त्रिणपण्णत्ते अणंतगामपञ्जवेहि संजुचे । अज्याये
जहजोगं गुरुपसाया अहिज्जति ॥ १ ॥ येषां सिद्धिर्भविष्यति, ये च गंठियसत्त्वा रागद्वेषबहुला ये च अणंतसंसारिणोः ते संकिलिङ्कम्मा कर्म-
भिः ओत्तप्राताः ते असोग्याः उत्तरोच्ययनानां, तस्माज्जिनप्रज्ञप्तं अनन्तगमपर्यायैः संयुक्तं तं स्वाध्याययोगेन यथायोगे यथाविधिं युञ्जीत,
यो यस्याख्ययनस्य योगः तेन गुरुप्रसादादधीते, उक्तो नामनिष्पन्नो निक्षेपः । इदानीं सूत्रालापकस्वावसरः, अस्मादावत्सूत्रं निरपठितं
तावद्वक्तव्यं, ह्यं चेदं-जीवाजीवविभक्ती' ॥ १३७४-६७२ ॥ इत्यादि, सर्वं, विभजनं विभक्तिः, भेदप्रत्याख्यापनमित्यर्थः, शृणुत
तां मम, क एवमाह-सुषर्मस्वामी जन्मनामं ब्रवीति, तं-जीवाजीवात्मको लोकः, स च क्षेत्रकालभावादिभिरनुगन्तव्यः, अजीवाऽ-
रूषिणो दशविधा, धम्मत्थिकायाधर्मास्तकायः सम्पूर्णः परिगृह्यते, देवः त्रिभागचतुर्भागादि, प्रदेवो निरंशः एव धर्मास्तिकायः,
आकाशं च, कालो, दशधा, धर्माधर्मौ लोकालोकप्रमाणं, समयक्षेत्रं कालः, द्रव्यार्थिकन्याभिप्रायात्सर्वं अनाद्यपर्यवसितं, पर्याया-
धिकस्य सादिपर्यवसितं, रूपिणश्चतुर्विधा, स्कन्धो अचित्तमहास्कन्धादि सम्पूर्णः परिगृह्यते, देशस्त्रिभागचतुर्भागादि, प्रदेवोऽ-
संख्येयतमोऽनन्ततमो वा प्रदेशः, परमशास्त्राणुश्च परमाणु, निरंशः, क्षेत्रतः स्कन्धा, परमाणवः, लोकालोको मज्जनीयो, कालतः

धाउचारा०
वर्णा
३६
जीमजोशः

॥२८३॥

पातते परिनित्युते । छतीसं उवाज्जयणे, भवसिद्धिय सण्णियो ॥१॥ तं, इति परिसमाप्तौ उपप्रदर्शने च, प्रादुः प्रकाशे, प्रकाशकृत्य-प्रज्ञाप-
यित्वा बुद्धः-अवागार्यः ज्ञातकः ज्ञातकुलसिद्धयः वर्द्धमानस्वामी, ततः एगिनिर्वाणे गतः, किं प्रज्ञपयित्वा १, पद्मत्रिअदुत्तराध्यप-
नानि भयनिदिकसंसत्तानि-भवसिद्धिज्ञानमेव तं प्रवृत्तिं, नाभवसिद्धिज्ञानमिदं, त्रयीन्याचार्योपदेशात्, न स्वमनीषिकया, नयाः

पूर्वेषु ॥

वाणिजकुलसंभूओ, कोडियगण्णिओ उ वयरसाहीतो । गोषालियमहत्तरओ, विमखाओ आसि लोगंमि ॥ १ ॥
ससमयपरसमयार्थिऊ ओयस्ती दित्तिमं सुगंभीरो । सीसगणसंपरिबुडो वयवाणरतिप्पिओ आसी ॥ २ ॥
तेतिं सत्तिण इमं, उत्तरअयणाण चुण्णिवडं तु । रइयं अणुगहत्थं, सीसाणं मंददुब्बिणं ॥ ३ ॥
जं एत्थं उस्सुत्तं, अयाणमाणेण विरतितं होज्जा । तं अणुओगघरा मे, अणुचित्तेडं समात्तु ॥ ४ ॥

पद्मत्रिशोचाराध्यकवूर्णा समाप्ता, ग्रन्थप्रं ॥ ५८५० ॥ उत्तराध्ययनचूर्णिः संभत्ता ॥

इति श्रीउत्तराख्यनानां पद्मत्रिशतश्रृणिः

❀ समाप्ता ❀